

Bulletin advokacie

Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok na Ukrajinu z pohledu mezinárodního práva • Podnámem v novém občanském právu • Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu • Doložka úplnosti v českém právu • Ochrana obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací • Subjektivní lhůta u žaloby pro zmatečnost •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

 ČESKÁ ADVOKÁTNÍ
KOMORA

Vrcholní představitelé všech právnických profesí se 5. 5. 2022 sešli na Sjezdu českých právníků v pražském Karolinu. Čtěte na str. 4-7.

**HLASUJTE
V ANKETĚ KJT
PRO BA a AD
Viz str. 74.**

ASPI Navigátor AML

*Usnadníme vám
plnění povinností
vyplývajících z AML*

- Unikátní grafické zobrazení AML zákona ve schématech
- Detailní vysvětlení a interaktivní propojení na konkrétní paragrafy předpisu
- Pouze v ASPI najdete nejširší pokrytí oblasti trestního práva

Zkuste zdarma balíček Navigátorů AML / Trestní řád / TOPOZ

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte

na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísle je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamacemi při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura

IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 20. 5. 2022 v nákladu
17 100 výtisků.

Obálka: Sjezd českých právníků v Karolinu –
foto Mgr. Radim Faltus

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Lucie Dolanská Bányaiová: ... a přece je vzdělám! 3

Aktuality

Reprezentanti české právnické obce se sešli na prvním obnoveném
Sjezdu českých právníků v pražském Karolinu Red. 4
Společné komuniké přijaté Sjezdem českých právníků 7
Válka na Ukrajině a aktivity ČAK Red. 8
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 11

z právní teorie a praxe

Články

Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok na Ukrajinu
z pohledu mezinárodního práva Veronika Bílková, Petra Ditrichová 15
Podnájem v novém občanském právu Filip Melzer, Petr Tégl 20
Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu
Pavel Vantuch 31
Doložka úplnosti v českém právu Kateřina Hájková 38
Ochrana obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací –
návrhy *de lege ferenda* Kristýna Valešová 40
Subjektivní lhůta u žaloby pro zmatečnost Kevin Mach 43

Z judikatury

NS: K otázce platnosti ujednání smlouvy 45
NS: K důkaznímu břemenu při prokazování pravosti závěti
zůstavitele sepsané ve formě soukromé listiny, zpochybněné
v průběhu pozůstalostního řízení 45
NS: K důkaznímu břemenu ve sporu o vrácení peněžité zápůjčky 46
ÚS: K odměně obhájce za nahlížení do trestního spisu
v průběhu vyšetřování 50
ÚS: Ke stanovení tarifní hodnoty v řízení o určení neúčinnosti
právního jednání 53
NSS: Aktivní legitimace zástavního věřitele v řízení o žalobě
na ochranu před nezákonným zásahem 56
SD EU: Ukládání rozmnoženiny chráněného díla do úložiště
v cloudu k soukromým účelům a spravedlivá odměna 60
ESLP: K přiznání rodičovských práv 61
Glosa: K rozhodnutím ÚS a NS ohledně aktivní věcné legitimace
k žalobě na určení (ne)existence zástavního práva 63

Z odborné literatury

Naděžda Rozehnalová, Jiří Valdhans, Tereza Kyselovská, Kristián Csach,
Lubica Gregová Širicová, Iveta Rohová, David Sehnálek, Klára Drličková:
Nařízení Řím I a Nařízení Řím II. Komentář (Miroslav Sedláček) 67

Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk, Vladimír Zoubek: Ústavní systém České republiky (Pavel Mates)	68
Jiří Srstka: Autorské právo v divadle (Martin Maisner)	69
Aleš Rozehnal: Etika, média a právo (Red.)	69

z advokacie

Z české advokacie

Z kárné praxe Petra Vráblíková	70
Máte zájem výhodně a kvalitně pojistit své motorové vozidlo? Tereza Poláková	72

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK	73
Pozvánka na XXIX. Karlovarské právní dny	74

Nakonec

O záležitostech zdánlivě zbytečných Petr Hajn	76
Kresba Lubomíra Lichého	77
Víte, že... Stanislav Balík	77
Inhaltsverzeichnis	78
Zusammenfassung/Summary	79
Table of Contents	80

ZIZLAVSKY ➤ **30 let**

insolvence firem
příležitost ke spolupráci

www.zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zaslanych příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionality programu MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zaslání portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevkláděte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Kniha: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

... a přece je vzdělám!

Když se řekne vzdělávání, jako první se mi vybaví slova ředitele v dnes už asi klasické české komedii Pupendo: „*Samozřejmě si nedělám iluze o vaší pozornosti, ale proti vaší vůli vás dnes opět trochu vzdělám.*“

Okřídlený filmový citát ovšem na vzdělávání advokátů moc neplatí, komorový projekt Dalšího vzdělávání advokátů (DVA) u nás funguje výhradně na dobrovolné bázi. V rámci projektu Komora nabízí vzdělávací akce reagující na aktuální legislativní a judikatorní vývoj, i semináře o problematických otázkách právních i advokátních a semináře reagující

na aktuální společenské situace. Z nedávné doby lze zmínit vzdělávací semináře v oblasti AML, aktuálně probíhají vzdělávací akce zaměřené na právní souvislosti války na Ukrajině a na *pro bono* pomoc jejím obětem.

Komora advokátů nikdy do vzdělávání nenutila a ani já nemám ambici komukoliv vnucovat nějaké kurzy a moudra. Na první pohled by se možná chtělo říct „bohužel“, ale při hlubším zamyšlení to tak úplně špatně není. Advokáti jsou dospělí, vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří poskytují své služby lidem (a nejenom lidem) mnohdy ve vypjatých životních či jiných existenčních situacích. Často jde o život (na svobodě), o dítě, o firmu, o peníze... a na jejich radě a pomoci jejich klienti závisejí a s důvěrou se k nim o pomoc obracují. Právě tíha značné odpovědnosti vůči klientovi, která leží na jejich bedrech, by měla každého advokáta motivovat k tomu, aby své poradenství poskytoval odborně, se znalostí judikatury i nejnovějších interpretačních trendů daných předpisů. Jen advokát sám nejlépe ví, kde jsou jeho slabé stránky, co pro svou praxi potřebuje a proč. A protože v advokacii patrně moc často nebude možné z nedostatků udělat výhodu a proměnit je na přednost, musí advokát sám v sobě najít dostatek motivace tyto nedokonalosti odstranit a mezery ve vědomostech zaplnit znalostmi, aby své služby poskytoval co nejsvědomitěji a se vši odborností.

Je to odpovědnost a vůle poskytnout klientovi kvalitní službu, které by měly být tím hnacím motorem každého advokáta, silou, která ho nutí se vzdělávat. Citát v úvodu je sice vtípný, ale ve skutečnosti vzdělávat proti vůli adresáta často nelze ani studenty na střední škole, natož advokáty, dospělé, samostatné, vysokoškolsky vzdělané jedince.

Jsem ráda, že mezi námi advokáty je velké množství těch, kteří vědí, že to, co je pro advokátní život třeba, se nenaučili ve školce, a dokonce ani na právnické fakultě, a vzdělávají se s námi. Koncem dubna jsem měla možnost některým z nich poděkovat osobně a oslavit s nimi ukončení prvního tříletého cyklu projektu DVA. Doufám, že jim jejich nadšení vydrží, a doufám také, že se řady vzdělávajících se advokátů budou nadále jen rozšiřovat. Vzdělaný advokát je pro mě symbolem a zároveň základním kamenem kultivovaného a respektovaného advokátního stavu. Snad v tomto svém přesvědčení nejsem sama.

Tak, milí kolegové ... v závěru mohu jen doufat, že kromě Právníka roku vás v hojném počtu uvidím také na kurzech, seminářích, workshopech a jiných vzdělávacích akcích Komory. Budu se těšit!

JUDr. LUCIE DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, Ph.D.,
členka představenstva ČAK

Reprezentanti české právníké obce se sešli na prvním obnoveném Sjezdu českých právníků v pražském Karolinu

Po mnoha desetiletích trvajícím historickém přeryvu se ve čtvrtek 5. května 2022 sešli v pražském Karolinu na mimořádné akci – Sjezdu českých právníků, vrcholní reprezentanti všech českých právnických komor a profesních spolků. Zástupci České advokátní komory, Notářské komory ČR, Exekutorské komory ČR, Soudcovské unie ČR, Unie podnikových právníků a Unie státních zástupců ČR v čele s Jednotou českých právníků celý den diskutovali na téma „Právníci – odpovědnost nejenom profesní, ale i společenská, a institucionální pojistky jejich nezávislosti“.

Akce, jejímž duchovním otcem je bývalý dlouholetý předseda České advokátní komory JUDr. Vladimír Jirousek, se zúčastnili nejvyšší představitelé všech českých právnických stavů včetně akademické obce, ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., ministr pro legislativu JUDr. MgA. Michal Šalomoun, Ph.D., i řada významných hostů ze Slovenska.

Ve Velké aule pražského Karolina úvodem přivítal všechny účastníky i vzácné hosty moderátor úvodní, slavnostní části sjezdu, JUDr. Martin Foukal, předseda Pražského sdružení Jednoty českých právníků a čestný prezident Notářské komory.

Jako první vystoupil s projevem JUDr. Pavel Rychetský, předseda Ústavního soudu a předseda Jednoty českých právníků, která byla hlavním organizátorem sjezdu. „Naším posláním je ochrana principů, na kterých stojí materiální právní stát. My, právníci, ctíme zásadu vázanosti státu právními

Sjezd
českých
právníků

Praha 2022

pravidly a je naším posláním stanovit obsahové předpoklady takových pravidel. Těmito předpoklady jsou ideje spravedlnosti, demokracie a lidské důstojnosti,“ zdůraznil doktor Rychetský, který ve svém projevu také neopomněl zmínit realitu útoku Ruské federace na sousední suverénní ukrajinský stát, který již má na svědomí tisíce nevinných lidských životů, včetně

děti, a vyjádřil přesvědčení, že válečné zločiny a zločiny proti lidskosti budou dřív nebo později po zásluze potrestány.

Jako druhý se ujal slova předseda Senátu Parlamentu ČR RNDr. Miloš Vystrčil, který poděkoval přítomným za zvolené téma profesní a společenské odpovědnosti právníké profese i za odvahu, se kterou nejvyšší představitelé justice odsoudili agresivní válku na Ukrajině, a jako další „institucionální pojistku nezávislosti“ nabídl český Senát.

Účastníky sjezdu dále samozřejmě pozdravili vrcholní představitelé hostitele sjezdu – Univerzity Karlovy, a to její rektorka prof. MUDr. Milena Králičková, Ph.D.,

a **prorektor UK** a donedávna děkan její Právnické fakulty, **prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.**

Úvodní projevy uzavřel krátký varhanní koncert – *Toccat a fuga d moll* Johanna Sebastiana Bacha v podání profesora varhanního oddělení Pražské konzervatoře a zároveň varhaníka kostela svatého Antonína v Praze **Jana Kalfuse**, po němž následovalo závěrečné vystoupení slavnostní části sjezdu, přednáška **JUDr. PhDr. Stanislava Balíka, Ph.D., děkana Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni**, advokáta a právního historika, který v ní krátce shrnul historii právnických sjezdů v českých zemích a na Slovensku.

Ten první, „český sjezd všeprávníků“, se konal v roce 1904 v Praze, za první republiky pak proběhly další dva, a to v roce 1925 v Brně a v roce 1930 v Bratislavě; v Bratislavě se pak roku 1933 konal První sjezd právníků států slovanských, a konečně v roce 1936 byl v Praze pořádán První odborový sjezd československých právníků. Po osvobození se konaly sjezdy právníků podle stranické příslušnosti – právníci Československé sociální demokracie se sešli v Praze v říjnu 1946, v prosinci 1946 se konal Sjezd právníků Komunistické strany Československa. Sjezd připravovaný Právníckým klubem, který se měl konat v únoru 1948, se z pochopitelných důvodů neuskutečnil, čímž byla tradice odborných právnických sjezdů definitivně přerušena – až do 5. května 2022.

Další, pracovní část sjezdu, pokračovala v **Modré posluchárně Karolina**, kde své referáty a koreferáty k tématu sjezdu představili v krátkých, dvacetiminutových vystoupeních **reprezentanti jednotlivých právnických komor a spolků**. Vynikajícím moderátorem celé pracovní části sjezdu byl **prof. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc.**, vedoucí Katedry politikologie a sociologie Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Hlavním referentem za Českou advokátní komoru byl **doc. JUDr. Filip Melzer, Ph.D., LL.M.**, vysokoškolský pedagog, advokát a přední český civilista, jehož příspěvek se zabýval jednak **problematikou advokátní mlčenlivosti** jako klíčového momentu pro existenci svobodné advokacie, a jednak tzv. **legislativním outsourcingem**, tedy možností působení advokátů v rámci legislativního procesu. Za nalezení přiměřené, ale přitom dostatečně komplexní ochrany důvěrnosti vztahu mezi klientem a advokátem se v následujícím koreferátu vyslovil i druhý z řečníků za ČAK, předseda Nejvyššího správního soudu **JUDr. PhDr. Karel Šimka, Ph.D., LL.M.**

Následující hlavní referát za Exekutorskou komoru ČR přednesl její prezident **Mgr. Jan Mlynářčík**. Ten ve svém příspěvku nazvaném „**Soudní exekutor jako nezávislý a zodpovědný vymáhací orgán moderní společnosti**“ hájil právoplatné místo soudních exekutorů, této nejmladší české právní profese, v současné společnosti nejenom z pohledu právního, ale především z pohledu celospolečenského.

Notářskou komoru ČR reprezentoval hlavní referát nazvaný „**Odpovědnost notáře**“ autorů **JUDr. Filipa Plašila, JUDr. Petra Bílka, JUDr. Jiřího Svobody a JUDr. Karla Wawerky**. Plénu sjezdu jej představil první ze jmenovaných, pardubický notář **JUDr. Filip Plašil**, který v něm především zdůraznil charakter notářství coby výkonu veřejné moci.

S koreferátem, který se především věnoval podobě notariátu v 21. století, pak vystoupila (i za spoluautora referátu, předsedu Vrchního soudu v Praze **Mgr. Luboše Dörfla**), **prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.**, vysokoškolská pedagožka a ombudsmanka České asociace pojišťoven.

Za Soudcovskou unii ČR vystoupila její čestná prezidentka **Mgr. Daniela Zemanová**, přičemž hlavním tématem jejího referátu byla **odpovědnost jednotlivých subjektů uvnitř soudní moci**. Zásadní otázka, kterou Zemanová položila, přitom zněla: „*Jaká je koncepce soudnictví a kdo za ni nese v České republice odpovědnost?*“ Koreferenty za Soudcovskou unii pak byli dva akademici: právník, sociolog a vysokoškolský pedagog **prof. JUDr. Jiří Příbáň, DrSc.**, a vysokoškolský pedagog a expert na ústavní právo **doc. JUDr. David Kosař, Ph.D., LL.M., J. S. D.**

Hlavní referát za Unii podnikových právníků ČR přednesl člen její Rady **JUDr. Richard Baček, LL.M., MBA**, který se v něm vyslovil pro **zavedení zákonné povinnosti mlčenlivosti pro podnikové právníky jako institucionální pojistky jejich nezávislosti**. Ve svém následujícím vystoupení jej podpořila i koreferentka, vysokoškolská pedagožka **doc. JUDr. Kateřina Eichlerová, Ph.D.**, podle jejíchž slov již nastal čas, aby české právo pozici odborně nezávislého podnikového právníka upravilo.

S posledním hlavním referátem vystoupil za Unii státních zástupců ČR její viceprezident a zároveň její mluvčí **JUDr. Ondřej Šťastný**, který se v něm zabýval **profesní odpovědností státních zástupců** a vyslovil se pro posílení nezávislosti státního zastupitelství v Ústavě i pro zavedení samostatné rozpočtové kapitoly pro státní zastupitelství ve státním rozpočtu.

Tento jeho názor podpořili i oba koreferenti, emeritní ústavní soudce a bývalý rektor Policejní akademie **prof. JUDr. Jan Musil, CSc., dr. h. c.**, a vysokoškolský pedagog **prof. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.**

Po přestávce na oběd pak následovala intenzivní, téměř tříhodinová diskuse, kterou opět moderoval **prof. Kysela** a již se zúčastnily na tři desítky debatujících, ať již dopředu přihlášených nebo vystupujících z pléna.

Rada diskutujících se významným způsobem dotkla tématu advokátní mlčenlivosti, respektive důvěrnosti vztahu mezi advokátem a klientem, ať již to byl **prof. JUDr. Bc. Tomáš Grívna, Ph.D.**, advokát a vedoucí Katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, nebo soudce Ústavního soudu (s mnohaletou praxí trestního soudce) **prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.**, či prezident Unie státních zástupců ČR, **JUDr. Jan Lata, Ph.D.**

Kriticky na adresu exekutivy komentovala českou implementaci AML směrnice i směrnic DAC 5 a DAC 6 místo předsedkyně ČAK **JUDr. Monika Novotná**.

Bouřlivou reakci představitelů advokacie pak vyvolalo provokující zamyšlení předsedy Ústavního soudu **doktora Pavla Rychetského** nad tím, zda advokát může lhát, nebo jak má případně reagovat, když ví, že lže jeho klient. Jak obratem v reakci na Rychetského vystoupení uvedl expřed-

seda ČAK **JUDr. Vladimír Jirousek**, etický kodex jednoznačně říká, že advokát nesmí vědomě lhát, i to, že si advokát nesmí ověřovat pravdivost slov svého klienta. Úlohou advokáta podle něj je, chránit klienta, aby to, co dělá, nepostavil na lži. Jak zdůraznil i současný předseda ČAK **JUDr. Robert Němec, LL.M.**, není sporu o tom, že mlčenlivost neslouží k ochraně advokáta, ale klienta, a není pochyb o tom, že advokát nemůže vědomě lhát a poskytovat nepravdivé důkazy.

Dalšímu tématu se věnovali přítomní děkani právnických fakult v Praze a v Brně **prof. JUDr. Radim Boháč, Ph.D.**, a jeho kolega **doc. JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.**, kteří zdůraznili **klíčovou vzdělávací, vědeckou i společenskou roli právnických fakult** a požádali přítomné kolegy o podporu.

O slovo se přihlásili i vzácní hosté ze Slovenska. Předseda Slovenské advokátní komory **JUDr. Viliam Karas, Ph.D.**, ocenil jako hluboký osobní i profesní zážitek sjezdovou vysoce profesionální a kulturně vedenou diskusi, která mu podle jeho slov dává energii pokračovat v jeho „misi“ na Slovensku. Zároveň zdůraznil, že je třeba být obezřetný, protože „to, co se děje jinde, se může dít velmi rychle i u vás“. Místopředsedkyně slovenského Nejvyššího soudu **JUDr. Andrea Moravčíková, Ph.D.**, ve svém vystoupení poznamenala, že je velmi složité vylepšit obraz právníků v době, kdy se v jejich zemi zatýkají soudci a advokáti. Jak dodala, doufá, že slovenský příklad nás povede lepší cestou.

Rada diskutujících pak vystoupila i s **obecnějšími úvahami o odpovědnosti za stát a společnost, kterou příslušnost k jejich stavu na všechny právníky klade**. Někteří se zamýšleli i nad **možným tématem dalšího právnického sjezdu**, kterým by podle více hlasů mohla být úprava legislativního procesu v České republice, což bylo plánováno již na tento sjezd, jen z toho z časových důvodů sešlo, jak informoval přítomné auditorium doktor Jirousek.

JUDr. PhDr. Alena Novotná, Ph.D., členka Jednoty českých právníků a soudkyně Městského soudu v Praze, pokázala na paradox, kterým se odpovědnost členů právnické obce vyznačuje. Na jedné straně je součástí jejich práce apolitičnost, na druhé straně jim jejich svědomí velí, aby se zastávali demokratických principů, lidských práv a právní kultury.

Ústavní soudce **JUDr. Tomáš Lichovník** zdůraznil, že demokracie stojí na respektu k pravidlům a respektu k systému a je odpovědností právníků, aby v tomto respektu šli ostatním příkladem.

Závěrečné téma debaty nevědomky „odstartoval“ JUDr. Josef Baxa, který se zamyslel nad rolí českých právníků v posledních sto letech, a na otázku, zda máme zlaté období, na které bychom mohli vzpomínat, si odpověděl negativně. „Obávám se, že takové skvostné období české právnictvo za posledních sto let nemá,“ prohlásil bývalý předseda Nejvyššího správního soudu.

O poznání optimističtější názor ale přítomnému auditoriu přednesl **předseda České advokátní komory doktor Robert Němec, podle něhož žijeme ve zlatém věku českého práva a právníků právě teď**: „Dlouho v naší historii nebylo takhle dobré období, v němž se můžeme sejit a svobodně mluvit a nikdo z nás se nebojí, že to druhý den bude použito proti němu. Věřím v to, že máme funkční soudní systém, že máme demokracii. To, že máme k určitým věcem výhrady, je pravda, ale už jen to, že o nich svobodně mluvíme a řešíme je, je skvělé. Skutečně žijeme ve zlatém věku jak demokracie, tak práva a respektu k lidským právům.“ A právě tato Němcova slova symbolicky i fakticky ukončila celou diskusi.

První všeobecný sjezd českých právníků od roku 1935 pak definitivně uzavřela slova doktora Rychetského. „Dát dohromady reprezentanty různých profesních skupin se nezdálo být jednoduché, a dokonce jsme měli jistou dobu obavu, v jaký způsob rokování vyústí. Jsem potěšený, že to vyústilo v jednoznačný závěr, kterým je ochrana a rozvíjení základních principů demokratického právního státu, lidských práv a svobod,“ uvedl doktor Rychetský.

Podrobné online zpravodajství z prvního novodobého Sjezdu českých právníků pro vás přinášel celý den Advokátní deník; zájemci jej mohou zhlédnout i ZDE:

Česká advokátní komora děkuje za přízeň společnosti **WI-ASS ČR** pojišťovací makléř, která její účast na této mimořádné události podpořila.

Red.

Foto Mgr. Radim Faltus

Společné komuniké přijaté Sjezdem českých právníků

Jednota českých právníků a sjezdový výbor tvořený představiteli všech právnických profesí organizovaných profesními komorami nebo zapsanými spolky, kterými jsou Česká advokátní komora, Notářská komora České republiky, Exekutorská komora České republiky, Soudcovská unie České republiky, Unie státních zástupců České republiky a Unie podnikových právníků České republiky, přijaly na Sjezdu českých právníků, který se uskutečnil dne 5. května 2022 na půdě Univerzity Karlovy v Praze, na závěr jednání následující komuniké:

Jednota českých právníků a představitelé všech právnických profesí si uvědomují zvýšenou společenskou a profesní odpovědnost právnických profesí za ochranu demokratického právního státu. Prohlašují, že právnícká obec vynaloží veškeré úsilí k obraně jeho principů a hodnot, jejichž středobodem je garance základních práv a svobod jednotlivce i dobrá správa věcí veřejných. Cílem tohoto úsilí je posilování obecného respektu k institucím a právním institutům, jež právní stát zosobňují, k principu rovnosti lidí před zákonem, a dále uplatňování odborných znalostí nejen k poctivému výkonu právníckého povolání, ale také k hájení svobody a demokracie. Současná válka v Evropě ukazuje, že o hodnoty, jež leží v srdci západní civilizace, je třeba dennodenně usilovat ještě více než dříve.

Sjezdovým výborem bylo zvoleno široké téma „Právníci – odpovědnost nejenom profesní, ale i společenská, a institucionální pojistky jejich nezávislosti“. Jednotlivé právnícké stavy detailně zpracovaly právní analýzy a provedly výklad zvoleného tématu, každý ve směru těch institucionálních pojistek, jež považují z pohledu svého poslání za zásadní. Zpracované referáty a na ně navazující koreferáty, vše v podání špičkových osobností české právnícké obce, jakož i diskusní příspěvky reflektující písemné analýzy, poskytují pevný základ pro součinnost a vzájemný respekt právnických stavů, nezbytné při prosazování a hájení základních principů právního státu. Jsou též kvalitním podkladem pro případné legislativní úpravy a zároveň základem pro relevantní vnímání společenského poslání jednotlivých právnických profesí odbornou i laickou veřejností.

Právnícká obec je přesvědčena, že je nutné hájit a dále nalézat společné hodnoty, na nichž lze stavět spolupráci, respekt a pochopení, to vše při vědomí přirozených odlišností, které výkon a poslání jednotlivých právnických profesí přináší. Je připravena nabídnout svoji odbornost při legislativním procesu, při řešení etických otázek, podílet se na zvyšování právní kultury v České republice, tedy převzít svůj díl odpovědnosti za věci budoucí. Zvláště dnes, při současném dění u nás, v Evropě i ve světě, se nám, právníkům, jeví tento postoj jako nanejvýš potřebný.

Válka na Ukrajině a aktivity ČAK

Již tři měsíce pokračuje agrese Ruska vůči sousední Ukrajině. Konflikt si zatím vyžádal tisíce mrtvých, miliony uprchlíků a obrovské materiální škody. Stejnou dobu pokračuje i pomoc Ukrajině i ukrajinským uprchlíkům, do které se od samého počátku zapojila Česká advokátní komora i řada advokátek a advokátů.

Všechny důležité informace k tématu pomoci Ukrajině a ukrajinským uprchlíkům jsou soustředěny na webových stránkách ČAK pod bannerem HELP UKRAINE:

• BEZPLATNÁ PRÁVNÍ POMOC

Pod tímto bannerem najdete v první řadě seznam advokátů, kteří nabídli bezplatnou právní pomoc a služby válečným uprchlíkům; ke dni uzávěrky tohoto čísla (12. 5. 2022) jich bylo 323. Pokud byste se chtěli do této pomoci také zapojit, můžete psát i nadále na speciálně zřízenou adresu help.ukraine@cak.cz s uvedením své odbornosti, jazykového vybavení a svých kontaktních údajů.

• BEZPLATNÉ ONLINE SEMINÁŘE

Pod bannerem HELP UKRAINE je soustředěn i přehled bezplatných online seminářů, které ČAK pro poskytovatele bezplatné právní pomoci pořádá; najdete tu i power-pointové prezentace a u většiny webinářů též videozáznam.

O všech seminářích samozřejmě podrobně informoval Advokátní deník, kde jsou soustředěny pod těmito rubrikami:

Za poslední měsíc k prvním pěti uspořádaným webinářům přibýly další dva, 12. dubna 2022 to byl webinář nazvaný „Aplikace Evropské úmluvy o ochraně lidských práv ve válečném konfliktu“, jehož lektorem byl Mgr. Jan Kratochvíl, Ph.D., odborný asistent na Katedře ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, a dne 6. května 2022 jeho kolega z olomoucké fakulty JUDr. Pavel Bureš, Ph.D., D.E.A., odborný asistent na Katedře mezinárodního a evropského práva, vedl online seminář nazvaný „Rusko-ukrajinský konflikt z perspektivy mezinárodního práva“.

• PRÁCE PRO UKRAJINSKÉ KOLEGY ADVOKÁTY

Mezi válečnými uprchlíky jsou samozřejmě i ukrajinští advokáti a advokátky s rodinami, kteří hledají práci v oboru. ČAK se snaží koordinovat poptávku po pracovních místech.

Chcete-li a můžete nabídnout práci pro kolegu či kolegyni z Ukrajiny, napište na již výše uvedenou adresu help.ukraine@cak.cz.

Představenstvo ČAK na své dubnové schůzi schválilo návrh zákona, který byl obratem postoupen Ministerstvu spravedlnosti. Pokud by byl návrh v legislativním procesu schválen, mohli by ukrajinští advokátky a advokáti, jimž se podařilo uprchnout do České republiky, dočasně poskytovat právní služby na našem území ve stejném rozsahu jako hostující evropští advokáti (tj. advokáti z členských zemí EU).

• PENÍZE PRO UKRAJINU

Na pomoc těm kolegům advokátům a advokátkám, kteří zůstali na Ukrajině, můžete i nadále přispívat na transparentním účtu ADVOKÁTI UKRAJINĚ, který ČAK otevřela u Komerční banky.

Číslo účtu: 123-5435840247/0100
IBAN: CZ67 0100 0001 2354 3584 0247

Ke dni uzávěrky tohoto čísla (12. 5. 2022) již na něj čeští advokáti a advokátky poslali 3 298 786,66 korun. Pohyb peněz na účtu je možné sledovat online na webu ČAK.

• DAŇOVÉ ZVÝHODNĚNÍ DARŮ PRO UKRAJINU

V reakci na iniciativu České advokátní komory a Komory daňových poradců připravilo Ministerstvo financí **novelu zákona o daních z příjmů**, kterou 27. 4. 2022 schválila ve třetím znění Poslanecká sněmovna a 11. 5. ji schválil i Senát; nyní již čeká jen na podpis prezidenta a zveřejnění ve Sbírce zákonů.

Ze svého daňového základu tak dárci budou moci za letošní rok odečíst dary poskytnuté Ukrajině na podporu jejího obranného úsilí nebo tamním neziskovým organizacím. Navíc bude možné v letošním roce odečítat dary na zákonem stanovené účely až do 30 procent základu daně z příjmů.

Sledujte aktuální informace České advokátní komory na homepage webu ČAK www.cak.cz, v Advokátním deníku www.advokatnidenik.cz a na sociálních sítích ČAK Twitter a LinkedIn.

Máte právo nakupovat výhodně

Pohodlí na prvním místě

alza ergo

AlzaErgo Chair Dune 1

Židle se synchronním mechanismem
Možnost aretace zádové opěrky
Nastavitelné područky i bederní podpěra
Hlavová opěrka, síťová záda

Prokliká prezentaci raz dva

ETERNICO.

Eternico dobíjecí vertikální myš MV400

Bezdrátová myš s ergonomickým tvarem
RGB podsvícení, připojení ke 3 zařízením současně
1,5metrový nabíjecí USB-C kabel, 7 tlačítek
Připojení přes přijímač 2,4 GHz nebo Bluetooth

Zvládne každou pracovní zátěž

Záruka
3 roky

alza PC

Windows 11

Alza TopOffice i5 SSD

Procesor Intel® Core™ i5-11400, Windows 11
RAM 16 GB DDR4, SSD 500 GB, DVD mechanika
Grafická karta Intel® UHD Graphics 730, Midi Tower
Chladič Arctic Freezer i13 X, integrovaná Wi-Fi

Padne na každý stůl

alza PC

Alza Officebook Core i5

Procesor Intel® Core™ i5-1135G7
15,6" Full HD displej s matným povrchem
RAM 8 GB DDR4, SSD 500 GB, Windows 11
Výdrž až 10 h, numerická klávesnice

Registrujte se na alza.cz/pro-firmy

alza.cz
pro firmy

ZNALECKÉ POSUDKY V TĚCHTO OBORECH:

Ekonomika - s rozsahem znaleckého oprávnění: ceny a odhady - oceňování závodů a jejich aktiv a pasiv, oceňování nehmotného majetku a nepeněžitých vkladů, oceňování a přezkoumávání při přeměnách společností a družstev, oceňování nemovitých věcí, oceňování

Účetní evidence - účetnictví podnikatelů, finančních institucí, organizací veřejného sektoru, inventarizace a ekonomické rozborů, české a mezinárodní účetní standardy, stanovení reálné hodnoty pro účetní účely

Stavebnictví - stavby obytné

Ekonomická odvětví různá - daně, daňový systém ČR a Evropské unie, mezinárodní smlouvy o zamezení dvojího zdanění, způsob stanovení a stanovení převodních cen mezi spojenými osobami pro daňové účely, posouzení a vymezení činnosti výzkumu a vývoje v kontextu daňových úlev

Znalecká kancelář

- ❖ Soudy
- ❖ Realitní kanceláře
- ❖ Soudní znalectví

*„RÁDI VÁM V TÉTO PROBLEMATICE
POSKYTNEME SVÉ SLUŽBY.
VÁŠ ÚSPĚCH ZNAMENÁ I NÁŠ
ÚSPĚCH!“*

www.fidiaznalecka.cz

KONTAKT

e-mail: info@fidiaznalecka.cz
telefon: 222 999 980

SÍDLO

Branická 574/13
Praha 4

OFFICE

Sluneční náměstí 2583/11
Praha 5

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Přehled povinností v senátních i sněmovních změnách zákonů

Senátní úpravy zákonů budou muset stejně jako sněmovní změny obsahovat přehled veřejnoprávních povinností, které z těchto úprav vyplývají. Sněmovna to dne 28. dubna 2022 zrychleně schválila v rámci vládní novely zák. č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, ve znění pozdějších předpisů, kterou nyní dostane k projednání Senát. Novela navazuje na již přijatou obdobnou úpravu pravidel jednání sněmovny a souvisí s elektronizací a modernizací tvorby zákonů. Novela zák. č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, souvisí s elektronizací tvorby a vyhlášením zákonů a se začleněním úplného znění do projednávaného, schvalovaného a vyhlášeného znění právního předpisu. Cílem je zpřehlednit proces projednání návrhu zákona a zavést jednotné standardy tvorby a odůvodnění návrhu zákona. Předloha navazuje na pravidla tvorby právních předpisů v novele zák. č. 222/2016 Sb., o Sbirce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů, vyhlášených ve Sbirce zákonů a mezinárodních smluv.

Nové posily LRV

Řady právních expertů v Legislativní radě vlády rozšířili bývalý předseda Nejvyššího správního soudu JUDr. Michal Mazanec a odborník na práva informačních technologií, doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D. Návrh na jejich jmenování do LRV dne 11. května 2022 schválila vláda.

Crowdfunding se nově zařadí mezi běžné investiční nástroje

Crowdfunding bude nově podléhat zákonné regulaci a dohledu ze strany České národní banky. Dosavadní provozovatelé crowdfundingových platform sice mohou pokračovat v činnosti i bez povolení ČNB, avšak nejdéle do letošního 10. listopadu. Komplexní regulace tohoto stále oblíbenějšího typu financování se do české legislativy dostala až díky implementaci nařízení EU. Příslušný zákon nyní v dubnu schválil Parlament a podepsal prezident republiky Miloš Zeman. Podle expertů na právo v oblasti fintechu a startupů zvýší dohled ČNB atraktivitu crowdfundingu mezi investory. Očekává se tak až násobný nárůst investic přes crowdfundingové platformy. Nejdůležitější novou povinností provozovatele jak úvěrového, tak investičního crowdfundingu je právě povinnost získat povolení ČNB. Jeho výhodou je princip tzv. jednotného evropského pasu, tedy možnost poskytovat crowdfundingové služby na základě jediného povolení ve všech členských státech Evropské unie. Na provozovatele crowdfundingu jsou nově kladeny podobné regulatorní požadavky jako např. na obchodníky s cennými papíry, investiční zprostředkovatele nebo poskytovatele platebních služeb.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Z judikatury

ÚS: K rozhodnutí o předběžné otázce a principu předvídatelnosti

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 7. dubna 2022, sp. zn. II. ÚS 2765/20, platí, že rozhodne-li civilní soud o předběžné otázce jinak (opačně), než jak to dříve ve výroku pravomocného rozsudku učinil soud správní, porušuje svým rozhodnutím závisejícím na posouzení dané předběžné otázky princip předvídatelnosti soudního rozhodování a ochrany legitimního očekávání účastníků, a tím i jejich ústavně chráněné právo na spravedlivý proces.

ÚS: K neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru pod nátlakem

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2022, sp. zn. II. ÚS 2883/21, platí, že zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Pojem dobré mravy je proto nutné vykládat i jako příkaz soudci rozhodovat *praeter legem*, či výjimečně dokonce *contra legem*.

ÚS: K ústavnosti řízení o žalobě z rušení držby

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2022, sp. zn. IV. ÚS 3474/21, mimo jiné platí, že vypuzení z držby, která je předmětem posesorní ochrany, je v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) nežádoucím a pokojný stav narušujícím svémocným jednáním, které nelze ospravedlnit křivdami, kterých se vůči vlastníkově věci dopustil komunistický režim v době nesvobody. Předmětem řízení o vypuzení z držby je „jen“ to, jaký byl poslední faktický stav, zda nastal „pokojný stav“, zda nebyl svémocným jednáním narušen nebo zda se tak naopak stalo v souladu s právem.

ÚS: K vadě dohody o vydání věci kvůli nerespektování výluky vydání pozemku

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2022, sp. zn. IV. ÚS 3423/21, platí, že dojde-li v důsledku nerespektování výluky vydání pozemku upravené v § 10 odst. 4 zák. č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění zák. č. 137/1991 Sb., k neoprávněnému zásahu do majetkového postavení vlastníka stavby, jde o vadu dohody o vydání mající za následek její neplatnost pro rozpor se zákonem. Nezhlední-li obecný soud takovou vadu dohody o vydání, poruší základní právo vlastníka stavby vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 ve spojení se základním právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

NSS: Opatření o povinných respirátorech bylo v rozporu se zákonem

Rok stará opatření Ministerstva zdravotnictví o povinném nošení respirátorů z května 2021 byla kvůli nedostatečnému odůvodnění a neúplnému vyhodnocení přínosů a rizik v rozporu se zákonem. Rozhodl o tom ve svém rozsudku ze dne

5. května 2022, č. j. 3 Ao 4/2021-119, Nejvyšší správní soud, který tak vyhověl návrhu muže z Protivína a školačky z Brna. Protože tato opatření již nejsou v platnosti, nemohl je zrušit, pouze zpětně konstatovat jejich nezákonnost.

SD EU: Stát může v případě závažné hrozby zavést opatření k ochraně hranic

Soudní dvůr Evropské unie ve svém rozsudku ze dne 26. dubna 2022 ve spojených věcech C-368/20 *Landespolizeidirektion Steiermark* a C-369/20 *Bezirkshauptmannschaft Leibnitz* uvedl, že členský stát může v případě závažné hrozby pro veřejný pořádek nebo vnitřní bezpečnost znovu zavést ochranu svých hranic s jinými členskými státy, avšak ta nesmí přesáhnout celkovou maximální dobu šesti měsíců. Opětovné uplatnění takového opatření může být odůvodněné pouze v případě, že se vyskytne nová závažná hrozba.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Ze světa práva

V anketě Zákon roku zvítězil nový Stavební zákon

Třináctý ročník ankety Zákon roku s velkým náskokem vyhrálo téma rekodifikace stavebního práva, konkrétně nová komplexní úprava stavebního zákona. Ta má zásadně zjednodušit a urychlit povolování staveb. Reaguje tak na dlouhodobé volání po nápravě neutěšeného stavu podvazujícího konkurenceschopnost ČR a zajišťování bytových potřeb. Probíhající parlamentní diskuse ukazuje, že vloni přijatý zákon ještě dozná dílčích změn, lze však věřit, že původní záměr zákonodárce, reagující na poptávku podnikatelů i běžných občanů, zůstane zachován. Anketu Zákon roku organizuje poradenská společnost Deloitte a její advokátní kancelář Deloitte Legal od roku 2010. Z pěti nominací vybíraly

stovky podnikatelů nejlepší právní předpis, soubor zákonů nebo legislativní počín, který má pozitivní dopad na podnikání v Česku. Záštitu opět převzaly Hospodářská komora ČR, Česká advokátní komora a Komora daňových poradců ČR. V nominační radě zasedly dvě desítky autorit z různých oblastí nejen podnikání. Nominovanými počiny jsou obecně závazné právní předpisy České republiky či Evropské unie přijaté či schválené v uplynulém roce.

Setkání zástupců profesních komor

Zástupci profesních komor se na svém dubnovém setkání, kterého se za ČAK zúčastnili předseda JUDr. Robert Němec, LL.M., tajemník JUDr. Petr Čáp a vedoucí Odboru vnější a vnitřní legislativy JUDr. Johan Justoň, vzájemně informovali o dění ve svých komorách a vyjádřili se k současné problematice jednotlivých profesí, včetně dopadů pandemie covidu-19. Diskuse se týkala také uprchlíků z Ukrajiny, možností podpory, pomoci a vytvoření podmínek pro jejich začlenění do systému v ČR, včetně uznávání kvalifikace. Prostor v diskusi dostalo i žhavé advokátní téma, a to vinklaření, a napříč komorami také aktuální srovnání úrovně vzdělávání poskytované tuzemskými a zahraničními univerzitami, profesní zkoušky a další témata.

Michal Bobek jmenován soudcem NSS

Devětatřicet nových soudců, které začátkem dubna navrhl ke jmenování ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., složilo dne 20. dubna 2022 na Pražském hradě soudcovský slib do rukou prezidenta republiky Miloše Zemana. Jedním z nich je i bývalý generální advokát Soudního dvora EU JUDr. Michal Bobek, Ph.D., který posílí Nejvyšší správní soud. Čtyřiačtyřicetiletý Michal Bobek, který je nejstarším z nově jmenovaných soudců, zahájil v roce 2005 svou právní praxi právě u Nejvyššího správního soudu a právem patří k vysoce respektovaným osobnostem českého i evropského práva. *Rozhovor s ním najdete v Advokátním deníku.*

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

Listujte si Bulletinem advokacie i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

dovolujeme si opakovaně upozornit, že Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale že jím můžete listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, poslední dva roky dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě issue (tzv. listovací verze).

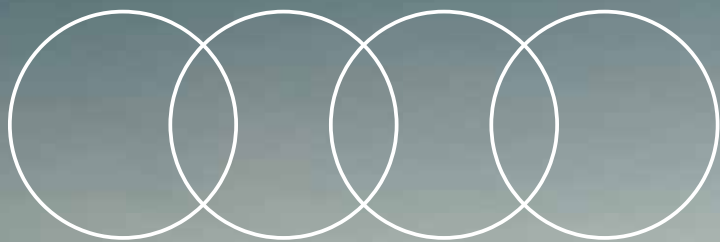

@
k dispozici
i online

Redakce Bulletinu advokacie všem, kteří preferují online přístup ze svých elektronických zařízení, a volí tedy i ekologičtější cestu, umožňuje odhlášení doručování tištěného časopisu, a to oznámením na e-mail tajemnice redak-

ce BA: dvorakova@cak.cz či telefonicky: 273 193 165. Na této e-mailové adrese či telefonním čísle je rovněž možné se k odběru tištěného BA znovu přihlásit, ať už z jakéhokoliv důvodu.

Vaše redakce BA

Nejvyšší forma komfortu

Nové Audi A8

Porsche Praha-Prosek
Liberecká 12, 182 00 Praha 8
porsche-prosek.cz

Kombinovaná spotřeba a emise CO₂: 8,1-10,7 l/100 km, 186-245 g/km.

Jak si Advokáti Doskočil & Štindlová vytvořili vlastní web pro svou začínající kancelář?

Advokáti Mgr. David Doskočil a Mgr. Lucie Štindlová působící v Českých Budějovicích si vytvořili vlastní, moderně vypadající web pro prezentaci advokátní činnosti. Pracovali na něm sami advokáti a nevyužili při tom pomoc žádného profesionálního tvůrce webů či programátora. Se službou **WEDOS WebSite** si totiž dokáže vytvořit vlastní webovou stránku zcela každý, a to i bez znalostí kódování či webdesignu.

RYCHLÝ, BEZPEČNÝ A RESPONZIVNÍ WEB ZA PŘÍZIVOU CENU

Advokáti Doskočil & Štindlová je nově vzniklá česko-budějovická advokátní kancelář. Jako každá začínající společnost potřebovali také advokáti vlastní webové stránky, na kterých budou moci prezentovat nabídku poskytovaných právních služeb. Zároveň si přáli web, který bude rychlý, zabezpečený a responzivní pro všechna zařízení. Zejména moderní vzhled webu přizpůsobený mobilním telefonům je v dnešní době naprosto zásadní, jelikož již více než polovina uživatelů internetu přichází na webové stránky prostřednictvím svého mobilního zařízení. Advokáti proto zvolili službu **WEDOS WebSite**, která splnila všechny tyto požadavky a současně za tvorbu webu nemuseli utřáct desítky tisíc korun, jako je to běžné v případě webových stránek na zakázku. Ve WebSite si vše jednoduše uzpůsobili sami díky přehlednému uživatelskému rozhraní a veškerý obsah i design si navíc mohou libovolně upravovat a přizpůsobovat změnám podle potřeby.

a aktualizovat, v tom případě je pro vás WebSite ideální volbou. Velkou výhodou je také to, že součástí služby je nejenom editor webových stránek, ale také webhosting s emailovými schránkami a doména na první rok zdarma. Vše potřebné tak máte zakomponované do jedné služby a pod jednou střechou. Nemusíte tedy řešit nákup hostingu, domény a tvorbu webu samostatně a celková správa webových stránek je tak efektivnější a jednodušší.

VYBERTE ŠABLONU, UPRAVTE OBSAH, ZVEŘEJNĚTE WEB

V nabídce služby WebSite najdete více než 90 responzivních šablon, které poskytnou vaši webové stránce základní vzhled. Ten si poté již snadno přizpůsobíte podle svých představ změnou obsahu, jako jsou vlastní texty, obrázky nebo videa. Následně jste již připraveni web publikovat a okamžitě tak vypustit do světa. Připraveny jsou šablony určené přímo pro advokáty i další právnické profese a jsou koncipovány tak, aby jejich design přesně odpovídal požadavkům právního odvětví. Hodnoty, které klienti očekávají od svého právníka, jako profesionalita, důvěryhodnost či spolehlivost, jsou vyjádřeny již vzhledem a rozhraním webových šablon. Také obsah šablon a jejich jednotlivé kategorie jsou připraveny tak, aby se co nejvíce přibližovaly skutečnému obsahu advokátního webu.

JEDNODUCHÝ A ČISTÝ DESIGN

Cílem advokátů bylo vytvoření jednoduchého a přehledného webu, který bude obsahovat základní informace, jako je popis advokátní kanceláře, týmu právníků či nabídku poskytovaných právních služeb. Důležitou součástí jejich webové stránky je také kontaktní formulář, prostřednictvím kterého získávají nové klienty, kteří hledají právní pomoc. Vloženou Google mapou zase umožňují návštěvníkům webu se snadno podívat, kde přesně se jejich kancelář nachází a nemusí přitom stránku opouštět. Čistý a moderní design webu podtrhují fotografie advokátů a prostor kanceláře ve vysokém rozlišení. Na webové stránky kanceláře Advokáti Doskočil & Štindlová se můžete podívat na stránce: <https://cbadvokati.cz/>

WEBOVÁ PREZENTACE PRO KAŽDÝ MENŠÍ PROJEKT

Pokud pro vaši nově vznikající advokátní, notářskou či jinou právní kancelář potřebujete jednoduchou webovou prezentaci či firemní vizitku, kterou si navíc můžete kdykoliv sami upravovat

Více informací o službě **WEDOS WebSite** najdete na stránce: <https://wedos.website/>

Akt agrese? Zločin agrese?

Ruský útok na Ukrajinu

z pohledu mezinárodního práva

Každodenní zprávy týkající se průběhu ozbrojeného konfliktu na Ukrajině, zahájeného útokem Ruské federace dne 24. února 2022, vyvolávají otázky ohledně odpovědnosti nejen za zločiny, k nimž během konfliktu dochází, ale i za samotné rozpoutání tohoto konfliktu. Často se v této souvislosti mluví o aktu agrese a zločinu agrese. Jaký je vztah mezi těmito dvěma pojmy a naplňuje ruský útok na Ukrajinu znaky některého z nich? Kdo by za akt agrese a zločin agrese měl nést odpovědnost? Jaké mechanismy umožňující tuto odpovědnost uplatnit jsou v současné době na národní či mezinárodní rovině k dispozici? A může v této oblasti sehrát určitou roli též Česká republika? Uvedené otázky jsou předmětem zájmu tohoto příspěvku.

Doc. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, Ph.D., E.M.A., působí na Katedře mezinárodního práva Právnické fakulty UK, je členkou expertní mise OBSE pro Ukrajinu.

JUDr. Petra Ditrichová, Ph.D., působí jako právnička oddělení mezinárodního práva Sekce obranné politiky a strategie Ministerstva obrany.

Akt agrese – odpovědnost Ruské federace (a Běloruska)

Aktem agrese se rozumí závažné porušení zákazu použití síly, zakotveného v čl. 2 odst. 4 Charty OSN, některým státem. Tohoto aktu se může dopustit **výlučně stát**, nikoli nestátní aktér nebo jednotlivec. Je jasné, že v pozadí

jakéhokoli jednání státu, včetně aktu agrese, stojí konkrétní jednotlivci, kteří tento akt nařídí nebo ho realizují. Těmto osobám ovšem za **akt** agrese odpovědnost nevzniká. Lze je ale, přinejmenším některé, stíhat za **zločin** agrese, jehož se pro změnu mohou dopustit výlučně jednotlivci. Ačkoli jsou obě jednání (akt agrese a zločin agrese) úzce propojena, právní režimy odpovědnosti za ně fungují do velké míry autonomně. V první části příspěvku se podíváme na akt agrese, část druhá bude věnována zločinu agrese.

Co je akt agrese?

Akt agrese je zmíněn v čl. 39 Charty OSN, který ale tento pojem nevymezuje. **Definici najdeme v rezoluci Valného shromáždění OSN 3314 z roku 1974.**¹ Rezoluce sice není právně závazná, úprava v ní obsažená je ale široce uznávána. Rezoluce nejprve obecně uvádí, že agresí se rozumí „*požití ozbrojené síly státem proti suverenitě, územní celistvosti či politické nezávislosti jiného státu či jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN*“ (čl. 1). V čl. 3 je pak výčet jednání, která typicky naplňují znaky aktu agrese. **Spadá sem mj.: útok ozbrojených sil státu na území jiného státu, vojenská okupace a násilná anexe části cizího území; bombardování území jiného státu; ozbrojená blokáda přístavů**

¹ UN Doc. A/RES/3314XXIX), Definition of Aggression, 14 December 1974.

a pobřeží jiného státu; útok na pozemní, námořní či letecké síly jiného státu; poskytnutí svého území jinému státu k provedení aktu agrese proti třetí zemi; a vyslání ozbrojených skupin nebo žoldnérů proti jinému státu. Rezoluce výslovně uvádí, že tento výčet není vyčerpávající a že jako akt agrese může být vyhodnoceno i jiné jednání (čl. 4).

Kvalifikaci by měla realizovat Rada bezpečnosti, pokud tak ale neučiní, může si ji provést každý stát sám za sebe. Z textu rezoluce dále vyplývá, že ne všechny případy nedovoleného použití síly jsou aktem agrese. V úvahu je třeba brát mj. závažnost jednání a jeho následků (čl. 2). Méně závažné případy nedovoleného použití síly, např. omezené pohraniční přestřelky, by tak aktem agrese nebyly.

Vedle toho se za akt agrese nepovažují ty případy použití ozbrojené síly, které lze podřadit pod jednu z výjimek ze zákazu použití síly.² První z výjimek je kolektivní akce s mandátem Rady bezpečnosti podle čl. 42 Charty OSN. Rada nemá právo takovou akci nařídít, tj. přikázat některému státu, aby se někde vojensky angažoval. Pokud se ale najde dobrovolník (stát, skupina států, mezinárodní organizace), který je k takové akci připraven, Rada ho k ní může zmocnit. To se stalo např. během operace Pouštní bouře v roce 1991, kdy koalice států v čele s USA osvobodila Irákem okupovaný Kuvajt. Druhou výjimkou ze zákazu použití síly je sebeobrana podle čl. 51 Charty OSN. Jedná se o použití síly státem, který se stal předmětem ozbrojeného útoku a snaží se tento útok sám (individuální sebeobrana) nebo za pomoci jiných států ochotných přijít mu na pomoc (kolektivní sebeobrana) zastavit. **Příkladem země vykonávající právo na sebeobranu je současná Ukrajina.**

Jaké jsou následky aktu agrese?

Akt agrese zakládá mezinárodní odpovědnost státu agresora. Tento stát by měl zanechat protiprávního chování, tj. ukončit akt agrese. Dále by měl nabídnout záruky jeho neopakování a poskytnout poškozenému státu, popř. jiným zasaženým aktérům adekvátní reparace – ve formě materiální obnovy způsobených škod, finanční kompenzace za ně a vhodné satisfakce. Satisfakce by měla zahrnovat mimo omluvy také adekvátní potrestání jednotlivců odpovědných za protiprávní chování, což v případě agrese znamená trestněprávní stíhání osob, které agresí naplánovaly či nařídily. V případě, kdy stát-agresor není připraven svou odpovědnost uznat a vyvodit z ní důsledky, může, resp. měl by na něj být vyvinut tlak v rámci tzv. donucení. To má v současném mezinárodním právu dvě hlavní podoby.

První, centralizovanou, má na starosti **Rada bezpečnosti OSN**. Ta může vůči státu, který se dopustil aktu agrese, vyhlásit **hospodářské i jiné sankce** (čl. 41 Charty). Rovněž může poskytnout aktérovi, který je ochoten vojensky proti agresorovi zasáhnout, mandát k takovému zásahu (čl. 42).

Z důvodu práva veta, jímž disponují stálí členové Rady, má mechanismus centralizovaného donucení malou šanci se uplatnit tam, kde se aktu agrese dopustí některý ze stálých členů či jeho blízký spojenec.

V takových případech se nabízí druhá, decentralizovaná forma donucení. Zde se **státy, skupiny států či mezinárodní organizace (např. EU či NATO) samy rozhodnou, zda vůči státu-agresorovi vyhlásí hospodářské či jiné sankce** (tzv. kolektivní protiopatření),³ **nebo dokonce napadenému státu přijdou vojensky na pomoc v rámci kolektivní sebeobrany.** Výhodou centralizovaného systému je, že se právo států uložit sankce mění na povinnost. Sankce vyhlášené Radou bezpečnosti totiž musejí implementovat a zachovávat všechny státy, včetně těch, které by se k nim z vlastního popudu neuchýlily. Druhou výhodou je to, že vyhodnocení situace, tj. posouzení toho, zda došlo k aktu agrese, není ponecháno na úvaze jednotlivých států, ale centrálně a závazně jej provádí Rada bezpečnosti.

Dopustila se Ruská federace (a popř. Bělorusko) útokem na Ukrajinu aktu agrese?

V brzkých ranních hodinách 24. února 2022 zahájily ozbrojené síly Ruské federace útok pozemními, vzdušnými a námořními silami na území Ukrajiny. Útok byl veden nejen z vlastního území Ruska, ale také z území jím nelegálně anektovaného Krymu a tzv. Doněcké a Luhanské lidové republiky (dále „DLR“ a „LLR“), které Rusko dne 21. února 2022 uznalo za samostatné státy. Část ruských vojsk navíc vstoupila na ukrajinskou půdu z území Běloruska, kde se tato vojska v daný moment nacházela se souhlasem této země.

Není pochyb o tom, že útokem na Ukrajinu se Ruská federace dopustila použití síly tak, jak jej vymezuje čl. 2 odst. 4 Charty OSN. Současně je zřejmé, že tento útok vykazuje znaky hned několika jednání, která jsou popsána v čl. 3 rezoluce 3314. Konkrétně se jedná o útok ozbrojených sil státu na území jiného státu; bombardování území jiného státu; útok na pozemní, námořní nebo letecké síly anebo námořní a letecké flotily jiného státu; a také blokádu přístavů nebo pobřeží státu ozbrojenými silami jiného státu. Jednání podle čl. 3 rezoluce, a to poskytnutí svého území jinému státu k provedení aktu agrese proti třetí zemi, se dopustilo také Bělorusko. Oba státy tak *prima facie* spáchaly akt agrese proti Ukrajině.

Ruská federace své jednání obhajuje tím, že tzv. speciální vojenská operace, kterou její vojska na Ukrajině vedou, má právní základ v jedné z výjimek ze zákazu použití síly, a sice v sebeobraně. Rusko se údajně brání proti hrozbě, kterou by se pro něj Ukrajina mohla stát v budoucnu, a to s ohledem na své ambice zařadit se mezi členy NATO a znovu získat jaderné zbraně. **Rusko se zde tedy dovolává tzv. preventivní sebeobrany, tedy možnosti použít sílu v obraně proti ozbrojenému útoku, který ještě nenastal ani přímo nehrozí, ale jednoho dne by k němu mohlo dojít. Tato forma sebeobrany je ovšem všeobecně považována za nepřijatelnou, protože její přijetí by státům umožnilo obhájit prakticky jakoukoli ozbrojenou akci. Vedle sebeobrany preventivní se Rus-**

2 Srov. C. D. Gray: *International Law and the Use of Force*, Oxford University Press, 2004.

3 Viz E. Katselli Proukaki: *The Problem of Enforcement in International Law: Countermeasures, the Non-Injured State and the Idea of International Community*, Routledge, 2009.

ko odvolává též na sebeobranu kolektivní. Tu prý vykonává ve prospěch DLR a LLR, jež byly údajně napadeny Ukrajinou. Z pohledu mezinárodního práva ovšem DLR a LLR nejsou státy, a navíc vůči nim nedošlo k žádnému ozbrojenému útoku, podmínky výkonu kolektivní sebeobrany tak nejsou naplněny.

Útok Ruské federace proti Ukrajině, podporovaný Běloruskem, představuje jasný případ aktu agrese podle rezoluce 3314. Na tomto závěru se shodlo rovněž jedenáct z patnácti členů Rady bezpečnosti, která se situaci na Ukrajině zabývala na zvláštním zasedání konaném na žádost Ukrajiny dne 25. února 2022. S ohledem na uplatnění práva veta ze strany Ruska ale příslušná rezoluce, kterou předložily USA a Albánie (a podpořilo ji dalších 81 států, včetně České republiky), nebyla přijata.⁴ O pár dní později, dne 2. března 2022, ovšem rezoluci obdobného znění schválilo na mimořádném zasedání Valné shromáždění OSN, a to výraznou většinou hlasů (141 pro, 5 proti, 35 abstencí).⁵ Rezoluce, nazvaná *Agrese proti Ukrajině*, v souladu s názvem kvalifikuje ruský útok na Ukrajinu jako „*agresi při porušení čl. 2 odst. 4 Charty OSN*“ (odst. 2). Vyjadřuje také lítost nad „*zapojením Běloruska do tohoto protiprávního použití síly proti Ukrajině*“ (odst. 10). Rezoluce vyzývá k okamžitému stažení ruských jednotek z území Ukrajiny a hledání mírového řešení situace.

Jaké mechanismy odpovědnosti se nabízejí?

Spáchání aktu agrese zakládá mezinárodněprávní odpovědnost Ruska a v omezenější míře Běloruska. Tato odpovědnost se spouští automaticky, asi ale nepřekvapí, že ani jeden ze států-agresorů neprojevuje ochotu uznat, že se dopustil porušení mezinárodního práva, a vyvodit z toho pro sebe důsledky. Ve snaze mít status oběti porušení mezinárodního práva autoritativně potvrzený nejen politickým orgánem, jakým je Valné shromáždění, ale i orgánem soudním, se Ukrajina na konci února 2022 obrátila k Mezinárodnímu soudnímu dvoru (dále „MSD“). Jde o hlavní soudní orgán OSN, kompetentní řešit spory mezi státy. Předložení sporu ale vyžaduje souhlas všech států, jichž se spor týká. Rusko takový souhlas předem, přijetím obligatorní jurisdikce MSD, ani *ad hoc* v dané věci nedalo, Ukrajina proto zvolila jedinou cestu, která se nabízela, a to **využití klauzule o předložení sporu MSD, obsažené v některé mezinárodní smlouvě, jíž jsou oba sporné státy stranou.**

Zde je takovou smlouvou *Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia* z roku 1948. Tato smlouva se sice netýká použití síly a aktu agrese, Ukrajina ale vystavěla zajímavou právní konstrukci, pomocí níž se jí podařilo smlouvu na tyto oblasti vztáhnout. Základem této konstrukce je tvrzení, že Rusko poškozují dobré jméno Ukrajiny tím, že ji bezdůvodně viní z páchání genocidy v doněcké a luhanské oblasti, a že výrazně zasahuje do práv Ukrajiny tím, že na základě tohoto křivého obvinění používá proti Ukrajině ozbrojenou sílu. Ačkoli Rusko svůj útok na Ukrajinu zdůvodňuje trochu jinak, **MSD zatím ukrajinskou argumentaci přijal a na jejím základě vydal 16. března zatímní opatření,**⁶ kterým Rusku nařídil okamžitě ukončit vojenské operace

na území Ukrajiny a zajistit, aby tyto akce ukončily také všechny Ruskem řízené či kontrolované nepravidelné ozbrojené jednotky, tj. i jednotky DLR a LLR. Zatímní rozhodnutí MSD je právně závazné,⁷ **Rusko ale již dalo najevo, že se jím nehodlá řídit.**

V takový moment by mělo nastoupit donucení. **Systém centralizovaného donucení, realizovaného prostřednictvím opatření Rady bezpečnosti OSN, je zablokovan hrozbou ruského veta, zbývá tedy systém donucení decentralizovaného, který umožňuje přijetí sankcí a použití síly v rámci kolektivní sebeobrany.** K použití síly zatím nedošlo, ani není příliš pravděpodobné. Hrozilo by zde totiž rozpoutání rozsáhlého konfliktu, ve kterém by mohly být nasazeny zbraně hromadného ničení. Státy tak preferují různé sankční nástroje, které jsou, byť ne všemi zeměmi světa, využívány v míře, která nemá obdoby. Zda bude tato míra dostatečná k tomu, aby přiměla Rusko k ukončení konfliktu na Ukrajině, lze zatím říci jen těžko.

Zločin agrese – odpovědnost prezidentů Putina a Lukašenka a dalších jednotlivců

Akt agrese je sice aktem státu, reálně za ním ale stojí konkrétní jednotlivci. První úspěšný pokus pohnat tyto jednotlivce k odpovědnosti se odehrál po druhé světové válce. Norimberský tribunál stíhal nacistické válečné zločince mj. za tzv. zločin proti míru. Tento zločin byl dokonce v obviněních kladen na první místo a jeho prokázání standardně vedlo k uložení trestu smrti. V období studené války ustoupil zločin proti míru dočasné do pozadí, zájem o něj ale opět vzrostl při přípravě Římského statutu (dále též „ŘS“) Mezinárodního trestního soudu (dále též „MTS“) v 90. letech. **ŘS ve své současné podobě vymezuje, co se zločinem agrese – jak se nyní zločin nazývá – rozumí, a umožňuje MTS, aby tento zločin stíhal, byť s řadou omezení. Vedle toho je možné stíhání také na národní rovině, a to dokonce i v ČR.** V této části článku se nejprve podíváme na zločin agrese obecně a pak se zamyslíme nad jeho stíháním v kontextu konfliktu na Ukrajině.

Co je zločin agrese?

Zločin agrese je jedním ze čtyř tzv. zločinů podle mezinárodního práva, jejichž páchání jednotlivcům zakazuje přímo toto právo (dalšími jsou válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a zločin genocidy). Definice zločinu agrese je obsažena v čl. 8bis Římského statutu, který byl doplněn během revizní konference konané v roce 2010. Podle této definice se zločinem agrese rozumí „*plánování, příprava, zahájení nebo provedení aktu agrese, který svou povahou, závažností*

4 Security Council Fails To Adopt Draft Resolution On Ending Ukraine Crisis, As Russian Federation Wields Veto, UN Press Release, 25 February 2022.

5 UN Doc. A/ES-11/L.1, Aggression against Ukraine, 1 March 2022.

6 ICJ, Allegations of Genocide Under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Ukraine v. Russian Federation*), Order, 16 March 2022.

7 Srov. ICJ, *LaGrand (Germany v. United States of America)*, Judgment, 27 June 2001, para 104.

a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty OSN, osobou v postavení, které jí umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce“.

Zločin agrese je tedy navázán na akt agrese, který je v ŘS vymezen stejně jako v rezoluci 3314. Statut nicméně tuto definici poněkud zužuje tím, že zločin agrese spojuje jen s těmi akty agrese, které svou povahou, závažností a rozsahem zakládají zjevné porušení Charty. Tato formulace naznačuje, že některé akty agrese zahrnují vznik individuální trestní odpovědnosti a jiné nikoli, chybí ale relevantní praxe, jež by dovolila ustanovení jasněji vyložit.⁸

Na rozdíl od ostatních zločinů podle mezinárodního práva, jež může spáchat kdokoli, **zločinu agrese se může dopustit jen osoba v tzv. vedoucím postavení**, tj. „postavení, které jí umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce“. Okruh potenciálních pachatelů zločinu agrese je tak dost omezený a zahrnuje jen hlavní politické a vojenské představitele států. To současně vysvětluje, proč státy k tomuto zločinu přistupují opatrně, ke stíhání za něj dochází jen málokdy a tomuto stíhání se staví do cesty řada procesních i jiných překážek, které státy (zdaleka nejen Rusko a jeho spojenci) nejsou ochotny odstranit. **Osoby ve vedoucím postavení spáchají zločin agrese tehdy, když naplánují, připraví, zahájí nebo provedou akt agrese. Daným způsobem pojímá zločin agrese nejen ŘS, ale i vnitrostátní úpravy, které z něj vycházejí. Příkladem je § 405a českého trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dále též „tr. zákoník“), který přebírá všechny znaky zločinu agrese známé z čl. 8bis ŘS.**

Jaké jsou následky zločinu agrese?

Spáchání zločinu agrese zakládá **individuální trestní odpovědnost**. Odpovědné osoby by měly být trestně stíhány, a to buď na národní, nebo na mezinárodní rovině. Na národní úrovni mohou ke stíhání přistoupit nejen přímo dotčené státy, tj. stát napadený a stát agresor, ale také státy jiné. Vždy je ovšem potřeba, aby jejich právní řády znaly zločin agrese a měly dostatečně široce nastavenou jurisdikci. Pokud jde o materiální úpravu, v posledních letech vidíme trend k jejímu sjednocování, který je ovlivněn zapojením definice agrese do ŘS MTS. Smluvní strany ŘS, kterých je nyní přes 120, tuto definici postupně přebírají do svých právních řádů, jak je tomu i v případě českého tr. zákoníku (§ 405a). Složitější je situace v zemích, které ŘS zatím neratifikovaly, i ty ale často trestný čin agrese znají. To je příklad Ukrajiny a Ruska, jejichž trestní zákoníky shodně zakotvují trestný čin plánování, přípravy, vyvolání nebo vedení agresivní války (čl. 437 a 353). Je třeba říci, že tento trestný čin je pojat širěji než zločin agrese podle ŘS, mj. v tom, že zahrnuje i účast na spik-

nutí zaměřeném na spáchání aktu agrese, jehož se mohou dopustit i lidé v jiném než vedoucím postavení.

Složitější je situace, pokud jde o nastavení jurisdikce. **Některé státy, mezi nimi ČR, dovolují stíhat trestný čin agrese jen tehdy, pokud je spáchán na jejich území (teritorialita) nebo jejich občany (personalita)**. Stíhání tedy není možné v případech, kdy k aktu agrese dojde mezi cizími státy. **Zde se mohou angažovat jen orgány těch zemí, jejichž právní řády řadí agresi mezi trestné činy podléhající tzv. univerzální jurisdikci. Takových zemí je ale v dnešní době poměrně málo, cca dvacet (mj. Nizozemsko a Ukrajina).**⁹ Ve všech státech kromě státu agresora by navíc stíhání alespoň u části potenciálních pachatelů narazilo na **problém personálních imunit, které nejvyšším představitelům státu poskytuje mezinárodní právo**.

V ČR jsou tyto imunity uznány v § 10 trestního řádu, podle nějž jsou „z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (...) vyňaty osoby požívající výsad a imunit podle (...) mezinárodního práva“ (odst. 1). Personální imunita se vztahuje i na zločiny podle mezinárodního práva. Okruh osob, jimž imunita náleží, je ale omezený – zahrnuje hlavy států, premiéry a ministry zahraničních věcí. Další lidé ve vedoucím postavení (např. ministři obrany či náčelníci generálních štábů), a tím spíše mimo něj (u států, které mají zločin agrese nastaven širěji), by již stíhatelní byli.

Vedle stíhání na národní rovině přichází v úvahu stíhání na rovině mezinárodní. Zde je k dispozici stálý **Mezinárodní trestní soud (MTS)**, jehož statut obsahuje od roku 2010 definici zločinu agrese a sám soud může vykonávat jurisdikci vůči tomuto zločinu od roku 2018. Možná překvapí, že **tato jurisdikce je omezena na ty zločiny agrese, které spáchají občané smluvní strany na území (jiné) smluvní strany**. Podobně jako náš trestní zákoník, ani ŘS nespojuje zločin agrese s univerzální jurisdikcí, ale pracuje s tituly personality a teritoriality, a dokonce vyžaduje, aby byly přítomny současně.¹⁰ **Jediný způsob, jak toto omezení prolomit, je zahájení řízení z podnětu Rady bezpečnosti**, to ovšem opět není reálné tam, kde je agresorem některý ze stálých členů Rady či jeho blízký spojenec. Výhodou stíhání před MTS je přitom mj. to, že zde neplatí personální imunity, k odpovědnosti lze tedy pohnat i vedoucí představitele států (s jistotou u představitelů států, jež ratifikovaly ŘS, s určitou nejistotou u představitelů států ostatních). Kromě stálého MTS jsou na mezinárodní scéně čas od času zřizovány *ad hoc* trestní tribunály, které mají pravomoc omezenou na konkrétní zemi či incident. Příkladem jsou Mezinárodní trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu, založené v 90. letech Radou bezpečnosti, a Zvláštní soud pro Sierra Leone, který vznikl na základě dohody Sierra Leone a OSN.

Koho, kde a jak lze stíhat za zločin agrese proti Ukrajině?

Viděli jsme, že útok na Ukrajinu zahájený dne 24. února 2022 Ruskem za pomoci Běloruska představuje akt agrese. Reakce mezinárodního společenství potvrzuje, že daný akt svou povahou, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty OSN, a jako takový vede k individuální trestní odpovědnosti. To znamená, že **lidé ve vedoucím postavení**

8 Srov. P. Grzebyk: *Criminal Responsibility for the Crime of Aggression*, Routledge, 2013.

9 Viz J. Trahan: *A Reminder of the Importance of the Crime of Aggression: Considering the Situation of Russia and Ukraine*, *Opinio Juris*, 4. 2. 2022.

10 Čl. 15bis Římského statutu jasně uvádí, že „pokud jde o stát, který není smluvní stranou tohoto Statutu, Soud nebude vykonávat svou jurisdikci nad zločinem agrese, který byl spáchán státními příslušníky tohoto státu nebo na jeho území“ (odst. 5).

v obou státech-agresorech, kteří tento akt naplánovali, připravili, zahájili nebo provedli, spáchali zločin agrese. Kompletní seznam osob, kterých se to týká, sestavit v tuto chvíli nelze, protože by to vyžadovalo důkladnou znalost toho, kdo všechno a v jaké míře byl do přípravy a realizace útoku na Ukrajinu v Rusku a v Bělorusku zapojen. Je ale velmi pravděpodobné, že kromě hlav obou států, tj. prezidentů Vladimira Putina a Alexandra Lukašenka, by se jednalo o premiéry obou zemí, jejich ministry zahraničních věcí a obrany a náčelníky obou generálních štábů.

Právo stíhat tyto osoby má v první řadě stát, který byl jejich jednáním přímo poškozen, tedy Ukrajina. Ta již také skutečně, podle údajů Ministerstva vnitra Ukrajiny, zahájila osm řízení podle čl. 437 trestního zákoníku.¹¹ Podrobnosti nejsou známy, a tak není jisté ani to, zda řízení směřují proti představitelům Ruska a Běloruska nebo proti ukrajinským občanům, kteří by aktu agrese napomáhali. Obě varianty jsou podle široce pojaté vnitrostátní úpravy možné. Současně je zřejmé, že **ukrajinské soudy by nemohly stíhat ty představitelky Ruska a Běloruska, kteří požívají personální imunitu, zejména prezidenty obou států.** Těmž omezení čelí soudy třetích států, které zahájily či zahájí stíhání pachatelů zločinu agrese z titulu univerzální jurisdikce. Podle dostupných informací tak od počátku konfliktu do půlky dubna 2022 učinily soudy litevské a polské, podrobnější informace ale opět nejsou dostupné. **České soudy se přímo angažovat nemůžou, protože § 405a tr. zákoníku nepatří mezi ustanovení podléhající univerzální jurisdikci.** Pro úplnost se hodí dodat, že pravomoc stíhat osoby podezřelé ze spáchání zločinu agrese proti Ukrajině mají orgány ruské a běloruské, je ovšem málo pravděpodobné, že by se chystaly této pravomocí využít.

Vzhledem k limitům, na něž naráží národní rovina, by se nabízelo vést stíhání na rovině mezinárodní, před stálým MTS. Tento soud se již skutečně situací na Ukrajině zabývá, šetření jsou ale omezena jen na zločiny proti lidskosti a válečné zločiny.¹² Ty může řešit na základě jednostranných prohlášení Ukrajiny z let 2014-2015, jimiž Ukrajina dala MTS pravomoc stíhat pachatele těchto zločinů spáchaných na jejím území od 21. listopadu 2013 dále. Ve vztahu ke zločinu agrese Ukrajina podobné jednostranné prohlášení nevydala a ani vydat nemůže, protože **stíhání zločinu agrese u MTS vyžaduje souhlas obou dotčených států, tj. státu napadeného i státu agresora.** Poskytnutí takového souhlasu ze strany Ruska či Běloruska není za stávající situace zrovna reálné. Obdobně není reálné, že by potřebu souhlasu bylo možné obejít tím, že by podnět ke stíhání dala Rada bezpečnosti. **Potenciál MTS přispět ke stíhání osob podezřelých ze spáchání zločinu agrese proti Ukrajině je tak velmi omezený.**

Již od počátku konfliktu se proto objevují návrhy na ustavení zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, který by působil jako doplněk MTS a zaměřil by se na zločin agrese. Jako první s návrhem přišel britský akademik Philippe Sands,¹³ brzy se k němu ale přidali další odborníci a také politici z několika států, včetně Velké Británie, pobaltských zemí a samotné Ukrajiny. Autoři návrhu¹⁴ nespecifikují, jakým způsobem by byl tribunál ustaven, tj. zda by ho zřídila Ukrajina nebo

by vznikl na základě dohody více států. Nedořešeno zůstává i to, jak by se tribunál vyrovnal s otázkou personálních imunit a jaký by byl jeho vztah k řízením vedeným na národní úrovni. Nejasnosti ohledně těchto bodů vedou část odborníků k určité skepsi ohledně toho, zda by ustavení zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, mimo symbolický význam takového aktu, mělo i nějaký reálný přínos.¹⁵

Závěr

Útok Ruska s podporou Běloruska na Ukrajinu, zahájený 24. února 2022, představuje zjevný akt agrese, který zakládá jak odpovědnost obou států-agresorů, tak individuální trestní odpovědnost těch jejich představitelů, kteří daný akt naplánovali či provedli. Kvalifikace jednání je nesporná, stejně tak je zjevné, jaké následky spáchání aktu agrese a zločinu agrese vyvolává. Obtíže vyvstávají při praktické realizaci těchto následků. Rusko i Bělorusko to, že se dopustily aktu agrese, popírají, a nejeví ochotu protiprávního chování zanechat a odčinit jeho následky. Velká část mezinárodního společenství se je sice snaží k těmto krokům donutit pomocí rozsáhlých hospodářských a dalších sankcí přijímaných decentralizovaně, z rozhodnutí jednotlivých států a mezinárodních organizací (např. EU). Tlak ale zatím k ukončení agrese nevedl a k využití radikálnější formy donucení, nasazení ozbrojené síly, není s ohledem na obavy z rozsáhlého konfliktu politická vůle, byť právně by možné bylo. Stávající situace tak ukazuje limity ani ne tak mezinárodního práva, jako spíše mezinárodní reality.

Na limity, tentokrát faktické i právní, narážejí rovněž snahy o trestní stíhání osob, které se plánováním či realizací útoku na Ukrajinu dopustily zločinu agrese, tedy nejvyšších představitelů obou států-agresorů, včetně jejich prezidentů. Na národní úrovni již sice určitá řízení běží (Ukrajina, Polsko, Litva), nemohou se ale zaměřit na ty osoby, jež požívají personální imunitu. Na mezinárodní rovině existuje stálý MTS, který je od roku 2018 oprávněn stíhat osoby podezřelé ze spáchání zločinu agrese, ve vztahu k ruské a běloruské agresi proti Ukrajině se ale tento soud angažovat nemůže, protože to by vyžadovalo buď souhlas všech dotčených států, nebo podnět Rady bezpečnosti. Sporný zůstává rovněž přínos zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, o jehož zřízení se uvažuje. **Plné uplatnění mechanismů státní i individuální odpovědnosti by tak zřejmě bylo možné jen tehdy, pokud by se změnila situace v Rusku a Bělorusku a samy tyto země by se rozhodly se svým protiprávním chováním vyrovnat.** Zda je takový vývoj aspoň trochu reálný, ukáže další vývoj. ❀

11 Нацполіція забезпечує виявлення та документування понад 95% кримінальних правопорушень, учинених під час війни, Міністерство внутрішніх справ України, 14 квітня 2022.

12 Žalobce Mezinárodního trestního soudu zahájil vyšetřování situace na Ukrajině, MZV, 3. března 2022.

13 P. Sands: Putin's use of military force is a crime of aggression, The Financial Times, 28 February 2022.

14 Statement Calling for the Creation of a Special Tribunal for the Punishment of the Crime of Aggression Against Ukraine, text viz zde: <https://gordonandsarahbrown.com/wp-content/uploads/2022/03/Combined-Statement-and-Declaration.pdf>.

15 Viz např. K. J. Heller: Creating a Special Tribunal for Aggression Against Ukraine Is a Bad Idea, *Opinio Juris*, 7. 3. 2022.

Podnájem v novém občanském právu

Podnětem k sepsání tohoto příspěvku bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1524/2019, v němž se Nejvyšší soud kromě jiného zabýval právní konstrukcí podnájmu. Toto rozhodnutí bylo dokonce publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek jako R 94/2020. NS zde dospěl k závěrům, které jsou z hlediska platného práva problematické; rovněž jejich odůvodnění je velmi povrchní, a také z toho důvodu nepřesvědčivé. Vzhledem k tomu, že právní konstrukce podnájmu je v českém právním prostředí tématem doposud podrobněji nezkoumaným,¹ máme za to, že uvedená materie je vhodná pro detailnější zpracování – včetně komparativního.

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D.,

působí jako advokát a na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

Doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D.,

působí jako advokát a na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

Existují různé konstrukce podnájmu, které mají odlišné právní důsledky. Dané rozhodnutí Nejvyššího soudu (dále „NS“) dává příležitost poukázat alespoň na základní přístupy k pojetí podnájmu a následně zkoumat, které z nich jsou slučitelné s platným českým právem. **Nejde přitom pouze o řešení vztahu mezi pronajímatelem a nájemcem, nýbrž i o řešení vztahu mezi nájemcem a třetí osobou, které byla věc přenechána do užívání (požívání), resp. vztahu mezi pronajímatelem a touto třetí osobou.**

Rozhodnutí NS a jeho názor ohledně právní konstrukce podnájmu

V daném případě se jednalo o podnájem nebytových prostor, který vznikl v roce 2012. V roce 2015 došlo k výpovědi nájmu ze strany pronajímatele (žalované), přičemž sama vý-

pověď nebyla zcela jasná a mezi stranami bylo sporné, zda byla učiněna platně. Žalobkyně (nájemce) sice proti výpovědi podala písemné námítky, avšak předmětné nebytové prostory následně vyklidila; žalobou se pak domáhala určení neplatnosti a neoprávněnosti výpovědi.

Soud prvního stupně i odvolací soud posoudily otázku platnosti výpovědi s odkazem na § 3074² již podle platného zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“). Aplikovaly přitom pravidla o nájmu prostoru sloužícího podnikání (§ 2302 a násl.). Žalobu zamítly zejména s odkazem na § 2313, podle kterého platí: „*Vyklidí-li nájemce prostor sloužící podnikání v souladu s výpovědí, považuje se výpověď za platnou a přijatou nájemcem bez námitek.*“ Klíčovou otázkou zde tedy bylo, zda na podnájemní vztah lze aplikovat § 2313 a násl. Odvolací soud toto ustanovení na daný případ aplikoval a dospěl k závěru, že se ve smyslu tohoto ustanovení považuje výpověď za platnou a přijatou bez námitek. Přezkoumání tohoto závěru je klíčovou částí rozhodnutí NS. Pro řešení tohoto problému se přitom NS musel zabývat povahou podnájmu jako takového.

V tomto příspěvku se zabýváme jen **samotnou povahou podnájmu a s ní spojenou aplikovatelností § 2313 a násl.** Nebudeme tedy podrobněji posuzovat, do jaké míry je při výpovědi starých (pod)nájmů použitelná stará a nová právní úprava; o zásadní aplikaci nového práva na proces výpovědi a posouzení její oprávněnosti však nemáme pochybnosti. Také nebudeme posuzovat předpoklady aplikace samotného § 2313, resp. § 2314 o. z.

K právní konstrukci podnájmu se NS vyjádřil následovně: „*V občanském zákoníku je podnájem upraven v pododdíle o obecných ustanoveních o nájmu (§ 2215, 2216) a dále v pododdíle o zvláštních ustanoveních o nájmu bytu a nájmu domu (§ 2274-2278). Jde o právní úpravu poměrně kusou, zabývající se zejména podmínkami, za nichž může nájemce dát předmět nájmu či jeho část do podnájmu, následky porušení těchto povinností pro nájemce (presumpce hrubého porušení povinností) a je zdůrazněna závislost podnájemního vztahu na vztahu nájemním. Z právní úpravy je zřejmé, že se na tradičním vnímání podnájmu nic nemění. Podstatou podnájmu, který bývá vymezován jako **nájem nájemního práva**, je, že **nájemce přenechává za úplaty pronajatou věc k užití třetí osobě a užívací právo jí může zřídit jen na dobu nájmu věci** (§ 2215 odst. 3,*

¹ Z výjimek viz např. M. Jäger: Splynutí pronajímatele s nájemcem a zánik podnájmu, Právní rozhledy č. 17/2020.

² Citované paragrafy bez uvedení zákona jsou ustanovení zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

§ 2277, 2278 o. z.). Podnájemní vztah se tedy vyznačuje vůči nájemnímu vztahu **akcesoritou**, tzn., že je na nájemním (hlavním) vztahu závislý, a to co do svého vzniku, obsahu i trvání. Zanikne-li nájemní vztah, zanikne i vztah podnájemní, a to bez zřetele k tomu, z jakého důvodu k zániku nájemního vztahu došlo, a bez zřetele k tomu, co si ohledně skončení podnájmu sjednali nájemce a podnájemce. Pokud není upraveno jinak, **řídí se podnájem subsidiárně úpravou užití věci, která je obsahu daného podnájmu nejbližší**. Při její aplikaci je však třeba vždy vycházet z povahy podnájemního vztahu jako vztahu závislého na nájemním (hlavním) vztahu (co do svého vzniku, obsahu i trvání). **Je-li podnájemní vztah slabší než vztah nájemní, nemůže podnájemce ani požívat stejné ochrany jako nájemce.**

Je-li tedy předmětem podnájmu prostor sloužící podnikání, pak – kromě ust. § 2215 a 2216 o. z. – se na tento podnájem **použijí zvláštní ustanovení o nájmu prostoru sloužícího podnikání (§ 2302 a násl. o. z.), ovšem jen přiměřeně s přihlédnutím ke specifickým podnájemního vztahu a jen v rozsahu, v němž nebudou práva a povinnosti účastníků podnájemního vztahu upraveny podnájemní smlouvou.**

Občanský zákoník neobsahuje zvláštní úpravu přezkumu oprávněnosti výpovědi z podnájmu prostoru sloužícího podnikání. Ust. § 2314 o. z. **dává tuto možnost jen stranám nájemního vztahu (neujednaly-li si něco jiného), jde přitom o specifickou žalobu, definovanou v hmotněprávním předpise, při níž žalobce nemusí prokazovat naléhavý právní zájem ve smyslu § 80 o. s. ř. Smysl a účel úpravy ani povaha podnájemního vztahu nevyžaduje, aby se tento speciální institut a s tím spojené námitkové řízení vztahovalo i na podnájemní vztah. Není proto ani důvod pro použití souvisejícího ust. § 2313 o. z.**

Názor odvolacího soudu, že v dané věci je možné analogicky aplikovat ust. § 2313, resp. § 2314 o. z., tak není správný“ (zvýraznili aut.).³

Ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek bylo citované rozhodnutí publikováno s touto **právní větou**: „Nestanoví-li jinak zákon nebo dohoda účastníků, řídí se podnájem subsidiárně úpravou užití věci, která je obsahu daného podnájmu nejbližší, je však třeba vždy vycházet z povahy podnájemního vztahu jako vztahu závislého na nájemním (hlavním) vztahu (co do svého vzniku, obsahu i trvání). Zvláštní úprava přezkumu oprávněnosti výpovědi z nájmu prostoru sloužícího podnikání (§ 2314 o. z.) se na podnájemní vztah nepoužije.“

Přes tento odlišný názor však podle NS závěr odvolacího soudu ob stojí. Věc posoudil podle § 80 o. s. ř. a dospěl k závěru, že zde není dán naléhavý právní zájem na požadovaném určení, protože určení neplatnosti výpovědi má jen povahu předběžné otázky ve vztahu k posouzení, zda tu je či není právní vztah nebo právo.

Přehled úpravy podnájmu v našem právu

Obecně

Podle citovaného rozhodnutí NS setrvává nová právní úprava na „tradičním vnímání podnájmu“; je však otázkou, co se tímto tradičním vnímáním míní. Sám nájem je právní institut, který se historicky vyvíjel velmi rozmanitě. Např. v pruském obecném zemském právu (*Allgemei-*

nes Landrecht), které bylo významným inspiračním zdrojem pro náš obecný zákoník občanský (OZO), byl nájem koncipován jako **věcné právo**.⁴ Naproti tomu náš OZO chápal nájem jako **obligaci**. Je přitom jasné, že právní účinky obou koncepcí se odlišují ve značné míře. To je zajímavé i z toho hlediska, že věcnoprávní povaze nájmu se blížila konstrukce osobního užívání věci ve smyslu občanského zákoníku z roku 1964 (obč. zák. č. 40/1964 Sb.) v původním znění. Tyto odlišnosti je třeba si uvědomit, protože často zůstávají v hlavách právníků, a i když následně dojde k legislativní změně, jsou i nadále aplikována řešení, která již nejsou v souladu s novou koncepcí.

Obecný zákoník občanský

Jak již bylo výše uvedeno, **OZO** koncipoval v § 1090 a násl. nájem⁵ jako obligační vztah (osobní právo k věci). Podnájem byl upraven v **§ 1098**: „*Nájemci a pachtýři jsou oprávněni najatých a pachtovaných věcí (...) také do podnájmu (podpachtu) dáti, může-li se tak státi bez vlastnickovy újmy a nebylo-li to ve smlouvě výslovně zapovězeno.*“ Jde tedy o úpravu obsahu nájemního vztahu mezi nájemcem a pronajímatelem, tj. kdy je nájemce vůči pronajímateli oprávněn dát předmět nájmu do užívání třetí osobě.

Osnovy občanského zákoníku z roku 1931 a z roku 1937

Z hlediska konstrukce podnájmu je velmi zajímavé řešení návrhu superrevizní komise z roku 1931 (OZ 1931) a následně vládního návrhu z roku 1937 (OZ 1937).

OZ 1931 upravoval podnájem v **§ 999 odst. 2 a 3**. Jeho druhý odstavec prakticky odpovídal § 1098 OZO. Nově však byl doplněn odst. 3: „*Co platí o podnájmu, platí také o postupu práv nájemních a vůbec o přenechání užívání. Zákaz podnájmu obsahuje i zákaz postupu práv nájemních.*“ Důvodová zpráva, kromě toho, že odlišuje podnájem a přijetí blízké osoby do bytu, odlišuje vedle podnájmu další dvě kategorie:

1. postoupení (postup) nájemních práv, a
2. přenechání k užívání, které není postoupením práv nájemních.

Výslovně se přitom uvádělo, že „*Zákaz podnájmu ovšem neobsahuje zákaz takového přenechání, které není postupem.*“ Není zcela zřejmé, co odlišovalo podnájem a jiné přenechání užívání, pravděpodobně však sledovalo určité obsahové

³ Někteří z těchto závěrů jsou zopakovány rovněž v rozhodnutí NS ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1384/2020. Konkrétně jde o závěr, že „*podnájem se subsidiárně (...) řídí úpravou užití věci, která je obsahu daného podnájmu nejbližší. Při její aplikaci je však třeba vždy vycházet z povahy podnájemního vztahu jako vztahu závislého na nájemním (hlavním) vztahu (co do svého vzniku, obsahu i trvání). Je-li tedy předmětem podnájmu prostor sloužící podnikání, pak se – kromě ust. § 2215 a 2216 o. z. – na tento podnájem použijí zvláštní ustanovení o nájmu prostoru sloužícího podnikání (§ 2302 a násl. o. z.), ovšem jen přiměřeně s přihlédnutím ke specifickým podnájemního vztahu (...)* Zvláštní úprava přezkumu oprávněnosti výpovědi z nájmu prostoru sloužícího podnikání (§ 2314 o. z.) se na podnájemní vztah nepoužije.“

⁴ ALR I, 21, § 258 a násl. Srov. např. H. Dernburg: *Lehrbuch des Preußischen Privatrechts. Das Obligationenrecht*, 5. vydání, Verlag der Buchhandlung des Weisenhauses, Halle a. S. 1897, str. 451.

⁵ OZO zde upravoval nájem i pacht (*Bestandvertrag*); pro zjednodušení hovoříme v následujícím textu jen o nájmu.

odlišení obou institutů (úplatnost podnájmu a bezúplatnost jiného přenechání užívání). Podnájem a jiné užívání se tedy odlišovaly jednak obsahem, a též i právními následky: zákaz podnájmu neobsahoval zákaz jiného přenechání užívání. Z praktického hlediska proto bylo nezbytné obě kategorie rozlišovat.

Tuto konstrukci OZ 1931 však vládní návrh z roku 1937 nepřevzal. Kromě toho, že OZ 1937 v § 951 z hlediska *ex lege* možnosti dání k užívání třetí osobě začal odlišovat mezi podnájemem a podpachtem,⁶ ve druhé větě tohoto ustanovení uvedl: „*Stejně platí o přenechání užívání.*“ Oproti návrhu superrevizní komise jsou zde tedy dvě změny:

- 1. Návrh sice stále obsahově rozlišuje mezi podnájemem a jiným přenecháním užívání, avšak právní následky již sjednocuje – z toho plyne, že z praktického hlediska již odlišení mezi těmito instituty není relevantní;

- 2. návrh již nezmiňuje postoupení nájemních práv.

Důvodová zpráva poukázala na to, že se ohledně úpravy postoupení nájemních práv navržené v OZ 1931 objevily v meziministerském jednání pochyby. Z tohoto důvodu a též proto, že tuto úpravu nepovažovala za příliš praktickou ani vhodnou, rozhodla se ji škrtnout. Nevhodnost byla zdůrazněna zejména s ohledem na § 1234 OZ 1937⁷ upravující předmět postoupení. Důvodová zpráva však současně zdůraznila, že toto vyškrtnutí „*neznamená, že by se v konkrétním případě nemohlo výkladem smlouvy a uvážením pravidel pospolitého života a řádného hospodaření dojít k závěru, vyslovenému v druhé větě onoho ustanovení (tj. § 999 odst. 3 OZ 1931, pozn. aut.), že totiž zákaz podnájmu obsahuje i zákaz postupu nájemních práv.*“

Občanský zákoník z roku 1950

Na úpravu OZO nejprve navázalo i rané socialistické právo, konkrétně § 392 OZ 1950: „*Nestanoví-li smlouva jinak, může nájemce dát pronajatou věc do podnájmu. Dá-li nájemce věc do podnájmu protismluvně, má pronajímatel právo od smlouvy odstoupit.*“ Jde tedy o obdobnou úpravu jako v OZO, jen je zde explicitně uveden následek porušení zákazu dání do podnájmu. Problematika jiného užívání ani postoupení nájemních práv zde výslovně řešena nebyla.

6 Nájemce zásadně mohl dát věc do podnájmu, zatímco pachtýř musel mít tuto možnost dovolenou smluvně.

7 § 1234 OZ 1937: „[Předmět postupu] Postoupiti lze všechny pohledávky, které lze zciziti. Nelze zciziti pohledávky, jejichž obsah by se změnil změnou věřitele; pohledávky, které nemohou být zabaveny; pohledávky, jejichž postup byl dohodou s dlužníkem zakázán, a vůbec pohledávky, které jsou nerozlučně spjaty s osobou věřitelovou a jeho smrtí tedy zanikají.“ Jde tedy o ustanovení odpovídající současnému § 1881 o. z.

8 Např. v roce 1964 byl v Ruské sovětské federativní socialistické republice též přijat občanský zákoník, ale ten znal stále úpravu závazkového práva (díl III, čl. 158 a násl.), zástavního práva (čl. 192 a násl.), stále používal klasické pojmy jako bezdůvodné obohacení (čl. 473 a násl.) atd.

9 Zdá se, že tato textace – pravděpodobně – vedla k následnému chápání smlouvy mezi nájemcem a podnájemcem jako smlouvy pojmenované, tj. „smlouvy podnájemní“. Podnájem však není žádným zvláštním smluvním typem. Jde pouze o abstraktní název vztahu mezi nájemcem a podnájemcem, který však nevypovídá nic o jeho obsahu. Lze říci, že podnájem lze chápat jako vztah vzniklý „pod nájemem“ existujícím mezi pronajímatelem a nájemcem (resp. za trvání nájmu mezi pronajímatelem a nájemcem), ať již má tento vztah jakýkoli obsah.

Občanský zákoník z roku 1964 v původním znění

Obč. zák. č. 40/1964 Sb. měl reagovat na pokrok v procesu výstavby socialistické společnosti z pohledu tehdejších vládců. Jistě byl inspirován *Základy občanského zákonodárství SSSR a svazových republik* z roku 1961, avšak vedl ještě k radikálnějšímu odpoutání se od klasického soukromého práva, než tomu bylo v Sovětském svazu.⁸ Tento zákon institut nájmu vůbec neobsahoval, znal jen osobní užívání bytů, jiných místností a pozemků (§ 152 a násl.), tzv. půjčování věcí, které mohlo být i úplatné (§ 257 a násl.), přenechání nemovitosti k dočasnému užívání (§ 397 a násl.). Dnešnímu podnájemu bytu odpovídalo např. přenechání části bytu (§ 394 a násl.). Je zcela zřejmé, že **tyto instituty vedly k narušení znalosti dogmatiky institutu nájmu jak v právní doktríně, tak i v právní praxi; tím spíše toto platilo o speciální kategorii podnájmu.** Některé z těchto institutů měly věcněprávní povahu (některé se po r. 1991 *ex lege* změnilly na vlastnické právo; srov. § 872 obč. zák. č. 40/1964 Sb.), jiné povahu obligační (§ 871 obč. zák. č. 40/1964 Sb.).

Velká novela obč. zák. č. 40/1964 Sb. z roku 1991

Počátek postsocialistického období českého (československého) občanského práva se pojí s tzv. velkou novelou obč. zák. č. 40/1964 Sb. provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. **Tato novela opět navrátila do občanského práva klasické civilistické instituty, byť často ve zdeformované podobě raného socialistického práva,** tj. převzetím úpravy OZ 1950, popř. zákoníku mezinárodního obchodu. Přejichodná ustanovení této novely přizpůsobila i existující právní poměry nové právní úpravě. Z těchto přechodných ustanovení lze usoudit, které ze socialistických institutů se alespoň podle názoru tvůrců velké novely blížily příslušným institutům klasického práva. Tak např. podle § 871 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb. se právo osobního užívání bytu a právo užívání jiných obytných místností nesloužících k bydlení změnilo *ex lege* na nájem; podle druhého odstavce **se právo užívání části bytu změnilo na podnájem.** Podstatné je, že tyto instituty socialistického občanského práva, které se následně změnilly na jedné straně na nájem a na druhé na podnájem, měly odlišný obsah. To následně muselo vést k přesvědčení, resp. jeho prohloubení, že i z nich vzniklý nájem, resp. podnájem mají odlišný obsah, tedy že se nájem a podnájem obsahově liší.

V důsledku velké novely se v obč. zák. č. 40/1964 Sb. objevil též institut podnájmu. V § 666 byl upraven **obecný podnájem:** „*Nájemce je oprávněn dát pronajatou věc do podnájmu, nestanoví-li smlouva jinak. Dá-li nájemce věc do podnájmu v rozporu se smlouvou, pronajímatel má právo odstoupit od smlouvy.*“ Dále v § 719 byl upraven **podnájem bytu či jeho části.** Tato úprava se v průběhu času měnila; nejprve uvádíme její původní verzi k 1. 1. 1992 (uvádíme pouze část úpravy). Dle odst. 1 „*Pronajatý byt nebo jeho část lze jinému přenechat do podnájmu na dobu určenou ve smlouvě o podnájem⁹ nebo bez časového určení jen s písemným souhlasem pronajímatele. Porušení této povinnosti se považuje za porušení povinnosti podle § 711 odst. 1 písm. d). Smlouva o podnáj-*

mu upravuje podmínky skončení podnájmu, zejména možnost dát výpověď ze strany pronajímatele; nebylo-li dohodnuto jinak, platí, že podnájem lze vypovědět bez uvedení důvodů ve lhůtě podle § 710 odst. 3.“ Dle odst. 3 „Byl-li podnájem sjednán na určitou dobu, skončí také uplynutím této doby.“

Následně bylo ustanovení dotčeno změnami. Podstatné bylo zejména doplnění druhé věty do prvního odstavce, dle níž nově platilo, že „Není-li splněna tato podmínka [tj. písemný souhlas pronajímatele s podnájmem – pozn. aut.], je smlouva [tj. smlouva mezi nájemcem a podnájcem – pozn. aut.] **neplatná**.“ Rovněž bylo doplněno pravidlo, že „Smlouva o podnájmu musí mít **písemnou formu**.“

Občanský zákoník z roku 2012

V o. z. je podnájem upraven na **dvou místech** – v **obecných ustanoveních o nájmu (§ 2215)** a dále v rámci **zvláštních ustanovení o nájmu bytu a domu (§ 2274 a násl.)**.

Výchozím ustanovením je úprava podnájmu v rámci **obecné úpravy nájmu**. Podle § 2215: (1) *Souhlasí-li pronajímatel, může nájemce zřídit třetí osobě k věci užívací právo; byla-li nájemní smlouva uzavřena v písemné formě, vyžaduje i souhlas pronajímatele písemnou formu.* (2) *Zřídí-li nájemce třetí osobě užívací právo k věci bez souhlasu pronajímatele, považuje se to za hrubé porušení nájemcových povinností způsobující pronajímateli vážnější újmu.* (3) *Užívací právo lze třetí osobě zřídit jen na dobu nájmu věci; k odchýlnému ujednání se nepřihlíží.*

V rámci obecné úpravy nájmu je tedy podnájem obsahově vymezen tak, že nájemce k věci zřizuje třetí osobě **užívací právo** (§ 2215 odst. 1). Obsahově se tedy nerozlišuje mezi podnájmem a přenecháním užívání věci; pod zřízením užívacího práva lze dokonce rozumět i případy, kdy je třetí osobě založeno právo prostřednictvím dispozice s existujícím právem nájemce (viz níže). Tím se o. z. liší nejen od OZ 1931, který obě kategorie spojoval s odlišnými právními následky, ale i od OZ 1937, který tyto kategorie sice pojmově rozlišoval, avšak sjednotil jejich právní následky – o. z. již vytváří jednotnou kategorii.

V rámci úpravy **nájmu bytu a domu** je obsažena skupina ustanovení se společným skupinovým nadpisem „*Podnájem*“. Zde se již nepoužívá obsahové vymezení, nýbrž zákon hovoří o možnosti „*dát do podnájmu část bytu*“. Vzhledem k tomu, že tato úprava navazuje na obecnou úpravu nájmu, je třeba vycházet z toho, že o. z. zde již pracuje s pojmem podnájem, jak jej vymezil v obecných ustanoveních. V každém případě neexistuje žádný rozumný důvod, aby tento institut byl obsahově vymezen pokaždé jinak. **I podnájem bytu je proto třeba chápat jako zřízení užívacího práva třetí osobě ze strany nájemce.**

Velmi významnou změnou oproti obč. zák. č. 40/1964 Sb. je **vypuštění pravidla, podle kterého je zřízení podnájmu bez nutného souhlasu pronajímatele neplatnou smlouvou**. Zcela v souladu s principy obligačního práva tedy není platnost podnájemní smlouvy závislá na existenci oprávnění ke zřízení podnájmu, které má nájemce vůči pronajímateli; přinejmenším zákon takovou závislost nestanoví výslovně.

Lze si všimnout, že **určitá pravidla jsou formulována pouze pro obecný podnájem**. Tak je tomu např. dle § 2215 odst. 3,

dle něhož užívací právo lze třetí osobě zřídit jen na dobu nájmu věci; k odchýlnému ujednání se nepřihlíží (k této koncepci viz dále). Takové ustanovení absentuje v rámci úpravy podnájmu bytu.

Teoretické konstrukce podnájmu

Podnájem lze chápat, a skutečně je tak chápán, v různých významech. Zde chceme představit **čtyři základní koncepce**, aniž bychom však vylučovali další možnosti vyskytující se v jiných právních řádech.

Pro zjednodušení výkladu vycházíme ze základní struktury dotčených vztahů. Uvažujeme o situaci, kdy je zde původní nájemní vztah, ve kterém dává **pronajímatel (P)** věc smluvně do nájmu **nájemci (N)**. Tento vztah budeme dále označovat jako „**původní nájem**“. Nájemce N posléze smluvně zřídí užívací právo **třetí osobě (T)**. Tento vztah budeme dále označovat jako „**vztah podnájemní**“.

1. Podnájem jako nájem, kde jako pronajímatel figuruje sám nájemce dané věci

Tato koncepce vychází z **obligačního povahy** vztahu mezi původním nájemcem N jako podpronajímatelem a třetí osobou T jako podnájcem. Každý z dotčených obligačních vztahů, které působí relativně, je třeba posuzovat **nezávisle na sobě**. Vztah mezi N a T, kdy N poskytuje podnájemci **úplatně** věc do užívání, se posuzuje jako **běžný nájem**. Podnájmem se z tohoto vztahu stává až optikou původního nájmu.

Tato nezávislost znamená, že **právní vztah mezi N a T není závislý na vzniku ani zániku původního nájmu**. Dojde-li k ukončení původního nájmu, pak to neznamená zánik povinnosti N umožnit T další užívání pronajaté věci. Pokud bude žádat P vydání věci, pak N vůči T neplní svou smluvní povinnost, což zakládá jeho odpovědnost vůči T. Jiný jednoduchý příklad: N koupí od P pronajatou věc, pak původní nájem splynutím zaniká; na existenci vztahu mezi N a T to však nemá žádný vliv. Samozřejmě si N a T mohou ujednat, že existence původního nájmu je podmínkou pro existenci vztahu i mezi N a T; pak se zánik původního nájmu promítne i do vztahu mezi N a T, avšak nikoli jako důsledek konstrukce podnájmu, nýbrž jen jako důsledek jejich smluvního ujednání (trvání nájmu mezi N a T bude vázáno na rozvazovací podmínku).

Tato koncepce je vlastní obecnému obligačnímu právu. Pronajmout věc znamená zavázat se k tomu, že pronajímatel umožní nájemci její dočasné užívání a že nájemce mu za to bude platit nájemné. Pronajímatel, který se jen obligačně zavazuje, aniž by na nájemce převáděl nějaké věcně-právní oprávnění, nemusí být vlastníkem věci. Může tak učinit dokonce i proti vůli vlastníka věci, který je dostatečně chráněn jednak vlastnickou žalobou a jednak nároky z bezdůvodného obohacení. A může tak učinit i v případě, kdy nájemce ví o tom, že pronajímatel není vlastníkem předmětu nájmu, resp. ví, že se věc pronajímá proti vůli vlastníka.

Toto je v současnosti z komparativního hlediska **standardní řešení**. Např. pro oblast německého práva uvádí Bieber:

„Podnájemní smlouva mezi nájemcem a podnájemcem je práva nájemní smlouva se všemi právy a povinnostmi. Je jako obligační smlouva jak na udělení svolení, tak na existenci hlavní nájemní smlouvy nezávislá.“¹⁰ Podobně pro oblast švýcarského práva konstatuje Weber: „Podnájemní smlouva je zásadně běžná nájemní smlouva (...). Proto platí např. neomezené ustanovení o ochraně před zneužíváním nájemním při nájmu obytných nebo obchodních místností.“¹¹ Proto jsou možné i řetězovité podnájemní vztahy, kdy podnájemce dá věc do podnájem atd.¹² Podobně i podle rakouského OZO: „Podnájemci (podpachtýři) náleží podle OZO ta stejná práva vůči jeho smluvnímu partnerovi (nájemci z hlavního nájmu) a vůči třetím osobám (ke kterým náleží i pronajímatel z hlavního nájmu) jako nájemci z hlavního nájmu (...)“.¹³

2. Podnájem jako standardní obligace o přenechání věci do užívání třetí osobě ze strany nájemce

Jen drobnou modifikací první koncepce je řešení, kdy se pro podnájem nevyžaduje, aby poskytnutí věci nájemcem do užívání T bylo úplatné, a mělo tak samo povahu nájmu, nýbrž jde o zřízení jakéhokoli obligačního práva, kterým se N vůči T zavazuje umožnit mu užití předmětu nájmu, ať již úplatně, či bezúplatně.

10 H.-J. Bieber in Münchener Kommentar zum BGB, 6. vydání, C. H. Beck, München 2012, komentář k § 540, m. č. 22.

11 R. Weber in H. Honsell, N. P. Vogt, W. Wiegand (eds.): Basler Kommentar, Obligationenrecht I, 4. vydání, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2007, komentář k čl. 262 OR, m. č. 9.

12 Srov. tamtéž.

13 Srov. H. Würth in P. Rummel (ed.): Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, 1. svazek, 3. vydání, Manz, Wien 2000, komentář k § 1098, m. č. 17. Srov. též M. Nadelmeinsky in M. Schwimann (ed.): ABGB Taschenkommentar, 2. vydání, LexisNexis, Wien 2013, komentář k § 1098, m. č. 7: „Ukončení hlavního nájemního (pachtovního) vztahu, ať již z jakéhokoli důvodu, nepůsobí sice automaticky též zánik podnájemního vztahu, avšak hlavní pronajímatel má vůči podnájemci z důvodu neoprávněného užívání nárok na vyklizení a při dalším užívání též nárok z protiprávního užití cizí hodnoty (Verwendungsanspruch) (...)“ Odlišnou charakteristiku rakouské judikatury podává M. Jäger, který dospívá k závěru, že podle novější rakouské judikatury současně s nájmem zaniká i podnájem. Cituje přitom některá soudní rozhodnutí. Tento závěr se však z nich nepodává. Jäger vidí např. potvrzení a zobecnění názoru, že s nájmem zaniká i podnájem, v rozhodnutí OGH ze dne 15. 5. 1999, sp. zn. 8 Ob 300/98w. OGH zde však uvádí: „Oproti právnímu názoru zastávanému žalobkyní podnájemní vztah zásadně nezaniká s ukončením hlavního nájemního vztahu. (...) Jak Nejvyšší soudní dvůr ve svém rozhodnutí MietSlg 19.131 vyjasnil, nelze přehlédnout, že vztah mezi hlavním nájemcem a podnájemcem představuje závazkový vztah, který je oddělen od hlavního nájemního vztahu. Zda tento závazkový vztah též mezi smluvními partnery pozbývá svou právní účinnost s ukončením hlavního nájmu, je třeba posoudit podle obsahu tohoto závazkového vztahu.“ Protože je zde pravděpodobně pochybnost o tomto obsahu citovaného rozhodnutí, podáváme jeho znění i v originálním textu: „Entgegen der von der Klägerin vertretenen Rechtsansicht erlischt das Untermietverhältnis grundsätzlich nicht mit der Endigung des Hauptmietverhältnisses. (...) Wie der Oberste Gerichtshof in seiner Entscheidung MietSlg 19.131 klargestellt hat, ist nicht zu übersehen, daß das Verhältnis zwischen Haupt- und Untermieter ein abgesondert vom Hauptmietverhältnis bestehendes Schuldverhältnis darstellt. Ob dieses Schuldverhältnis auch zwischen den Vertragspartnern mit dem Ende der Hauptmiete seine Rechtswirksamkeit verliert, ist nach dem Inhalt dieses Schuldverhältnisses zu beurteilen.“

14 Srov. např. pro oblast švýcarského práva R. Weber in op. cit. sub 11, komentář k čl. 262 OR, m. č. 2.

15 Např. pro oblast švýcarského práva výslovně tamtéž.

16 Na tuto odlišnost ve vztahu mezi původním nájemcem a třetí osobou poukazuje např. i H. Würth in P. Rummel (ed.), op. cit. sub 13, komentář k § 1098, m. č. 12. Když srovnává tzv. oslabené postoupení nájemního práva s podnájemem (v úzkém smyslu), uvádí: „odlišuje se od podnájem jen ve vnitřním vztahu [tj. ve vztahu mezi N a T, pozn. aut.], především v trvání, a tím v titulu (...)“.

I v tomto případě se poskytnutí věci do užívání ze strany nájemce posuzuje jako **svěbytná obligace**. Tu je třeba klasifikovat podle jejího obsahu. Může tedy být nájmem, jde-li o úplatné poskytnutí užívání věci, jako je tomu u první konstrukce, nebo může být výpůjčkou či výprosou, jde-li o bezúplatné poskytnutí věci. V důsledku nezávislosti na původním nájmu může být i pachtem, tj. může založit třetí osobě větší oprávnění, než má původní nájemce. Konečně může být i inomínátním institutem.

Takto výslovně normuje např. § 540 odst. 1 věta první německého BGB: „Nájemce není bez svolení pronajímatele oprávněn přenechat jinému užití pronajaté věci, zejména ji dále pronajmout.“ Kromě toho, že zde zákon hovoří obecně o přenechání jinému, což jistě zahrnuje i bezúplatné přenechání, explicitně (byť jen jako příklad) uvádí, že nájemce může předmět nájmu pronajmout jinému.

Rozdíl oproti první konstrukci je spíše jen terminologický. I v první konstrukci se totiž na bezúplatné poskytnutí věci k užívání třetí osobě zpravidla analogicky používají pravidla o podnájmu.¹⁴

3. Dispozice s nájemním právem

Další variantou, jak ve prospěch T umožnit užívání předmětu nájmu (tj. pronajaté věci), je dispozice se samotným nájemním právem.

Nájemce N má vůči pronajímateli P pohledávku spočívající v právu na umožnění užívání předmětu nájmu; v tomto smyslu se hovoří o (subjektivním) nájemním právu. Nejprve lze myslet na případy, kdy N postoupí T tuto svoji pohledávku (postoupení nájemního práva). Zdůrazněme, že **nejde o postoupení smlouvy, nýbrž o postoupení jedné pohledávky, která spoluvytváří obsah nájmu jako právního poměru**.

Vzhledem k tomu, že tímto způsobem získá věc do svého užívání třetí osoba, jsou zájmy pronajímatele dotčeny stejným způsobem jako v případě zřízení svěbytné obligace [podnájem ve smyslu uvedeném sub 1 a 2]. Proto se i na tyto případy aplikují pravidla o podnájmu; je pak jen věci terminologie, zda přímo v podobě určitého širokého pojetí podnájem, nebo zda zákon stanoví, že se aplikují obdobně (tak např. OZ 1931, viz výše), popř. se aplikují analogicky.¹⁵

Tato konstrukce se však zásadně odlišuje od výše uvedených případů dispozice s předmětem nájmu. Zatímco ve výše uvedených případech byla věc (předmět nájmu) dána do užívání třetí osobě na základě svěbytného obligačního institutu, který je nezávislý na existenci původního nájemního vztahu, zde jde o **postoupení práva**, které je obsahem tohoto původního nájmu. Zde zcela jistě platí, že **toto právo musí být na právním vztahu, jehož součástí je, závislé**: skončením nájmu zaniká i právo nájemce užívat předmět nájmu, a to i když bylo postoupeno třetí osobě; není-li původní nájem platný, pak z něj nevzniklo právo, které by mohlo být postoupeno, atd.¹⁶

Možnost postoupení nájemního práva se někdy zpochybňuje. Ostatně toto zpochybnění lze i v našem legislativním vývoji spatřovat při diskusích k OZ 1931, které se následně projeví v textaci OZ 1937 (viz výše). Tato pochybnost pře-

trvá i v dnešní rakouské diskusi. Připouští se sice postoupení nájemního práva, avšak sporné je, zda má účinky i vůči pronajímateli, nebo jen mezi nájemcem a třetí osobou. Spíše se připouští jen ta možnost, že partnerem vůči pronajímateli zůstává (původní) nájemce, který vůči němu vykonává práva v zájmu třetí osoby; hovoří se o tzv. oslabeném postoupení nájemního práva (*abgeschwächte Bestandrechtsabtretung*).¹⁷ Rakouská nauka však stále více zdůrazňuje možnost plné aplikace pravidel o postoupení pohledávky, stejně jako je tomu u postoupení práv z jiných synallagmatických závazků.¹⁸

Pouze určitou variantou dispozice s nájemním právem je konstrukce **nájmu nájemního práva**. Stejně jako v případě postoupení nájemního práva je (sekundárním) předmětem ujednání mezi N a T nájemní právo, tj. subjektivní právo (pohledávka) N vůči P užívat předmět nájmu; sekundárním předmětem tohoto ujednání proto není předmět nájmu jako takový (pronajatá věc). Lze se domnívat, že tato konstrukce reaguje na někdy zpochybňovanou možnost postoupení nájemního práva (viz výše reakci na OZ 1931, případně stav diskuse v dnešním rakouském právu).

Obě možnosti se vyznačují určitými rozdíly v působení vůči původnímu pronajímateli. V případě, kdy nájemce N nakládá s předmětem nájmu nebo pronajímá své nájemní právo, nevzniká přímá obligace mezi T a původním pronajímatelem P. Stejně je tomu i v případě rakouské konstrukce tzv. oslabeného postoupení nájemního práva.¹⁹ Vůči pronajímateli P může své právo uplatnit jen nájemce N. Naproti tomu při skutečném postoupení nájemního práva získává třetí osoba (postupník) přímé právo vůči původnímu pronajímateli na přenechání věci k užívání.

Současně je třeba zdůraznit, že účel omezení (vyloučení) podnájmu v užším smyslu plně dopadá nejen na případy nájmu nájemního práva, ale tím spíše i na případy jeho postoupení, kdy T získává přímá práva vůči P.

V tomto příspěvku, který se zabývá obecnou konstrukcí podnájmu, **chceme upozornit primárně na samotnou konstrukci dispozice s nájemním právem.** Není zde prostor pro řešení, jaká varianta této dispozice lépe odpovídá českému právu, nebo zda jsou přípustné obě. U obou možností vyvstávají zvláštní otázky. Např. představuje nájemní právo jen oprávnění, tj. subjektivní právo, které lze postoupit, nebo jsou s ním spojeny i povinnosti? Pohledávka je jistě *de lege lata* věcí,²⁰ je však jako subjektivní právo způsobilým předmětem nájmu? Může být u subjektivního práva (pohledávky) oprávněnou osobou někdo jiný než subjekt tohoto práva (věřitel)?

V konkrétním případě může být sporné, zda strany zamýšlely disponovat s předmětem nájmu nebo s nájemním právem. V české právní praxi je typické, že se disponuje s předmětem nájmu. Ostatně i důvodová zpráva k OZ 1937 uváděla, že postoupení nájemních práv není příliš praktické. Z existující, podle našeho názoru zcela převažující praxe²¹ lze pro případ pochybností dovést **faktickou domněnku ve prospěch dispozice s předmětem nájmu, nikoli s nájemním právem.** Také v rakouském právu se v pochybnostech vychází právě z dispozice s předmětem nájmu, a nikoli s nájemním právem.²²

4. Nájem a podnájem jako obsahově svébytné instituty

Nájem a podnájem lze chápat i jako obsahově svébytné právní instituty. Tak tomu bylo např. v období po r. 1964, když pro to, co dnes označujeme jako nájem a podnájem, platily obsahově odlišné instituty (viz výše). Do určité míry to platilo i po r. 1991, když pro podnájem bytu neplatily výpovědní důvody nájmu bytu (§ 719 odst. 1 věta první, odst. 3 obč. zák. č. 40/1964 Sb.).

Podobné řešení zná např. rakouský zákon o nájemním právu (*Mietrechtsgesetz*,²³ MRG). Tento zákon odlišuje hlavní nájem a podnájem, a to jednak s ohledem na subjekty tohoto vztahu a jednak na jeho obsah. Hlavní nájem je dán tehdy, když je pronajímatelem vlastník, věcněprávně nebo obligačně oprávněný poživatel nebo nájemce nebo pachtýř celého domu, případně další zde vymezené osoby (§ 2 odst. 1 věta první MRG). Je-li smlouva uzavřena s jinou osobou, jde o podnájem.

Zdůrazněme však, že **takové řešení vyžaduje výslovnou právní úpravu.** Proto i v rakouském právu platí tato koncepce jen v rámci MRG, kde je zvláště upravena, nikoli však již v rámci obecné úpravy nájmu, resp. podnájmu v OZO²⁴ (viz výše).

Kritické hodnocení rozhodnutí NS a vlastní řešení

Zákonem zvolená koncepce podnájmu

a) Podnájem jako zřízení nové obligace mezi nájemcem a třetí osobou

Nájem je definován v § 2201 jako **obligace** (závazek), kterou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje platit za to pronajímateli nájemné. Není zde žádné pravidlo, které by postavení pronajímatele omezovalo na osobu vlastníka nebo jinak předem určený okruh osob. Ani z ustanovení o podnájmu nelze dovést, že by nájem byl omezen jen na určitou kvalifikovanou osobu. **Pronajímatelem tedy může být kdokoli, i nevládník, a samozřejmě též ten, kdo je sám nájemcem.** Jinou skutečností pak je, že platně vzniklý a existující vztah mezi pronajímatelem-nevládníkem a třetí osobou nebude působit vůči vlastníkovi; to platí samozřejmě jen tehdy, když nájemce, resp. třetí osoba (podnájemce), nemá nějaké zvláštní právo působící vůči vlastníkovi.

17 Srov. tamtéž, komentář k § 1098, m. č. 12, 15.

18 Viz tamtéž, komentář k § 1098, m. č. 15.

19 Würth poukazuje na to, že se tato situace odlišuje od podnájmu (v užším smyslu) jen ve vnitřním poměru, tj. ve vztahu mezi nájemcem a třetí osobou, nikoli ve vztahu k původnímu pronajímateli; tamtéž, komentář k § 1098, m. č. 12.

20 Nesprávně však rozsudek NS ze dne 25. 11. 2021, sp. zn. 33 Cdo 3720/2020, kde Nejvyšší soud zaměňuje povahu pohledávky jako věci a aplikovatelnost ustanovení o věcných právech na tento typ věcí (§ 979 o. z.).

21 Není nám znám žádný praktický případ, kdy by si strany chtěly ujednat skutečnou dispozici s nájemním právem. V praxi se spíše setkáváme s případy, kdy strany (v závislosti na přístupu socialistického a postsocialistického práva) považují podnájem za zvláštní obligaci mezi původním nájemcem a třetí osobou.

22 H. Würth in P. Rummel (ed.), op. cit. sub 13, komentář k § 1098, m. č. 12.

23 Spolkový zákon ze dne 12. 11. 1981, č. 520/1981 BGBl, o nájemním právu.

24 Srov. např. X. Würth in P. Rummel (ed.), op. cit. sub 13, komentář k § 1098, m. č. 17.

Nové právo tedy zcela nepochybně neposkytuje prostor pro dříve často zastávaný názor, podle kterého může pronajímatelem být jen vlastník věci (nebo jinak vůči vlastníkovu oprávněný).²⁵ Argumentovalo se zásadou, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má. To je však zásadní nepochopení nájmu jako obligace. Nájemní smlouvou se nepřevádí žádná oprávnění, nýbrž se jen zřizuje závazek, obligace. A samozřejmě se i třetí osoba může zavázat, že někomu poskytne do užívání věc, která patří jinému; je pak na této osobě, aby takové plnění zrealizovala. Pokud to nedokáže, např. proto, že tomu brání vlastník, pak pronajímatelem nesplnil svoji smluvní povinnost a nastupuje jeho odpovědnost. Kromě tohoto řešení, které plyne ze samotné povahy nájmu jako obligačního práva, lze tentýž závěr dovodit z výslovné dikce § 1760.²⁶

Jak bylo uvedeno výše, **ochrana vlastníka se realizuje na prvním místě prostřednictvím vindikační žaloby**²⁷ (§ 1040), když vlastník může věc požadovat kdykoli jak od nájemce (který k ní má platný nájem od nevlastníka), tak i od podnájemce, který k ní má svébytné užívací či požívací obligační právo platně zřízené ze strany nájemce.

Další ochranu pak poskytují nároky z **bezdůvodného obohacení** (§ 2991 a násl.). U těchto nároků je relevantní, zda byl

25 Srov. např. rozhodnutí NS ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1446/2007; ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1145/2006; ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. 26 Cdo 3587/2008; ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4715/2010.

26 K této problematice viz v podrobnostech též F. Melzer, P. Tégel: Absolutní ochrana relativních práv? K výkladu § 1044 občanského zákoníku aneb po 90 letech opět na začátku – 2. část, Právní rozhledy č. 11/2020, str. 381 a násl.

27 Jako na notoriiu poukazujeme na to, že v případě nemovitosti má vindikační žaloba povahu žaloby na vyklizení.

28 Tak pravděpodobně terminologicky i předválečná doktrína. Srov. Rouček in F. Rouček, J. Sedláček (vyd.): Komentář k obecnému zákoníku občanskému, Díl pátý, V. Linhart, Praha 1937, komentář k § 1098, str. 50, kde autor sice výslovně neříká, že podnájem nemůže být bezúplatný; na druhou stranu vysvětluje tento institut pouze na příkladu existence nájmu mezi nájemcem a třetí osobou.

29 Např. Hulmák vysvětluje vývoj v této otázce takto: „Tradičně byl vymezován podnájem jako nájem nájemního práva. Tím byly dány charakteristické znaky podnájem, které představuje od nájemce odvozené užívací právo k předmětu podnájem za úplatu. Stejně byl vykládán pojem podnájem ve středním občanském zákoníku z roku 1950 a stejně jej interpretovala i judikatura pozdější. V rozhodnutí NS 4 Cz 24/77 (Rc 4/1980) Nejvyšší soud rozlišuje mezi přenecháním části bytu do užívání občanovi podle § 394 odst. 1 ObčZ 1964 od nájmu a podnájem podle občanského zákoníku z roku 1950 (§ 387 a 392 ObčZ 1950). Zatímco přenechání části bytu mohlo být i bezúplatné, nájemní a podnájemní smlouvy byly úplatné. Pravidla pro podnájem či podpacht se však používala i na jiné přenechání věci k užití nájemcem či pachtýřem (§ 951 VIN 1937).

Později se objevila tendence chápat podnájem jako přenechání užívání pronajaté věci nájemcem třetí osobě. Zejména v judikatuře týkající se nájmu bytů byl v souvislosti s výpovědním důvodem podle § 711 odst. 2 písm. b) ObčZ 1964 akcentován závěr, že o podnájem se jedná, aniž by byla podnájemníkem poskytována úplata (srov. NS 26 Cdo 250/99).“ Hulmák in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo, Zvláštní část (§ 2055-3014), 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2014, komentář k § 2215, m. č. 1, 2.

Podobně uvádí Jäger: „V širším pojetí podnájem, v němž nezáleží na úplatnosti právního poměru mezi nájemcem a podnájemcem, se jeví vliv výsledků rozhodovací činnosti soudů. Ta již v poměrech právní úpravy podnájem bytu účinně před 1. 1. 2014 přestala rozlišovat úplatnost jako znak podnájem a za podnájem považovala i bezúplatné přenechání předmětu nájmu nebo jeho části do užívání třetí osobě, ve zjevné snaze předcházet zneužití práva nájemcem a s přihlédnutím k obtížnosti důkazu úplaty v poměru mezi nájemcem a podnájemcem.“ M. Jäger: Splynutí pronajímatele s nájemcem a zánik podnájem, Právní rozhledy č. 17/2020, str. 573 (zvýraznili aut.).

Autor též uvádí následující rozhodnutí NS: rozsudky ze dne 16. 5. 2000, sp. zn. 26 Cdo 250/99; ze dne 14. 6. 2000, sp. zn. 26 Cdo 701/2000; ze dne 17. 10. 2002, sp. zn. 26 Cdo 1172/2001; ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 26 Cdo 148/2003; ze dne 20. 7. 2007, sp. zn. 26 Cdo 3492/2006; usnesení ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 26 Cdo 1933/99, či ze dne 19. 2. 2013, sp. zn. 26 Cdo 1859/2012.

subjekt nájemního vztahu v dobré víře, či nikoli. Zásadně je obohaceným vůči vlastníkovu při nájmu cizí věci bez právního důvodu pronajímatelem (srov. § 2994). Rozsah jeho povinnosti pak závisí na jeho dobré víře; zpravidla však bude tzv. nepoctivý obohacený, což má za následek, že ochuzenému vlastníkovu vydá vše, co obohacením nabyl, např. i zisk, který přesahuje výši obvyklého nájemného (§ 3004 odst. 1). I ohledně postavení nájemce je rozhodující, zda byl v dobré víře, či nikoli. Zde má však dobrá víra vliv nejen na rozsah povinnosti k vydání bezdůvodného obohacení, nýbrž dokonce i na samotný vznik této kondikce. Je-li totiž nájemce v dobré víře, že se neobohacuje na úkor vlastníka, pak vůči němu nemá vůbec povinnost k vydání obohacení spočívajícího v náhradě za užívání věci; byl-li však ve zlé víře, pak má vlastník kondikci nejen vůči pronajímateli, nýbrž i vůči nájemci (§ 2994).

Z hlediska **obsahového vymezení** podnájem jako vztahu mezi původním nájemcem a třetí osobou lze konstatovat, že **zákon tento vztah jako obsahově specifickou obligaci (zvláštní smluvní typ) nevymezuje**. V rámci obecných ustanovení o podnájem zákon jen uvádí, že **nájemce k věci zřizuje třetí osobě užívací právo** (§ 2215 odst. 1). Způsob zřízení tohoto užívacího práva však nijak neomezuje.

Zákonná konstrukce podnájem rozhodně **neomezuje užívací právo třetí osoby jeho úplatností**, jak nesprávně uvádí NS („*přenechává za úplatu pronajatou věc k užití třetí osobě*“). Tento závěr podporuje i výše nastíněný legislativní vývoj. Zatímco OZ 1937 ještě rozlišoval mezi podnájemem a jiným přenecháním užívání,²⁸ o. z. již obecně hovoří o zřízení užívacího práva. Přenechání věci k užití jinému, které je v o. z. upraveno v § 2189 a násl., přitom samozřejmě může být podle této úpravy i bezúplatné. Ostatně to, že podnájem může spočívat i na bezúplatném užívacím právu podnájemce, respektuje i novější domácí doktrína a část judikatury.²⁹

Tato koncepce je dokonce zcela zřejmá z výslovné úpravy pachtu, resp. podpachtu v § 2334, kde je podpacht vymezen takto: „*Propachtuje-li pachtýř propachtovanou věc jinému, přenechá-li jí jinému k užívání (...)*“. Z toho zcela jednoznačně plyne, že obsahem podpachtu může být i sám pacht, tedy žádná svébytná obligace, na kterou se pravidla o pachtu použijí jen přiměřeně. Vedle toho však podpacht může spočívat i v jiném přenechání k užívání, což lze interpretovat stejně jako v případě § 2215. Neexistuje žádný rozumný důvod, proč by podpacht mohl být v podobě pachtu, zatímco podnájem by nemohl být v podobě nájmu.

Z uvedeného tedy plyne, že **není zjevný žádný rozumný argument, proč by česká právní úprava měla spočívat na koncepci uvedené výše (4. Nájem a podnájem jako obsahově svébytné instituty), podle které je podnájem svébytnou obligací, která není nájmem**. K tomuto závěru však přesto dospěl NS, když uvádí, že musí jít o slabší vztah než vztah nájemní a že podnájemce nemůže požívat stejné ochrany jako nájemce. Pro tento závěr neuvádí žádný argument než jen to, že zákon váže trvání podnájem na dobu nájmu; ani tento argument však není správný (k tomu viz podrobněji níže sub *Problém akcesority podnájem a „slabší“ podnájem*).

Kromě toho řešení NS **přináší mnoho zásadních hodnotových rozporů**. Právo by přitom mělo být interpretováno

a aplikováno tak, aby bylo pokud možno co nejvíce vnitřně koherentní, bezrozporné; tomuto požadavku se však NS v příslušném rozhodnutí zpronevěřil. Uvedme zatím jen dva zásadní hodnotové rozpory. Zřizuje-li nájem nevlastník, dokonce i zloděj (který předmět nájmu odcizil), uplatní se plně pravidla nájmu, resp. jiné obligace, včetně pravidel na ochranu nájemce. Pokud by se stejným způsobem zavázal nájemce, tj. osoba, která má k předmětu nájmu dokonce větší (byť jen obligační) oprávnění, pak má být třetí osoba chráněna méně? Jde o zjevně absurdní následek.

Podobně je tomu v případě, kdy nájemce poskytuje věc do nájmu třetí osobě, která však **neví o tom, že si pronajímá věc jen od nájemce**. Znamená to, že v tomto případě nebude třetí osoba chráněna jako nájemce jen proto, že zde existuje obligační nájemní vztah mezi jinými osobami? Takové řešení by bylo neproporcionálním zásahem do ochrany dobré víry. Současně však nelze říci, že podnájem vzniká jen v případě, kdy třetí osoba ví o tom, že její užívací právo je zřizováno k již pronajaté věci. Jde-li o dovolený podnájem, pak je vůči (hlavnímu) pronajímateli chráněna i tato třetí osoba, a opačně, jde-li o nedovolený podnájem, pak jde o hrubé porušení nájemcových povinností z původního nájemního vztahu bez ohledu na to, zda třetí osoba o této skutečnosti věděla.

Naopak hodnotově koherentní řešení spočívá v tom, když nájemcem zřízený užívací vztah budeme posuzovat nezávisle, podle jeho skutečné povahy. Jde-li o úplatné poskytnutí věci k užívání, jde o běžný (plnohodnotný) nájem; jde-li o bezúplatné poskytnutí, může jít buď o výprosu, nebo o výpůjčku.

Z nezávislosti obligačního vztahu mezi N a T na obligačním vztahu mezi P a N dále plyne, že vztah mezi N a T vznikne, i když je např. původní nájem neplatný. Podle okolností zde mohou být naplněny předpoklady právně relevantního omylu atp., avšak obecně vzniku obligace mezi N a T nic nebrání.

Je tak zřejmé, že české právo není postaveno na koncepci podnájmu uvedené sub 4, která považuje podnájem za specifickou obligaci. Současně podnájem nevyžaduje ani přenechání věci třetí osobě za úplatu, a proto není naše právo postaveno ani na konstrukci podnájmu uvedené sub 1. Nelze proto souhlasit se závěry NS, podle nichž se podnájem řídí „subsidiárně úpravou užití věci, která je obsahu daného podnájmu nejbližší“. Jde o běžný nájem, výprosu nebo výpůjčku, na které je třeba aplikovat příslušná ustanovení o. z. přímo, nikoli tedy subsidiárně, či dokonce jen „přiměřeně“.

V úvahu tak přichází jen koncepce uvedená sub 2 nebo sub 3; pro posouzení, která z nich se v našem právu skutečně uplatní, je třeba podrobněji zkoumat, jak se české právo staví k dispozici³⁰ s nájemním právem.

Jelikož již základní východisko, na kterém stojí analyzované rozhodnutí NS, není správné, není třeba se podrobně zabývat ani „argumenty“ na ně navazujícími. Jen velmi obecně je však třeba konstatovat, že i toto navazující odůvodnění je mimořádně nepřesvědčivé. NS totiž nijak nezdůvodňuje, proč právě smysl a účel podnájmu vylučuje aplikaci § 2313 a 2314 o. z. I kdyby platilo, že podnájem je „akcesorický“ vztah, pak z toho automaticky nelze dovodit jeho „slabost“,

a tím méně neaplikovatelnost uvedených ustanovení. Jako kdyby bylo možné z akcesority ručení dovodit slabší postavení ručitele vůči věřiteli, než je postavení dlužníka. Ten je naopak vůči věřiteli v některých ohledech více chráněn, protože jeho projev vůle musí být v písemné formě (§ 2018 odst. 2), při postupu vůči němu musí věřitel nejprve kvalifikovaně vyzvat dlužníka; ručitel může uplatnit vůči věřiteli nejen vlastní námitky,³¹ ale i námitky dlužníka (např. § 2023 odst. 1). V žádném případě tedy nelze dovodit, že by sama akcesorita znamenala menší ochranu ručitele. Odůvodnění rozhodnutí NS se spíše jeví tak, že se za použitými floskulami (nejde o skutečné argumenty) skrývá jen snaha ospravedlnit použití přístupu, který se formoval v období jen málo rozvinutého postsocialistického práva po r. 1990.

b) Podnájem jako dispozice s nájemním právem

NS v předmětném rozhodnutí chápe podnájem jako „*nájem nájemního práva*“, tedy – dle NS – jako situaci, kdy „*nájemce přenechává za úplatu pronajatou věc k užití třetí osobě*“. Již z výše uvedeného zjevně plyne, že obě tyto konstrukce jsou sice možné, avšak **vzájemně neslučitelné**; to však NS nebrání, aby obě koncepce slučoval. Bud' totiž jde o „nájem nájemního práva“ (předmětem „druhého nájmu“ je tedy původní nájemní právo – nikoli samotný předmět „prvního nájmu“, tj. např. automobil), nebo o přenechání sekundárního předmětu „prvního nájmu“ (pronajaté věci). Současná obojí uváděná podoba podnájmu je vyloučena.

Současně však z uvedeného plyne, že **v českém prostředí se, jak říká NS „tradičně“, za podnájem považuje i dispozice s nájemním právem**, tj. se subjektivním právem nájemce. I doktrína po r. 1991 převzala toto pojetí, a lze tak předpokládat, že z něj vycházel i zákonodárce. Např. Hulmák uvádí, byť zde primárně akcentuje problém úplatnosti³² podnájmu: „*Tradičně byl vymezován podnájem jako nájem nájemního práva. Tím byly dány charakteristické znaky podnájmu, které představuje od nájemce odvozené užívací právo k předmětu podnájmu za úplatu. Stejně byl vykládán pojem podnájem ve středním občanském zákoníku z roku 1950 a stejně jej interpretovala i judikatura pozdější.*“³³ Podobně M. Jäger: „*Podnájemem se obvykle rozumí nájem nájemního práva.*“³⁴

Chápání podnájmu v podobě dispozice s nájemním právem plně spadá i pod jazykový význam vymezení podnájmu v § 2215. Zákon nijak nevymezuje, vůči komu a jakým způsobem má třetí osoba toto právo nabýt, hovoří jen o **zřízení užívacího práva k předmětu nájmu**. Tím je třeba rozumět, že třetí osoba získá obligační oprávnění, které jí umožní užívat příslušnou věc. Jak toho lze dosáhnout? **První možností** je výše zmíněné **zřízení svébytné obligace mezi N a T**, jejímž obsahem je (kromě jiného) subjektivní

30 Pojem dispozice s právem zde užíváme *lato sensu*, kdy pod něj zahrnujeme i obligační ujednání, jehož předmětem je toto příslušné právo.

31 Ve vztahu k započtení vlastní pohledávky ručitele vůči věřiteli dříve dokonce výslovně § 306 odst. 2 věta druhá obč. zák.

32 K tomu viz výše, Teoretické konstrukce podnájmu, bod 2.

33 Hulmák in M. Hulmák a kol., op. cit. sub 29, komentář k § 2215, m. č. 1.

34 Op. cit. sub 1, str. 573.

právo třetí osoby na užívání předmětu nájmu. Je třeba zdůraznit, že dlužníkem je v tomto případě původní nájemce (N), nikoli původní pronajímatel (P); to však není ničemu na překážku.

Druhou možností, jak zřídit třetí osobě subjektivní právo, které jí umožní užívat danou věc (předmět původního nájmu), je však i dispozice se subjektivním právem nájemce. **Postoupením nájemního práva** nájemce na třetí osobu (T) získá T subjektivní užívací právo k předmětu původního nájmu; jinými slovy: postupitel (N) zřídil ve prospěch T **užívací právo k předmětu nájmu**. Tato konstrukce se odlišuje od první možnosti (kromě jiného) tím, že dlužníkem (povinným k přenechání věci) je P, protože on byl dlužníkem subjektivního práva, které N postoupil na T.

Zřízení užívacího práva k předmětu původního nájmu lze konečně dosáhnout i poslední zmiňovanou konstrukcí, tj. **nájemem nájemního práva** původního nájemce. Při této konstrukci zřizuje původní nájemce (N) třetí osobě (T) subjektivní právo vykonávat jeho nájemní právo, byť jeho subjektem zůstává stále N. I touto konstrukcí získá T (zde vůči N) právo užívat původní předmět nájmu, i když jen prostřednictvím výkonu subjektivního práva, které náleží N. Z uvedeného tak plyne, že pod pojem podnájem je třeba v českém právním řádu podřazovat jak případy dispozice s předmětem (původního) nájmu, tak i případy, kdy nájemce zřídí užívací právo třetí osobě dispozicí se svým subjektivním nájemním právem.

c) Dílčí závěr

Podle platného o. z. je třeba podnájemem rozumět jak případy, kdy je užívací právo třetí osobě zřízeno v podobě svěbytné obligace, tak i případy, kdy je toto právo zřízeno dispozicí s vlastním subjektivním právem nájemce. Svěbytnou obligaci mezi nájemcem a třetí osobou je přitom třeba posoudit nezávisle podle jejího obsahu. Jde-li o úplatné poskytnutí (pronajaté) věci, jde o běžný nájem; jde-li o poskytnutí bezúplatné, bude se jednat podle okolností buď o výprosu, nebo o výpůjčku. Analyzované rozhodnutí NS naproti tomu obě odlišné konstrukce směřuje, což mu, jak je níže ukázáno, brání dosáhnout správných výsledků.

Dovolený a nedovolený podnájem

a) Podnájem v podobě svěbytné obligace

Je-li podnájem zřízen v podobě svěbytné obligace mezi N a T, pak ze základních principů obligačního práva plyne, že je tato obligace nezávislá na jiném obligačním vztahu, v daném případě na (původním) nájmu. To ostatně plyne již

z výše uvedeného. Proto přenechání věci nájemcem do užívání třetí osobě bez souhlasu, nebo dokonce v rozporu s vůlí pronajímatele, **nemá za následek neplatnost takového přenechání; vedlejší vztah mezi nájemcem a třetí osobou proto může platně vzniknout.**³⁵ Z tohoto hlediska je velmi důležité, že o. z. konsekventně nepřevzal řešení § 719 odst. 1 věty druhé obč. zák. č. 40/1964 Sb., podle kterého měla být smlouva o podnájmu uzavřená bez písemného souhlasu pronajímatele neplatná.

Zřízení podnájmu, které je v souladu s povinnostmi nájemce v původním nájmu, je **dovoleným podnájemem**. Ani tento dovolený podnájem zásadně nezakládá žádná obligační práva na plnění mezi P a T. Jsou zde jen velmi dílčí reflexe, jako např. ta, že T má vůči P právo k detenci, které vylučuje vindikační žalobu P vůči T.³⁶

Pokud je nájemce oprávněn zřídit podnájem, pak je ve vztahu vůči pronajímateli **limitován** tím, jakou podobu podnájem může mít. Ptáme se přitom na dispozitivní řešení, které plyne ze zákona; je jasné, že toto řešení může být dohodou P a N změněno. Pro jistotu opět zdůrazňujeme, že tato limitace nemá vliv na vztah mezi N a T; při jejím překročení se jen bude jednat o nedovolený podnájem. První limitace se týká **trvání podnájmu**, když N je oprávněn dát věc do užívání T jen po dobu trvání jeho vlastního nájmu. Samozřejmě nic nebrání tomu, aby si P a N ujednali, že obligační vztah mezi N a T může trvat i po skončení nájmu; to je stejné, jako když dá vlastník třetí osobě souhlas, aby pronajala jeho věc třetí osobě s tím, že takový nájem bude působit vůči němu (nemá vindikační žalobu). V žádném případě nelze § 2215 odst. 3 interpretovat v tom smyslu, že by toto ustanovení takovou dohodu vylučovalo; pro takové omezení autonomie vůle P a N není žádný rozumný důvod (viz též níže).

Je-li N oprávněn zřídit k pronajaté věci podnájem, je významná i otázka jeho dovoleného **obsahu**. V pochybnostech lze spíše vycházet z toho, že užívací právo T nesmí být intenzivnější, rozsáhlejší než užívací právo N, nýbrž že se musí pohybovat v jeho mezích. To však může platit jen jako interpretační východisko; nájemní smlouva mezi P a N může samozřejmě stanovit něco jiného.

Pokud nájemce dá předmět nájmu do podnájmu, aniž je k tomu oprávněn, nebo aniž respektuje limity pro užívací právo třetí osoby, jde o **nedovolený podnájem**. Je však třeba si uvědomit, že takový podnájem představuje jen **porušení smluvních povinností N vůči P**, nejde o porušení zákona ve smyslu § 580.

Důsledkem takového neoprávněného přenechání je dle jasného pokynu zákonodárce to, že na jednání nájemce se pohlíží jako na **hrubé porušení jeho povinností** (§ 2215 odst. 2, § 2276). Pronajímatel tedy může vypovědět nájem bez výpovědní doby, pokud tím nájemce působí pronajímateli značnou újmu (§ 2232).

Podle našeho názoru nedovolenost podnájmu dále znamená, že **P není povinen trpět užívání či požívání věci ze strany T, a má tedy proti němu přímý nárok** (zpravidla na vydání věci). Důvodem je to, že T nemá vůči P žádné právo k detenci, které by mohlo vyloučit jeho vindikační žalobu. Poukazujeme však na to, že soudní judikatura ani v těchto

35 Shodně pro polskou úpravu J. Jezioro in E. Gniewek, P. Machnikowski (reds.): Kodeks cywilny, Komentarz, 7. vydání, C. H. Beck, Warszawa 2016, komentář k čl. 668, m. č. 3. K tomu shodně i rozhodnutí polského Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 1984, sp. zn. III CRN 215/84. Srov. však výše uvedenou textaci § 719 odst. 1 obč. zák. č. 40/1964 Sb., ve znění k 31. 12. 2013, dle které takto uzavřená smlouva mezi N a T byla neplatná.

36 Na tomto místě blíže neřešíme otázku, zda za trvání nájmu má P právo podat vindikační žalobu vůči osobám, které nejsou na základě nájmu oprávněny pronajatou věc užívat. Jsme však přesvědčeni, že tomu tak je.

případech přímý nárok P vůči T nepřipouští.³⁷ Pro zde posuzovaný problém je však podstatné, že **byť T nemá vůči P žádné přímé právo, vztah mezi N a T platně vznikl a nadále trvá – jen nepůsobí vůči P.** To znamená (pokud bychom vycházeli z našeho pojetí), že T má v případě odnětí věci ze strany P nároky vůči N z porušení smlouvy působící mezi T a N.

Zajímavé je, že v § 2334 je výslovná úprava skutkově stejné situace, kdy pachtýř věc dále přenechá jinému z titulu pachtu či některého užívacího práva. Dle uvedeného ustanovení „*Propachtuje-li pachtýř propachtovanou věc jinému, přenechá-li ji jinému k užívání (...) bez propachtovatelova předchozího souhlasu, může propachtovatel vypovědět pacht bez výpovědní doby.*“ Jde tedy o řešení podobné jako u obecného podnájmu, resp. podnájmu domu či bytu; rozdíl spočívá v tom, že zde zákon k výpovědi nevyžaduje, aby nedovolený podnájem působil pronajímateli značnou újmu.

b) Podnájem zřízený dispozicí s nájemním právem nájemce

Odlišné závěry, než je tomu u dispozice s předmětem (původního) nájmu, však platí v případech, kdy je podnájem zřízen dispozicí s obligačním právem nájemce. Vycházíme-li z konstrukce **postoupení nájemního práva**, pak je zřejmé, že T nabývá jen právo, které ze svého právního poměru s P získal N. V tomto případě je zřejmé, že **nabyté právo má právě tu podobu, obsah a trvání jako právo N.** Zde je skutečná existenční a obsahová závislost. Nelze postoupit právo, které neexistuje, a postoupenému právu nelze přiznat jiný obsah, než který má. Nelze aplikovat ustanovení o nabytí od neoprávněného (a to ani analogicky), neboť nabytí od neoprávněného je představitelné pouze u věcných práv, zásadně nikoli u práv obligačních.

Podobně je tomu i v případě **nájmu nájemního práva**, kdy předmětem tohoto nájmu může být jen výkon práva N v té podobě, v jaké N skutečně náleží.

Odlišné závěry platí i pro posouzení následků **zákazu podnájmu**, a to tehdy, když mělo být osobě T zřízeno užívací právo **postoupením nájemního práva** ze strany N. V takovém případě je třeba zákaz podnájmu posoudit jako zákaz postoupení ve smyslu § 1881 [„*postoupit lze pohledávku (...), pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevyklučuje*“]. Jen pro úplnost zdůrazňujeme, že smluvní vyloučení postupitelnosti plyne i z nevyloučených dispozitivních ustanovení, upravujících příslušný smluvní typ (§ 545). Sporné se může jevit, zda lze § 1881 analogicky použít i na případ **nájmu nájemního práva**. Spíše se však domníváme, že **nikoli**, protože nedochází ke změně strany obligace. Ve vztahu k původnímu nájmu proto takové přenechání k užívání působí stejně jako dispozice s předmětem původního nájmu, tj. jen jako hrubé porušení práv nájemce.

Problém akcesority podnájmu a „slabší“ podnájem

a) Argumentace NS

Závěr NS ohledně „slabšího“ podnájmu ve srovnání s nájmem je založen na tvrzení, že podnájemní vztah se vyzna-

čuje „*akcesoritou, tzn., že je na nájemním (hlavním) vztahu závislý, a to co do svého vzniku, obsahu i trvání*“. Z této akcesority NS dovozuje, že jde o vztah slabší, z čehož opět dovozuje, že „*nemůže podnájemce ani požívat stejné ochrany jako nájemce*“; důsledkem je pak dle NS mj. to, že na podnájem prostoru sloužícího podnikání nelze použít § 2313 a násl.

Kromě toho, že premisy této úvahy nemají oporu v právním řádu, je velmi problematické i samotné „odvozování“ závěrů. Není vysvětleno, proč by akcesorita měla znamenat slabší postavení podnájemce (srov. výše zmíněné postavení ručitele), ani proč by takové oslabení postavení podnájemce mělo vylučovat právě aplikaci § 2313 a 2314.

NS dále uvádí, že § 2314 nelze aplikovat na podnájem, protože toto ustanovení přiznává příslušná práva „*jen stranám nájemního vztahu*“. Vychází-li NS (nesprávně) z toho, že podnájem není nájmem, nýbrž že na podnájem lze pravidla pro nájem aplikovat jen přiměřeně, pak ani tato argumentace nedává smysl. Mají-li se určitá pravidla stanovená pro jeden právní institut aplikovat přiměřeně na jiný právní institut, pak nelze argumentovat tím, že text zákona hovoří jen o prvním institutu, pro který je určen. Základem argumentace zde musí být jen úvaha o tom, zda smysl a účel přejímané právní úpravy dopadají i na ty poměry, na které má být tato úprava přiměřeně aplikována. Tuto úvahu sice NS též provedl, avšak, jak vyplývá z tohoto příspěvku, nejen porušeně, nýbrž i věcně nesprávně.

b) Podnájem zřízený dispozicí s nájemním právem nájemce

O akcesoritě, kterou zmiňuje NS, lze ve skutečnosti mluvit jen v případě, kdy je podnájem zřízen dispozicí s nájemním právem nájemce. Skutečná akcesorita přitom nastává jen při **koncepti nájmu nájemního práva**. Je zřejmé, že zánikem pronajaté věci (zde nájemního práva) dochází k zániku nájmu. Je také zřejmé, že oprávnění osoby T, která vykonává subjektivní právo osoby N, nemůže být širší, než odpovídá subjektivnímu právu osoby N. **Na tento případ proto plně dopadá jak § 2215 odst. 3, tak i § 2277 věta první.**

Stejně účinky nastávají i v případě **postoupení nájemního práva**, byť zde není správné hovořit o akcesoritě, nýbrž o totožnosti s právem nájemce. Akcesorita se týká vztahu dvou práv, zde však spočívá právo podnájemce přímo v samotném právu nájemce, které jen změnilo věřitele. Nejde tedy o akcesoritu, nýbrž o identitu tohoto práva.

37 Srov. např. z nedávné doby rozsudek NS ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 26 Cdo 1588/2020, kde bylo toto řešení dokonce připuštěno i ve vztahu k výprose. Avšak také v příbuzných právních řádech je toto řešení sporné. Např. rakouská judikatura zastává názor, že žaloba pronajímatele na vydání (vyklizení) vůči osobě, která odvozuje své právo od nájemce, není po dobu trvání nájmu přípustná, a to, ani když byl ujednáno zákaz podnájmu (např. OGH 30b33/11s, RS0007670). V doktríně je zastáván i opačný názor; např. W. Wilburg: Die Abwehr unzulässiger Untermiete, Zentralblatt für die juristische Praxis č. 54/1936, str. 524 a násl.; viz Klang in H. Klang (ed.): Kommentar zum ABGB, 2. vydání, Österreichische Staatsdruckerei, Wien 1954, komentář k § 1098, str. 59 (Wilburgovy důvody považuje za důležité). Obecně viz H. Würth in P. Rummel (ed.), op. cit. sub 13, komentář k § 1098, m. č. 13; M. Nademleinsky in M. Schwimann (ed.), op. cit. sub 13, komentář k § 1098, m. č. 7. Řešení problému přímého nároku P vůči T, které není zcela jednoznačné a jistě si zasluží podrobnější diskusi, však nemá žádný vliv na podstatu podnájmu, která je řešena v tomto článku.

c) Podnájem v podobě svébytné obligace

Závěr NS však nemůže obstát ve vztahu k případům, kdy užívací právo T spočívá na svébytné obligaci. Jeho aplikace na tyto případy by vedla k zásadním hodnotovým rozporům v právu, které již byly nastíněny výše, neboť obligačně oprávněný nájemce by byl vůči třetím osobám omezen více než ten, kdo nemá žádné oprávnění k věci, jejíž užívání umožňuje osobě T. Toto řešení by mohlo mít za následek neproporcionální zásah do ochrany dobré víry osoby T atd. (viz výše).

Z toho plyne, že je třeba provést **teleologickou redukci** § 2215 odst. 3 a § 2277 věty první: tato ustanovení se nevztahují na případy podnájmu, který má podobu vlastní obligace mezi N a T. Obligační vztah mezi N a T je (stejně jako v příbuzných právních řádech) nezávislý na obligaci mezi P a N.

Uvedená pravidla mohou existovat jen jako (faktické) domněnky při normativním výkladu smlouvy mezi N a T. V pochybnostech je třeba spíše vycházet z toho, že jejich dohodou nemělo dojít k porušení povinností, které má N vůči P. To samozřejmě předpokládá, že T o existenci původního nájmu vůbec věděl. Tak např. v případě smlouvy, která je stranami označena jako podnájem (pokud si strany neujednají něco jiného), lze v pochybnostech vycházet z toho, že strany její trvání omezily trváním původního nájmu (rozvazovací podmínka), a stejně i její obsah obsahem původního nájmu. I v takovém případě se však bude jednat o svébytný nájem, výpůjčku či výprosu, jen s obsahem způsobeným původnímu nájmu.

V české literatuře lze zaznamenat určitý „půlkrok“ správným směrem u Jägera. Připouští sice, že vztah mezi N a T je samostatný, avšak trvá na jeho závislosti na vztahu mezi P a N, pokud jde o jeho vznik a trvání. Vedle samostatnosti hovoří též o odvozenosti podnájmu, což v případě dispozice s předmětem nájmu neplatí (není-li tato závislost zvláště ujednána, pak existence původního nájmu může pro vznik vztahu mezi N a T působit jen jako pohnutka).³⁸ Přesto Jäger připouští, že podnájem může přetrvat zánik původního nájmu, pokud ten zanikl splnutím pronajímatele s nájemcem. Podle něj v daném případě trvá užívací právo, od kterého podnájemce své právo odvozuje. S tím však nelze souhlasit, protože (přistoupíme-li na tuto chvíli na jinak nesprávný

koncept odvozenosti) T nejprve odvozuje své právo od obligačního užívacího práva N, avšak po splnutí, které vede k zániku závazku, již N toto obligační právo nemá, nýbrž má věcné vlastnické právo k předmětu nájmu. N tedy má i nadále užívací právo k věci, avšak zcela jiné (zaniklo mu obligační právo a vzniklo věcné právo). Konečně je třeba zdůraznit, že i Jäger (nesprávně) vychází z obsahové odlišnosti nájmu a podnájmu, když např. uvádí, že v důsledku splnutí se z podnájemce nestane nájemce. Souhrnně lze říci, že připuštění samostatnosti podnájemního vztahu je sice správné, avšak tím, že autor obecně trvá na existenční závislosti a odvozenosti podnájmu, neřeší výše uvedené hodnotové rozpory, které tato konstrukce přináší.

Poznámka k intertemporálnímu posouzení podnájmu

NS bez dalšího odůvodnění vychází z toho, že podnájem se řídí § 3074. Není přitom zřejmé, zda tomu má být jako důsledek intertemporálního podřazení původního nájmu, nebo zda podnájem posuzoval samostatně.

Z výše uvedeného však plyne, jak je třeba tuto otázku řešit. **Pokud podnájem představuje svébytnou obligaci (dispozice s předmětem nájmu), pak by pro intertemporální posouzení bylo irelevantní, kdy vznikl původní nájem. Pokud má podnájem právní povahu nájmu, pak je třeba jej podřadit pod § 3074;** z toho plyne, že i když vznikl před 1. 1. 2014, pak se od tohoto okamžiku řídí novým právem. **Pokud se však svou povahou jedná o výpůjčku, je třeba ji posoudit podle § 3028 odst. 3: vznikla-li za účinnosti obč. zák. č. 40/1964 Sb., pak je třeba ji i po nabytí účinnosti o. z. posoudit podle starého práva (obč. zák. č. 40/1964 Sb.).** To platí bez ohledu na to, že původní nájem se v souladu s § 3074 bude řídit o. z.

Pokud by podnájem v konkrétním případě představoval dispozici s nájemním právem, pak jeho intertemporální režim odpovídá režimu původního nájmu.

Toto uvádíme jen pro úplnost, protože v daném případě, kdy podnájem v podobě nájmu vznikl v roce 2012, je třeba skutečně jeho režim posoudit podle § 3074 o. z.

Závěr

Z výše uvedených argumentů je zřejmé i řešení případu, kterým se v předmětném glosovaném rozhodnutí zabýval NS. Nejprve je třeba zkoumat, zda podnájem vznikl v podobě nájmu nájemního práva (postoupením nájemního práva), nebo svébytné obligace, jejímž předmětem je pronajatá věc. Z okolností, které se podávají z rozhodnutí NS, nejsou zřejmé žádné, které by vylučovaly faktickou domněnku svébytné obligace. Vzhledem k tomu, že předmětem podnájmu jsou prostory sloužící podnikání a že byly podnájemci poskytnuty za úplat, je třeba i vztah mezi nájemcem a podnájemcem posoudit jako běžný nájem prostoru sloužícího podnikání podle § 2302 a násl., a to se všemi pravidly, jež strany nevyloučily, včetně § 2313 a 2314. Pominutí těchto pravidel ze strany NS proto nemá oporu v právu. ❀

38 Op. cit. sub 1, str. 573 a násl.

C. H. BECK NOVINKA

Pokorná/Lasák/Kotásek a kol.

Obchodní společnosti a družstva. 2. vydání

2022 | vázané | 520
990 Kč | obj. číslo AI26

Objednávejte na www.beck.cz

Vyjádření obžalovaného k obžalobě po zaslání jejího opisu

Jednou ze změn, které přinesla novela trestního řádu provedená zákonem č. 333/2020 Sb., je institut vyjádření obžalovaného k obžalobě. V tomto článku se z pohledu obhajoby obžalovaného zaměřuji na jeho právo vyjádřit se k obžalobě již po zaslání jejího opisu předsedou senátu (§ 196 odst. 2, 3 tr. řádu). V samostatném článku se budu věnovat navazujícím ust. § 206a až 206d tr. řádu, která se uplatňují až po zahájení hlavního líčení a přednesení obžaloby.

Doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc.,
je bývalým advokátem
a vysokoškolským učitelem.

Institut vyjádření obžalovaného k obžalobě

Do 30. 9. 2020 dával trestní řád obžalovanému možnost reagovat na obžalobu návrhem na předběžné projednání obžaloby z důvodů uvedených v § 186 písm. a) až g) tr. řádu. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. byl vytvořen institut vyjádření obžalovaného k obžalobě s účinností od 1. 10. 2020.

Dle § 196 odst. 2 tr. řádu předseda senátu spolu s doručením opisu obžaloby **upozorní obžalovaného, že má právo se v jím stanovené lhůtě vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě**, zejména:

- zda se cítí být nevinný nebo vinný spácháním skutku nebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů,
- zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu,
- zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a
- které skutečnosti považuje za nesporné.

Pro obžalovaného je podstatné, že spolu s doručením opisu obžaloby ho předseda senátu upozorní, že **má právo vyjádřit se v jím stanovené lhůtě ke skutečnostem uvedeným v obžalobě**. Obžalovanému nevzniká povinnost vyjadřovat se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. Záleží jen na něm, zda sám či po poradě s obhájcem, případně advokátem, toto oprávnění využije, či nikoliv.

Oprávnění obžalovaného obsažené v návěti § 196 odst. 2 tr. řádu, tzn. **právo vyjádřit se k obžalobě již poté, co ji obdrží, tedy výrazně dříve než v hlavním líčení, je cennou možností reakce obžalovaného na obžalobu**. Otázkou však je, zda jde

také o formu podpoření rovnosti stran a kontradiktornosti řízení. V další části § 196 odst. 2 tr. řádu, za slovem zejména, totiž dává zákonodárce pod písm. a) až d) najevo **výrazně odlišný cíl nového ustanovení**.

Možnost výslovného vyjádření obžalovaného ke skutečnostem uvedeným v obžalobě chyběla v trestním řádu před jeho novelizací provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. Existovala a nadále trvá možnost, aby se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě vyjádřil obžalovaný v návrhu na předběžné projednání obžaloby.

Právo obžalovaného vyjádřit se od 1. 10. 2020 k obžalobě již po jejím zaslání, tedy ještě před zahájením hlavního líčení, je pro obhajobu **přínosem**. Z celého ust. § 196 odst. 2 tr. řádu, včetně textu pod písm. a) až d), je však zřejmé, že obecně projevený zájem o vyjádření obžalovaného k obžalobě je překryt nepokrytou snahou zákonodárce o zrychlení a zkrácení hlavního líčení. Mulák a Provazník uvedli: „Zvyšuje se pravděpodobnost (resp. četnost) situací, v nichž i nevinný obžalovaný bude muset zvažovat, zda přesto, že je nevinný, raději některého z těchto institutů nevyužije jako vrabce v hrsti, než aby riskoval podstatně horší výsledek při honění holuba úplného zproštění na střeše.“¹ Tyto úvahy nevinného obžalovaného, které jsou iniciovány upozorněním na možnosti plynoucí pro něj z § 196 odst. 2 tr. řádu a obavou z odsouzení, by se měl v praxi pokusit eliminovat obhájce, pokud se obžalovaný nehájí sám. Pro obhájce to však není snadné, zejména v případech, kdy po dobu řady měsíců či několika let přípravného řízení obhajoba neúspěšně usilovala za pomoci důkazů, jež nezřídka sama předkládala, o prokázání neviny a zastavení trestního stíhání.

Může se stát, že obviněný popíral spáchání trestné činnosti proto, že se necítil být vinný skutkem, z něhož byl obviněn. Avšak poté, co ho předseda senátu upozorní na práva plynoucí z § 196 odst. 2 tr. řádu, se již jako obžalovaný buď chce v hlavním líčení doznat k trestné činnosti, nebo chce písemně sdělit soudu, že se cítí být tímto skutkem vinný. To však nemůže obhájce pouze vzít na vědomí. Dříve než tento nový postoj, diametrálně odlišný od obha-

¹ Srov. blíže J. Mulák, J. Provazník: Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení, Bulletin advokacie č. 11/2021, str. 42.

joby v přípravném řízení, sdělí obžalovaný soudu, musí mu obhájce objasnit situaci a vysvětlit, že důkazní situace se oproti skončení vyšetřování nezměnila. Novou skutečností je pouze upozornění od předsedy senátu na právo vyjádřit se k obžalobě, i když za stejné důkazní situace, která existovala v průběhu vyšetřování, po jeho skončení i při podání obžaloby.

Nadále je však otázkou, jestli za porušení zákazu donucení k doznání lze či naopak nelze považovat dobrovolné využití institutu, přinášejícího obžalovanému určité zvýhodnění výměnou za to, že na svou obhajobu co do skutku rezignuje.²

V praxi není ani mezi obhájci jednotný názor. Někteří obhájci považují využití § 196 odst. 2 tr. řádu za nepřímou formu donucení či tlaku na obžalovaného k vyjádření zejména k písm. a) až d), jiní však zde spatřují další možnosti přístupu obžalovaného k obžalobě podané státním zástupcem.

Může vyjádření obžalovaného k obžalobě zabránit konání hlavního líčení?

Opis obžaloby musí být doručen obžalovanému nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyzooměním o něm (§ 196 odst. 5 tr. řádu ve znění zákona č. 333/2020 Sb., dříve § 196 odst. 3 tr. řádu). Nejčastěji obžalovaný obdrží opis obžaloby s předvoláním k hlavnímu líčení. „Není však vyloučeno doručení obžaloby bezprostředně po jejím podání k soudu. Reakcí procesních stran může být vyvoláno posléze nařízení předběžného projednání obžaloby a vydání některého z rozhodnutí předpokládaných v citovaných ustanoveních.“³

Některý obžalovaný, poté co obdrží opis obžaloby a upozornění na právo vyjádřit se k obžalobě, bez ohledu na § 196 odst. 2 tr. řádu, mylně usuzuje, že by mohl svým vyjádřením přece jen zabránit konání hlavního líčení. Tato možnost však neexistuje, a to by měl obhájce klientovi jasně vysvětlit. Složitější je pozice obžalovaného, který se hájí sám, a proto by měl využít možnost *ad hoc* porady s advokátem nebo zvolení obhájce.

„Doručení obžaloby (návrhu na potrestání) je základním úkonem přípravy hlavního líčení. Jak vyplývá z dikce § 196 odst. 1, jde o úkon, který směřuje již k nařízení hlavního líčení, a proto předseda senátu nemůže již po jeho provedení nařídit předběžné projednání obžaloby.“⁴

Pokud předseda senátu doručí obžalovanému opis obžaloby samostatně, bez nařízení hlavního líčení, je možné, aby v důsledku vyjádření obžalovaného nedošlo k nařízení hlav-

ního líčení. Pak existuje možnost nařízení předběžného projednání obžaloby předsedou senátu pro některý z důvodů uvedených pod písm. a) až g) § 186 tr. řádu, ať již obhajoba takový návrh podala, či nikoliv.

Vyjádření obžalovaného k obžalobě může zabránit konání hlavního líčení, které dosud nebylo nařízeno. Obdrží-li však obžalovaný opis obžaloby zároveň s předvoláním k hlavnímu líčení, pak jeho vyjádření nemůže zabránit konání hlavního líčení, které již předseda senátu nařídil na konkrétní termín.

Dle § 196 odst. 3 tr. řádu předseda senátu spolu s upozorněním podle odst. 2 poučí obžalovaného o následcích spojených s vyjádřeními uvedenými v odst. 2; poučí ho zároveň i o tom, že vyjádření k obžalobě, nejde-li o doznání nebo o prohlášení viny, může za něj učinit i jeho obhájce, a to i když se hlavní líčení koná v jeho nepřítomnosti. Zašle-li obžalovaný vyjádření k obžalobě, předseda senátu je doručí státnímu zástupci.

Otázkou je forma, kterou zvolil zákonodárce k zakotvení vyjádření obžalovaného k obžalobě v trestním řádu. Mulák a Provazník k tomu uvedli: „Konkrétní podoba, kterou je vyjádření obhajoby k obžalobě provedeno, je poněkud problematická, neboť má sloužit k tlaku na uzavření dohody o vině a trestu, prohlášení viny či označení skutečností za nesporné, to vše s cílem zúžit co možná nejvíce dokazování v hlavním líčení, a tedy i hlavní líčení jako takové.“⁵

Obžalovaný je předsedou senátu upozorněn, že má právo vyjádřit se zejména ke skutečnostem uvedeným v obžalobě pod písm. a) až d) § 196 odst. 2 tr. řádu. **Přesto, že jde o upozornění a právo z něj vyplývající, není si některý obžalovaný jistý, zda se vyjádřit může nebo musí. Proto je vhodné, aby se dotázal obhájce. Hájí-li se sám, pak je v jeho zájmu, když vyhledá advokáta.**

Vyjádření obhájce k obžalobě

Podle § 41 odst. 1 tr. řádu je obhájce povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně. Přesto se v § 196 odst. 3 tr. řádu zčásti duplicitně uvádí, že vyjádření k obžalobě, s výjimkou doznání nebo prohlášení viny, může za obžalovaného učinit jeho obhájce. To by mělo předcházet v praxi diskusím o tom, zda vyjádření obžalovaného sepsané obhájcem je úkonem trestního řízení, který může učinit pouze obžalovaný, nebo i jeho obhájce. Považuji za nepochybné, že **vyjádření obžalovaného je od 1. 10. 2020 jedním z možných způsobů obhajoby obžalovaného, ať je vypracuje sám, nebo jeho obhájce** (§ 41 odst. 1 tr. řádu).

Pokud obhájce dle pokynu klienta sepisuje a podepisuje vyjádření, s nímž se neztotožňuje, je vhodné, aby o tom učinil záznam v klientském spisu a nechal ho podepsat obžalovaným. Tak lze předcházet následným kontroverzím v případě, když obžalovaný, pod vlivem jiných osob, třeba až v hlavním líčení zpochybní názor obsažený v písemném vyjádření podepsaném obhájcem.⁶

Sepsání vyjádření obhájcem dle pokynu klienta je povinností obhájce ve smyslu § 3, 16 a 17 zákona o advokacii. Z toho plyne také možnost účtování úkonu právní služby dle § 11

2 Tamtéž.

3 P. Šámal a kol.: Trestní řád I, Komentář, I. díl, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 2516.

4 P. Šámal, J. Musil, J. Kuchta a kol.: Trestní právo procesní, 4. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 587.

5 Op. cit. sub 1, str. 42.

6 V řadě rozličných případů, kdy úkon realizovaný obhájcem na pokyn klienta nepřinese výsledek, který obžalovaný očekával, dochází i ke stížnostem na advokáta. Bez záznamu obhájce v klientském spisu se jedná o tvrzení proti tvrzení. Je na obhájci, aby tyto situace předvídal, a stručným záznamem s podpisem klienta dokladoval skutečný stav věci, včetně toho, že jednal na pokyn klienta, s nímž se neztotožnil.

odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).⁷

K vyjádření obžalovaného k obžalobě dle § 196 odst. 2 tr. řádu

Krátce po novelizaci trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. měli mnozí obžalovaní, kteří se hájili sami, po obdržení upozornění předsedy senátu dle § 196 odst. 2 tr. řádu na právo vyjádřit se k obžalobě dojem, že se vyjádřit musí. Proto se obraceli na advokáty či obhájce s žádostí o převzetí obhajoby a sepsání vyjádření k obžalobě. Pak advokát či obhájce, který již obžalovaného hájil, mu měl vysvětlit, že sepsání vyjádření k obžalobě a jeho zaslání soudu je pouze jeho právem, na které byl upozorněn předsedou senátu proto, aby je mohl využít, pokud to sám nebo po poradě s obhájcem či advokátem považuje za vhodné při své obhajobě.

Protože vyjádření ke skutečnostem uvedeným v obžalobě není povinností obžalovaného, je aktuální otázka, kdy má obžalovaný využít své oprávnění dle § 196 odst. 2 tr. řádu a vyjádřit se k obžalobě.

• Jaké možnosti vyjádření ke skutečnostem uvedeným v obžalobě má obžalovaný?

Obhájce by měl vysvětlit obžalovanému, že má několik možností reakce na upozornění, které dostal od předsedy senátu.

1. Obžalovaný se může vyjádřit k jakýmkoliv skutečnostem uvedeným v obžalobě, neboť mu tuto možnost dává návětí § 196 odst. 2 tr. řádu.
2. Obžalovaný se může vyjádřit k tomu, co je výslovně uvedeno pod písm. a) až d) § 196 odst. 2, tedy může uvést:
 - a) zda se cítí být nevinen nebo vinen spácháním skutku nebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů,
 - b) zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu,
 - c) zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a
 - d) které skutečnosti považuje za nesporné.
3. Obžalovaný však nemusí učinit žádné vyjádření k obžalobě, a toto stanovisko může buď výslovně písemně sdělit předsedovi senátu, nebo na jeho upozornění nemusí reagovat, protože mu to § 196 odst. 2 tr. řádu neukládá.

• Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit k některým či dokonce ke všem skutečnostem uvedeným v obžalobě?

Obecné doporučení (ad 1) nelze dát bez znalosti konkrétní obžaloby a spisu. Obhájce by však měl s obžalovaným vždy zvažovat možnost vyjádřit se k těm skutečnostem uvedeným v obžalobě, s nimiž již vyjádřil nesouhlas ve své výpovědi, kterou podal v průběhu vyšetřování, a podpořily ji i další důkazy provedené v přípravném řízení. To však musí obhajoba posoudit v každém jednotlivém případě zvlášť, po zvážení provedení dokazování a také spisu.

V praxi se osvědčuje, když obhájce nečeká na doručení opisu obžaloby spolu s předvoláním k hlavnímu líčení, protože by po jeho nařízení předsedou senátu nemohl uspět s návrhem na předběžné projednání obžaloby. Proto po vyznění státního zástupce o tom, že podal obžalobu u soudu (§ 176 odst. 1 tr. řádu), je vhodné, když si obhájce vyžádá obžalobu v trestní kanceláři soudu, a shledá-li důvod, tak následně podá návrh na předběžné projednání obžaloby dle příslušného písmene § 186 tr. řádu. Zde použitou argumentaci pak může obhajoba využít i ve vyjádření obžalovaného k obžalobě. Takto, či dle okolností případu i jinými způsoby, může obžalovaný nebo jeho obhájce reagovat na oprávnění obsažené v návěti § 196 odst. 2 tr. řádu.

• Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v § 196 odst. 2 pod písm. a) až d)?

Také to je možné posoudit až po prostudování obžaloby a se znalostí spisového materiálu.

• Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit, zda se cítí být nevinen nebo vinen spácháním skutku či některého ze skutků uvedených v obžalobě? [ad 2 písm. a)]

Zde jde o rozšíření otázky, kterou již před novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. kladli někteří předsedové senátu po zahájení výslechu obžalovaného v hlavním líčení, a to zpravidla takto: „Cítíte se vinen?“ nebo „Cítíte se vinen ve smyslu obžaloby?“ Pro položení takové otázky nebyl dle § 207 odst. 1 tr. řádu důvod, přesto na ni obžalovaní většinou odpovídali. Jednoduchá byla odpověď pro obžalovaného, který byl obžalován z jednoho skutku a v dosavadním průběhu trestního řízení popíral svoji vinu. Pak při výslechu před předsedou senátu mohl uvést: „Necítím se vinen spácháním skutku, z něhož jsem obžalován.“ Stejně může zformulovat obžalovaný své vyjádření, pokud se jej rozhodne napsat předsedovi senátu po jeho upozornění dle § 196 odst. 2 tr. řádu. Pokud se obžalovaný dopustil skutku uvedeného v obžalobě, může v současnosti uvést: „Cítím se vinen spácháním skutku, z něhož jsem obžalován, a to z důvodů, které jsem uvedl jako obviněný při svém výslechu v průběhu vyšetřování.“

Jiná situace je v případech, pokud obviněný při výslechu během vyšetřování spáchání skutku uvedeného v usnesení o zahájení trestního stíhání popíral. Pak může po seznámení s obžalobou a s důkazy v ní obsaženými ve vyjádření předsedovi senátu sdělit: „Po seznámení s obžalobou a spisem se cítím vinen spácháním skutku, z něhož jsem obžalován. Důvody změny mého názoru oproti výpovědi, kterou jsem podal před policejním orgánem, uvedu ve své výpovědi v hlavním líčení.“ Není žádoucí, když obžalovaný ve svém vyjádření chce zdůvodnit změnu svého postoje obšírně. To je vhodné až v monologu při jeho výpovědi v hlavním líčení.

Je-li v obžalobě popsáno více skutků a obžalovaný se cítí vinným jen jedním z nich, pak by měl vyjádření zpracovat

⁷ Srov. blíže J. Kocina: Vyjádření k obžalobě a odměna obhájce, Advokátní deník, 12. 1. 2022.

vždy obhájce (nebo advokát, jehož vyhledá za účelem porady). Obhájce (či advokát) by měl zabránit tomu, aby obviněný nepodleh tlaku ust. § 196 písm. a) tr. řádu a aby nechtěně prohlásil, že se cítí být vinen spácháním skutků uvedených v obžalobě, a to i u těch skutků, u nichž existují důkazy jak v jeho neprospěch, tak i ve prospěch.

Nezřídkou je v obžalobě popsáno pět, deset, někdy i dvacet skutků. V těchto případech je vyjádření mimořádně obtížné, a proto by je obžalovaný sám neměl formulovat. Vyjádření by měl obžalovaný, hájí-li se sám, napsat jen v případě, že se necítí vinen všemi skutky popsány v obžalobě: „Necítím se vinen spácháním skutků, z nichž jsem obžalován. Konkrétní důvody uvedu ve své výpovědi v hlavním líčení.“ Pokud má obžalovaný obhájce, měl by vyjádření sepsat vždy obhájce, zejména je-li v obžalobě popsáno více skutků a obžalovaný se cítí vinen jen některými z nich.

- **Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit, zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu? [ad 2 písm. b)]**

Přístup obhajoby k dohodě o vině a trestu musí vycházet z konkrétní situace plynoucí z obžaloby a spisu, stejně jako z dosavadní taktiky obhajoby. Někdy již po skončení vyšetřování navrhovala obhajoba státnímu zástupci jednání o dohodě o vině a trestu, avšak k jejímu sjednání nedošlo. V takovém případě, **má-li obžalovaný i po prostudování obžaloby nadále zájem uzavřít se státním zástupcem tuto dohodu, pak je žádoucí, aby to uvedl obhájce jménem obžalovaného** (případně obžalovaný, hájí-li se sám) ve vyjádření k obžalobě, a to s dostatečným odůvodněním, včetně uvedení nových skutečností oproti době, kdy po skončení vyšetřování k jejímu sjednání nedošlo.

Pokud po prostudování obžaloby chce na základě usvědčujících důkazů obžalovaný prohlásit svou vinu, musí to učinit osobně ve vyjádření k obžalobě (§ 196 odst. 3 tr. řádu). Obhájce k tomuto prohlášení viny může dodat podklady nebo sepsat koncept. Prohlášení viny musí podepsat obžalovaný. K prohlášení viny podepsanému obhájcem soud nepřihlíží.

Obhájce by však neměl dovolit, aby obžalovaný, který dosud v průběhu vyšetřování uváděl důkazy pro svoji nevinu, o níž byl přesvědčen, jen na základě upozornění předsedy senátu podlehl nedostatečně skrývanému tlaku na uzavření dohody o vině a trestu, na prohlášení viny či označení skutečností za nesporné. Často jsou ve spisu také důkazy ve prospěch obžalovaného, které státní zástupce neuvádí v obžalobě, vzhledem k tomu, že mu to § 177 tr. řádu výslovně neukládá. V takovém případě by obžalovaný na základě upozornění předsedy senátu neměl nepromyšleně vyjádřit svůj zájem o uzavření dohody o vině a trestu se státním zástupcem ani prohlásit (osobně) svoji vinu, či dokonce iniciativně uvést, že se v hlavním líčení dozná k trestné činnosti.

Možnost uzavření dohody o vině a trestu ani prohlášení viny by neměla obhajoba zvažovat, pokud státní zástupce podal obžalobu, i když míra důvodného podezření vůči obžalovanému byla při podání obžaloby, tedy po skončení

dokazování provedeném ve vyšetřování, stejná či dokonce nižší než při zahájení trestního stíhání. O dohodu o vině a trestu by neměl mít obžalovaný, po řádném poučení obhájcem, zájem ani tehdy, když v průběhu vyšetřování nebylo dle názoru obhajoby prokázáno, že skutek spáchal on. To platí zejména tehdy, pokud státní zástupce nevyhověl návrhu obhajoby na zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu, podanému po skončení vyšetřování, a následně podal obžalobu.

- **Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit, že souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením? [ad 2 písm. c)]**

Přístup obhajoby musí vycházet z konkrétní situace plynoucí z obžaloby a spisu, stejně jako z dosavadní taktiky obhajoby.

Pokud se obžalovaný necítí vinen spácháním skutku, z něhož je obžalován, neměl by ve svém vyjádření souhlasit s navrženým trestem či ochranným opatřením. **V případě, že obžalovaný v plném rozsahu souhlasí s popisem skutku v obžalobě a s jeho právní kvalifikací, která je v souladu s výsledky dokazování provedeného v přípravném řízení, měl by to uvést ve svém vyjádření. Pak se může vyjádřit i k navrženému trestu či ochrannému opatření.** Jiná situace je v případech, kdy po skončení vyšetřování podal obviněný návrh na zastavení trestního stíhání (§ 172) či na postoupení věci jinému orgánu (§ 171), nebo po podání obžaloby v návrhu na její předběžné projednání (§ 186). Pokud v uvedených návrzích nesouhlasil s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a řádně to odůvodnil, pak by měl ve vyjádření uvést, že se necítí vinen spácháním skutku, z něhož je obžalován, a proto by také neměl souhlasit s navrženým trestem či ochranným opatřením.

Z § 196 odst. 2 písm. e) tr. řádu je zřejmé, že soud by přivítal, pokud by obžalovaný souhlasil s popisem skutku a s jeho právní kvalifikací i s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, protože by mu to výrazně usnadnilo dokazování, stejně jako následné rozhodnutí ve věci. Zároveň by to výrazně zkrátilo dobu konání hlavního líčení. Pokud však obžalovaný projeví nesouhlas s popisem skutku a jeho právní kvalifikací, pak se v hlavním líčení před soudem bude provádět dokazování v plném rozsahu. To je v zájmu obžalovaného vždy, pokud dokazování v hlavním líčení může potvrdit jeho obhajobu a vyvrátit či zpochybnit obžalobu.

- **Kdy by se měl obžalovaný vyjádřit, které skutečnosti považuje za nesporné? [ad 2 písm. d)]**

Jsou-li některé skutečnosti obsažené v obžalobě po skončení dokazování v přípravném řízení nesporné a nelze je vyvrátit ani zpochybnit, pak nic nebrání tomu, aby to obžalovaný uvedl ve vyjádření. Může např. v souladu s důkazy obsaženými ve spise uvést: „Dokazováním provedeným v průběhu vyšetřování bylo prokázáno, že se stal skutek, pro který jsem jako obžalovaný stíhán, i to, že tento skutek je trestným činem. Tyto skutečnosti považuji za nesporné. Zdůrazňuji však, že v přípravném řízení nebylo prokázáno, že jsem tento skutek spáchal já. To platí i po podání obžaloby.“

V případech, kdy skutek nespáchal obžalovaný (nebo se tak alespoň hájí, i když pachatelem je), nemůže se ve svém vyjádření omezit pouze na sdělení, že považuje za nesporné spáchání skutku uvedeného v obžalobě, a neuvést k tomu, že jemu jako obžalovanému nebylo prokázáno spáchání tohoto skutku. Nezřídka obviněný po skončení vyšetřování navrhl zastavení svého trestního stíhání, protože nebylo prokázáno, že skutek spáchal on – § 172 písm. c) tr. řádu, případně jako obžalovaný po prostudování obžaloby navrhl předběžné projednání obžaloby dle § 186 odst. 1 písm. c) tr. řádu vzhledem k okolnostem odůvodňujícím zastavení trestního stíhání. Pak odůvodnění obsažené v kterémkoliv z těchto návrhů lze převzít či použít jako podklad při vyjádření k obžalobě.

Obhájce by měl obžalovanému objasnit, že není úkolem obhajoby omezit a zjednodušit dokazování v hlavním líčení, a tedy i hlavní líčení jako takové, pokud je to v rozporu se zájmem na jeho obhajobě. Nic na tom nemění fakt, že o to usiluje zákonodárce v § 196 odst. 2 tr. řádu a uvádí to předseda senátu ve svém upozornění na možnost vyjádřit se k obžalobě. Vyjádření k obžalobě je třeba chápat jako možnost sdělení stanoviska k obžalobě, avšak jen v případech, kdy je o užitečnosti jeho využití obhajoba přesvědčena. Obhájce na rozdíl od obžalovaného ví, že těžiště dokazování je i v současnosti v hlavním líčení. V rozporu s tím jsou však ust. § 196 odst. 2, 3 tr. řádu cíleně zaměřena na to, aby se dokazování v hlavním líčení provádělo v omezeném rozsahu. Proto by obžalovaný měl projevit zájem na uzavření dohody o vině a trestu, prohlásit svoji vinu či označit určité skutečnosti za nesporné jen v případech, kdy je pachatelem trestné činnosti, důkazy provedené v přípravném řízení jej usvědčují a nic nenasvědčuje, že by ke změně skutkového stavu mohlo dojít v průběhu dokazování, které se uskuteční v hlavním líčení.

- **Kdy by se obžalovaný neměl vyjadřovat ke skutečnostem uvedeným v obžalobě? (ad 3)**

Obžalovaný má pouze právo učinit vyjádření k obžalobě. To znamená, že pokud se nechce vyjádřit k žádným skutečnostem uvedeným v obžalobě poté, co prostuduje její opis, nemusí před konáním hlavního líčení reagovat na to, co je uvedeno v návěti § 196 odst. 2 tr. řádu, ani pod písm. a) až d).

Proto obžalovaný ani po upozornění předsedy senátu nemusí zasílat soudu žádné písemné vyjádření ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. Především by neměl sám ani prostřednictvím obhájce uvádět, že se cítí být vinen spácháním skutku, pro který je stíhán, pokud pro to nejsou přesvědčivé a v podstatě nevyvratitelné důkazy z přípravného řízení. Stejně by se neměl jednoznačně vyjadřovat jako pachatel, pokud jsou v obžalobě jak důkazy v neprospěch, tak i v jeho prospěch. V těchto případech by neměl označovat některé skutečnosti za nesporné, protože nemůže vědět, jaký bude průběh dokazování v hlavním líčení. Také by neměl projevit zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu jen proto, že byl na tuto možnost dotazován předsedou senátu.

Jsou-li ve spisu důkazy ve prospěch i neprospěch, neměl by obžalovaný na základě upozornění předsedy senátu ve vyjádření k obžalobě prohlásit, že se v hlavním líčení do-

zná z trestné činnosti, z níž je obžalován. To je pro jeho obhajobu nežádoucí, neboť to může být v rozporu s průběhem hlavního líčení, který po podání obžaloby nemůže spolehlivě předpokládat obhajoba, státní zástupce ani soud.

Obžalovaný se může vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě jen v případech, kdy se na tom shodne při poradě s obhájcem, pokud ho má. Odpovědně to lze učinit až po důkladném zvážení obžaloby, kterou obdrží od předsedy senátu, a to s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu a se znalostí spisu.

Nejednou má obžalovaný po doručení obžaloby a po upozornění na možnost vyjádřit se k ní dojem, že se mu předseda senátu mimořádně věnuje. Proto usuzuje, že by měl vypracovat své vyjádření pro soud, i když to on ani jeho obhájce neměl v úmyslu. Pak je vhodné, když obhájce klientovi zdůrazní, že předseda senátu nezasílá toto upozornění jen jemu osobně, z nějakého speciálního důvodu, nýbrž je zasílá všem obžalovaným v každé trestní věci, kterou projednává, a to proto, že mu to ukládá trestní řád v § 196 odst. 2.

Napsat vyjádření k obžalobě je velmi nesnadné pro obžalovaného, který se hájí sám. Někdy takový obžalovaný, který se ani neporadí s advokátem, po přečtení obžaloby a upozornění předsedy senátu na možnost vyjádřit se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě postupuje nahodile, intuitivně, i v rozporu se svým zájmem. Další obžalovaní, kteří nemají obhájce, po převzetí opisu obžaloby a upozornění předsedy senátu na možnost podat vyjádření k obžalobě, vyhledají advokáta za účelem porady, protože nevědí, zda se mají vyjádřit a k čemu, nebo se vyjadřovat nemusí. Tento postup lze doporučit.

Nezřídka obžalovaný, na základě informací z řady článků publikovaných v různých sdělovacích prostředcích, tvrdí svému obhájci (advokátovi při poradě *ad hoc*), že se musí k obžalobě vyjádřit. Obhájce (advokát) by měl pak obžalovanému vysvětlit, že v § 196 odst. 2 tr. řádu není užito slovo výzva. Proto **nejde o výzvu předsedy senátu k vyjádření obžalovaného, nýbrž jde o upozornění na to, že má právo se ve stanovené lhůtě vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě.**

Obžalovaný, který se hájí sám a má zájem vyjádřit se k obžalobě, zpravidla udělí advokátovi, který mu vhodně poradil, plnou moc k obhajobě. Činí tak proto, že si uvědomí, že vyjádření k obžalobě, pokud je pro jeho sepsání důvod, by měl zpracovat obhájce (nejde-li o doznání či prohlášení viny).

V praxi se od 1. 10. 2020, a rovněž ještě v roce 2021, vyskytoval **také nesprávný přístup obhájců**, a to zpravidla advokátů, kteří se nespécializují na obhajobu v trestních věcech. Ti nejednou tvrdili obžalovanému, že na základě upozornění předsedy senátu, doručeného spolu s opisem obžaloby, musí napsat soudu vyjádření ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. Taková informace byla v rozporu s návětim § 196 odst. 2 tr. řádu, dle něhož **předseda senátu pouze upozorňuje obžalovaného, že má právo vyjádřit se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě**, zejména k těm, co jsou uvedeny pod písm. a) až c). V současnosti je tento přístup výjimečný, přestože by se neměl vůbec vyskytovat. Záleží jen na obžalovaném, zda své právo vyjádřit se k obžalobě využije, či nikoliv, ať již na základě vlastního posouzení, či po poradě s obhájcem či advokátem.

Jak hodnotit vyjádření obžalovaného ke skutečnostem uvedeným v obžalobě na základě upozornění předsedy senátu dle § 196 odst. 2 tr. řádu? Z pohledu obhajoby obžalovaného „je možné uvítat zavedení tohoto institutu s ohledem na posílení rovnosti zbraní a umožnění obhajobě prezentovat zvolenou obhajobu komplexně již při přípravě hlavního líčení tak, aby ji soud měl k dispozici, mohl si ji pečlivě nastudovat spolu s obžalobou a přizpůsobit jejímu obsahu a směřování přípravu hlavního líčení, bude-li to třeba“.⁸

Vyjádření obžalovaného k obžalobě může ve vhodných případech přispět k posílení kontradiktornosti trestního řízení, stejně jako práva obviněného na obhajobu po podání obžaloby. Obžalovaný, jemuž je doručena obžaloba, dostává další možnost prezentovat své stanovisko k obžalobě. Tak dává § 196 odst. 2 tr. řádu obžalovanému právo uvést vlastní verzi skutkového děje, a to již po prostudování obžaloby, nikoliv až v hlavním líčení před soudem. Takto se může vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě i v případě, že svůj názor dle výsledků dokazování prezentoval již v návrhu na zastavení trestního stíhání, v návrhu na předběžné projednání obžaloby či v návrhu na jiné rozhodnutí ve věci.

Kdy a jak se má obžalovaný písemně vyjádřit k obžalobě poté, co ji obdrží?

Obžalovaný, který je předsedou senátu upozorněn na právo zakotvené v § 196 odst. 2 tr. řádu, může soudu písemně sdělit své vyjádření, které může mít několik podob.

Pokud obžalovaný v průběhu vyšetřování popíral spáchání trestné činnosti i skutku, pro který je stíhán, zejména pokud navrhl zastavení trestního stíhání, případně předběžné projednání obžaloby, pak může ve vyjádření adresovaném soudu uvést: „Využívám právo vyjádřit se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. Sdělují soudu, že se necítím vinen ze spáchání skutku uvedeného v obžalobě, a proto nemám zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu ani prohlásit v hlavním líčení svoji vinu.“

Pokud je obžalovaný pachatelem trestného činu, ať již se v průběhu vyšetřování doznával k trestné činnosti, nebo ji popíral, tak vzhledem k důkazům obsaženým v obžalobě a ve spisu může ve vyjádření uvést: „Sdělují soudu, že se cítím vinen ze spáchání skutku uvedeného v obžalobě, a mám zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu. Za nesporné považuji tyto skutečnosti uvedené v obžalobě ...“

Je-li obžalovaný pachatelem trestného činu, může své vyjádření zaměřit na jakékoliv další skutečnosti uvedené v obžalobě, nejlépe po poradě s obhájcem či advokátem.

K informování obžalovaného o § 206a odst. 1 a § 206b odst. 1 tr. řádu

Obžalovaný, ať již vypracuje a zašle soudu písemně své pečlivě zformulované vyjádření, nebo na upozornění předsedy senátu nereaguje, již zpravidla nemá v úmyslu věnovat se znovu vyjádření k obžalobě. Dále se soustředí na pří-

pravu své výpovědi v hlavním líčení a celkově na obhajobu před soudem prvního stupně. Přesto se v praxi osvědčuje, když obhájce stručně informuje obžalovaného také o úpravě obsažené v § 206a a 206b tr. řádu, která se týká hlavního líčení.

Pokud obžalovaný není již po upozornění předsedy senátu dle § 196 odst. 2 a 3 tr. řádu od obhájce informován o úpravě obsažené v § 206a odst. 1 tr. řádu, může být v hlavním líčení překvapen, když je (po přednesení obžaloby, případně po vyjádření poškozeného) vyzván předsedou senátu, aby se vyjádřil ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. Obdobně může být obžalovaný udiven, když mu předseda senátu ve smyslu § 206b odst. 1 tr. řádu sdělí, že vzhledem k okolnostem případu má za to, že by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, poučí ho o možnosti takového postupu a o důsledcích s tím spojených (§ 206b odst. 2 tr. řádu).

V praxi se ukazuje, že **pokud obžalovaný před zahájením hlavního líčení neví, že ho předseda senátu vyzve k vyjádření k obžalobě a že může považovat za vhodné sjednání dohody o vině a trestu se státním zástupcem, je ve velmi obtížné situaci.** Jak v případě, že má obhájce, tak obzvláště hájí-li se sám.

Je v zájmu obžalovaného, aby ho obhájce po převzetí obžaloby informoval také o podstatě ust. § 206a a § 206b odst. 1 tr. řádu, která uplatňuje předseda senátu na počátku hlavního líčení v podobě výzvy k vyjádření ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, případně iniciováním sjednání dohody o vině a trestu. Není-li s tím obžalovaný obeznámen v době přípravy na hlavní líčení, dostává se krátce po přednesení obžaloby a případně vyjádření poškozeného do zcela nečekané stresové situace. Po překvapivé výzvě předsedy senátu je nucen narušit soustředění na svůj nadcházející výslech. Místo toho musí začít v hlavním líčení přemýšlet nad výzvou k vyjádření k obžalobě, která je pro něho nečekaná, nebo i nad možností sjednání dohody o vině a trestu se státním zástupcem, o níž dosud neměl zájem, a proto ji nenavrhol ani o ní neuvažoval. Tyto úvahy obhajoby, pokud k nim dochází až v jednací síni soudu prvního stupně, před zraky senátu, státního zástupce a veřejnosti, jsou mimořádně náročné.

K možnosti obžalovaného setrvat na písemně podaném vyjádření k obžalobě

V praxi se osvědčuje, pokud již po převzetí obžaloby se obžalovaný od obhájce dozví, že pokud se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě vyjádří dle § 196 odst. 2 a 3 tr. řádu písemně, tak se ho v hlavním líčení předseda senátu pouze dotáže, zda setrvává na svém vyjádření, nebo zda je chce nějakým způsobem změnit (§ 206a odst. 1 věta poslední tr. řádu). Poté, co je obžalovaný při doručení opisu obžaloby poučen předsedou senátu o vhodnosti sjednání dohody o vině a trestu se státním zástupcem, měl by mít po předcházející poradě či poradách s obhájcem či advokátem jasný názor na to, zda tuto dohodu chce sjednat, a pokud ano, tak by to měl sdělit předsedovi senátu v jím stanovené lhůtě.

⁸ J. Mulák, J. Provazník: Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb., Bulletin advokacie č. 1-2/2022, str. 16.

Správně postupuje obhájce, který se jménem obžalovaného a po poradách s ním vyjádří písemnou formou ke skutečnostem uvedeným v obžalobě již na základě zmíněného upozornění předsedy senátu dle § 196a odst. 2 tr. řádu, pokud pro to shledá obhajoba důvod. Pak **obžalovaný může v hlavním líčení, na základě výzvy ve smyslu § 206a odst. 1 věty poslední tr. řádu, uvést pouze to, že setrvává na svém vyjádření k obžalobě, které podal písemně, a nechce na něm nic měnit.**

Nelze pominout i časové hledisko. Poté, co předseda senátu dle § 196a odst. 2 tr. řádu upozorní obžalovaného, že má právo vyjádřit se ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, má obhajoba nejméně několikadenní, někdy i dvoutýdenní možnost promyšlení, zda se vyjádří, a pokud ano, jak a ke kterým skutečnostem obsaženým v obžalobě.

Zcela jiná je situace v hlavním líčení, kdy po přednesení obžaloby, případně po vyjádření poškozeného, je obžalovaný vyzván předsedou senátu, aby se vyjádřil ke skutečnostem uvedeným v obžalobě. V jednacím síni soudu, za účasti veřejnosti, je vyjádření obžalovaného velmi náročné. Tak je tomu v případech, kdy obžalovaný výzvu k vyjádření neočekává a předseda senátu předpokládá, že dostane okamžitou reakci na svoji výzvu. Více k výzvě předsedy senátu po přednesení obžaloby v hlavním líčení uvádím v dalším článku nazvaném „Vyjádření obžalovaného k obžalobě v hlavním líčení po výzvě předsedy senátu“, který Bulletin advokacie uveřejní v následujícím čísle šest.

Závěrem

Oprávnění obžalovaného vyjádřit se k obžalobě již po nařízení hlavního líčení dává obžalovanému vhodnou možnost vypracování písemné reakce na obžalobu podanou státním zástupcem. Tuto možnost by měl využívat obhájce, pokud nejde o doznání nebo o prohlášení viny, které může učinit pouze obžalovaný. Protože vyjádření k obžalobě není povinností obžalovaného, měl by písemné vyjádření obžalovaný promýšlet a zpracovávat pouze v těch případech, kdy to je v zájmu jeho obhajoby, nejlépe poté, co se na tom shodne se svým obhájcem, a hájí-li se sám, tak při poradě s advokátem. ❀

Sledujte ČAK
na Twitteru
a LinkedIn!

Nejnovější krátké zprávy o dění
v české advokacii naleznete
na www.twitter.com/CAK_cz
a www.linkedin.com

LinkedIn

Adam Zitek

Společenství vlastníků jednotek Prakticky a bez obav

- publikace kladě důraz na praktické aspekty řešení nejrůznějších problematických záležitostí spjatých se společenstvím vlastníků jednotek
- snaží se poctivě hledat odpovědi i na judikaturou dosud neřešené otázky a dát pro tyto případy čtenářům použitelná vodítka či řešení
- autor čerpá z bohatých zkušeností své advokátní praxe a rozsáhlé lektorské činnosti

2022 | brožované | 156
450 Kč | obj. číslo PP176

Svoboda/Jičha/Krejsta/Hozman/
Úšlová/Kocinec a kol.

Exekuční řád Komentář

- zcela nový komentář k exekučnímu řádu zohledňuje bohaté zkušenosti početného autorského kolektivu a předkládá nové myšlenky
- na jeho tvorbě se podílel soudce exekučního senátu Nejvyššího soudu, renomovaný exekučtoř a další odborníci soustavně se zabývající exekučním právem

2022 | vázané v plátně | 1 280
2 390 Kč | obj. číslo BK85

Kamil Kovaříček

Základní kapitál a ochrana věřitelů při jeho rozdělování

- publikace zkoumá rozdělování základního kapitálu z pohledu ochrany věřitelů
- jejím cílem je popsat smysl a účel úpravy institutu základního kapitálu, jaké je jeho místo v české právní úpravě, a zhodnotit to, zda se skutečně jedná o nástroj hodný kritiky
- publikace zohledňuje první velkou novelu zákona o obchodních korporacích, když se detailněji věnuje § 40 odst. 5 ZOK

2022 | brožované | 120
290 Kč | obj. číslo EP1141

Objednávejte na www.beck.cz

 273 139 219 beck@beck.cz

Doložka úplnosti v českém právu

Doložky úplnosti slouží v písemných smlouvách k vyloučení vlivu mimosmluvních okolností na obsah a výklad smluvních práv a povinností. Tento typ ustanovení je v praxi hojně využíván, patří mezi pravidelně se vyskytující závěrečná ustanovení smluv zejména mezi podnikateli. Pochází však z angloamerického práva, kde se neuplatňují obecné občanskoprávní principy a zásady tak jako v kontinentálním právu. Předložený článek se zabývá účinky doložek úplnosti v českém právu, tedy do jaké míry mohou skutečně vyloučit aplikaci mimosmluvních okolností (různých sdělení stran před uzavřením smlouvy, předsmuvní komunikaci a obsah dřívějších smluv mezi týmiž stranami) na obsah konkrétní smlouvy. Autorka se krátce zamýšlí i nad možností smluvního vyloučení některých výkladových pravidel a nakonec doporučí formulaci doložky úplnosti.

Mgr. Kateřina Hájková, LL.M.,
působí jako advokátní koncipientka
v Brně.

Doložka úplnosti je praktickým nástrojem, který se často používá v písemných smlouvách mezi podnikateli jako jakýsi „rámeček“, jehož cílem je omezit následný výklad práv a povinností stran na znění textu písemného dokumentu, a vyloučit tak vliv mimosmluvních okolností. Jasným vymezením toho, na která prohlášení se může každá strana spolehnout, taková doložka předchází pozdějšímu vzniku sporů mezi stranami o skutečný obsah smlouvy, jakož i minimalizuje nebezpečí nepředvídatelných výsledků soudních řízení.

Je třeba dodat, že toto platí v případě tzv. *entire agreement clause*, mající původ v angloamerickém právním systému, jenž vychází z nyní již obsoletního *parole evidence rule*, dle něhož je pro zjištění obsahu písemné smlouvy přípustné používat jen to, co je zmíněno v jejím textu. To může znít jako tautologie, ale jde v podstatě o jazykový výklad s tím, že okolnosti ve smlouvě přímo nezachycené nemohou odporovat jejím ustanovením a nemohou být pro její výklad použity.¹

Vlivem užívání těchto doložek v angloamerickém právním systému se doložky úplnosti začaly hojně používat i u nás. Je však třeba vnímat rozdíl mezi kontinentálním právem, v němž každé právní jednání podléhá obecným či pro dané odvětví typickým principům a zásadám, a angloamerickým právem, kde se principy a zásady použijí výjimečně (např. u smluv *uberrimae fidei*).

Vzhledem k tomu, že doložky úplnosti nepodléhají v českém právu zákonné regulaci, musí být pravidla pro platnost a účinnost těchto ustanovení odvozena z obecných pravidel dopadajících na smluvní vztahy. Strany si mohou mezi sebou ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona, neporušují-li tím dobré mravy a veřejný pořádek (ust. § 1 odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku – dále jen „o. z.“).

Jak bylo řečeno, doložky úplnosti jsou v praxi využívány, jsou jedním z pravidelně se objevujících závěrečných ustanovení ve smlouvách, diskuse o tomto typu smluvních ustanovení je tedy relevantní. Judikatura a odborná literatura na toto téma jsou však ojedinělé.

V jednom z mála rozhodnutí Nejvyššího soudu, které přímo zmiňuje doložku úplnosti, soud výslovně uvádí, že ustanovení stran o výlučnosti písemné smlouvy by obecně platilo, pokud by skutečně bylo ve smlouvě sjednáno.² Tvrzení dovolatelky o výlučnosti podmínek obsažených v písemné smlouvě soud nicméně odmítl s tím, že „... *jakkoliv v obecné rovině takové ujednání stran (obvykle označované jako doložka úplnosti) vyloučeno není, v procesní souvislosti projednávané věci vůle stran konstatovat výlučnost samotné smlouvy o dílo zjištěna nebyla*“. Doložka úplnosti se zkrátka v předmětné písemné smlouvě nenacházela. V tomto rozhodnutí již soud aplikoval o. z.

Za účinnosti zák. č. 40/1964 Sb., (starého) občanského zákoníku, se Nejvyšší soud zabýval platností doložky úplnosti v nájemní smlouvě na dobu určitou.³ Tato smlouva obsahovala následující ustanovení: „... *veškerá předchozí písemná ujednání o nájmu bytu se podpisem této smlouvy ruší*“. Dovolatelé zpochybňovali platnost této doložky s ohledem na její nejednoznačnost, když v ní chyběl odkaz na konkrétní předchozí nájemní smlouvy, které měly být touto (nejnovější) nájemní smlouvou zrušeny. Soud však považoval znění doložky za dostatečně jasné: zkrátka se vztahuje na všechny předchozí nájemní smlouvy mezi účastníky této poslední smlouvy. Doložka tedy byla platná.

Vyloučení platnosti jiných smluv či smluvních ujednání

Smluvní volnost stran je v českém právu limitována obecnými principy, a to především dobrými mravy a veřejným pořádkem.⁴ Zásadními ustanoveními jsou § 547 o. z., dle ně-

1 G. McMeel: Construction of contracts and the role of 'entire agreement' clauses, *Capital Markets Law Journal* č. 58/2007, str. 63.

2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 23 Cdo 505/2018.

3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2187/99.

4 Ust. § 1 odst. 2 o. z.

hož musí právní jednání odpovídat svým účelem a obsahem dobrým mravům a zákonu, a dále § 588 o. z., dle něhož právní jednání, které se zjevně přiči dobrým mravům, odporuje zákonu či zjevně narušuje veřejný pořádek, je absolutně neplatné. Doložka úplnosti tedy podléhá *ex lege* přezkumu souladnosti s uvedenými korektivami. Pokud by byla do textu smlouvy vpravena zjevně za účelem vyloučení aplikace pravidel, která si smluvní strany dohodly mimo výslovné znění písemné smlouvy (např. prostřednictvím e-mailové komunikace či na jednáních pořádaných v rámci jednání o smlouvě) a na která druhá ze stran v dobré víře oprávněně spoléhala, mohl by soud tuto doložku označit za absolutně neplatnou. Dobrá víra té ze stran, která jednala v dobré víře v ujednání, jehož platností si mohla být s ohledem na skutkové okolnosti jista, by požívala právní ochrany. Totéž platí v belgickém a francouzském právu: „Doložky úplnosti budou obecně posouzeny jako platně sjednané smluvní podmínky..., ale zneužití smluvních ujednání nebude chráněno. ... Soudci v těchto zemích budou muset zjišťovat, zda doložka úplnosti odpovídá společnému záměru stran.“⁵

Pro posouzení obsahu smlouvy je stěžejní **úmysl stran**. Doložka úplnosti tedy nemusí být jediným vodítkem k určení, zda strany zamýšlely být vázány určitými mimosmluvními okolnostmi – může se dokonce ukázat, že úmysl stran byl opačný. Taková doložka na druhou stranu bude alespoň jedním z důkazů takové vůle stran. Minimálně tedy ztíží důkazní pozici toho z účastníků, který by u soudu namítal neplatnost takového ustanovení smlouvy, tohoto účastníka by totiž tížilo důkazní břemeno, že strany smlouvy ve skutečnosti zamýšlely být vázány i okolnostmi mimo text písemné smlouvy.

Úmysl stran lze však jistě lépe dovodit v případě, kdy doložka úplnosti zmiňuje konkrétní okolnost, jejíž vliv na obsah a výklad práv a povinností ze smlouvy má být vyloučen. Ač jistě ne nemožné, bude složité dokázat, že strana důvodně spoléhala na ujištění druhé ze stran učiněné v e-mailu ze dne 20. 3. 2020, jestliže dle doložky úplnosti „strany nejsou vázány ujištěním či jakýmkoli sdělením, která byla učiněna v rámci e-mailové komunikace v rozmezí od 10. 3. 2020 do 31. 3. 2020“.

Doložka úplnosti a interpretace smlouvy

Jak uvádí Kotásek, výkladová pravidla dle § 555 a násl. o. z. jsou do určité míry kogentní.⁶ Např. aplikaci pravidla dle § 555 (odst. 1 i 2) o. z. vyloučit nelze, neboť soud by nemohl vykládat smluvní ustanovení dle jejich obsahu, resp. pravé povahy. Ocítl by se tak v absurdní situaci, kdy by v podstatě smlouvu nemohl vykládat vůbec – a nemohl by tedy zjistit její obsah.

Naopak pravidlo *contra proferentem* dle § 557 o. z. jistě vyloučit lze, a strany tak v praxi často činí. Výklad tímto není zcela znemožněn, neboť jde o pomůcku v situaci, kdy jsou možné dva či více různých výkladů. K vyřešení otázky bude použito jiné výkladové pravidlo.

Vyloučení aplikace § 556 odst. 2 o. z. může být pro strany výhodné, např. jestliže strávily mnoho času a prostředků vyjednáváním o přesném obsahu smlouvy. Pochopitelně pak

nechtějí riskovat, že ten bude s ohledem na jejich případnou dřívější spolupráci jakkoli ovlivněn zavedenou praxí stran, která mezi nimi mohla vzniknout, nebo např. předmluvní komunikací. Eliminace § 556 odst. 2 je možná, neboť nedochází k úplnému znemožnění interpretace smlouvy soudem, jak by tomu bylo v případě § 555 o. z.⁷

Mezi výkladovými pravidly se nachází i pravidlo, že obchodní zvyklosti mohou v právním styku podnikatelů „dotvářet“ obsah smlouvy – § 558 odst. 2 o. z. Možnost vyloučení tohoto ustanovení je uvedena přímo v jeho znění. Vyloučení aplikace § 558 odst. 1 je rovněž možné, typicky uvedením definic klíčových pojmů používaných ve smlouvě.

Otázkou je, zda může být smluvně vyloučena aplikace pravidel sub ust. § 556 odst. 1 o. z. Toto pravidlo označuje za nástroj výkladu úmysl jednajících, resp. ve smluvních vztazích společný úmysl stran. Takový výklad právních jednání je v souladu s principem obecné autonomie vůle, který je vtělen do zásady smluvní svobody a je považován za jediný ústavně souladný.⁸ Znemožnění takového způsobu interpretace by tedy bylo v rozporu s ústavně chráněnými zájmy.

Lze tedy uzavřít, že **smluvní strany mohou ve vztahu k interpretaci smlouvy v doložce úplnosti platně vyloučit aplikaci některých výkladových ustanovení, a to § 556 odst. 2, § 557, § 558 odst. 1 a 2 o. z.**

Doložka úplnosti jako narovnání

Doložka úplnosti je používána k odstranění případných, v budoucnu vzniklých pochybností a sporů ohledně povahy sdělení, předmluvní komunikace a dřívějších smluv uzavíraných mezi stranami. Smyslem institutu narovnání je „odstranění pochybností tím, že se původní závazek, ve kterém se sporné právo vyskytlo, ruší a nahrazuje se závazkem novým“.⁹ Narovnání se tedy týká pouze dřívějších závazků mezi stranami (je-li mezi stranami sporná jejich existence, platnost, kauza či obsah),¹⁰ nikoli mimosmluvních okolností. Doložka úplnosti naopak často zahrnuje právě i tyto mimosmluvní okolnosti, jimiž mohou být sliby, ujištění či prohlášení učiněné jednou ze stran druhé, a to v jakékoli formě, nedorozumění vzniklá v rámci předmluvní komunikace aj. Mohla by tedy část doložky úplnosti být narovnáním?

Ano, ale jedna zásadní charakteristika narovnání v typické doložce úplnosti chybí – a to specifikace smluv či ujednání, které mají být mezi stranami zrušeny. Byť existence původního (narovnávaného) právního vztahu mezi účastníky není podmínkou platnosti dohody o narovnání,¹¹ mělo

5 M. Fontaine, F. de Ly: *Drafting international contracts*, Martinus Nijhoff Publishers, 2009, str. 138 a násl., vlastní překlad autorky.

6 J. Kotásek: Doložka úplnosti a její limity, *Právní rozhledy* č. 2016/21, str. 735-737.

7 Tamtéž.

8 Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 571/06: „Porušením čl. 1 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je formalistický přístup obecných soudů při interpretaci obsahu dohod mezi účastníky, bez zjišťování skutečné vůle účastníků těchto dohod a bez zohlednění konkrétních okolností, za nichž byly dohody uzavřeny a poté realizovány.“

9 Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2000, sp. zn. IV. ÚS 13/2000.

10 Ust. § 1903 odst. 1 o. z.

11 Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3168/16.

by být jasné, oč se jedná,¹² aby nebylo právní jednání neurčitě. Pro posouzení míry specifikace nutné k upřesnění závazkových vztahů, na které se má doložka vztahovat, bude důležitý kontext konkrétní situace. Např. v jednom z již zmiňovaných judikátů (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2187/99) soud za dostatečně určitou pokládal formulaci „veškerá předchozí písemná ujednání o nájmu bytu“. Lze si však představit, že jsou-li strany provázány v rámci svého podnikání mnoha smlouvami s různými předměty, bude třeba doložku formulovat určitěji.

Návrh znění doložky úplnosti

S ohledem na výše uvedené lze doporučit smluvním stranám, které si přejí vyloučit vliv mimosmluvních okolností

¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 33 Cdo 278/2012.

a dřívějších smluv na práva a povinnosti stran nyní sjednávané, formulovat doložku úplnosti následovně.

V jedné části doložky je možné vyloučit dřívější smluvní ujednání, např.: „Tato smlouva nahrazuje jakoukoli předchozí dohodu mezi stranami týkající se ..., protože všechna práva a povinnosti, které případně vyplývají z jakékoli takové dohody mezi stranami, jsou mezi stranami sporné.“

Ve druhé části doložky mohou být vyloučeny mimosmluvní okolnosti, a to co nejvíce specificky: „Strany výslovně prohlašují, že se při uzavírání této smlouvy nespolehaly na žádná ústní prohlášení učiněná během osobních schůzek (po určitou dobu, od ... do ...) nebo prohlášení učiněná v e-mailové komunikaci mezi stranami (po určitou dobu, od ... do ...), pokud tato prohlášení nebo ujištění nebyla zahrnuta do textu této smlouvy.“

Dále lze modifikovat pravidla výkladu smlouvy: „Na výklad této dohody nemají vliv obchodní zvyklosti či případná zavedená praxe stran; aplikace § 557 o. z. se vylučuje.“ ❀

Ochrana obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací – návrhy *de lege ferenda*

Následující příspěvek shrnuje současné nedostatky v úpravě postavení a pomoci obětem sexuálních trestných činů a poskytuje návrhy na zavedení institutů, pomocí kterých by bylo možné tyto mezery v budoucnu řešit.

JUDr. Kristýna Valešová
působí jako asistentka soudce
Městského soudu v Praze.

Statistiky mluví jasně, když říkají, že oběti sexuálně motivovaných deliktů se denně stanou tisíce lidí po celém světě. Např. report Fundamental Rights Agency z roku 2014 uvádí, že 74 % žen žijících na území Evropské unie, které zároveň vykonávají kvalifikovanou práci, zažilo sexuální obtěžování, a dále, že každá dvacátá respondentka z celkového počtu 42 tisíc dotázaných žen uvedla, že byla znásilněna.¹

Oběť sexuálního deliktu je zvláště zranitelnou obětí ve smyslu ust. § 2 odst. 4 písm. d) zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále též jen „zákon o obětech trestných činů“).

Jako taková je logicky zvýšenou mírou ohrožena tím, že bude **sekundárně viktimizována**, a to např. samotným pachatelem, chováním orgánů činných v trestním řízení, znalci, nebo i svým okolím.

Tento příspěvek si však neklade za cíl rozbor jednotlivých možností vzniku sekundární viktimizace, avšak má za **cíl podat návrhy, kudy by se ochrana obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací mohla do budoucna ubírat**, neboť současná úprava, která jistě není hodna pouze kritiky, stále skýtá prostor pro zlepšení.

Primárním problémem je dle mého názoru skutečnost, že oběť často neví, jak postupovat po prožití své primární viktimizace. V současné době dle mého názoru **absentuje úprava postupu obětí po prožitém trestném činu**, když není zřejmé, zda se má oběť nejprve vydat k lékaři, aby zde mohly být zajištěny stopy z těla oběti, či zda má čin nejprve ohlásit orgánům činným v trestním řízení. Lehce pak dochází k nepříjemné situaci, kdy se oběť, která čin šla nejpr-

¹ European Union Agency For Fundamental Rights: Fundamental rights: challenges and achievements in 2014, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2015, str. 155-156.

ve nahlásit na policii, setká ze strany policisty s nařčením z toho, že tím, že nešla nejprve na vyšetření k lékaři, způsobuje znehodnocování biologických stop, nebo naopak, oběť, která se nejprve rozhodla podstoupit lékařské vyšetření, se může setkat s odmítavým postojem zdravotnického personálu, který nechce stopy zajistit, neboť ještě nebylo podáno trestní oznámení. Bylo by tak **vhodné se do budoucna zaměřit na úpravu postupu oběti po prožití viktimizaci a dále na upravení metodiky pro profese, které se s obětí bezprostředně po činu setkávají, tedy v tomto případě především pro policisty a lékaře.**

Částečné řešení tohoto problému spatřuji v zavedení tzv. **Rape Kit** (volně přeloženo jako souprava pro znásilněné). Tento nástroj vznikl v 70. letech v USA a v současnosti jsou v zahraničí již tyto Rape Kity běžně používány.² Rape Kit obsahuje nástroje, pomocí kterých je možné odebrat a následně v Rape Kitu uchovat vzorky DNA, např. z těla či oblečení oběti. Vzorky odebírají trénovaní profesionálové, jejich odebírání je bezplatné a jejich uchování není podmíněno podáním trestního oznámení. Jestliže specialista, který vzorky DNA odebírá, pořídí také fotografie oběti po činu, je také tyto možné v Rape Kitu uchovat.³ Využití Rape Kitu by tedy oběti umožnilo rozmyslet si, zda chce čin ohlašovat, a to bez rizika znehodnocení či úplné ztráty důkazů vinou rychlého zániku stop. Nadto by jejich zavedení řešilo problém oběti, kterým bezprostředně po prožitím činu je právě výše zmíněná otázka, jak má oběť postupovat po prožití primární viktimizaci.

Dle mého názoru **by bylo vhodné tyto Rape Kity umístit do speciálních center pomoci obětem**, jež by měla být zřízena minimálně v každém krajském městě a měla by fungovat v nepřetržitém provozu, aby oběť služby tohoto centra mohla kdykoliv vyhledat, tedy ideálně bezprostředně po činu, a předešlo se tak ztrátě důkazů podstatných pro trestní řízení. Tímto by se též **snížilo riziko toho, že oběť po činu nebudě vědět, zda jít nejdříve čin ohlásit na policii, či zda nejprve podstoupit lékařské vyšetření**, což může vést např. ke znehodnocení stop, či v krajním případě až k rozhodnutí oběti čin neohlásit a k následnému zvyšování latence kriminality. Tímto by také byla výrazně posílena prevence rizika vzniku sekundární viktimizace obětí sexuálních deliktů, neboť oběť by takto měla vždy zajištěno bezpečné místo, kam by se po prožití primární viktimizace mohla obrátit.

Podporu zavedení takovýchto krizových center vyjádřila i Organizace spojených národů, která je toho názoru, že oběť sexuálního deliktu potřebuje okamžitý přístup ke službám, jakými jsou např. služby zajišťující potrat, vyšetření na sexuálně přenosné choroby, nouzová antikoncepce apod. **OSN pak doporučuje státům, aby jejich legislativa obsahovala právě zajištění této specializované okamžité pomoci obětem.** Momentálně tato specializovaná centra již v různých obdobích existují, a to např. na mnoha místech Spojených států amerických, Německa a Indie.⁴

OSN dále spatřuje možnost **zlepšení v zavedení bezplatné právní pomoci pro oběti.** Tato pomoc je zamýšlena jako pomoc v průběhu celého trestního řízení, a to včetně zastupování oběti v průběhu hlavního líčení.⁵ Tuto pomoc již nyní lze zajistit i u nás, a to především na základě ust. § 51a odst. 2

tr. řádu, který zakotvuje bezplatnou právní pomoc zmocněncem i obětem sexuálních deliktů. Další z možností jsou neziskové organizace zaměřující se na pomoc obětem trestných činů, které svou činností přispívají k prosazování účinnějších metod řešení situace, ve které se oběť po prožití primární viktimizaci nachází.⁶ V neposlední řadě patří mezi jejich zásluhy i stále se zvyšující zájem odborné veřejnosti o téma obětí trestných činů, který je pro zavádění nových metod prevence sekundární viktimizace obětí sexuálních deliktů také velmi důležitý.⁷

Další z možností bezplatné právní pomoci, kterou mohou v České republice nyní oběti trestných činů využít, nabízí svým prostřednictvím i **registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů**, tedy subjektů, které nabízejí prostřednictvím tohoto registru své služby, a to v částečném rozsahu bezplatně. Za hlavní nevýhodu tohoto registru však považují skutečnost, že tyto subjekty jsou koncentrovány ve větších městech, což vede k horší dostupnosti jejich služeb pro oběti nacházející se v menších městech či obcích, avšak jde o očekávatelnou reakci na vyšší poptávku spojenou s vyšší koncentrací osob ve větších městech.

Pokud by došlo k zavedení krizových center na pomoc obětem, jak bylo nastíněno výše, je jednou z možných služeb, kterou by tato centra mohla nabízet, právě i bezplatná právní pomoc dobrovolníků z řad profesionálů tak, jak již dnes běžně funguje v rámci neziskových organizací. Tímto by došlo ke koncentraci základních prostředků pomoci obětem, které by na jednom místě mohly jednak nechat zajistit a uchovat stopy trestného činu a jednak by se jim mohlo dostat i profesionální pomoci (která by však na rozdíl od Rape Kitu nemusela být dostupná ve 24hodinovém provozu). Aby však tento návrh mohl dosáhnout maximální míry efektivity, musíme předpokládat zavedení těchto center nejen v každém krajském městě, jak bylo navrhováno výše, avšak i v menších okresních městech, aby pak byla pomoc dostupná i obětem, které nemají dobrou možnost dopravy do nejbližšího krajského města.

Dalším prostředkem, jež OSN (konkrétně organizace UN Women, která se zabývá rovností pohlaví a podporou žen) považuje za efektivní a jehož zavedení v České republice by mohlo přispět k účinnější ochraně obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací, je **okamžitá dostupnost složek policie, které by byly specializované na práci s oběmi sexuálních deliktů.** Touto okamžitou dostupností je myšlena jejich dostupnost bez upřednostňování ochrany jiných práv souvisejících se spáchaným trestným činem,

2 J. Ravitz: The story behind the first rape kit, Cable News Network [online], © 2021 [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2015/11/20/health/rape-kit-history/index.html>.

3 Rape, Abuse & Incest National Network: What Is a Sexual Assault Forensic Exam? RAINN [online], © 2021 [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.rainn.org/articles/rape-kit>.

4 Division For The Advancement Of Women: Handbook for Legislation on Violence against Women, United Nations, New York 2010, str. 32.

5 Tamtéž, str. 39.

6 M. Scheinost a kol.: Kriminalita očima kriminologů, IKSP, Praha 2010, str. 101-102.

7 K. Jaishankar: What Is Victimology? International Journal of Crime Justice Sciences č. 1/2008, str. 1-7.

např. s možnou ochranou majetku. Organizace UN Women dále státům doporučuje, aby se v co největší míře snažily eliminovat jednání orgánů činných v trestním řízení, při kterém dochází k vinění oběti za spáchaný trestný čin. Dále navrhuje také **zrovnoprávnění oběti s obžalovaným v trestním řízení**. Tento krok mi však přijde obtížně proveditelný a postavení oběti jako poškozeného mi připadá dostačující. Naopak za **nevhodný prostředek považuje organizace umožnění mediace mezi pachatelem a obětí v případech obětí sexuálních deliktů**. S tímto se zcela ztotožňuji, neboť v tomto případě je dle mého názoru příliš vysoké riziko sekundární viktimizace oběti v důsledku přímého kontaktu s pachatelem.⁸ Tato doporučení OSN jsou však dle mého názoru veskrze střídáma a adekvátní, způsobilá přispět ke zmírnění rizika sekundární viktimizace obětí sexuálních deliktů.

V budoucnu lze také uvažovat o **přijetí zákonů v zahraničí nazývaných jako tzv. rape shield laws** (volně přeloženo jako záštitné zákony pro znásilněné), které přijaly např. Spojené státy americké nebo Kanada. Tyto zákony slouží k ochraně oběti před poškozováním jejího dobrého jména a obsahují mimo jiné i podmínky, za kterých lze probírat sexuální život a historii oběti v trestním řízení. Projasnění sexuální historie oběti v řízení před soudem je tak dle těchto zákonů umožněno pouze v případě, že ke spáchaní trestného činu došlo v rámci sexuálního vztahu pachatele a oběti, jedná se o informace o těhotenství nebo

pohlavních chorobách oběti, informace o původci semene zajištěného na oběti, nebo pokud s tím oběť souhlasí, nebo pokud tyto informace významně snižují důvěryhodnost oběti. Jsem toho názoru, že tento okruh je natolik široký, že přijetí těchto zákonů by nevedlo ke zkrácení práva obžalovaného na obhajobu před soudem, avšak významně by přispěly k ochraně obětí sexuálních deliktů před zbytečnou sekundární viktimizací skrze dlouhé probírání její sexuální historie, která leckdy se spáchaným trestným činem vůbec nespojuje. **V České republice tuto ochranu nyní parciálně poskytují např. ust. § 8a, 8b, 8c, 8d tr. řádu, nebo ust. § 16 zákona o obětech trestných činů.**⁹

Prostor pro zlepšení vidím také v otázce přípravy policistů pro práci s oběťmi trestných činů. Současná tzv. základní odborná příprava policisty trvá šest měsíců, u vysokoškolsky vzdělaných policistů je dokonce zkrácena na pouhé tři měsíce.¹⁰ Dle výzkumu Martinkové¹¹ však respondenti s prací policie spokojeni nebyli, přičemž uvedli, že policisté projevovali nezáměr či se k obětem chovali necitlivě. Toto ve výzkumu uvedla více než polovina obětí sexuálních deliktů a více než třetina obětí fyzického napadení. Z uvedenoého tedy vyplývá, že současná příprava policistů na práci s oběťmi je nedostatečná, zlepšení by dle mého mohla přinést **povinná průběžná školení policistů v oblasti viktimologie a psychologie**. Pro práci s oběťmi by také měli být vybíráni jednotlivci se zájmem o práci s oběťmi a také s určitými osobními předpoklady, jakými jsou dle mého názoru především zvýšená schopnost empatie a schopnost citlivého způsobu vyjadřování. Tímto selektivním výběrem policistů specializovaných na práci s oběťmi trestných činů lze také přispět ke snížení rizika sekundární viktimizace obětí, ačkoliv si uvědomují existující riziko, že by tento výběr mohl vést k určitým personálním komplikacím především na policejních služebnách v menších městech.

Závěr

Předložený příspěvek tak shrnoval možnosti, ke kterým lze směřovat ve snaze o efektivnější ochranu obětí sexuálních deliktů před sekundární viktimizací, neboť ta je stále mimo jiné palčivým problémem současného trestního řízení, a to ve všech jeho fázích. Snížení míry sekundární viktimizace obětí sexuálních deliktů by mělo do budoucna jistě vliv na ochotu obětí sexuálních deliktů trestné činy ohlašovat orgánům činným v trestním řízení, což by výrazně přispělo ke snížení míry latence kriminality a v konečném důsledku také k účinnější ochraně společnosti před pachateli těchto trestných činů. ❀

PRONÁJEM kancelářských prostor v Praze 2, Londýnská 674/55

3x kancelář, sekretariát, zasedací místnost, kuchyňka, vč. příslušenství + terasa přístupná ze zasedací místnosti.

Celková výměra 229 m², 1. patro s výtahem. K nastěhování od 1. 9. 2022. Možnost dlouhodobé smlouvy.

Kontakt:

dmarik@londynska.com, tel. 724 724 410

8 Un Women: Handbook For National Action Plans on Violence Against Women, United Nations, New York 2012, str. 52-55.

9 L. Čírtková: Viktimologie pro forenzní praxi, 1. vydání, Portál, Praha 2014, str. 65.

10 Persefona, o. s.: Stop znásilnění. Analýza stavu pomoci obětem znásilnění v České republice, 76 stran. Dostupné online: http://www.persefona.cz/source/pdf/analýza_Stop_znasilneni.pdf.

11 M. Martinková: Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty: výsledky viktimologického výzkumu, 1. vydání, IKSP, Praha 2014, str. 59.

Subjektivní lhůta u žaloby pro zmatečnost

V tomto článku se zamýšlím nad lhůtou pro podání žaloby pro zmatečnost z důvodu, že v předchozím řízení, jehož pravomocné rozhodnutí je žalobou pro zmatečnost napadáno (dále „řízení ve věci samé“), rozhodoval vyloučený soudce. Jde tedy o důvod zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. e) zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále „o. s. ř.“). Úprava běhu lhůt pro podání této žaloby v praxi způsobuje interpretační a aplikační problémy, které zde popisuji a nabízím jejich řešení.

Mgr. Kevin Mach

je advokátním koncipientem v Praze.

Zalobou pro zmatečnost lze podle § 229 odst. 1 o. s. ř. napadnout v tomto ustanovení taxativně uvedená rozhodnutí soudu prvního či druhého stupně, avšak pouze za předpokladu, že jsou tato rozhodnutí pravomocná.

Lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost jsou upraveny v § 234 a 235 o. s. ř. Ust. § 234 odst. 1 o. s. ř. zní: „Není-li dále stanoveno jinak, musí být žaloba pro zmatečnost podána ve lhůtě tří měsíců od doručení napadeného rozhodnutí.“ Odst. 2 až 6 tohoto ustanovení pak upravují zvláštní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost v závislosti na důvodu, pro který je žaloba pro zmatečnost podávána. Je proto zřejmé, že § 234 odst. 1 o. s. ř. je ve vztahu k ostatním odstavcům nutné považovat za *lex generalis*.¹

Ust. § 234 odst. 3 o. s. ř. zní: „Z důvodu zmatečnosti uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) lze žalobu podat ve lhůtě tří měsíců od té doby, kdy se ten, kdo žalobu podává, o důvodu zmatečnosti dozvěděl, nejpozději však do tří let od právní moci napadeného rozhodnutí.“ Obecnost prvního odstavce lze dovodit i z toho, že upravuje pouze objektivní lhůtu, zatímco odstavec třetí upravuje jak lhůtu objektivní, tak lhůtu subjektivní. Na tomto místě lze proto uzavřít, že **pokud je žaloba pro zmatečnost podávána z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř., tedy z důvodu, že v řízení ve věci samé rozhodoval vyloučený soudce, je nutné lhůtu pro její podání posuzovat podle § 234 odst. 3 o. s. ř., přičemž aplikace § 234 odst. 1 je vyloučena, a to podle pravidla *lex specialis derogat generali*.**

V praxi nastala situace, kdy se žalobce dozvěděl o tomto důvodu zmatečnosti dne 20. 2. 2019. Rozhodnutí ve věci samé nabylo právní moci dne 20. 12. 2019. Žaloba pro zmatečnost byla podána 27. 1. 2021. Žalovaný v rámci obrany v řízení o žalobě pro zmatečnost argumentoval tak, že žaloba pro zmatečnost nebyla podána v subjektivní lhůtě tří měsíců od okamžiku, kdy se žalobce o důvodu zmatečnosti dozvěděl.

Žalobce na to reagoval tak, že pakliže se o důvodu zmatečnosti dozvěděl 20. 2. 2019, subjektivní lhůta pro podání

žaloby pro zmatečnost by mu uplynula dne 20. 5. 2019. Rozhodnutí ve věci samé ale nabylo právní moci až sedm měsíců po uplynutí subjektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost. Žalobou pro zmatečnost však lze napadnout pouze pravomocné rozhodnutí, proto neexistovalo-li pravomocné rozhodnutí, které by žalobce mohl napadat, nemohl z podstaty věci žalobu pro zmatečnost podat.

Na to žalovaný argumentoval, že žalobce měl podat žalobu pro zmatečnost v subjektivní lhůtě od okamžiku právní moci rozhodnutí ve věci samé. Argumentoval tedy aplikací § 234 odst. 1 o. s. ř. Žalobce na to odvětil, že taková interpretace není správná, neboť na věc dopadá *lex specialis*, tedy § 234 odst. 3 o. s. ř., přičemž argumentace žalovaného nemá v tomto ani jiném ustanovení o. s. ř. oporu. Nesouhlasil s žalovaným také proto, že běh subjektivní lhůty je vázán výlučně na okamžik, kdy se žalobce o důvodu zmatečnosti dozvěděl. Ust. § 234 odst. 3 o. s. ř. však s právní moci rozhodnutí ve věci samé spojuje běh lhůty objektivní. Žalovaný proto nesprávně spojuje běh subjektivní lhůty s okamžikem, s nímž o. s. ř. spojuje běh lhůty objektivní. Dále žalobce argumentoval tak, že za situace, kdy je aplikace § 234 odst. 1 o. s. ř. vyloučena, a žaloba pro zmatečnost nemohla být podána v subjektivní lhůtě, nezbyvá nic jiného než na věc aplikovat zbývající lhůtu uvedenou v tomto ustanovení, tedy lhůtu objektivní. Proto byla-li podána žaloba pro zmatečnost po více než roce od právní moci napadeného rozhodnutí, byla lhůta pro její podání zachována, neboť objektivní lhůta je stanovena na tři roky od okamžiku, kdy rozhodnutí ve věci nabylo právní moci. Nemohl-li žalobce využít subjektivní lhůtu, musí být z povahy věci vázán tou objektivní.

Pro dokreslení ještě uvádím, že pokud žalobce nemohl subjektivní lhůtu podle § 234 odst. 3 o. s. ř. využít, mohlo se zdát, že na věc dopadají dvě objektivní lhůty. Ta obecná v § 234 odst. 1 a ta speciální v § 234 odst. 3 o. s. ř. S ohledem na již zmiňovanou zásadu *lex specialis derogat generali* však nelze než uzavřít, že měla být aplikována objektivní lhůta stanovená v odstavci třetím.

V této části článku se zamýšlím nad takovým výkladem dotčených ustanovení, který podporuje názor žalovaného, tedy že žaloba pro zmatečnost měla být podána v subjektivní lhůtě tří měsíců od okamžiku nabytí právní moci napadeného rozhodnutí. Na rozdíl od žalovaného mám však za to, že pokud

¹ Srov. J. Jirsa a kol.: Občanské soudní řízení, Soudcovský komentář, Kniha IV. § 201-250I občanského soudního řádu, 3. vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 158.

by měl být tento závěr dovozován, nelze tak činit s odkazem na § 234 odst. 1 o. s. ř., ale s odkazem na § 234 odst. 3 o. s. ř.

Toto ustanovení lze vyložit i tak, že žaloba pro zmatečnost má být podána v subjektivní lhůtě tří měsíců od okamžiku, kdy se žalobce o důvodu zmatečnosti dozvěděl, avšak nejdříve tehdy, kdy je to reálně možné, tedy od okamžiku, kdy existuje pravomocné rozhodnutí, které má být napadeno.

Zde však narážíme na dva problémy. První spatřuji v tom, že by při tomto výkladu běh subjektivní lhůty vázán na okamžik, s nímž § 234 odst. 3 o. s. ř. váže běh objektivní lhůty, neboť od okamžiku právní moci rozhodnutí ve věci samé se odvíjí běh objektivní lhůty. Druhý problém je v tom, že při tomto výkladu je *de facto* dovozováno stavení subjektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost, což nemá oporu v žádném ustanovení o. s. ř. Pokud by zákonodárce chtěl zakotvit stavení této lhůty, jistě by tak učinil výslovně, jak učinil např. v § 56 odst. 1 o. s. ř.² Proto uvedenou interpretaci nepovažuji za správnou. Pro úplnost ještě podotýkám, že pokud by někdo argumentoval aplikací § 234 odst. 1 o. s. ř., narazil by na totožné problémy.

Současný přístup soudů

Nyní vyvstává otázka, jak lhůty pro podání zmatečnostní žaloby aplikovat. Praxe je následující. První (a ideální) případ bude ten, kdy se účastník dozví o důvodu zmatečnosti až poté, co rozhodnutí ve věci samé nabylo právní moci. V této situaci nebude aplikace lhůt činit žádné potíže. Pro podání zmatečnostní žaloby počne subjektivní lhůta plynout od okamžiku, kdy se žalobce o tomto důvodu dozvěděl, přičemž nejpozději bude moci být žaloba pro zmatečnost podána do tří let od nabytí právní moci rozhodnutí ve věci samé.

Ve druhém případě se účastník o důvodu zmatečnosti dozví v průběhu řízení ve věci samé, přičemž rozhodnutí nabude právní moci do tří měsíců od okamžiku, kdy se o důvodu zmatečnosti dozvěděl. Může však nastat situace, kdy po nabytí právní moci rozhodnutí bude zbývat účastníkovi pro podání zmatečnostní žaloby třeba jen jeden den.

Ve třetím případě se účastník dozví o důvodu zmatečnosti ještě v řízení ve věci samé, ale rozhodnutí nenabude právní moci do tří měsíců. V takovém případě má účastník podle současného přístupu soudů smůlu, neboť pokud by čekal do právní moci rozhodnutí ve věci samé a následně (třeba i téhož dne) podal žalobu pro zmatečnost, byla by zamítnuta s tím, že „*tříměsíční lhůta podle § 234 odst. 3 o. s. ř. dávno uběhla*“.³

Současný přístup nastíněný ve druhém příkladě odmítám, neboť je nemyslitelné, aby měli účastníci řízení pro podání žaloby pro zmatečnost různé dlouhé lhůty, a to navíc

v závislosti na tak nahodilé události, jako je okamžik, kdy se o důvodu zmatečnosti dozvěděli.

Současný přístup nastíněný ve třetím případě odmítám ještě důrazněji, neboť v takovém případě by některým účastníkům řízení byla zachována možnost podat žalobu pro zmatečnost (v prvním a druhém případě), avšak některým nikoli. Také nelze odestát, že smyslem subjektivní tříměsíční lhůty je poskytnout zmatečnostnímu navrhovateli dostatečný prostor pro zvážení, zda žalobu podat a jak ji odůvodnit. Není proto možné, aby marně uplynula bez viny zmatečnostního navrhovatele.⁴

Závěr

Lze tedy říci, že právní úprava běhu subjektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost z důvodu uvedeného v § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. vykazuje hrubé nedostatky, neboť zcela arbitrárně některým účastníkům řízení umožňuje podání žaloby pro zmatečnost v tříměsíční subjektivní lhůtě, jiným tuto lhůtu zkracuje až na jeden den, zatímco dalším neumožňuje žalobu pro zmatečnost podat vůbec.

Praxi v prvním výše uvedeném příkladě považuji za správnou. V ostatních případech, tedy pokud se účastník řízení dozví o důvodu zmatečnosti ještě v průběhu řízení ve věci samé, by však mělo dojít ke změně praxe.

První možností řešení problému je interpretace *per analogiam legis*, kdy by soud aplikoval § 233 odst. 1 o. s. ř., konkrétně větu za středníkem: „*Žaloba na obnovu řízení musí být podána ve lhůtě tří měsíců od té doby, kdy ten, kdo obnovu navrhuje, se dozvěděl o důvodu obnovy, nebo od té doby, kdy jej mohl uplatnit; běh této lhůty však neskončí před uplynutím tří měsíců od právní moci napadeného rozhodnutí.*“⁵ Lze si povšimnout, že u žaloby na obnovu řízení zákonodárce stavení lhůty zakotvil, proč tak neučinil i u žaloby pro zmatečnost, není známo. Uvedené řešení však nepovažuji za správné, neboť takový výklad žalobce po přečtení všech ustanovení upravujících podání žaloby pro zmatečnost celkem oprávněně neočekává, na druhou stranu by tato analogie byla v jeho prospěch, tudíž proti tomuto řešení nelze nic namítat. Na tomto místě si ještě dovoluji poukázat na nálezh Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, v němž je uvedeno, že pokud je uplatnění určitého práva, resp. pravomoci, časově omezeno, je nezbytné zohlednit určité skutečnosti (překážky) na straně subjektu tohoto práva, či pravomoci, které, nikoli z jeho zavinení, výkonu těchto brání. Jinak řečeno, vždy je třeba vytvořit konstrukci reálně umožňující právo, resp. pravomoc, v daném časovém limitu uplatnit.

Druhou možností je přístup, který je nastíněn výše, a to ten, že pokud nemohla být subjektivní lhůta využita, resp. nemohla být využita plně (viz druhý a třetí příklad), měla by se v zájmu odstranění nedůvodné nerovnosti a v rámci umožnění práva podat tento opravný prostředek aplikovat tříletá objektivní lhůta dle § 234 odst. 3 o. s. ř.

Třetí a nejlepší možností by bylo, kdyby zákonodárce současnou právní úpravu změnil. Za současného stavu se ale přikláním k možnosti druhé, tedy k aplikaci objektivní lhůty dle § 234 odst. 3 o. s. ř., a to ve smyslu zásady *in dubio pro libertate*. ❀

2 „Lhůta neběží tomu, kdo ztratil způsobilost být účastníkem řízení nebo způsobilost jednat před soudem nebo u něhož bylo rozhodnuto, že musí být zastoupen svým zákonným zástupcem (§ 23).“

3 Viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2022, č. j. 16 Co 10/2022-260.

4 K. Svoboda: Opravné prostředky, Civilní proces z pohledu účastníka, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2020, str. 380.

5 Tuto možnost navrhuje např. Novotná in T. Novotná: Několik poznámek k žalobě pro zmatečnost, Soudní rozhledy č. 5/2002.

Nejvyšší soud:

K otázce platnosti ujednání smlouvy

Užijí-li strany smlouvy pro vyjádření určitého jimi předvídaného následku slovní výrazy, které v právních normách obvykle vyjadřují právní domněnky či právní fikce (např. „považuje se“, „má se za“, „platí, že“), není takové smluvní ujednání pouze z tohoto důvodu neplatné. Při posouzení, zdali takové ujednání je v rozporu se zákonným zákazem nebo se přičí dobrým mravům, je třeba v každém jednotlivém případě zkoumat, co je obsahem daného ujednání. Současně je třeba hodnotit i právní postavení stran, v jakém ujednání uzavřely, zdali jde o rovnovážný vztah stran, např. podnikatelů, případně zdali jde o vztah podnikatele na straně jedné a slabší strany na straně druhé, ať už spotřebitele, nebo podnikatele slabší strany. Dohoda dvou podnikatelů při jejich podnikatelské činnosti o tom, že „dílo se považuje za předané, nedostaví-li se objednatel bezdůvodně a opakovaně (nejméně dvakrát) k příjemce díla“, směřující ke smluvní úpravě podmínek předání díla jako jednoho z předpokladů vzniku práva zhotovitele na zaplacení ceny díla, není právní úpravou občanského zákoníku sama o sobě zakázána ani se bez dalšího nepřičí dobrým mravům.

Rozsudek Nejvyššího soudu dne 23. 3. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1001/2021

Nejvyšší soud rozhodoval ve věci sporu zhotovitele a objednatele ze smlouvy o dílo, v níž si strany, oba podnikatelé (obě společnosti s ručením omezeným), mj. dohodly, že „dílo se považuje za předané, nedostaví-li se objednatel bezdůvodně a opakovaně (nejméně 2x) k příjemce díla“.

Dovolatelka, objednatel z předmětné smlouvy, takové ujednání zpochybňovala a namítala jeho neplatnost, když poukazovala na možný rozpor s judikaturou Nejvyššího sou-

du, přijatou k dřívější úpravě soukromého práva, konkrétně s rozsudky sp. zn. 23 Cdo 5508/2007 a 32 Cdo 1287/2018.

Smlouva o dílo mezi stranami byla přitom uzavřena 15. 4. 2014, tedy již za účinnosti občanského zákoníku z roku 2012 (zákon č. 89/2012 Sb.). V poměrech této současné úpravy soukromého práva otázka výkladu užití určitých typových slovních spojení, jež v právních normách zpravidla naznačují, že jde o právní fikci či právní domněnku, dosud řešena nebyla. Nejvyšší soud rozhodl, že takové smluvní ujednání není pouze pro užití těchto slov neplatné.

✦ Red.

Nejvyšší soud:

K důkaznímu břemenu při prokazování pravosti závěti zůstavitele sepsané ve formě soukromé listiny, zpochybněné v průběhu pozůstalostního řízení

I. V řízení o určení dědického práva po zůstaviteli, který zemřel po 1. 1. 2014, zatěžuje důkazní břemeno ohledně zpochybněné pravosti závěti sepsané ve formě soukromé listiny toho z účastníků, který se ve svůj prospěch takové závěti dovolává (§ 565 věta první občanského zákoníku), tedy závětního dědice.

II. Pro určení nositele důkazního břemene ohledně pravosti závěti zůstavitelů zemřelých po 1. 1. 2014 není (nemůže být) významné pouze a jen to, zda a který z účastníků pozůstalostního řízení byl odkázán k podání žaloby o dědické právo.

**Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2022,
sp. zn. 24 Cdo 2592/2021**

Senát Nejvyššího soudu v projednávaném případě na základě podaného dovolání řešil, koho tíží v navazujícím sporném řízení povinnost tvrdit a prokazovat skutečnosti o tom, že je platná závěť zůstavitele. Vysvětlil, že není možné vycházet z judikatury vztahující se k dříve účinnému občanskému zákoníku, nýbrž je třeba vycházet z pravidla § 565 věty první nyní účinného občanského zákoníku, podle něhož je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost. Uvedené pravidlo dopadá i na soukromé listiny, jejichž obsahem je závěť zůstavitele, protože občanský zákoník ani jiný právní předpis pro závěti nestanoví z uvedeného obecného pravidla o dokazování žádnou výjimku.

Nejvyšší soud proto svým rozsudkem zrušil původní rozsudek odvolacího Městského soudu v Praze ze dne 27. 5. 2021 (a současně i rozsudek soudu prvního stupně, jemuž byla věc vrácena k dalšímu řízení), jímž byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobce jako zákonný dědic domáhal určení, že žalovaní nejsou dědici ze závěti zůstavitelky, sepsané vlastnoručně ve formě soukromé listiny. Soudy obou stupňů, s odkazem na dosavadní judikaturu vztahující se k občanskému zákoníku účinnému do 31. 12. 2013, došly ve svých rozhodnutích k závěru, že byl-li žalobce coby zákonný dědic odkázán pozůstalostním soudem k podání žaloby o určení dědického práva, protože se jeho právojevilo jako „nejslabší“, je na něm, aby také na základě jím podané žaloby prokázal, že zpochybněná závěť zůstavitelky je neplatná.

✿ Red.

Nejvyšší soud:

K důkaznímu břemenu ve sporu o vrácení peněžité zápůjčky

Ve sporu o vrácení peněžité zápůjčky (§ 2390 o. z.) má žalobce jako zapůjčitel břemeno tvrzení, že s žalovaným vydlužitelem uzavřel smlouvu o zápůjčce, že vydlužiteli předmět zápůjčky odevzdal a že vydlužitel peněžitou zápůjčku řádně a včas nevrátil. Z tohoto břemene tvrzení pak pro zapůjčitele (žalobce) vyplývá důkazní břemeno, pokud jde o prokázání tvrzení, že smlouva o zápůjčce byla uzavřena a že na základě této smlouvy předal vydlužiteli (žalovanému) finanční prostředky. Budou-li tyto skutečnosti prokázány, unesl zapůjčitel (žalobce) jak břemeno tvrzení, tak břemeno důkazní. Naopak, chce-li se vydlužitel (žalovaný) úspěšně ubránit, musí tvrdit, že peněžitou zápůjčku vrátil nebo že pohledávka zanikla jiným zákonem stanoveným způsobem, popř. že je promlčena, a o svém tvrzení nabídnout důkazy.

**Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2021,
sp. zn. 29 ICdo 112/2019****K věci:**

Žalobou podanou 6. 1. 2017 se žalobce (R. K.) domáhal vůči žalované (dlužnici J. P.) určení, že jeho nezajištěná a nevykonatelná pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužnice u Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci (dále jen „insolvenční soud“) je v popřené výši 110 000 Kč po právu.

Rozsudkem ze dne 25. 10. 2018 insolvenční soud zamítl žalobu (bod I. výroku) a uložil žalobci zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 39 581 Kč (bod II. výroku).

K odvolání žalobce Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 5. 2. 2019 potvrdil rozsudek insolvenčního soudu

(první výrok) a uložil žalobci zaplatit žalované do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 9 526,50 Kč (druhý výrok).

Žalobce i přes řádné poučení insolvenčního soudu zcela rezignoval na doplnění skutkových tvrzení a za takového stavu věci nemohl prokázat a také neprokázal, že s žalovanou uzavřel smlouvu o zápůjčce, že došlo ke skutečnému odevzdání (přenechání) předmětu půjčky (peněz) žalované coby dlužnici.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce „v celém jeho rozsahu“ dovolání.

Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel dovo-

zuje, že na základě listin, které v řízení předložil, měly soudy dojít k závěru o existenci závazku z důvodu jeho uznání dle § 2053 o. z.

Insolvenčnímu soudu dovolatel vytýká, že při hodnocení důkazů porušil zásadu formulovanou v § 132 o. s. ř. a bezdůvodně přehlédl závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2547/2011. Práva dovolatele (princip rovnosti stran) pak soudy poškodily i tím, že nevyvodily žádný právní závěr z listin obsahujících uznávací prohlášení žalované (seznamů závazků předložených žalovanou v insolvenčních řízeních).

Z odůvodnění:

Dovolání v dané věci je **přípustné** podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde ve vazbě na zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“), o **věc v insolvenčních poměrech dovolacím soudem neřešenou**.

Uznání dluhu je samostatným zajišťovacím institutem; zajišťovací funkci plní tím, že zakládá právní domněnku existence dluhu v době uznání. Prohlášení o uznání dluhu podle ust. § 2053 o. z. představuje jednostranné právní jednání dlužníka adresované věřiteli; to však nebrání tomu, aby prohlášení o uznání dluhu bylo učiněno ve smlouvě uzavřené mezi dlužníkem a věřitelem. Kromě obecných náležitostí předepsaných pro právní jednání (§ 545 a násl. o. z.) je k jeho platnosti třeba písemná forma a uvedení důvodu dluhu a jeho výše (tedy uznání dluhu „co do důvodu a výše“). Způsob vymezení důvodu dluhu a jeho výše zákon nestanoví. Nemusí být tedy výslovně uvedeny přímo v písemném prohlášení; stačí, že písemný projev obsahuje takové údaje, ze kterých za případné pomoci výkladu projevu vůle vyjádřeného v posuzovaném právním jednání (podle pravidel vyplývajících z ust. § 555 a 556 o. z.) důvod dluhu a jeho výše nepochybně vyplývají (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 6073/2017).

Protože uznání dluhu je právním jednáním, pro které je pod sankcí neplatnosti stanovena písemná forma (§ 582 odst. 1 věta první o. z.), musí být určitost projevu vůle uznat dluh co do důvodu a výše dána obsahem listiny, na níž je znamená; nestačí, že dlužníku, který jednostranné právní jednání učinil, případně věřiteli, kterému bylo toto právní jednání adresováno, byl jasný jak důvod uznávaného dluhu, tak jeho výše, není-li to poznatelné z textu listiny. Určitost písemného projevu vůle je objektivní kategorií a takový projev vůle by neměl vzbuzovat důvodně pochybnosti o jeho obsahu ani u třetích osob (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 6073/2017).

Uznání dluhu plní zajišťovací funkci tím, že zakládá právní domněnku existence dluhu v době uznání. Tím se ve sporu posiluje procesní pozice věřitele, neboť v něm nemusí dokazovat vznik dluhu ani jeho trvání v době, kdy k uznání došlo. Důsledkem uznání závazku je tedy přesun důkazní povinnosti (důkazního břemene) z věřitele na dlužníka, na němž tak je, aby prokázal, že závazek nevznikl, zanikl či byl převeden na jiného. V rovině procesního práva vyvra-

telná domněnka nachází svůj odraz v ust. § 133 o. s. ř. (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 6073/2017).

V poměrech dané věci poji dovolatel účinky uznání dluhu ve smyslu ust. § 2053 o. z. se skutečností, že v seznamu závazků datovaném 24. 8. 2016 (A-3), který připojila k insolvenčnímu návrhu a v němž vlastnoručním podpisem stvrdila své prohlášení, že je správný a úplný, její dlužnice označila jako svého věřitele s nevykonatelnou nezajištěnou pohledávkou z titulu smlouvy o půjčce, neuhrazenou ve výši 100 000 Kč a splatnou 25. 6. 2016. O všech závazcích (dluzích), jež uvedla v seznamu závazků, dlužnice tamtéž souhrnně prohlásila: „*Veškeré závazky uznávám co do důvodu a výše.*“ Poměřováno judikatorními závěry shrnutými výše **je ze seznamu závazků jednoznačně seznatelný projev vůle dlužnice uznat dluh co do důvodu a výše. Předmětný seznam závazků přesto nelze mít za uznání dluhu ve smyslu ust. § 2053 o. z.**

Již v rozsudku ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1297/2004, uveřejněném pod č. 101/2007 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 101/2007“), Nejvyšší soud při výkladu právního úkonu spočívajícího v uznání peněžitého závazku ve smyslu ust. § 323 odst. 1 zák. č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), vysvětlil, že **je stěžejí představitelné, aby uznání závazku bylo jednostranným úkonem dlužníka, který nemá adresáta**. V takovém případě by totiž – dovedeno *ad absurdum* – jeho účinky nastávaly, ať by adresátem uznání byl kdokoliv.

Důvod odchýlit se od výše formulovaných závěrů pak Nejvyšší soud nemá ani v poměrech úpravy obsažené s účinností od 1. 1. 2014 v § 2053 o. z. [k použitelnosti judikatorních výstupů dosažených při výkladu ust. § 323 odst. 1 obch. zák. a § 558 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále „obch. zák. č. 40/1964 Sb.“), při aplikaci § 2053 o. z. srov. též rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 6073/2017]. Podstatné je již to, že seznam závazků je v takovém případě coby zákonem předepsaná příloha insolvenčního návrhu spojeného s návrhem na povolení oddlužení procesním úkonem adresovaným (stejně jako insolvenční návrh samotný) insolvenčnímu soudu (srov. § 97 odst. 1 ins. zák. a např. též § 128 odst. 3 ins. zák.), jenž se věřitelům dlužníka uvedeným v seznamu závazků ani nedoručuje, stejně jako dlužníkův insolvenční návrh samotný (srov. § 103 odst. 4 ins. zák.).

Lze tedy shrnout, že právní jednání, jímž se dlužník k pohledávce svého (tvrzeného) věřitele vyjádří v seznamu závazků předloženému insolvenčnímu soudu podle § 104 ins. zák. tak, že ji nepopírá ani co do důvodu, ani co do výše, ba dokonce svůj postoj k takové pohledávce vyjádří tak, že pohledávku co do důvodu a výše „uznává“, není uznáním dluhu ve smyslu ust. § 2053 o. z.; nejde (totiž) o právní jednání adresované věřiteli takové pohledávky. **Dovolání proto potud není opodstatněné.**

Napadené rozhodnutí přesto neobstojí.

U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti též k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Právě takovou vadou je postiženo řízení před soudy nižších stupňů v dané věci.

V procesní rovině Nejvyšší soud při pojmenování po-

vinnosti tvrzení (břemene tvrzení) a důkazního břemene věřitele (žalobce) ve sporu o vrácení půjčky podle § 657 obč. zák. č. 40/1964 Sb. ustáleně vychází ze závěrů formulovaných především v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 4520/2007. V něm vysvětlil, že z hypotézy hmotněprávní normy uvedené v ust. § 657 obč. zák. č. 40/1964 Sb., která vymezuje obsah povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti věřitele, vyplývá, že ve sporu o vrácení půjčené částky má žalobce jako věřitel břemeno tvrzení, že se žalovaným dlužníkem uzavřel smlouvu o půjčce, že dlužníkovi předmět půjčky odevzdal a že dlužník půjčené peníze řádně a včas nevrátil. Z tohoto břemene tvrzení pak pro věřitele (žalobce) vyplývá důkazní břemeno, pokud jde o prokázání tvrzení, že smlouva o půjčce byla uzavřena a že na základě této smlouvy předal žalovanému finanční prostředky. Neunese-li věřitel (žalobce) břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno v tomto směru, musí rozhodnutí soudu vyznít v jeho neprospěch, aniž by se soud musel dále zabývat pravdivostí tvrzení, která jsou součástí procesní obrany žalovaného dlužníka, a za tímto účelem provádět dokazování. Tomu odpovídají i závěry obsažené v rozsudcích Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2090/2009 a 33 Cdo 3912/2010, na něž odkazuje odvolací soud. Shrnutí obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2547/2011, převzaté odvolacím soudem, má mít (podle onoho rozsudku) rovněž původ v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 4520/2007; jde ovšem o shrnutí nepřesné (zkratkovité), jelikož rozsah důkazního břemene věřitele ve sporu o vrácení půjčky vymezuje stejně jako rozsah břemene tvrzení. V intencích závěrů plynoucích z posledně označeného rozsudku je (totiž) ve sporu o vrácení půjčky tvrzení, že dlužník půjčené peníze řádně a včas nevrátil, součástí věřitelova (žalobcova) břemene tvrzení, důkazní břemeno o tom, že dlužník předmět půjčky řádně a včas nevrátil, však věřitel nenese.

V návaznosti na judikatorní závěry formulované k břemenu tvrzení a k důkaznímu břemenu ve sporu o vrácení půjčky podle § 657 obč. zák. č. 40/1964 Sb. pak i pro poměry úpravy obsažené v § 2390 o. z. platí, že ve sporu o vrácení peněžité zápůjčky má žalobce jako zapůjčitel břemeno tvrzení, že s žalovaným vydlužitelem uzavřel smlouvu o zápůjčce, že vydlužiteli předmět zápůjčky odevzdal a že vydlužitel peněžitou zápůjčku řádně a včas nevrátil. Z tohoto břemene tvrzení pak pro zapůjčitele (žalobce) vyplývá důkazní břemeno, pokud jde o prokázání tvrzení, že smlouva o zápůjčce byla uzavřena a že na základě této smlouvy předal vydlužiteli (žalovanému) finanční prostředky. Budou-li tyto skutečnosti prokázány, unesl zapůjčitel (žalobce) jak břemeno tvrzení, tak břemeno důkazní. Naopak, chce-li se vydlužitel (žalovaný) úspěšně ubránit, musí tvrdit, že peněžitou zápůjčku vrátil nebo že pohledávka zanikla jiným zákonem stanoveným způsobem, popř. že je promlčena, a o svém tvrzení nabídnout důkazy. Tyto závěry pak

platí i v incidenčním sporu, v němž se věřitel domáhá vůči popírajícímu (insolvenčnímu) dlužníku určení, že jeho nevykonatelná pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako pohledávka z titulu nároku na vrácení peněžité zápůjčky je po právu.

Závěr, že dovolatel neunesl důkazní břemeno o předání předmětu peněžité zápůjčky dlužníci, přijaly soudy na základě pro dovolatele nepříznivého hodnocení těch listin, jimiž (ač navrženy k důkazu a ač dovolatel od tohoto důkazního návrhu neupustil) neprovedly dokazování (nepostupovaly ohledně nich způsobem uvedeným v § 129 o. s. ř.).

Nejvyšší soud tudíž uzavírá, že výše popsání vady řízení, jimiž jsou postiženy závěry obou soudů o neunesení břemene tvrzení a důkazního břemene žalobcem, jsou vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), **napadené rozhodnutí zrušil**. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

Komentář:

V rámci publikovaných rozhodnutí pro Bulletin advokacie se zpravidla zaměřujeme na hmotněprávní problematiku řešených sporů. Pro toto číslo uděláme „výjimku“ a podíváme se na **procesní povinnosti účastníků sporu o vrácení peněžité zápůjčky**, neboť v běžné soudní praxi se v této souvislosti stále objevují jisté nejasnosti a pochybnosti.

Publikované rozhodnutí¹ (v insolvenčních poměrech) **vysvětluje základní procesní povinnosti účastníků sporu, ve kterém se žalobce domáhá vrácení peněžité zápůjčky (§ 2390 o. z.) již v poměrech současné občanskoprávní úpravy** s obecným závěrem, že procesní povinnosti účastníků zůstávají shodné jako za dřívější právní úpravy, neboť základní znaky smlouvy o zápůjčce a smlouvy o půjčce jakožto reálných kontraktů zůstávají zachovány.

Základní procesní povinnosti žalobce v rámci povinnosti tvrzení je uvedení okolností, které umožní právní kvalifikaci jakožto smlouvy o zápůjčce. Půjde tedy typicky o tvrzení, že mezi účastníky došlo k ujednání o tom, že jedna strana poskytne straně druhé zpravidla finanční prostředky s tím, že do určité doby bude poskytnutá částka vrácena, a současně tvrzení, že dohodnutá částka byla také poskytnuta, čímž je naplněn reálný charakter smlouvy o zápůjčce. V tomto rozsahu má také povinnost důkazní, čímž se „překrývá“ povinnost tvrzení s povinností důkazní.

Rozhodnutí správně zdůrazňuje, a je důležité, aby tato skutečnost v právnickém povědomí „nezapadla“, že **žaloba o vrácení peněžité zápůjčky je ze strany žalobce spojena také (jen) s tvrzením, že vydlužitel peníze řádně a včas nevrátil.**² I kdyby však toto tvrzení v žalobě absentovalo, nečinilo by ji neprojednatelnou s povinností výzvy podle § 43 o. s. ř. a s rizikem odmítnutí žaloby. Ostatně již samotný uplatněný žalobní nárok na zaplacení zapůjčené částky v sobě implicitně obsahuje předpoklad, že tato částka zaplacená nebyla, protože pokud by k jejímu zaplacení došlo, nedomáhal by se žalobce její

1 Rozhodnutí bylo uveřejněno pod č. 97/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní.

2 Je to důležité z toho důvodu, že v právní větě rozhodnutí tato skutečnost přímo vyzdvihována není a mohlo by dojít v praxi k jistému mechanickému převzetí předpokladu, že i v tomto směru má důkazní povinnost žalobce.

úhrady prostřednictvím žaloby. Nicméně případně chybějící tvrzení v tomto směru by bylo „opatřitelné“ dotazovací povinností soudce na žalobce, případně by eventuální spornost vrácení vyplynula z vyjádření žalovaného vydlužitele, protože uznává-li uzavření smlouvy o půjčce a poskytnutí finančních prostředků, pak se prakticky vždy ve vyjádření k žalobě či v průběhu řízení vyjadřuje i ke své povinnosti k vrácení předmětu zápůjčky (např. tvrzením, že k vrácení došlo, že nejsou dosud splněny předpoklady k jejímu vrácení apod.).

Tvrdí-li žalobce, že k vrácení předmětu zápůjčky řádně a včas nedošlo, rozhodnutí zdůrazňuje, že v daném ohledu důkazní břemeno o tom, že dlužník předmět zápůjčky řádně a včas nevrátil, nenese. Je to logické, podává-li žalobu na zaplacení zapůjčené peněžité částky, současně tvrdí, že tato částka zaplacená nebyla, ale není procesní důvod, aby v daném směru nesl i důkazní břemeno. I kdyby tomu tak bylo, zpravidla by se omezilo na účastnický výslech žalobce, který by „potvrdil“, že mu vydlužitel poukázané peníze nevrátil. Takové skutkové zjištění by však bylo bez velké procesní hodnoty, neboť je naopak na vydlužiteli a v jeho procesním zájmu, aby se v řízení objevilo „opačné“ tvrzení, tj. tvrzení o tom, že částka vrácena byla.

Proto také rozhodnutí v tomto okamžiku činí „dělicí čáru“ procesních povinností účastníků takového sporu a zdůrazňuje, že **je-li prokázáno poukázání předmětu zápůjčky se závěrem, že o zápůjčku skutečně jde, dochází – sportovní terminologií – k „přehození míčku“ na soupeřovu polovinu, tj. na stranu žalovanou.** V poměrech souzené věci je to spojeno s vysvětlením a povinností tvrzení, že **vydlužitel v takovém případě musí tvrdit, že peněžitou zápůjčku vrátil nebo že pohledávka zanikla jiným zákonem stanoveným způsobem, popř. že je promlčena.** Potud má také k těmto tvrzením i povinnost důkazní.

Tyto závěry odrážejí průběh daného řízení, nevystihují však všechny možné situace, neboť dlužník se může bránit i dalšími způsoby. **Z těch nejčastějších se v praxi objevují dva následující:**

1. Vydlužitel nerozporuje samotné uzavření smlouvy o zápůjčce, resp. tvrzení k ní, ale zpochybňuje naplnění reálného charakteru smlouvy, tj. namítá, že předmět zápůjčky mu nebyl poskytnut. V takovém případě – jak vyplývá z rozhodnutí – má důkazní břemeno věřitel ohledně tvrzení, že předmět zápůjčky vydlužiteli odevzdal. Pokud takové břemeno věřitel unese a soud učiní dílčí skutkové zjištění o předání předmětu zápůjčky, je na vydlužiteli (žalovaném), aby se dalším dokazováním pokusil tento závěr zvrátit na základě jím předložených či označených důkazů. Nejde tedy o to, že by na jeho straně bylo prvotní důkazní břemeno, ale o to, že pokud jsou splněny procesní povinnosti ze strany žalobce, je úspěch jeho procesní obrany podmíněn jeho důkazní aktivitou. Její absence či neúspěšnost má za následek procesní úspěch žalobce.

2. Vydlužitel rozporuje samotné platné uzavření smlouvy o zápůjčce, neuplatňuje však námitky ohledně toho, že předmět zápůjčky mu byl předán. V souvislosti s posouzením těchto případů se v praxi stále objevují pochybnosti o tom, jak postupovat. Část soudní praxe vychází z toho, že pokud žalobce neprokáže platné uzavření smlouvy o zápůjč-

ce, není samotné poukázání předmětu zápůjčky podstatné, a dochází k zamítání takových žalob. Tento přístup však opomíjí, že pokud se žalobci nepodaří prokázat důvod poukázání finančních prostředků v podobě uzavřené smlouvy o zápůjčce, ale prokáže samotné předání jejího předmětu, pak vzniká stav, kdy má dlužník k dispozici poskytnutý předmět plnění, ale chybí právní důvod k tomu, aby si ho mohl ponechat. Podaří-li se tedy dlužníku „dílčí procesní úspěch“ v tom, že není prokázáno uzavření smlouvy o zápůjčce, vzniká situace, kdy má k dispozici prostředky poukázané věřitelem, ale nikoliv na základě smlouvy o zápůjčce. Protože je soud povinen uplatněný nárok posoudit podle všech do úvahy přicházejících zákonných ustanovení, která odrážejí žalobní tvrzení, pak **závěr o poukázání prostředků bez platného uzavření smlouvy navozuje úvahu o bezdůvodném obohacení dlužníka.**

Má-li být v těchto případech dlužník plně úspěšný, musí (i případně s využitím poučovací povinnosti podle § 118a odst. 2 o. s. ř. podle okolností konkrétního případu) tvrdit a prokazovat i důvod, proč by si měl takové finanční prostředky ponechat (může např. tvrdit a prokazovat, že šlo o prostředky darované apod.). Pokud takové břemeno nenese, může být žalobě vyhověno nikoliv z titulu vrácení peněžité zápůjčky, ale z titulu bezdůvodného obohacení žalovaného dlužníka.

Problematika důkazního břemene byla v české odborné literatuře, navzdory svému významu, vždy poněkud na okraji zájmu, z čehož i do současné doby přetrvávají v řadě případů pochybnosti týkající se důkazní povinnosti a s tím související povinnosti tvrzení, dělení důkazního břemene, rozpoznání, kterého z účastníků tíží důkazní břemeno, apod. Poslední období však naznačuje „blýskání na lepší časy“ i v této oblasti vydáním klíčové publikace k těmto otázkám.³

- ❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

³ K tomu blíže P. Lavický: Důkazní břemeno v civilním řízení soudním, Leges, Praha 2017.

VEŘEJNÉ ZAKÁZKY, OCHRANA HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE, VEŘEJNÁ PODPORA

- aktuální text zákona o zadávání veřejných zakázek
- prováděcí předpisy
- ochrana hospodářské soutěže
- nový zákon o prověřování zahraničních investic
- celkem 21 právních předpisů v úplném znění

více na www.ver.sagit.cz

Ústavní soud:

K odměně obhájce za nahlížení do trestního spisu v průběhu vyšetřování

Mohou-li obecné soudy nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování posoudit podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu jako samostatný úkon právní služby, obdobný nahlédnutí do spisu při skončení vyšetřování [§ 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu], měly by obhájcům odměnu za tento úkon přiznat, nejsou-li v řízení přítomny a řádně odůvodněny výjimečné okolnosti (např. zjevná neúčelnost úkonu), jež by přiznání odměny vylučovaly. Opačný postup, vedoucí k nepřiznání odměny za nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování, zastávající s odkazem na prostý text § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu výklad, že odměnu lze přiznat pouze za nahlédnutí do spisu při skončení vyšetřování, nepřímě oslabuje rovné postavení obviněného v trestním řízení a v případě zastoupení obhájcem porušuje obhájcovo legitimní očekávání odměny za vykonanou práci podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a také jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

**Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2022,
sp. zn. III. ÚS 2289/21**

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení napadených usnesení okresního soudu a krajského soudu, neboť byl toho názoru, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 28 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dále v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (dále jen „protokol“).

V předmětné věci **stěžovatel vystupoval jako ustanovený obhájce v trestním řízení**. Po skončení trestního řízení mu okresní soud výrokem I. napadeného usnesení přiznal odměnu ve výši 22 080 Kč a náhradu hotových výdajů ve výši 5 120 Kč. Co do (dále požadované) částky ve výši 3 980 Kč okresní soud výrokem II. téhož usnesení odměnu nepřiznal. Okresní soud uvedl, že **stěžovatel požadoval ve vyúčtování proplatit dvě odměny ve výši 1 840 Kč za nahlížení do spisu, která proběhla na Policii České republiky dne 24. 4. 2019 v čase 9.00 až 9.55 hod. a u okresního soudu dne 6. 8. 2019 v čase 13.55 až 14.50 hod.**

Okresní soud stěžovateli tyto odměny nepřiznal, neboť vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, neupravuje úkon právní služby spočívající ve studiu spisu v průběhu vyšetřování nebo v řízení před soudem. **Podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu lze nárokovat pouze odměnu za studium spisu při skončení vyšetřování, která byla stěžovateli přiznána za prostudování spisu dne 28. 5.**

2019. Dále stěžovatel požadoval proplatit 15 režijních nákladů na hotové výdaje po 300 Kč. Okresní soud přiznal stěžovateli 14 režijních nákladů po 300 Kč, neboť režijní paušál je vázán na úkon právní služby a stěžovateli byla přiznána odměna za 14 úkonů právní služby.

Proti uvedenému usnesení okresního soudu podal stěžovatel stížnost. Krajský soud stížnost stěžovatele napadeným usnesením zamítl. Krajský soud konstatoval, že s ohledem na jednoznačné časové vymezení pojmu prostudování spisu je přinejmenším velmi diskutabilní použití § 11 odst. 3 advokátního tarifu. Dále advokátní tarif upravuje odměnu za účast při vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení, a to za každé započaté dvě hodiny [§ 11 odst. 1 písm. e)]. Krajský soud uvedl, že v dané věci nepřesáhla doba vykonané práce stěžovatele dvě hodiny (55 minut za studium spisu a 9 minut výslechu obviněné od 10.08 do 10.17 hod.). Krajský soud dospěl k závěru, že rozhodnutí okresního soudu není v rozporu se smyslem a účelem advokátního tarifu. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, nadto výslovně upravuje doručení obžaloby obhájci soudem (§ 196) a stanoví lhůtu k přípravě na hlavní líčení (§ 198 odst. 1). Proto není podle krajského soudu v rozporu se zákonem, jestliže okresní soud stěžovateli nepřiznal odměnu za nahlížení do spisu dne 6. 8. 2019.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že se **domáhá změny rozhodování obecných soudů v posuzování dalšího nahlížení do spisů jako (ne)fakturovatelného úkonu právní služby – tedy nahlížení do spisů, které se nekoná pouze při skončení vyšetřování**. Jelikož ve věci, v níž stěžovatel vystupoval jako obhájce, uběhla podle jeho slov delší doba od okamžiku seznámení se spisem po ukončení vyšetřování, považoval v zájmu řádného výkonu obhajoby za účelné seznámit se s aktuálním obsahem spisu, včetně změn a novot, které na-

staly od ukončení vyšetřování do doby, kdy se soudy chystaly věc projednat. **Stěžovatel měl za to, že na takové případy je namíste použít § 11 odst. 3 advokátního tarifu a na jeho základě další nahlížení do spisu odměnit podle § 11 odst. 1 písm. f) téže vyhlášky.** Stěžovatel připomněl **nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17** (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), na který byl údajně krajský soud stěžovatelem upozorněn, nicméně jej nevzal na zřetel.

Stěžovatel dále poukázal na znění § 41 odst. 2 a § 65 tr. řádu, z nichž má plynout, že obhájci mají právo (opakovaně) nahlížet do spisů, nikoli do nich jen (jednorázově) nahlédnout při skončení vyšetřování. Na podporu své teze stěžovatel odkázal na § 37 odůvodnění rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 7. 1997, *Foucher proti Francii*, č. 22209/93. Výklad okresního soudu stěžovatel považoval za nepřijatelně restriktivní a na újmu řádné obhajoby, neboť podněcuje její pasivní výkon. Orgány činné v trestním řízení nadto mají spis po celou dobu ve své dispozici, a mohou tak do něj nahlížet, naopak obhajoba by měla toto právo pouze jednorázově. To by podle stěžovatele bylo v rozporu s principem rovnosti.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí a poté, co se seznámil i s podaným vyjádřením, replikou stěžovatele a vyžádaným spisem, dospěl k závěru, že **ústavní stížnost je důvodná.**

Pro důsledné posouzení ústavní stížnosti Ústavní soud zvážil tři otázky: 1. ústavněprávní relevanci předmětu řízení, týkajícího se bagatelní částky nákladů řízení; 2. přilehavost předchozí judikatury, zejména stěžovatelem poukazovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17; 3. v případě kladné odpovědi na dvě předchozí otázky musí Ústavní soud posoudit podstatu věci, a to ve specifických poměrech konkrétní ústavní stížnosti s ohledem na předchozí řešení *prima facie* obdobné věci.

Za prvé, Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3906/17 uvedl, že i podle České advokátní komory není o přiznávání odměn za nahlížení do trestního spisu během vyšetřování rozhodováno jednotně (viz bod 9 odůvodnění nálezu). Proto Ústavní soud meritorní přezkum připustil a provedl též v intencích odkazované věci ústavně souladný výklad dotčených ustanovení advokátního tarifu. V nyní posuzované věci Ústavní soud pro podobnost obou věcí neshledal důvod nenásledovat vytyčený postup.

Za druhé, Ústavní soud nepřehlédl, že co do předmětu řízení obdobná problematika byla ve věci sp. zn. I. ÚS 3906/17 řešena v návaznosti na řízení o odpovědnosti státu za škodu podle zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud dospěl k závěru, že skutečnost, že stěžovatel v odkazované věci žádal náhradu škody vzniklé mu nezákonným trestním stíháním, v rámci které mu nebyla přiznána část nákladů na zastoupení obhájcem, není pro nyní posuzovanou věc rozhodná. Podstatné podle Ústavního soudu je, že **samotný úkon nahlédnutí do spisu obhájcem v průběhu vyšetřování, nikoli až**

při jeho skončení, měl být odměněn, neboť jím obhájce v prohibujícím trestním řízení řádně vykonával obhajobu, a nic nenavštěvovalo, že by šlo o neúčelný úkon. Obsahově je tudíž situace stěžovatele obdobná, neboť ten byl obviněnému jako obhájce ustanoven. Skutečnost, že mu stěžovatel přímo jako klient za právní služby neplatil (a obviněný tak nepožadoval náhradu nákladů vynaložených na právní zastoupení, nýbrž je požaduje samotný ustanovený obhájce – stěžovatel), nemůže být podle Ústavního soudu pro další posouzení věci podstatná, neboť co do nákladů obhajoby jde o totéž.

Ústavní soud poukázal na to, že již v nálezu ze dne 26. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 167/05 (N 94/37 SbNU 277), konstatoval, že „*státní garanci hrazení nákladů ustanoveného obhájce, jenž v určitých případech musí v zájmu fair procesu zastupovat obviněného, je totiž nutné z ústavního hlediska chápat jako vytvoření nezbytných materiálních podmínek realizace práva na právní pomoc (čl. 37 odst. 2 Listiny)*“. Byť v nynějším případě nejde přímo o práva obviněného, nýbrž jeho obhájce, nelze ztratit ze zřetele, že vzájemná propojenost těchto práv vytváří nezbytný prostor pro plné uplatnění ústavně zaručených práv obviněného, a nelze je tudíž nahlížet odděleně. Jinými slovy, **byť není předmětem tohoto řízení posouzení porušení ústavně zaručených práv obviněného, je zvážení i tohoto hlediska relevantní pro závěr o případném porušení základních práv stěžovatele.**

Za třetí je podle Ústavního soudu nutné se věnovat samotným nosným důvodům nálezu sp. zn. I. ÚS 3906/17. V bodu 17 odůvodnění uvedeného nálezu Ústavní soud konstatoval, že „*bylo s ohledem na okolnosti případu namíste úkon nahlížení do spisu považovat za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Úkon nahlížení do spisu byl z hlediska povinného zastoupení při celkovém zohlednění průběhu trestního řízení účelný a stát by měl stěžovateli náklady, které na svou obhajobu za tento úkon vynaložil, nahradit*“. Po zvážení argumentace účastníků řízení a prostudování vyžádaného spisu **Ústavní soud neshledal žádné významné odchylky od věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 3906/17**, které by měly vyloučit použití citovaného právního názoru na nyní posuzovanou věc.

Ústavní soud poukázal na to, že jednou z podstatných součástí práva na obhajobu je mimo jiné zajištění rovných práv stran trestního řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny. Obecné soudy bez přesvědčivého odůvodnění nepřímou prezentovaly názor, že pro obviněného je dostatečné, aby jeho obhájce nahlédl do spisu toliko při skončení vyšetřování, nikoli během něj. V návaznosti na nálezu sp. zn. I. ÚS 3906/17 je podle Ústavního soudu naopak namíste přiklonit se k argumentaci stěžovatele. Ten poukázal na skutečnost, že oproti orgánům činným v trestním řízení má obviněný možnost získat informace ze spisu značně omezenou. Ačkoli je to do jisté míry situace vlastní povaze vedení řízení, nelze v demokratickém právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) s trestním řízením upraveným předvídatelnými právními pravidly obhájce (potažmo obviněnému) nepřímou upírat možnost nahlížet do spisu tím, že za takový úkon soud nepřizná odměnu. Ústavní soud přisvědčil stěžovate-

li, že soudy tím nepřímo dovozují, že takový úkon není potřebný. Podle Ústavního soudu lze sice připustit, že může docházet k neúčelnému nahlížení do spisu, nic takového však v posuzované věci nebylo zjištěno. Obecně vzato je proto podstatnější, že **při takto zužujícím výkladu advokátního tarifu, zaujatém obecnými soudy v napadených usneseních, by efektivní výkon obhajoby mohl být podstatně ztížen, což není s právy obviněného v trestním řízení ústavněprávně slučitelné.** V souladu s názorem krajského soudu Ústavní soud považoval za vhodné uvést, že je jisté namísto zvažovat účelnost a případnou nadbytečnost úkonu právní služby. Napadená rozhodnutí jsou však nepřiznáním odměny v poměrech posuzované věci – tedy při nahlížení do spisu jednou za několik měsíců – nepřiměřená. Obecné soudy nepoužily § 11 odst. 3 advokátního tarifu tak, aby mohly úkon posoudit podle § 11 odst. 1 písm. f) též vyhlášky, naopak se přísně řídily textem předpisu. Ústavní soud podotkl, že není třeba připomínat, že takto rigorózní výklad, zcela odhlížející od účelu právní normy a „mechanicky“ upřednostňující toliko znění právního předpisu, nemá jako prvek přepjatého formalismu v moderním právním státě místo [srov. např. nálezy ze dne 3. 2. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 19/98 (N 19/13 SbNU 131), nebo ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96 (N 13/7 SbNU 87)].

Ústavní soud konstatoval, že argumentace krajského soudu, podle níž soudy typicky přistupují k přiznání odměny až při převzetí zastoupení v pokročilé fázi trestního řízení, sama o sobě nic neodůvodňuje. Podstatné je, že obviněný (potažmo jeho obhájce) má právo do spisu nahlédnout. Obecné soudy proto podle Ústavního soudu musejí za účelem dodržení ústavněprávních kautel práv na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1, rovnosti účastníků (stran) řízení podle čl. 37 odst. 3 a na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny pečlivě vážit dopad těchto ústavně zaručených práv do zákonných pravidel vedení trestního řízení, a to včetně specifického kontextu individuálních případů.

Ústavní soud poukázal na to, že ačkoli je v nyní posuzované věci stěžovatelem obhájce, brojící proti napadeným rozhodnutím z důvodu nepřiznání odměny za úkon právní služby, nelze přehlédnout, že efektivní výkon obhajoby byl v tomto případě zajištěn právě jeho iniciativou. Byť tedy nejde o porušení práva obviněného na obhajobu, neboť i díky

úkonům stěžovatele se řádně hájit mohl, je potřeba dbát i na právo na soudní ochranu stěžovatele týkající se rozhodnutí o přiznání odměny. V tomto ohledu jde o „druhou stranu téže mince“, neboť **by odporovalo smyslu obhajoby, kdyby obhájci (aniž by to soudy výslovně aprobovaly) neměli zájem na znalosti aktuálního stavu řízení proto, že by dopředu věděli, že za uskutečněné úkony právní služby jim nebude přiznána odměna.** Jestliže tedy bylo možné vyložit advokátní tarif ústavně souladným způsobem, měly tak soudy učinit. Ústavní soud dodal, že obecným soudům uložil takto rozhodovat mimo jiné nedávným nálezem sp. zn. I. ÚS 3906/17, který soudy v napadených rozhodnutích nezohlednily. Je proto zřejmé, že stěžovatel měl podle čl. 1 protokolu legitimní majetkové očekávání [srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 3. 1999, *Iatridis proti Řecku*, č. 31107/96, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (N 132/58 SbNU 3; č. 242/2010 Sb.)], že mu odměna za nahlížení do spisu bude přiznána.

Námítku krajského soudu, že nahlížení do spisu dne 24. 4. 2019 nepřesáhlo spolu s výsledkem jedné z obviněných dohromady dvě hodiny, neshledal Ústavní soud případnou. Nadto již ve zmiňovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3906/17 Ústavní soud rozhodl, že v „posuzované věci tak bylo s ohledem na okolnosti případu namísto úkon nahlížení do spisu považovat za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu“. V případě nahlížení do spisu a výslechu obviněného dne 24. 4. 2019 proto jde o dva samostatné úkony právní služby, a za každý tak náleží odměna.

Ústavní soud dodal, že jiná situace je dána u nahlížení do spisu dne 6. 8. 2019, neboť krajský soud má pravdu v tom, že pro přípravu na hlavní líčení po doručení obžaloby je obhájci trestním řádem samostatně stanovena lhůta, a poskytnut tedy čas na dostatečnou přípravu. Okresní soud proto musí při novém rozhodnutí při vědomí zde vysloveného právního názoru zvážit, zda je v poměrech daného případu účelné stěžovateli i tuto odměnu přiznat, či nikoli.

Ústavní soud proto dospěl obdobně jako v nálezu sp. zn. I. ÚS 3906/17 k závěru, že v kontextu posuzované věci bylo za účelem naplnění ústavně zaručených práv obviněného namísto nahlížení do spisu během přípravného řízení považovat za samostatný úkon právní služby, za nějž obhájci náleží na základě § 11 odst. 3 advokátního tarifu odměna podle § 11 odst. 1 písm. f) též vyhlášky. Opačný postup bez přesvědčivého odůvodnění podle Ústavního soudu porušuje ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jeho legitimní očekávání podle čl. 1 protokolu.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a zrušil napadená usnesení krajského soudu a okresního soudu. Ústavní soud dodal, že úkolem okresního soudu, vázaného právě vysloveným právním názorem Ústavního soudu, bude ve světle předestřených závěrů opětovně ve věci rozhodnout, a to zejména při zohlednění všech relevantních aspektů věci, obsažených v tomto nálezu.

C. H. BECK NOVINKA

Pokorná/Lasák/Kotásek a kol.

Obchodní společnosti a družstva. 2. vydání

2022 | vázané | 520
990 Kč | obj. číslo A126

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

Ústavní soud:

Ke stanovení tarifní hodnoty v řízení o určení neúčinnosti právního jednání

Nepřízná-li (ve sporu o peněžité plnění, v němž je nárok na jeho zaplacení uplatněn in eventum) obecný soud při rozhodování o nákladech řízení úspěšnému účastníkovi jejich náhradu podle § 8 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, poruší tím jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny a s právem vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

**Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2022,
sp. zn. IV. ÚS 2155/21**

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátila stěžovatelka, která se podanou ústavní stížností domáhala zrušení napadeného usnesení městského soudu, neboť byla toho názoru, že jim byla porušena její základní práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Z ústavní stížnosti, z napadeného rozhodnutí a ze spisu obvodního soudu Ústavní soud zjistil, že vedlejší účastníci se žalobou domáhali, aby obvodní soud rozhodl, že postoupení pohledávky ve výši 625 523 Kč za obci H., učiněné na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 14. 9. 2018, uzavřené mezi obchodní společnostmi H. I., a. s., a stěžovatelkou, je vůči vedlejším účastníkům právně neúčinné, a dále, aby uložil stěžovatelce povinnost vydat vedlejším účastníkům prospěch, který získala v důsledku postoupení pohledávky ve výši 625 523 Kč, a nahradila jim náklady řízení. Na základě výzvy obvodního soudu vedlejší účastníci upřesnili žalobní návrh a navrhli vydání rozsudku, kterým by bylo vysloveno, že postoupení uvedené pohledávky je vůči nim právně neúčinné, a pro případ, že by bylo v průběhu řízení prokázáno, že došlo ve specifikovaném období ke snížení postižené pohledávky nebo k jejímu zániku v důsledku plnění podlužníka stěžovatelce, aby bylo vysloveno, že postoupení předmětné pohledávky je vůči nim právně neúčinné a že stěžovatelka je povinna vydat vedlejším účastníkům plnění ve výši 625 523 Kč, které získala v důsledku postoupení pohledávky.

Obvodní soud po provedeném dokazování žalobu vedlejších účastníků o určení neúčinnosti smlouvy zamítl (I. výrok), dále zamítl žalobu o zaplacení částky 625 523 Kč (II. výrok) a uložil vedlejším účastníkům povinnost zaplatit stěžovatelce společně a nerozdílně náhradu nákladů řízení ve výši 96 186,40 Kč (III. výrok). Zamítnutí žaloby obvodní soud odůvodnil zjištěním, že vedlejší účastníci nedostali své povinnosti tvrdit rozhodné skutečnosti (v souladu s poučením poskytnutým jim soudem) a neunesli břemeno tvrzení,

že postupitelka měla úmysl zkrátit jejich nároky, že stěžovatelce byl tento úmysl znám, že předmětný úkon vedl ke zmenšení majetku dlužníka, a to má za následek, že vedlejší účastníci nemohou dosáhnout uspokojení své pohledávky z jeho majetku. Výrok III. o nákladech řízení odůvodnil obvodní soud odkazem na § 142 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), s ohledem na úspěch stěžovatelky ve sporu. Soudem určená výše náhrady nákladů řízení 96 186,40 Kč představuje soudní poplatek 2 000 Kč a náklady na zastoupení advokátem, které tvoří odměna počítaná z tarifu 625 523 Kč, hotové výdaje a 21 % DPH, přičemž obvodní soud přiznal odměnu za 7 úkonů právní služby po 10 820 Kč.

Proti III. výroku rozsudku obvodního soudu podali vedlejší účastníci odvolání a navrhli jeho změnu tak, že výše náhrady nákladů řízení činí 13 068 Kč. Namítli mimo jiné, že obvodní soud nesprávně zahrnul do náhrady nákladů řízení soudní poplatek z žaloby ve výši 2 000 Kč, dále že obvodní soud nesprávně vyšel z tarifu 625 523 Kč, ačkoli měl postupovat podle § 9 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a vyjít z tarifní hodnoty 10 000 Kč, neboť předmětem řízení bylo určení relativní neúčinnosti právního jednání. Městský soud napadeným usnesením změnil III. výrok rozsudku obvodního soudu tak, že výše náhrady nákladů řízení činí 12 160,50 Kč, jinak jej v tomto výroku potvrdil (I. výrok) a uložil stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejším účastníkům náklady odvolacího řízení ve výši 1 270,50 Kč (II. výrok).

Městský soud považoval námitku týkající se tarifní hodnoty, ze které má být odměna určena, za důvodnou, protože předmětem řízení bylo právo vedlejších účastníků dovolat se neúčinnosti smlouvy, která podle nich zkracovala uspokojení jejich pohledávky, což je právo, jehož hodnota není sama o sobě vyjádřitelná ve smyslu § 9 odst. 1 advokátního tarifu. Městský soud dodal, že obdobně, je-li např. předmětem řízení právo dovolat se neúčinnosti smlouvy o darování nemovitosti, též není tarifní hodnota určována cenou nemovitosti. Vedlejší účastníci sice zformulovali svůj požadavek do dvou výro-

ků, a to určovacího a výroku na vydání plnění, ovšem druhý výrok na plnění podle městského soudu představuje faktickou realizací neúčinnosti právního jednání v podobě vydání nabytého plnění (§ 595 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Městský soud shrnul, že předmět řízení byl jeden, bylo jím právo vedlejších účastníků dovolat se neúčinnosti smlouvy o postoupení pohledávky, k tomuto právu se také stěžovatelka v řízení vyjadřovala, k tomuto bylo vedeno dokazování (především k úmyslu dlužníka zkrátit vedlejší účastníky jako věřitele a vědomosti druhé strany o tomto úmyslu) a o něm obvodní soud zamítavě rozhodl primárně s odůvodněním, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nebyl prokázán. Stěžovatelce tak náleží náhrada nákladů řízení za šest úkonů právní služby. Správná výše náhrady nákladů řízení činí celkem 12 160,50 Kč a představuje ji odměna za pět úkonů právní služby po 1 500 Kč a za jeden úkon právní služby po 750 Kč, šest režijních paušálů po 300 Kč (§ 13 odst. 3 advokátního tarifu) a 21 % DPH. Výrok o nákladech odvolacího řízení se opírá o § 224 odst. 1, § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť vedlejší účastníci byli v odvolacím řízení úspěšní.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti nesouhlasila s určením výše nákladů řízení s využitím tarifní hodnoty podle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, odůvodněným tím, že ve sporu šlo o nárok penězi neocenitelný. Takový výklad není podle stěžovatelky správný a jeho aplikace zakládá porušení ústavně zaručených práv, neboť stěžovatelce bylo upřeno právo na přiznání řádné náhrady nákladů řízení, a tedy právo na soudní ochranu, dále právo na nabývání majetku, jakož i právo na zastoupení v soudním řízení. Stěžovatelka poukázala na to, že vedlejší účastníci celé řízení vedené proti ní pojali výlučně šikanózně, a proto musela vynaložit nemalé náklady na právní zastoupení, aby čelila těmto účelovým útokům. I z tohoto důvodu je podle ní absurdní, přiznal-li jí městský soud náhradu nákladů ve výši určené v napadeném usnesení, když primárním účelem vedlejších účastníků bylo získání částky 625 523 Kč.

Podle stěžovatelky jí musí náležet náhrada ve výši 10 820 Kč za jeden úkon právní služby, neboť hodnota plnění činí 625 523 Kč, jde tedy o plnění, které je možné penězi ocenit podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu. Vedlejší účastníci ostatně v petitu žaloby uvádějí hodnotu pohledávky, u jejíhož postoupení se domáhají určení neúčinnosti. Stěžovatelka poukázala na to, že vedlejší účastníci v žalobním návrhu i ve svých dalších vyjádřeních uplatňovali dva nároky, což plyne jak z obsahu žaloby, tak i z obsahu rozsudku obvodního soudu, protože obvodní soud zamítl oba žalobní návrhy I. a II. výrokiem, tedy jak žalobu směřující na neúčinnost právního jednání, tak i žalobu na zaplacení částky 625 523 Kč. Bylo na vedlejších účastnících, jak budou petit formulovat, požadovali-li dva vedle sebe stojící nároky, byť případně určitým způsobem podmíněné, je nutné tímto způsobem postupovat i při výpočtu náhrady nákladů řízení.

V další části ústavní stížnosti, s využitím odkazů na nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. II. ÚS 538/10 (N 54/60 SbNU 671), a ze dne 4. 7. 2001, sp. zn. II. ÚS 598/2000 (N 100/23 SbNU 23), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>, **stěžovatelka dovodila, že i v řízení o určovací žalobě (tedy i v řízení o odpůrcí žalobě) by měla být přiznána výše hod-**

noty úkonu, tj. s přihlédnutím k hodnotě věci (pohledávky), o kterou jde. Stěžovatelka uzavřela, že napadeným usnesením bylo zasaženo do jejich práv z důvodu chybné interpretace městským soudem a vybočením ze standardů výkladu při posuzování náhrady nákladů řízení. Městský soud, navzdory skutečnostem, že ve sporu šlo o právo odkazující na hodnotu ocenitelnou penězi a že žalobou byly objektivně po celou dobu řízení požadovány dva nároky, přiznal stěžovatelce jen náhradu nákladů podle § 9 odst. 1 advokátního tarifu. Ústavní rovina případu spatřovala stěžovatelka zejména ve striktní a formální aplikaci příslušných ustanovení zákona, a to bez ohledu na jejich, byť jen jazykový, výklad a bez ohledu na již existující judikaturu a právní názor Ústavního soudu v obdobných věcech.

Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je zásadně doménou těchto soudů; zobrazují se zde aspekty nezávislého soudního rozhodování. Ústavní soud není tudíž oprávněn v detailech přezkoumávat jednotlivá rozhodnutí těchto soudů o nákladech řízení (srov. např. usnesení ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 457/05). Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení by mohlo nabýt ústavněprávní dimenze toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo nastat v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen např. prvek svévole. Případy, kdy Ústavní soud ústavní stížnost proti pravomocným rozhodnutím obecných soudů o nákladech řízení připustil k věcnému posouzení, jsou výjimečné [např. nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17), sp. zn. II. ÚS 598/2000, ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000 (N 75/22 SbNU 145), ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 619/2000 (N 79/22 SbNU 165), ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 557/04 (N 68/36 SbNU 725), či usnesení ze dne 10. 1. 2006, sp. zn. I. ÚS 633/05, a další.].

Ústavní soud uvedl, že je notorií, že základním pravidlem pro přiznání náhrady nákladů civilního sporného řízení, podle něhož procesně neúspěšný účastník hradí náklady řízení procesně úspěšné protistrany, je tzv. procesní úspěch ve věci (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Úspěch ve věci je závislý na předmětu řízení, jinými slovy na tom, zda soud žalobě vyhověl. U žaloby s jednoduchým petitem je určení výsledku sporu jednoznačné, žalobce je úspěšný, je-li jeho žalobě vyhověno; u žalob s eventuelním petitem je žalobce procesně úspěšný tehdy, je-li vyhověno primárnímu petitu, nebo v případě, že je primární petit zamítnut, je vyhověno petitu sekundárnímu; u alternativního petitu je žalobce úspěšný při vyhovění jedné z uplatněných alternativ. Žalovaný je procesně úspěšný, je-li žaloba zamítnuta v celém rozsahu. V tomto punktu se projevuje ústřední význam žaloby jako úkonu žalobce, vymezující předmět řízení, který lze charakterizovat jako „*objekt soudní ochrany, o němž se soud má ve svém rozhodnutí příznivě nebo nepříznivě vyslovit*“ (J. Macur: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Acta Universitatis Brunensis, Iuridica, No. 265, Brno 2002, str. 17). Strukturální a funkční vazby mezi soukromým hmotným právem a civilním procesem se projevují také u žaloby, která – jako základní dispoziční úkon žalobce – souvisí se soukromoprávní autonomií jednotlivce. Jen žalob-

ce může rozhodovat o tom, zda svoje práva či oprávněné zájmy bude chránit v řízení před soudem, neboť sporné řízení nemůže být zahajováno proti vůli stran, a žalobce má právo na soudní ochranu i tehdy, když se jeho rozhodnutí žalovat může objektivně jevit jako nerozumné či nemá relevantní hmotněprávní základ. Ze žaloby musí být patrné, čeho se navrhovatel domáhá (§ 79 odst. 1 o. s. ř.), což je pravidelně obsahem tzv. petitu (žalobního návrhu). Soud je (kromě případů uvedených v § 153 odst. 2 o. s. ř.) petitem vázán; znamená to, že nemůže přiznat více či něco jiného, než bylo navrženo. Vázanost petitem je tradičním principem a vyjadřuje, že ve sporném řízení je to účastník, kdo odpovídá za výsledek sporu, vymezuje předmět řízení, jímž může (za splnění procesních podmínek) disponovat, měnit jej, omezovat či rozšiřovat. Soud v těchto případech kauzu toliko projednává, pohybuje se přitom v mezích určených žalobcem, ev. žalovaným (u vzájemné žaloby), a musí vždy rozhodnout o celém petitu.

Ústavní soud poukázal na to, že v závislosti na obsahu petitu se provádí nejvýznamnější dělení žalob, a to žaloby na plnění, žaloby určovací, žaloby konstitutivní, žaloby statusové (ev. žaloby procesní, např. žaloba excindační). Nejběžnějším druhem civilní žaloby je žaloba na plnění, které může spočívat v povinnosti něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. Druh žaloby, resp. její obsah, má řadu konsekvencí, kromě jiného též pro určení tzv. tarifní hodnoty jako jednoho z prvků algoritmu stanovení mimosmluvní odměny advokáta (srov. § 6 a násl. advokátního tarifu).

Ústavní soud konstatoval, že v **posuzované věci obvodní soud interpretoval žalobu vedlejších účastníků jako žalobu se složeným petitem, protože vedlejší účastníci se domáhali dvou nároků, a proto rozhodl o každém z nároků zvlášť.** Logickým důsledkem tohoto přístupu bylo rozhodnutí o náhradě nákladů řízení vycházející z výše peněžité částky, kterou vedlejší účastníci požadovali vydat. **Městský soud však dovodil, že předmětem řízení bylo právo vedlejších účastníků dovolat se neúčinností smlouvy, která podle jejich tvrzení zkracovala uspokojení jejich pohledávky,** což je právo, jehož hodnota není sama o sobě vyjádřitelná podle § 9 odst. 1 advokátního tarifu. K namítanému uplatnění dvou nároků vedlejšími účastníky městský soud uvedl, že vedlejší účastníci sice zformulovali svůj požadavek do dvou výroků, a to určovacího výroku a výroku na vydání plnění, ovšem druhý výrok na plnění představuje faktickou realizaci neúčinnosti právního jednání v podobě vydání nabytého plnění.

Ústavní soud uvedl, že role tohoto soudu nespočívá v jeho pozici jakési „náhradní“ instance v systému obecné justice, povoláné ke sjednocování judikatury obecných soudů v situacích, kdy soudy vyšších stupňů, s ohledem na nepřipustnost vhodného opravného prostředku (jako v nyní posuzované věci), nemohou danou roli prostřednictvím své rozhodovací činnosti plnit. Ústavní soud při rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky posuzuje výlučně ochranu ústavnosti, a není-li dané, eventuálně rozdílné rozhodování obecných soudů na takovéto otázce postaveno, není ani v jeho kompetenci do věci vstupovat. Rozhodovací činnost Ústavního soudu dlouhodobě vychází z toho (tzv. Heckova formule), že ústavní právo není porušeno tehdy, když rozhodnutí, měřeno podústav-

ním právem, je objektivně vadné; vada musí spočívat právě v nerespektování základních práv tím, že soud vůbec existenci základního práva nerespektuje nebo jeho obsah překroučí či zásadně nesprávně posoudí jeho význam a dopad na konkrétní případ [srov. např. nálezy ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89), ze dne 24. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 870/14 (N 152/78 SbNU 311), a ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1083/16 (N 82/94 SbNU 114)].

V posuzované věci však podle Ústavního soudu taková situace nenastala, protože **není relevantní posouzení, zda při určení tarifní hodnoty v řízení o určení neúčinnosti právního jednání lze či nelze vyjádřit hodnotu práv v penězích, nýbrž jde o výklad obsahu žaloby vedlejších účastníků.** Ústavní soud shledal, že vedlejší účastníci, kteří byli od počátku sporu zastoupeni kvalifikovaným právním zastupcem, i po poučení obvodním soudem, že jde o předčasné uplatnění nároku, setrvali na svém požadavku, aby stěžovatelce byla uložena, kromě jiného, i povinnost vydat jim částku 625 523 Kč, tedy vydat jim peněžité plnění.

Ústavní soud konstatoval, že za této situace je třeba respektovat konstrukci advokátního tarifu, z jehož systematiky (i dikce jednotlivých ustanovení) je zřejmé, že § 9 odst. 1 advokátního tarifu je v jistém smyslu „zbytkové“ ustanovení, které se pro výpočet odměny použije ve všech ostatních případech, kdy předmět právní pomoci není možné podřadit pod jiné ustanovení advokátního tarifu. Ústavní soud dává ve své rozhodovací praxi opakovaně najevo, že by toto ustanovení mělo být aplikováno až jako poslední možnost, kdy nelze posuzovanou věc podřadit pod žádné jiné ustanovení advokátního tarifu, a to dokonce i tehdy, kdy by se takové řešení nabízelo jako nejjednodušší možnost – např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 598/2000 shledal, že „Nelze bez dalšího vycházet z tarifní hodnoty stanovené v případě věcí či práv, které nelze vyjádřit v penězích nebo je lze zjistit jenom s nepoměrnými obtížemi, ale je třeba zkoumat, zda lze předmět právního úkonu ocenit, a v závislosti na tom stanovit i výši náhrady nákladů“ [obdobně též nálezy ze dne 15. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 712/01 (N 6/29 SbNU 41), ze dne 11. 6. 2009, sp. zn. II. ÚS 2811/08 (N 141/53 SbNU 747), ze dne 16. 3. 2010, sp. zn. II. ÚS 2886/07 (N 53/56 SbNU 571), či nálezy sp. zn. II. ÚS 538/10]. Zjednodušeně řečeno, je-li předmětem řízení věc penězi ocenitelná, je třeba pro výpočet odměny použít primárně § 8 odst. 1 advokátního tarifu, nikoliv § 9 odst. 1 advokátního tarifu (srov. nálezy ze dne 8. 2. 2022, sp. zn. IV. ÚS 2108/21).

Ústavní soud dovodil, že **nerespektoval-li městský soud obsah žaloby, v níž se vedlejší účastníci domáhali (byť eventuálním petitem), aby stěžovatelce byla uložena povinnost vydat jim plnění ve výši 625 523 Kč, a při rozhodování o náhradě nákladů řízení vycházel z názoru, že předmětem řízení bylo „pouze“ právo vedlejších účastníků dovolat se neúčinností smlouvy, což je právo, jehož hodnota není sama o sobě vyjádřitelná v penězích, porušil napadeným usnesením právo stěžovatelky na soudní ochranu ve spojení s právem na právní pomoc a s právem vlastnit majetek.** Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení městského soudu zrušil.

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

■ Nejvyšší správní soud:

Aktivní legitimace zástavního věřitele v řízení o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem

Zástavnímu věřiteli nenáleží aktivní legitimace v řízení o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem podle § 82 s. ř. s., spočívajícím v tom, že v důsledku zápisu rozdělení pozemků zatížených zástavním právem v katastru nemovitostí se snížila jejich dosavadní výměra.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2021, č. j. 1 As 191/2021-92

K věci:

Žalobkyně (FIT AG) je zástavní věřitelkou společnosti A3/94 Property, v. o. s. (dříve Echoplex investment, a. s.). A3/94 Property, v. o. s., uzavřela s žalobkyní dne 7. 2. 2020 zástavní smlouvu, kterou zřídila zástavní právo a zákaz zcizení k pozemkům parc. č. 2917/33, 2917/34, 2917/35, 2917/36, 2917/37 a 2917/38 zapsaných v k. ú. Ruzyně v hlavním městě Praze. Na základě územního rozhodnutí ze dne 3. 2. 2017 a geometrického plánu č. 3095-17-249-1/2019 byly pozemky rozděleny na nové parcely, a to k žádosti obce Tuchoměřice. Samotné územní rozhodnutí bylo vydáno na návrh Ředitelství silnic a dálnic ČR, p. o., za účelem povolení umístění stavby nové „Mimoúrovňové křižovatky Aviatická“. Vznikly tak pozemky, resp. parcely, parc. č. 2917/116 (z původního pozemku parc. č. 2917/34), parc. č. 2974/16 (z původního pozemku parc. č. 2917/37) a parc. č. 2917/113, 2917/114, 2974/12, 2974/13 (z původního pozemku parc. č. 2917/38).

V postupu žalovaného (Katastrálního úřadu pro hl. m. Prahu) spatřovala žalobkyně nezákonný zásah do jejich práv, neboť v důsledku zaměření a rozdělení pozemků se snížila jejich výměra, a tedy hodnota zástavy. Žalobkyně proto podala žalobu k Městskému soudu v Praze. V ní namítala, že nezákonným zásahem žalovaného bylo zasaženo jak do práv žalobkyně, vyplývajících z jejího postavení zástavního věřitele k předmětným pozemkům, představujícím zajištění jejich pohledávek za společností A3/94 Property, v. o. s., tak do vlastnického práva této společnosti. Nezákonnost žalobkyně spatřovala v nedostatečnosti územního rozhodnutí k zápisu geometrického plánu, v nevyznačení plomby k zápisu rozdělení pozemků a v rozdělení pozemků na základě žádosti neoprávněné osoby. Žalobkyně uvedla, že společnost A3/94 Property, v. o. s., podala samostatnou žalobu proti nezákonnému zásahu, která je vedena u městského soudu pod sp. zn. 6 A 122/2020.

Městský soud žalobu odmítl, neboť byla podána osobou zjevně neoprávněnou. Podle soudu se zástavní věřitel nemů-

že v tomto případě úspěšně domáhat deklarace nezákonného zásahu. Je tomu tak proto, že přímé dotčení veřejných subjektivních práv je schopen tvrdit pouze vlastník pozemků, kterých se změna týká. Podle městského soudu se žalobkyně domáhala ochrany veřejných subjektivních práv jiné osoby. Nadto žalobkyně ani nespécifikovala, jak žalovaný do jejich práv zasáhl, pouze obecně konstatovala, že byla zkrácena na svých právech jako zástavní věřitelka. Dále městský soud konstatoval, že zástavní právo má subsidiární charakter a lze jej uplatnit pouze v případě, že není plněn „primární“ dluh. Zástavní právo nadále vázne na pozemcích, které svou faktickou výměrou korespondují s výměrou před jejich rozdělením. Nešlo tak o zásah, kterým by mohla být žalobkyně jakkoliv zkrácena.

Žalobkyně (stěžovatelka) napadla usnesení městského soudu ze dne 3. 6. 2021, č. j. 3 A 136/2020-83, **kasační stížností**, ve které uvedla, že je schopna bránit svá práva pouze žalobou na ochranu před nezákonným zásahem, neboť nemá kontrolu nad žalobou podanou společností A3/94 Property, v. o. s. Stěžovatelka především **chrání hodnotu své zástavy**, a tak nejsou práva chráněná společností A3/94 Property, v. o. s., totožná s právy chráněnými stěžovatelkou. K tomu stěžovatelka uvedla, že **výměra pozemků se po rozdělení snížila o 1 m²**. Stěžovatelka současně upozornila na § 8 zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Podle tohoto ustanovení je stěžovatelka povinna využít všech procesních prostředků, včetně mimořádných opravných prostředků. Stěžovatelka také nevyloučila postup podle dohody mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní republikou o vzájemné ochraně investic.

Podle rozsudků Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 20. 11. 1995, *Pressos Compania Naviera S. A. a ostatní proti Belgii*, stížnost č. 17849/91, nebo ze dne 18. 4. 2002, *Ouzounis a ostatní proti Řecku*, stížnost č. 49144/99, jsou pohledávka a její zajištění považovány za majetek, a jsou tak chráněny podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Stejná ochrana platí podle Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Žalovaný pak v rozpo-

ru s touto judikaturou dovozoval z § 28 a § 31 písm. a) zák. č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), a § 30 odst. 3 vyhlášky č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška), že stěžovatelka nemá právo účastnit se řízení o rozdělení pozemků, ale ani se o takovém řízení nedozví z katastru nemovitostí, ač jej sleduje. Nadto pak tento proces může „spustit“ osoba, jež není vlastníkem rozdělovaných pozemků, a stěžovatelka je tak nucena pouze přihlížet tomu, jak se jí hodnota zástavy „drolí pod nohama“.

Stěžovatelka dále citovala z nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. III. ÚS 84/20, v němž Ústavní soud dovodil, že orgány činné v trestním řízení mají přiznat zástavnímu věřiteli postavení osoby zúčastněné na trestním řízení. V opačném případě by zástavnímu věřiteli bylo odepráno právo podílet se na průběhu trestního řízení, v němž má být rozhodováno o jeho majetkových právech. Z citované judikatury pak stěžovatelka dovozuje zásah do práva vlastnit majetek a také do práva na spravedlivý proces. Žalovaný postupem podle § 28 katastrálního zákona degradoval ochranu procesních práv společnosti A3/94 Property, v. o. s., a stejně tak stěžovatelky. Toto posouzení je problematické proto, že sice jde o rozdělení pozemků beze změny vlastníka, avšak v důsledku takového rozdělení je snížena hodnota zástavy. Ústavně konformní výklad poté vede k závěru, že je třeba předmětnou operaci posoudit jako vklad. I kdyby šlo pouze o záznam, je třeba ústavně konformním výkladem dovodit, že i v tomto případě je namístě tzv. zaplombování.

Závěrem stěžovatelka konstatovala, že výklad § 30 odst. 3 katastrální vyhlášky *ad absurdum* vede k závěru, že osoba bez vztahu k pozemku může podávat ohlášení týkající se pozemků např. svých sousedů. Podle § 498 o. z. je zástavní právo jako věcné právo nemovitou věcí. Jakýkoliv zásah do tohoto práva je pak možné činit pouze na základě zákona. Katastrální vyhláška je však podzákoný předpis, a proto je třeba ji vykládat v souladu s ústavním pořádkem. Závěrem stěžovatelka konstatovala také porušení práva na rovné zacházení, protože žalovaný dal přednost obci Tuchoměřice před stěžovatelkou.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Z odůvodnění:

V nynější věci je sporné to, **zda mohla stěžovatelka jako zástavní věřitelka s úspěchem namítat nezákonný zásah za situace, kdy se v důsledku jednání žalovaného snížila výměra zastavených pozemků.**

Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 3. 2005, č. j. 2 Aps 1/2005-65, č. 603/2005 Sb. NSS, je třeba k poskytnutí ochrany před nezákonným zásahem podle § 82 s. ř. s. splnit následující podmínky: žalobce musí být přímo (1. podmínka) zkrácen na svých právech (2. podmínka) nezákonným (3. podmínka) zásahem, pokynem či donucením správního orgánu, který není rozhodnutím (4. podmínka), a byl zaměřen přímo proti němu, nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo (5. podmínka). Tyto podmínky musí být splněny současně, jinak nelze ochranu poskytnout.

Podle § 1309 odst. 1 o. z. „*při zajištění dluhu zástavním*

právem vznikne věřiteli oprávnění, nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy“. Z tohoto ustanovení tedy vyplývají dvě základní vlastnosti zástavního práva. První je akcesorita, tedy závislost tohoto „vedlejšího“ práva na jiném právu „hlavním“. Akcesorita je patrná také ze vzniku zástavního práva k nemovité věci, neboť toto právo vzniká až zápisem do veřejného seznamu, není-li stanoveno jinak (§ 1316 o. z.). Tato povaha souvisí s účelem zástavního práva, jímž je zajištění věřitelovy pohledávky pro případ, že dlužníkem není plněno včas. Z této skutečnosti pak vyplývá druhá vlastnost zástavního práva, již je subsidiarita. Stručně řečeno, aby zástavní věřitel mohl uspokojit svůj nárok z předmětu zástavy, musí být dlužník v prodlení se splněním dluhu (srov. § 1359 odst. 1 a § 1968 o. z.). Zástavní právo tak představuje podpůrný zdroj ručení zástavnímu věřiteli.

Nejvyšší správní soud má tedy za to, že **stěžovatelce nesvědčí již první podmínka pro poskytnutí ochrany před nezákonným zásahem**, jak uvedl městský soud. **V případě zástavního práva lze totiž stěžovat přímé dotčení stěžovatelčiných práv, neboť její „primární“ právo, tedy pohledávka samotná, dotčeno nebylo.** Pokud stěžovatelka uvedla, že se vlastní žalobou snaží domoci ochrany jiných práv, než jaká chrání společnost A3/94 Property, v. o. s., nelze takovému výkladu přitakat. Tato společnost se totiž v řízení před městským soudem bude domáhat ochrany svého vlastnického práva k pozemkům, které mohlo být dotčeno změnou výměry v důsledku rozdělení (jakkoliv věcné posouzení této otázky Nejvyšší správní soud nepředjímá). Jestliže jsou tyto pozemky nemovitými věcmi, na kterých vázne zástavní právo, pak je zájem jejich vlastnice totožný se zájmem stěžovatelky.

Stěžovatelka má sice pravdu, že zástavní právo je věcným právem k věci a že § 489 odst. 1 o. z. stanoví, že „*nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. [...]*“. Se zástavním právem však nelze samostatně nakládat, neboť je nerozdílně spjata s dluhem, jehož splnění zajišťuje. Podle názoru Nejvyššího správního soudu tedy nejde o samostatnou nemovitou věc, která by mohla být dotčena. V tomto případě lze uplatnit závěry Nejvyššího soudu z rozsudku ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1348/2005, č. 35/2007 Sb. NS, v němž soud konstatoval, že „*zástavní právo nemá samo o sobě jakoukoliv majetkovou hodnotu, nevzniká zástavnímu věřiteli škoda jen v důsledku toho, že zástavní právo zaniklo, aniž by byla zajištěna pohledávka uspokojena*“. Tyto závěry je třeba přiměřeně aplikovat na nynější věc. **Jestliže tedy zástavní právo samo o sobě postrádá majetkovou hodnotu, pak nelze dojít k závěru, že by zástavní věřitel mohl být postupem správního orgánu přímo zasažen, neboť hodnota jeho majetku se nijak nesnižuje.**

Totéž však nelze říci o vlastníci pozemků zatížených zástavním právem. Nejvyšší správní soud opakuje, že nepředjímá rozhodnutí městského soudu ve věci žaloby na ochranu před nezákonným zásahem společnosti A3/94 Property, v. o. s. Soudní řád správní však vylučuje *actio popularis*,

tedy žalobu na ochranu práv třetích osob (viz rozsudek NSS ze dne 9. 1. 2013, č. j. 1 Aps 10/2012-20). Právě takové ochrany se však domáhala stěžovatelka. Podle Nejvyššího správního soudu nicméně v tomto ohledu nelze odmítnutí žaloby městskému soudu vytýkat.

Stěžovatelka odkázala na náleží Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. III. ÚS 84/20. Předně je třeba říci, že přiznání postavení zúčastněné osoby v trestním řízení podle § 42 tr. řádu se dotýká osob, jejichž věc či jiná majetková hodnota byla nebo má být zabráná. Ústavní soud dovodil, že zástavní věřitel může být v důsledku nepřipuštění do řízení jako zúčastněná osoba dotčen na vlastnickém právu ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě. Podle Nejvyššího správního soudu však tento závěr sám o sobě nepostačuje k dovození aktivní legitimace v řízení o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem.

Trestní řád zúčastněné osobě zaručuje možnost se k věci vyjádřit, být přítomna na hlavním líčení a veřejném zasedání, činit při nich návrhy, nahlížet do spisu a podávat ve stanovených případech opravné prostředky. To je třeba srovnat s postavením osoby zúčastněné na řízení podle s. ř. s. Podle § 34 odst. 3 s. ř. s. má osoba zúčastněná na řízení „*právo předkládat písemná vyjádření, nahlížet do spisu, být vyzkoumána o nařízeném jednání a žádat, aby jí bylo při jednání uděleno slovo. Doručuje se jí žaloba, usnesení o přiznání odkladného účinku, usnesení o předběžném opatření a rozhodnutí, jímž se řízení u soudu končí. Osoba zúčastněná na řízení nemůže disponovat jeho předmětem.*“ Právo na podání kasační stížnosti pak osobě zúčastněné na řízení zaručuje § 102 s. ř. s. Stěžovatelka se tedy u Nejvyššího správního soudu domáhá, aby rozšířil výklad učiněný Ústavním soudem a z výše citovaného nálezu dovedl aktivní legitimaci zástavního věřitele v řízení o žalobě podle § 82 s. ř. s. Takový postup je však nepřijatelný. Naopak, stěžovatelka měla využít práva účastnit se řízení o žalobě podané společností A3/94 Property, v. o. s., neboť v tomto řízení bude pravděpodobně řešeno rozdělení pozemků a změna jejich výměry. To je přitom skutečnost, která je podle tvrzení stěžovatelky v kasační stížnosti podstatná pro ochranu jejich práv.

Pokud jde o rozsudek ESLP ze dne 20. 11. 1995, *Pressos Compania Naviera S. A. a ostatní proti Belgii*, stížnost č. 17849/91, jeho závěry jsou vysloveny na základě jiných skutkových okolností. V této věci ESLP posuzoval, zda může nárok na náhradu škody vzniklý v době účinnosti právního předpisu, který byl se zpětnou účinností zrušen, představovat majetek (*possession; biens*). Soud dospěl k tomu, že ano, neboť takový nárok je aktivem (*asset*). Stěžovatelé v této věci se domáhali svého legitimního očekávání založeného tímto nárokem a judikaturou belgických soudů vydanou před změnou zákona, která vyloučila odpovědnost státu. Tyto skutkové okolnosti se však míjí s okolnostmi nynějšího případu. Co se týče případu v rozsudku ESLP ze dne 18. 4. 2002, *Ouzounis a ostatní proti Řecku*, stížnost č. 49144/99, není zřejmé, jaké závěry z něj stěžovatelka dovozuje. V této věci totiž ESLP posuzoval případ nároku na úpravu výše penzí penzijním fondem. Podle názoru soudu však takový nárok nepředstavuje pohledávku (*claim*),

neboť ta musí ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě být „*existující či aktuální a splatná*“.

Autonomní výklad Úmluvy zahrnuje všechny nároky s určitou majetkovou hodnotou (M. Bobek in J. Kmec, D. Kosař, J. Kratochvíl, M. Bobek: Evropská úmluva o lidských právech, Komentář, C. H. Beck, Praha 2012, str. 1257, nebo B. Rainey, E. Wicks, J. C. Ovey, White and Ovey: The European Convention on Human Rights, Eighth edition, Oxford University Press, Oxford 2020, str. 561). Jak však plyne z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1348/2005, zástavní právo samo o sobě žádnou hodnotu nemá. Nemohlo tak být zasaženo do majetkového práva stěžovatelky, jestliže jejím majetkem je toliko pohledávka zajištěná zástavním právem, která však prozatím „*nedospěla*“. Majetkový charakter zástavního práva má především ty důsledky, že působí vůči všem osobám (*erga omnes*), na rozdíl od obligačních práv, která působí zpravidla jen mezi smluvními stranami (*inter partes*). Zajištění pohledávky zástavním právem má pak benefit v případě exekučních a insolvenčních řízení. Neznamená však, že se zástavním právem lze samostatně disponovat. Proto podle názoru Nejvyššího správního soudu nemůže zástavní právo samo o sobě představovat majetek ve smyslu Úmluvy. Námitka stěžovatelky tak není důvodná.

S ohledem na to, že stěžovatelka nemohla být podle názoru Nejvyššího správního soudu přímo dotčena na svých veřejných subjektivních právech, považuje soud za nadbytečné zabývat se tím, jak žalovaný vyložil katastrální zákon a katastrální vyhlášku a zda bylo stěžovatelce odepřeno právo na spravedlivý proces. Kasační soud tak uvádí, že stěžovatelce se naskýtají jiné možnosti řešení její situace, a to např. navýšení hodnoty zástavy o další věci. Jelikož v tomto případě její veřejná subjektivní práva nebyla přímo dotčena, nemohou jí správní soudy poskytnout ochranu.

Jako *obiter dictum* Nejvyšší správní soud konstatuje, že **snížení výměry pozemků o 1 m² může mít při růstu cen nemovitostí, zejména v hlavním městě, stěžejní negativní dopad na možnost uspokojit pohledávku v případě potřeby ze zástavy**. Tvrzení, že se hodnota zástavy stěžovatelce „*drolí pod nohama*“, je tak nepřipadné. Podle § 1309 o. z. je zástavní věřitel oprávněn uspokojit svou pohledávku zpeněžením zástavy, avšak pouze do ujednané výše. Naopak je zástavní věřitel povinen zástavnímu dlužníkovi vydat to, oč se při prodeji zástavy utrhá více (*hyperocha* či *superfluum*). Právě s ohledem na nezanedbatelný růst hodnoty předmětu zástavy, a naopak marginální snížení výměry, není tvrzení stěžovatelky namístě.

Komentář:

Nejvyšší správní soud v komentovaném rozhodnutí odepřel zástavnímu věřiteli aktivní legitimaci ve sporu o poskytnutí ochrany před nezákonným zásahem Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, který měl spočívat v tom, že došlo k rozdělení pozemků, kdy se snížila výměra zastavených pozemků, a tím i zajištění věřitele.

Nejvyšší správní soud vyšel z toho, že se zástavním právem nelze samostatně nakládat, nejde o samostatnou nemovitou věc, která by mohla být dotčena nezákonným zásahem,

a odkázal se přitom na judikaturu Nejvyššího soudu z roku 2006, podle které zástavní právo nemá samo o sobě majetkovou hodnotu. Jestliže tedy zástavní právo samo o sobě postrádá majetkovou hodnotu, pak zástavní věřitel nemohl být postupem správního orgánu přímo zasažen (a není tak osobou aktivně legitimovanou k podání žaloby proti nezákonnému zásahu), neboť hodnota jeho majetku se nijak nesnižuje. Protože nebylo dotčeno „primární“ právo, tedy pohledávka samotná, není zde dána podmínka přímého zkrácení žalobcova práva.

Uvedené závěry ovšem v kontextu právní úpravy obsažené v zákoně 89/2012 Sb., občanském zákoníku, ačkoliv na jeho použitelnost Nejvyšší správní soud odkazuje, nejsou příliš přesvědčivé.

Zástavní právo k nemovité věci je v každém případě nemovitou věcí, resp. jako právo je nehmotnou nemovitou věcí, a to s ohledem na široké pojetí věci (§ 489 odst. 1) a vymezení nemovité věci v § 498 odst. 1 o. z. [srov. např. P. Koukal in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I, Obecná část (§ 1-654), 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2022, str. 1539]. Nehmotnou nemovitou věcí v právním smyslu není pouze právo vlastnické [P. Tégl, I. Telec in F. Melzer, P. Tégl a kol.: Občanský zákoník (§ 419-654), Velký komentář, Sv. III., Leges, Praha 2014, str. 242]; o zástavním právu k nemovité věci jako o nehmotné nemovité věci nepadají v literatuře pochybnosti.

Skutečnost, zda lze s takovou (nehmotnou) nemovitou věcí nakládat, či nikoliv, na její povahu jako nemovité věci nemá žádný vliv (tak např. věcná břemena k nemovitým věcem jsou rovněž nemovité věci a nelze s nimi samostatně nakládat). Jen to, že se zástavním právem nelze samostatně nakládat, tedy ještě nevylučuje, že jde o samostatnou nemovitou věc, která je předmětem vlastnictví (§ 1011 o. z.),

a nelze tak vyloučit ani to, že bude – podobně jako u jiných nemovitých věcí – dotčena mj. nějakým zásahem správního orgánu.

V kontextu o. z. neobstojí ani závěr, že zástavní právo nemá samo o sobě jakoukoliv majetkovou hodnotu. Zástavní právo je řazeno mezi věcná práva k cizí věci, tedy absolutní majetková práva. Už z toho je patrné, že jde o majetkové právo, přičemž za majetková práva se považují práva, jejichž předmětem jsou majetkové hodnoty nebo plnění majetkové hodnoty (J. Remeš, M. Výtisk in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran: Občanský zákoník, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 49).

Majetková hodnota zástavního práva přitom spočívá nejen v možnosti realizace zástavního práva prodejem zástavy, ale i ve výrazně lepším postavení zástavního věřitele oproti jiným věřitelům např. v exekučním nebo insolvenčním řízení. Nabytím zástavního práva se majetek věřitele bezesporu zvětšuje. To, že má zástavní právo akcesorickou povahu, je vázáno a zaniká se zánikem zajištěné pohledávky, a tedy je omezeno dobou existence pohledávky, jeho majetkovou povahu nepopírá. Vždyť podobně např. věcné břemeno omezené dobou nebo vázané na podmínku může trvat omezenou dobu a není pochybnost o tom, že jde o majetkové právo a zvětšuje majetek oprávněné osoby.

Jestliže tedy došlo k rozdělení pozemků, a tím ke snížení výměry zastaveného pozemku, nelze podle našeho názoru vyloučit, že tím mohlo být zástavní právo dotčeno (zkráceno), a to v tom, že se snížilo zajištění zástavního věřitele.

❖ Rozhodnutí zpracovala JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

SLEDUJTE VŠECHNA INFORMAČNÍ MÉDIA ČAK

**A NEUNIKNE VÁM NIC PODSTATNÉHO Z DĚNÍ V KOMOŘE,
V ADVOKACII ANI V CELÉM JUSTIČNÍM SVĚTĚ**

ADVOKÁTNÍ DENÍK

• www.advokatnidenik.cz

• TWITTER ČAK @CAK_cz

• LinkedIn ČAK –
Česká advokátní komora

• FLASH NEWS

• NEWS ČAK

• www.cak.cz

Soudní dvůr Evropské unie:

Ukládání rozmnoženiny chráněného díla do úložiště v cloudu k soukromým účelům a spravedlivá odměna

Výjimka pro tzv. „soukromé rozmnožování“ se podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES vztahuje na ukládání rozmnoženiny chráněného díla do úložiště v cloudu k soukromým účelům. Nositelé musejí získat spravedlivou odměnu, jejíž platba však nemusí být nutně uložena poskytovatelům cloudu.

Rozsudek SD EU ze dne 24. 3. 2022 ve věci C-433/20, *Austro-Mechana*

Z odůvodnění:

Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH je organizací pro kolektivní správu autorských práv, která vykonává zákonná práva na odměnu, jež má být vyplacena na základě výjimky pro soukromé rozmnožování.¹ K Handelsgericht Wien (obchodní soud ve Vídni, Rakousko) podala žalobu na zaplacení této odměny namířenou proti společnosti *Strato AG*, poskytovateli služby ukládání dat v cloudu. Tento soud žalobu zamítl z důvodu, že společnost *Strato* nepřevádí na své zákazníky paměťová média, ale poskytuje jim službu internetového úložiště. Oberlandesgericht Wien (vrchní zemský soud ve Vídni), jemuž byl spor předložen v odvolacím řízení, se dotázal Soudního dvora, zda ukládání obsahu v rámci cloud computingu spadá pod výjimku pro soukromé rozmnožování, uvedenou v čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29.²

Závěry Soudního dvora EU:

Směrnice 2001/29 v první řadě stanoví, že výjimka pro soukromé rozmnožování se vztahuje na rozmnoženiny na jakémkoliv nosiči.³ Soudní dvůr EU rozhodl o použitelnosti této výjimky na rozmnoženiny děl v cloudu. Pokud jde o pojem „rozmnoženina“, Soudní dvůr EU uvedl, že **pořízení záložní rozmnoženiny díla v úložišti dat v cloudu představuje rozmnoženinu tohoto díla**. Nahrání (upload) díla do cloudu totiž spočívá v uložení jeho rozmnoženiny. Co se týče formulace „jakýkoliv nosič“, Soudní dvůr podotkl, že zahrnuje veškeré nosiče, na nichž může být chráněné dílo rozmnoženo, včetně serverů používaných v rámci cloud computingu. V tomto ohledu není rozhodující, že server patří třetí osobě. **Výjimka pro soukromé rozmnožování se tedy může použít na rozmnoženiny pořízené fyzickou**

osobou pomocí zařízení, které patří třetí osobě. Mimoto jedním z cílů směrnice 2001/29 je zajistit, aby se ochrana autorského práva v Unii nestala překonanou nebo obsoletní z důvodu technologického rozvoje. Tento cíl by byl ohrožen, pokud by výjimky a omezení ochrany autorského práva byly vykládány způsobem, jenž by vylučoval digitální nosiče a služby cloud computingu. Pojem „jakýkoliv nosič“ tudíž zahrnuje server, na němž poskytovatel služby cloud computingu zpřístupňuje uživateli úložiště.

Ve druhé řadě Soudní dvůr EU rozhodoval o uložení povinnosti poskytovatelům služeb ukládání dat v cloudu zaplatit spravedlivou odměnu, přičemž měl za to, že za současného stavu unijního práva v podstatě spadá uložení takové povinnosti do prostoru pro uvážení přiznaného vnitrostátnímu zákonodárci za účelem vymezení různých prvků systému spravedlivé odměny. V tomto ohledu připomněl, že členské státy, které uplatňují výjimku pro soukromé rozmnožování, jsou povinny zajistit systém spravedlivé odměny určený k odškodnění nositelů práv. Pokud jde o osobu povinnou zaplatit spravedlivou odměnu, tím, kdo financuje náklady na odměnu, je v zásadě osoba, která provádí soukromé rozmnožování, a tedy uživatel služeb ukládání dat v rámci cloud computingu.

Nicméně v případě praktických obtíží souvisejících s identifikací koncových uživatelů **mohou členské státy zavést poplatek za soukromé rozmnožování, který platí výrobce nebo dovozce serverů, jejichž prostřednictvím jsou služby cloud computingu nabízeny soukromým osobám. Tento poplatek bude hospodářsky přenesen na kupujícího takových serverů a v konečném důsledku jej ponese soukromý uživatel, který tato zařízení používá nebo kterému je poskytována služba rozmnožování.**

Při stanovení poplatku za soukromé rozmnožování mohou členské státy zohlednit okolnost, že některé přístroje a nosiče lze použít k soukromému rozmnožování v rámci cloud computingu. Je však třeba se ujistit, že takto uhrazený poplatek v rozsahu, v němž zatěžuje několik přístrojů a nosičů v rámci jediného postupu soukromého rozmnožování, nepřekračuje možnou újmu způsobenou nositelům práv.

Směrnice 2001/29 tudíž nebrání vnitrostátní právní úpravě, která neukládá poskytovatelům služeb ukládání dat v rámci cloud computingu povinnost zaplatit spravedlivou odměnu, za předpokladu, že tato právní úprava stanoví vyplacení spravedlivé odměny jiným způsobem.

✿ Rozhodnutí za využití informačního servisu SD EU připravila PhDr. IVANA CIHLÁŘOVÁ.

1 Výjimka pro soukromé rozmnožování je výjimkou z vylučného práva autorů povolit nebo zakázat rozmnožování jejich děl. Týká se rozmnoženin na jakémkoliv nosiči vytvořených fyzickou osobou pro soukromé užití a pro účely, které nejsou přímo ani nepřímo komerční.

2 Členské státy mohou stanovit takovou výjimku podle čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Úř. věst. 2001, L 167, str. 10, Zvl. vyd. 17/01, str. 230). V tomto případě musí tyto státy zajistit, aby nositelé práv obdrželi spravedlivou náhradu.

3 Čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice 2001/29.

Evropský soud pro lidská práva:

K přiznání rodičovských práv

Přiznání rodičovských práv k dítěti, jež porodila náhradní matka, nebiologickému (domnělému) rodiči je na diskrečním uvážení státu.

Rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2022 ve věci A. M. proti Norsku, stížnost č. 30254/18

Shrnutí fakt:

Stěžovatelka s partnerem E. B. uzavřeli ve Spojených státech dohodu o náhradním mateřství za právní pomoci poskytnuté International Fertility Law Group (IFLG). Postupem času se odcizili a jejich partnerský vztah skončil, ačkoliv nadále byli v kontaktu a spolupracovali v započatém procesu náhradního mateřství ve Spojených státech. E. B. na základě uzavřené dohody o náhradním mateřství podepsal informovaný souhlas s přenosem zmrazeného embrya. Posléze bylo potvrzeno těhotenství náhradní matky na základě oplodnění darovaného vajíčka gametami E. B. Stěžovatelka a E. B. požádali IFLG, aby učinili potřebné právní kroky k tomu, aby stěžovatelka byla ve Spojených státech uznána za matku dítěte. Na základě podané žádosti okresní soud Bexar County v Texasu prohlásil dohodu o náhradním mateřství za platnou podle texaských zákonů a konstatoval, že stěžovatelka je považována za matku dítěte podle texaského práva. Rozhodnutí soudu bylo konečné a vykonatelné.

V roce 2014 náhradní matka porodila dítě X., jež bylo počato na základě darovaného vajíčka od neznámé dárkyně a gamet E. B. Stěžovatelka byla v rodném listu dítěte zapsána jako jeho matka. Po narození o dítě pečovala stěžovatelka, přičemž E. B. dítě denně navštěvoval, a to i po návratu do Norska.

Příslušný norský orgán státní správy přiznal E. B. otcovství k dítěti v souladu se zákonem o dětech. Stěžovatelka a E. B. se dohodli na střídavé péči o dítě a do doby, než dítě začalo docházet do školky, trávilo se stěžovatelkou a E. B. rovnocenný čas. Norský orgán státní správy mezitím rozhodl o tom, že rodičovská práva k dítěti náleží výlučně E. B., přičemž uvedl, že ačkoliv je stěžovatelka v rodném listu dítěte uvedena jako jeho matka, podle norského zákona o dětech je matkou dítěte žena, která dítě porodila, a tudíž stěžovatelka nemůže být uvedena v Národním registru obyvatel jako matka dítěte bez toho, aby dítě adoptovala. Orgán péče o dítě posléze oznámil stěžovateli a E. B., že střídavá péče o dítě po 24hodinových cyklech není v nejlepším zájmu dítěte. Stěžovatelka a E. B. však v nastavené střídavé péči pokračovali do doby, než byli vyzváni orgánem péče o dítě o změnu režimu. Stěžovatelka a E. B. však nebyli schopni dosáhnout dohody ohledně styku s dítětem. **Vzájemné neshody vyústily v rozhodnutí E. B. přerušit kontakt stěžovatelky s dítětem a dítě zůstalo v jeho péči.**

Stěžovatelka podala žádost o uznání mateřství k dítěti a alternativní žádost o adopci dítěte. Žádost stěžovatelky byla

příslušným správním orgánem zamítnuta. Odvolací správní orgán rozhodnutí potvrdil, přičemž poznamenal, že nositel rodičovské zodpovědnosti musí dát souhlas k adopci, což se v daném případě nestalo. Stěžovatelka se obrátila na městský soud v Oslu, aby rozhodl, že E. B. a norská vláda mají povinnost uznat ji za matku dítěte. Městský soud mimo jiné konstatoval, že náhradní mateřství je v Norsku nelegální, což však neznamená, že by vztah mezi dítětem X. a domnělým (nebiologickým) rodičem nemohl být právně upraven. Soud zohlednil faktické okolnosti vztahu mezi stěžovatelkou a E. B. během procesu náhradního mateřství a jejich neshody po narození dítěte, včetně komplikované situace působení dvou právních řádů. Soud řešil stěžejní otázku, zda stěžovatelka měla stejný nárok na to, aby byla uznána za matku dítěte podle norského práva, jako biologická matka dítěte. Soud poznamenal, že **vzhledem k tomu, že stěžovatelka nemá žádnou genetickou nebo biologickou vazbu s dítětem X., nemá podle norského práva žádný právní vztah k dítěti.** Norské právo neumožňuje, aby se domnělá matka stala biologickou matkou. Stěžovatelka se podle soudu může stát matkou pouze na základě adopce, k níž však E. B. nedal souhlas. Městský soud zohlednil nejlepší zájmy dítěte a žádost stěžovatelky zamítl. Odvolání i dovolání stěžovatelky bylo zamítnuto.

Předmět stížnosti:

Stěžovatelka před ESLP namítala, že vnitrostátní orgány jí nepřiznaly právo na styk s dítětem a neuznaly ji za matku dítěte v rozporu s čl. 8 Úmluvy. Namítala dále, že tím, že nebyla uznána za matku dítěte, byla diskriminována v rozporu s čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

Rozhodnutí ESLP:

K přijatelnosti stížnosti:

Soud poznamenal, že po narození dítěte pobývalo se stěžovatelkou, zatímco E. B. jej denně navštěvoval. Poté dítě zůstávalo polovinu času v péči stěžovatelky a polovinu času v péči E. B., a to do doby, než E. B. přerušil mezi stěžovatelkou a dítětem styk. Stěžovatelka po tuto dobu jednala jako matka dítěte se záměrem jednak tak do budoucna. Během společně strávené doby mezi stěžovatelkou a dítětem muselo být vytvořeno silné citové pouto.

Z hlediska formálního postavení stěžovatelky ve vztahu k dítěti v Norsku bylo náhradní mateřství ve Spojených státech z právního pohledu nejistým projektem. Zásadní otáz-

ku, kterou má Soud posoudit, je odmítnutí vnitrostátních orgánů uznat stěžovatelku za matku dítěte. V judikatuře týkající se náhradního mateřství Soud posuzoval práva dítěte narozeného prostřednictvím náhradní matky, garantovaná v čl. 8 Úmluvy, jako práva vztahujícího se k „soukromému životu“ dítěte (např. *D. proti Francii*, č. 11288/18, § 41). Stejně tak právní postavení domnělého rodiče se především týká jeho „soukromého života“. Není důvod pro to, aby pojem „soukromý život“ nezahrnoval citové vazby mezi dospělým a dítětem v jiných situacích, než jsou klasické příbuzenské situace (*Paradiso a Campanelli proti Itálii* [GC], č. 25358/12, § 161). Skutečnost, že Soud vychází z toho, že se daný případ týká spíše „soukromého“ než „rodinného“ života, proto neznámá, že nebude brát v úvahu skutečné vazby, které mezi stěžovatelkou a dítětem vznikly.

Čl. 8 Úmluvy je aplikovatelný *ratione materiae* z důvodu, že stížnost se týká „soukromého života“ stěžovatelky. Co se týče stížnosti, že stěžovatelce nebylo přiznáno právo na styk s dítětem, tato stížnost je nepřijatelná z důvodu nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. **Stížnost, že stěžovatelka nebyla vnitrostátními orgány uznána za matku dítěte, přípustná je.**

K meritu věci:

Soud ve své judikatuře má obecně za to, že nemožnost právního uznání rodičovství domnělého rodiče z důvodu existence náhradního mateřství je „zásahem“ do práva domnělého rodiče na respektování jeho soukromého života a že případy, jako je tento, musí proto být posuzovány spíše z hlediska negativního než pozitivního závazku státu (viz *Mennesson proti Francii*, § 48-49). Co se týče legitimacy a zákonnosti namítaného zásahu do práva stěžovatelky na respektování soukromého života, zásah do práva na respektování soukromého života bude v rozporu s čl. 8 Úmluvy, pokud jej nelze odůvodnit podle odst. 2 tohoto ustanovení tak, že je „v souladu se zákonem“, sleduje jeden nebo více uvedených legitimních cílů a je „nezbytný v demokratické společnosti“ k dosažení takového cíle nebo cílů. Soud má za to,

že požadavek zákonnosti je v daném případě splněn, když vnitrostátní řízení, které skončilo rozhodnutím Nejvyššího soudu, bylo v souladu se zákonem. Soud dále konstatuje, že vnitrostátní řízení sledovalo legitimní cíle ochrany „práv druhých“, zejména dítěte X., a předcházení „nepořádku nebo zločinu“ v souladu s čl. 8 odst. 2 Úmluvy. **Neuznání rodičovství z důvodu náhradního mateřství souviselo s tím, že náhradní mateřství je v Norsku zakázáno. Soud považuje výlučnou pravomoc státu uznat zákonný vztah mezi rodičem a dítětem z důvodu ochrany dítěte za legitimní podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy (viz *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, § 177).**

Ohledně požadavku, aby vnitrostátní řízení a vydaná rozhodnutí byla „nezbytná v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, Soud odkazuje na obecné úvahy uvedené ve věcech *Mennesson proti Francii* (§ 75-86) a *Labassee proti Francii* (§ 55-65) a na zásady uvedené v rozsudku *Paradiso a Campanelli proti Itálii* (§ 179-84) a ve svém poradním stanovisku týkajícím se uznávání zákonného vztahu mezi dítětem narozeným na základě dohody o náhradním mateřství v zahraničí a domnělou matkou ([GC], žádost č. P16-2018-001, francouzský Kasační soud, 10. 4. 2019). V daném případě lze posuzovat pouze otázku týkající se uznání rodičovství stěžovatelky, včetně toho, že nemohla adoptovat dítě bez souhlasu E. B., a nikoli skutečnost, že státní orgány nevyhověly stěžovatelce ve věci jejího styku s dítětem. V této souvislosti vnitrostátní právní úprava neumožňovala založit rodičovství stěžovatelky k dítěti jinak než na základě adopce dítěte, jež vyžadovala souhlas osoby, která je nositelem rodičovské zodpovědnosti k dítěti. Soud připomíná, že otázka náhradního mateřství vyvolává citlivé etické otázky, na kterých mezi smluvními státy neexistuje shoda, proto Soud poskytuje vnitrostátním orgánům určitý prostor pro uvážení ohledně této problematiky. Právní předpisy, které vnitrostátní orgány aplikovaly v daném případě, nevyvolávají problém podle čl. 8 Úmluvy.

Stát neporušil vnitrostátní právní předpisy tím, že neuznal rodičovství stěžovatelky z důvodu, že ve Spojených státech uzavřela dohodu o náhradním mateřství. Soud nespatřuje ani problém v tom, že vnitrostátní právní předpisy požadují souhlas nositele rodičovské zodpovědnosti s adopcí dítěte. Skutečnost, že stěžovatelka ztratila styk s dítětem, nelze přičítat zásahu státních orgánů (viz *mutatis mutandis Valdís Fjölvisdóttir a další proti Islandu*, č. 71552/17, § 71, 76).

Odvolací soud dospěl k závěru, že není v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo stěžovatelce vyhověno. Soud nemá důvod tento závěr zpochybňovat. Daný případ vyžadoval prozkoumání zájmů všech zúčastněných stran a do určité míry také vyvažování konfliktních zájmů, které bylo pečlivě provedeno odvolacím soudem. Vnitrostátní orgány mají v tomto ohledu prostor pro uvážení. S ohledem ke shora uvedenému k porušení čl. 8 Úmluvy nedošlo. Stěžovatelka nebyla diskriminována, v rozporu s čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8 Úmluvy, tím, že nebyla uznána za matku dítěte.

✿ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

Glosa:

K rozhodnutím ÚS a NS ohledně aktivní věcné legitimace k žalobě na určení (ne)existence zástavního práva

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 2. 2022, sp. zn. I. ÚS 45/21, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2020, sp. zn. 21 Cdo 2132/2020

I. Východisko

Dne 15. 2. 2022 vydal Ústavní soud (ÚS) ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 45/21 nálezn, v němž se zabýval **problematikou aktivní věcné legitimace k žalobě na určení (ne)existence zástavního práva**. Tímto náleznem bylo mj. **zrušeno rozhodnutí Nejvyššího soudu (NS) ze dne 11. 11. 2020, sp. zn. 21 Cdo 2132/2020**. Podobně (nesprávně) jako v uvedeném rozhodnutí judikoval NS již v několika předchozích případech – ať již v poměrech platného občanského zákoníku,¹ tak v poměrech občanského zákoníku z roku 1964 (lze uvést např. rozhodnutí ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001; ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 21 Cdo 661/2009; ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1921/2009).

Lze tedy říci, že ÚS **glosovaným rozhodnutím překonal dlouhodobou ustálenou judikaturu NS k této problematice**. Souhlasit lze primárně s jeho závěry; pokud jde o jeho odůvodnění, přinášíme částečně odlišný pohled na věc, resp. nabízíme doplnění argumentace podané ze strany ÚS.

II. Skutkový stav, rozhodnutí soudu prvního stupně, soudu odvolacího a soudu dovolacího

Budoucí stěžovatelka (v rámci ústavní stížnosti) je společnicí vedlejší účastnice b) s podílem o velikosti 50 %. Na základě zástavní smlouvy uzavřené mezi vedlejší účastnicí a) jako zástavním věřitelem a vedlejší účastnicí b) [jejímž tehdejším jednatelem nebyl žádný ze společníků] jako zástavním dlužníkem bylo na pozemku specifikovaném ve smlouvě zřízeno zástavní právo k zajištění dluhu pro vedlejší účastnici a). Zastavený pozemek, jehož součástí je rozestavěná stavba, byl do společnosti vložen stěžovatelkou a představuje jediný majetek této společnosti.

Stěžovatelka se žalobou podanou u Okresního soudu Brno-venkov domáhala určení, že předmětné zástavní právo na pozemku ve vlastnictví vedlejší účastnice b) nevázne (důvodem požadovaného určení bylo, že k uzavření zástavní smlouvy nedal souhlas nejvyšší orgán obchodní korporace,

zástavní právo chrání jednání rozporné s dobrými mravy a zajišťuje neexistující dluh).

Soud prvního stupně žalobě vyhověl a určil, že na předmětném pozemku zástavní právo k zajištění daného dluhu nevázne, když primárně dovodil, že **stěžovatelka je věcně legitimována k podání žaloby** a zároveň je dán naléhavý právní zájem na určení neexistence zástavního práva, neboť je-li předmětný pozemek ve vlastnictví vedlejší účastnice b) nedůvodně zatížen zástavním právem, může požadované určení ovlivnit právní postavení stěžovatelky jako společnicí vedlejší účastnice b).

Krajský soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu stěžovatelky zamítl. Dospěl k závěru, že **stěžovatelka není aktivně věcně legitimována k podání určovací žaloby**, protože není zástavní věřitelkou ani zástavní dlužnicí.

NS následně dovolání stěžovatelky jako nepřipustné **odmítl**. Podle něj závěr odvolacího soudu, že stěžovatelka není k podání žaloby aktivně věcně legitimována, je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí NS (k tomu odkazuje na rozsudky ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001; ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 21 Cdo 661/2009, a ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1921/2009). NS se neztotožnil s názorem stěžovatelky, že je namístě tyto právní závěry revidovat.

Lze doplnit, že **NS dlouhodobě zastával názor, že v řízení o určení, zda tu zástavní právo je či není, jsou věcně legitimováni jen zástavní věřitel, který má pohledávku zajištěnou sporným zástavním právem, a zástavní dlužník, který je vlastníkem (majitelem) předmětu sporného zástavního práva (tj. zástavy), a že právní sféry dalších osob se toto řízení netýká, neboť výsledek řízení (rozhodnutí soudu o tom, zda tu zástavní právo je či není) nemůže mít – na rozdíl od zástavního věřitele a zástavního dlužníka – na jejich právní poměry žádný vliv**.

III. Ústavní stížnost a rozhodnutí ÚS

Argumentaci stěžovatelky lze shrnout následovně: Stěžovatelka tvrdí, že v judikatuře NS je otázka věcné legitimace společnicí či akcionáře obchodní společnosti ve sporech o určení, zda tu právo je či není, řešena odlišným způsobem. Zatímco u zástavních smluv kromě zástavního věřitele a dlužníka údajně nemohou být právní poměry jiné osoby dotčeny, v případech jiných právních jednání (např. kupní smlouvy či nájemní smlouvy) se věcná legitimace společnicí či akcionáři přiznává (odkazuje na usnesení NS ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 302/2011, a rozsudek NS ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3469/2009). Stěžovatelka dále poukazuje na rozsudek NS ze dne 18. 6. 2019, sp. zn. 21 Cdo 212/2019, ve kterém byla připuštěna aktivní legitimace insolvenčnímu

¹ Všechna dále uváděná ustanovení jsou ustanoveními zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, neplyne-li z kontextu něco jiného.

správci ve věci určení, že nemovitost není zatížena zástavním právem. Podle stěžovatelky má zástavní právo k majetku společnosti pro postavení společníka závažnější dopad než nájem či prodej části podniku; NS se k otázce rozpornosti rozhodovací praxe nevyjádřil a dostatečně neodůvodnil, v čem má spočívat rozdílnost právního postavení společníka či akcionáře v daných sporech o určení.

Stěžovatelka dále tvrdí, že při zohlednění okolností případu se existence zástavního práva jejich poměrů dotýká, neboť zástavní právo vázne na veškerém majetku společnosti, bylo zřízeno bez řádného projednání na valné hromadě a kryje neexistující dluh společnosti. Zastavení veškerého majetku pro neexistující dluh podle stěžovatelky paralyzovalo činnost společnosti, která nemohla dokončit stavbu tuřeckých lázní a naplnit účel své podnikatelské existence.

ÚS ústavní stížnosti vyhověl a glosovaným nálezem zrušil jak výše uvedené rozhodnutí NS, tak i rozhodnutí odvolacího soudu.

ÚS se nejprve vyjádřil k problematice rozdílné judikatury NS uváděné v ústavní stížnosti a k požadavku řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů. Uzavřel, že **v judikatuře NS lze vypozařovat dvě judikatorní linie, jež přistupují k řešení v jádru shodné otázky rozdílně** (body 21-32 nálezu). Lze citovat alespoň část odůvodnění této materie:

„31. Nejvyšší soud se v napadeném usnesení tvrzeným rozporům v jeho judikatuře dostatečně nezabýval, ačkoli jej stěžovatelka namítala a argumentačně podložila; pouze konstatoval, že jde o rozhodnutí vydaná ve skutkově a právně odlišných věcech, aniž by se odpovídajícím způsobem vypořádal s tam obsaženými závěry, jež dopadají i na nyní projednávanou věc. Nejvyšší soud náležitě neodůvodnil, z jakého důvodu se v určitých případech společníkovi (či akcionáři) obchodní společnosti aktivní věcná legitimace přiznává, resp. mohou být zasaženy jeho právní poměry (viz výše uváděný nájem či koupě), zatímco v případech zřízení zástavního práva jeho právní poměry kategoricky být zasaženy nemohou. Nevysvětlil ani, v čem je zatížení majetku společnosti v tomto ohledu specifické (jiné), a proč není možné poskytnout společníkovi soudní ochranu. Lze se přitom důvodně domnívat, že má-li nájem majetku společnosti s obligačně-právními účinky zprostředkovaně vliv na právní poměry společníků, tím spíše má vliv na tyto poměry zatížení majetku společnosti s věcněprávními účinky (k tomu namátkou srov. např. nutný souhlas všech spoluvlastníků společné věci s jejím zatížením podle § 1132 o. z. oproti běžné správě podle § 1128 odst. 1 téhož zákona) – obzvláště za situace, je-li namítáno, že se společnosti nedostalo adekvátního protiplnění.

32. Jestliže tedy Nejvyšší soud v napadeném usnesení řádně neodůvodnil, v čem se dopad na právní postavení stěžovatelky odlišuje od jiných – namítaných – obdobných případů v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, týkajících se právních dispozic s majetkem společnosti, porušil její ústavně zaručené právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jakožto složky práva na soudní ochranu, zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.“

Dále se ÚS zabýval již ústavní konformitou závěru odvolacího soudu a NS, že stěžovatelce nemůže v jejím případě svědčit aktivní věcná legitimace k podání žaloby na určení, zda tu předmětné zástavní právo je, či není. K tomu zaujal následující závěry:

„34. Stěžovatelka od počátku řízení tvrdí, že zástavní právo váznoucí na téměř veškerém majetku společnosti, které bylo zřízeno v rozporu se společenskou smlouvou bez řádného projednání na valné hromadě a které zajišťuje neexistující fiktivní dluh společnosti, se významně dotýká jejich právních i majetkových poměrů. Tyto okolnosti odvolací soud nechal v potaz a pouze odkázal na (restriktivně pojatou a dvacet let starou) judikaturu Nejvyššího soudu věnující se věcné legitimaci k podání žaloby na určení, zda tu zástavní právo je, či není. Nejvyšší soud následně tyto závěry aproboval s tím, že není žádný relevantní důvod se od nich v dané věci odchylovat.

35. Ačkoli je rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (či přesněji řečeno senátu 2I Cdo) konzistentní a ustálená v tom smyslu, že aktivně věcně legitimováni mohou být v předmětných určovacích sporech pouze zástavní věřitel a zástavní dlužník, **nelze z žádného z napadených ani jimi odkazovaných rozhodnutí seznat, jakým způsobem měla stěžovatelka jakožto společníce zástavního dlužníka [vedlejší účastnice b)] postupovat, aby se mohla efektivně bránit tvrzenému nepoctivému jednání vedlejší účastnice a) jakožto zástavní věřitelky.**

36. Předně nelze odhlížet od propojenosti vlastníka podílu v obchodní společnosti (společníka) a společností samotnou. Ve smyslu § 31 z. o. k. je podíl „vyjádřen[ím] vzájemné interakce společníka a korporace, v němž společník představuje na jedné straně osobní podstatu korporace, na straně druhé je od této korporace oddělen, jeho zájmy se mohou lišit od zájmu korporace a intenzita jeho vlivu na aktivity korporace je závislá na úpravě jeho práv v zákoně a společenské smlouvě“ (J. Pokorná in J. Lasák a kol.: Zákon o obchodních korporacích, Komentář, 2. vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2021, str. 152). Propojenost společníka se společností je vyjádřena jak v obsahu podílu, tak i právech a povinnostech, kterých společník nabývá, když se stane společníkem. Obecné soudy se k tomuto specifickému postavení společníka nevyjádřily. Sám Nejvyšší soud přitom ve své rozhodovací praxi dospívá k závěru, že za určitých okolností se právní jednání společnosti může zprostředkovaně dotknout právních poměrů jejího společníka; právě proto je společníku (či akcionáři) v jiných případech aktivní věcná legitimace Nejvyšším soudem přiznávána (srov. rozhodnutí citovaná v bodě 24).

37. Je namístě klást si otázku – jak činí stěžovatelka –, jakými právními prostředky se za takové situace společník s podílem na společnosti o velikosti 50 % může domoci ochrany svých právních a majetkových zájmů. Podle Ústavního soudu přitom není souladné se základními znaky právního státu (vyplývajícími z čl. 1 odst. 1 Ústavy), aby obecné soudy konstantně v nejrůznějších řízeních odmítaly jednotlivcům poskytnout právní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), aniž by z odůvodnění jejich nebo jimi odkazovaných rozhodnutí bylo zřejmé nebo alespoň obecně dovoditelné, jaké jiné právní prostředky mohou na ochranu svých tvrzených práv využít [viz bod 41 nálezu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 2303/15 (N 202/91 SbNU 567), nebo bod 46 nálezu ze dne 19. 8. 2020, sp. zn. II. ÚS 4162/19].

(...)

39. Rovněž je třeba vycházet ze základních zásad a pravidel civilního procesu, zejména z § 1, 2 a 3 o. s. ř., podle kterých platí, že občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků; v řízení soudy mj. dbají, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráně-

ných zájmů a aby práv nebylo zneužíváno [bod 16 nálezu ze dne 9. 10. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3009/17 (N 167/91 SbNU 107)]. Těmto požadavkům odvolací soud a Nejvyšší soud v nyní projednávané věci nedostály, odmítají-li apriorně bez ohledu na konkrétní okolnosti věci poskytnout ochranu vlastnickému právu stěžovatelky k obchodnímu podílu; tím spíše za situace, tvrdí-li stěžovatelka, že předmětné zástavní právo zajišťuje neexistující pohledávku a je projevem zneužití práva (uvedený závěr po provedeném dokazování také potvrdil nalézací soud a nabízí se otázka, zda prokázané jednání nemůže být postižitelné i v trestní rovině).

(...)

41. V nyní projednávané věci Ústavní soud shledal konkrétní okolnosti, jež činí případnou změnu rozhodovací praxe, resp. její modifikaci pro určité případy, ústavně konformní. Ostatně (jak bylo rozvedeno v části VII. 1), současně existuje rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, jež v určovacích sporech týkajících se společnosti připouští ochranu jejích společníků (či akcionářů). Nešlo by tedy o změnu výkladu nepředvídatelnou a svévolnou, ale o změnu již odůvodněnou a mající své ratio. (...)

42. Nabízí-li se dva pohledy na řešení určité problematiky, je souladné s ústavněprávními požadavky vybrat ten, který je šetrnější k základním právům, v tomto případě ten, jenž je ve prospěch práva stěžovatelky na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Zájmy a práva třetích osob, tzn. zejména zástavního dlužníka a zástavního věřitele, je možné dostatečně chránit a vyvážit v rámci řízení o předmětné žalobě, jež však nebude omezeno apriorním odmítnutím bližšího přezkumu pro nedostatek aktivní věcné legitimace. Z pohledu Ústavního soudu není rozhodné, jakým konkrétním způsobem bude právní ochrana stěžovatelky zajištěna (ať již přiznáním věcné, či tzv. procesní legitimace, popř. jiným právním prostředkem).

43. Ústavní soud uzavírá, že **jestliže odvolací soud a Nejvyšší soud dospěly k závěru, že v dané věci se zřízení zástavního práva na majetku společnosti nemůže dotýkat právní sféry stěžovatelky jakožto společnice této společnosti, a proto nemůže být aktivně věcně legitimovaná k podání žaloby na určení, zda tu zástavní právo zatěžující majetek „její“ společnosti je, či není, aniž by vyložily, jakým způsobem se může domoci ochrany svých práv, postupovaly v rozporu s právem stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve spojení s právem na ochranu jejího vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny**“ (tučně zvýraznili aut.).

IV. Kritické zhodnocení

Se závěry glosovaného nálezu lze plně souhlasit. Pokud jde o argumentaci ÚS, je vhodné ji dále rozvést.

Zopakujme, že senát č. 21 NS založil svoji dlouhodobou judikaturu na úvaze, že právní sféry dalších osob se toto řízení netýká, neboť výsledek řízení (rozhodnutí soudu o tom, zda tu zástavní právo je, či není) nemůže mít – na rozdíl od zástavního věřitele a zástavního dlužníka – na jejich právní poměry žádný vliv.

Dále ukážeme, že **aktivní věcná legitimace** k žalobě na určení (ne)existence zástavního práva **může být dána** [kromě osob, které jsou členy (společníky) právnické osoby, jež figuruje jako zástavní dlužník, jako tomu bylo v posuzovaném případě²] **i u řady dalších osob**, jejichž příkladný výčet dále uvádíme.

1. Aktivní věcná legitimace původního zástavce, který v okamžiku zřízení zástavního práva byl vlastníkem zástavy (zástavním dlužníkem), avšak následně došlo ke změně vlastnictví zástavy

Předně je možné uvést situaci, kdy věcně legitimován k dané žalobě bude původní zástavce, který v okamžiku zřízení zástavního práva byl vlastníkem zástavy (zástavním dlužníkem), avšak následně došlo ke změně vlastnictví zástavy (tedy zástavním dlužníkem se stane někdo jiný). Poté vznikne spor o existenci zástavního práva. **Mohou nastat situace, kdy původní zástavce, který již není vlastníkem zástavy, bude mít zájem na určení (ne)existence zástavního práva, neboť výsledek sporu se ho může dotknout.** Může tomu být např. z toho důvodu, že pokud by se ukázalo, že zástavní právo neexistuje (neboť nikdy nevzniklo), budou zástavce stíhat sankce za porušení smluvní povinnosti zříditi věřiteli zástavní právo (smluvní pokuta, náhrada škody apod.), a to při dalším trvání zástavcovy povinnosti zříditi zástavní právo. Je zřejmé, že rozhodnutí o (ne)existenci zástavního práva může mít zásadní dopad do majetkové sféry zástavce.

2. Aktivní věcná legitimace obligačního dlužníka, který není ani zástavcem, ani zástavním dlužníkem

Stejně tak může být věcně legitimován obligační dlužník, který není ani zástavcem, ani zástavním dlužníkem. Bude tomu zejména tehdy, **měl-li vůči věřiteli smluvní povinnost zajistit, aby třetí osoba (zástavce) zřídila ve prospěch věřitele zástavní právo za účelem zajištění dlužníkovu dluhu.** Ukáže-li se posléze, že zástavní právo nevzniklo, jde o porušení smluvní povinnosti ze strany dlužníka. Porušení této povinnosti může být opět sankcionováno.

Uvedme dále, že porušení uvedené smluvní povinnosti nezpůsobuje pouze případné smluvní sankce, nýbrž i následky plynoucí přímo ze zákona. Jmenovat je třeba zejména § 2017 odst. 1, dle něhož „Ztratí-li jistota na ceně tak, že se zajištění stane nedostatečným, má věřitel právo žádat od dlužníka, aby zajištění bez zbytečného odkladu přiměřeně doplnil; pokud to dlužník neučiní, stane se splatnou ta část pohledávky, která není zajištěna.“ Pravidlo je třeba interpretovat tak, že věřiteli vzniká právo na doplnění jistoty (zde zástavy) vůči obligačnímu dlužníkovu pouze tehdy, byla-li zde v minulosti dlužníkovu povinnost postarat se o zajištění věřitelovy pohledávky zřízením zástavního práva (pokud zde taková povinnost nebyla, uvedené právo věřitele na doplnění zástavy vůči dlužníkovu nevzniká).

Citovaná norma sice dle svých slov dopadá jen na situace **následné ztráty hodnoty jistoty.** Analogicky však musí být aplikována i na případy, kdy se ukáže, že jistota vůbec nevznikla, resp. že sice vznikla, ovšem od počátku v menším rozsahu, než jak bylo ujednáno.

² Samozřejmě při zohlednění všech pravidel a specifík týkajících se institutu společnické žaloby, upravené v zákoně o obchodních korporacích (srov. § 157 a násl.), jakož i dalších instrumentů chránících společníka.

3. Aktivní věcná legitimace osoby, která má právo na nabytí vlastnického práva k zástavě, resp. osoby, která má právo na nabytí pohledávky zajištěné zástavním právem

Další osobou věcně legitimovanou k dané žalobě bude ten, kdo má právo na nabytí vlastnického práva k zástavě (resp. k věci, ohledně níž existuje nejistota, zda je zatížena zástavním právem). Zdůrazněme, že zásadně nebude postaćovat situace, kdy někdo pouze hodlá nabýt vlastnické právo k věci. Takový potenciální nabyvatel totiž zatím není v pozici, která by mohla být dotčena případnou existencí zástavního práva na věci. Jeho právní sféra v tomto okamžiku nemůže být případnou existencí zástavního práva nijak dotčena; potencialita zásahu nestačí.

Tím, kdo bude mít právo na nabytí vlastnického práva k zástavě, bude **ten, komu již bude svědčit určitý nabývací titul, avšak doposud nedošlo ke splnění všech podmínek nabytí** (např. k předání a převzetí věci, k zápisu práva do veřejného seznamu apod.). Zvláštní pozici zde bude mít kategorie čekatelů vlastnického práva.³

V této souvislosti dále připomeňme, že dle § 1888 odst. 2 „Přejde-li na nabyvatele při převodu vlastnického práva k věci zapsané ve veřejném seznamu i zapsané zástavní právo nebo jiná jistota váznoucí na věci, má se za to, že přešel i dluh zajištěný jistotou. (...)“ Je tedy patrné, že i v souvislosti s tímto pravidlem může být pozice nabyvatele vlastnického práva k zástavě dotčena.

Velmi podobné hodnoty, jako je tomu u nabyvatele vlastnického práva k zástavě, vstupují do hry tehdy, dochází-li k **nabytí pohledávky zajištěné zástavním právem** (resp. pohledávky, ohledně níž existuje nejistota, zda je zajištěna zástavním právem). I zde se musí jednat o situaci, kdy nabyvatel pohledávky (postupník) již má určitý titul k jejímu nabytí, ovšem věřitelem se dosud nestal. Dle § 1880 odst. 1 „Postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění.“ Je přitom zřejmé, že pohledávka zajištěná zástavním právem bude mít zpravidla vyšší hodnotu než pohledávka nezajištěná. Fakt zajištění pohledávky zástavním právem se tedy projeví v ocenění hodnoty této pohledávky.

4. Aktivní věcná legitimace zástavního věřitele, jehož zástavní právo má pořadí za sporným zástavním právem

Nepochybné je, že aktivní věcnou legitimaci musí mít zástavní věřitel, jehož zástavní právo na zástavě má pořadí za sporným zástavním právem. V širším smyslu je však třeba připustit aktivní věcnou legitimaci všech osob majících na zástavě limitovaná věcná práva v pořadí za sporným zástavním právem (např. služebnost, reálné břemeno, právo stavby apod.). Nicméně zde je patrné, že tato další limitovaná věcná práva není možné posuzovat paušálně. Zásadně

platí, že věcně legitimováni mohou být **nositelé pouze těch limitovaných věcných práv, která by mohla být jakkoliv dotčena v případě realizace sporného zástavního práva**. Půjde zejména o ta limitovaná věcná práva, která realizací sporného zástavního práva zanikají (v exekuci, popř. insolvenční).

5. Aktivní věcná legitimace zástavního věřitele, který má zástavní právo k pohledávce zajištěné zástavním právem

Konečně je možné uvést případ věřitele, kterému je zřízováno zástavní právo k pohledávce zajištěné zástavním právem – jde tedy o situaci upravenou v § 1390 a násl. (podzástavní právo). Dle § 1390 „Podzástavní právo vzniká zastavením pohledávky, které svědčí zástavní právo.“ Dojde-li poté, kdy bylo zřízováno podzástavní právo, k pochybnostem o tom, zda je zastavená pohledávka sama zajištěna zástavním právem (např. zástavním právem na pozemku), musí zde být věcná legitimace k žalobě na určení této skutečnosti i toho zástavního věřitele, jemuž byla taková pohledávka dána do zástavy (tj. podzástavního věřitele). Tento podzástavní věřitel přitom nemá ve vztahu ke spornému zástavnímu právu na pozemku ani pozici zástavního dlužníka, ani pozici zástavního věřitele (ve prospěch jeho aktivní věcné legitimace by však bylo možné argumentovat jeho pozici podzástavního věřitele, která je analogická pozici zástavního věřitele ohledně zástavního práva k pozemku). Přesto je opět na první pohled patrné, že závěr týkající se dané skutečnosti může mít do jeho majetkové sféry zásadní dopad. V případě, kdy soud rozhodne o neexistenci zástavního práva na pozemku, stává se postavení takového podzástavního věřitele rizikovější – i nadále má sice zástavní právo k pohledávce, ovšem k pohledávce, která sama není zajištěna zástavním právem na pozemku. Věřitel tak ztrácí očekávaný benefit v podobě dvojnásobného zajištění své pohledávky.

V. Závěr

Nad rámec argumentace ÚS obsažené v glosovaném nálezu jsme uvedli **několik dalších situací, v nichž bude nutné připustit aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby na určení (ne)existence zástavního práva i řady jiných osob, než je aktuální vlastník zástavy (zástavní dlužník) a aktuální zástavní věřitel**. Ukázali jsme, že ve všech těchto případech (a nečiníme si nárok na jejich vyčerpávající výčet) může být sféra té které osoby dotčena velmi podobným způsobem jako sféra zástavního dlužníka či zástavního věřitele.

Vzhledem k tomu, že dosavadní judikatura NS byla problematická a vedla k absurdním důsledkům, je třeba glosovaný nálezu ÚS plně přivítat, a to o to víc, že uvedená judikatura NS byla udržována po velmi dlouhou dobu (zde více než dvacet let).

✿ Autory komentáře jsou doc. JUDr. PETR TÉGL, Ph.D., a doc. JUDr. FILIP MELZER, LL.M., Ph.D. Oba jsou advokáty a současně působí na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty UP v Olomouci.

3 K pojmu čekatelská práva viz P. Tégl, F. Melzer: Čekatelská práva – (ne)známý pojem českého soukromého práva? In: K. Ronovská, B. Havel, P. Lavický a kol.: Pocta prof. Janu Hurdíkovi k 70. narozeninám, Základní otázky života, práva a vůbec ...! 1. vydání, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno 2021, str. 215 a násl.

Naděžda Rozehnalová, Jiří Valdhanš, Tereza Kyselovská, Kristián Csach, Lubica Gregová Širicová, Iveta Rohová, David Sehnálek, Klára Drličková:

Nariadení Řím I a Nariadení Řím II. Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2021,
636 stran, 1 935 Kč.

Nariadení Řím I a Řím II lze považovat za univerzální úpravu, která se použije téměř vždy na smluvní i mimosmluvní závazky s mezinárodním prvkem v členských státech Evropské unie. **Komentář k těmto nariadením je kompletním zpracováním, obsahujícím podrobné informace rovněž o předchozích (souvisejících) smlouvách a úmluvách** (Bruselská úmluva, Římská úmluva, Maastrichtská smlouva, Amsterdamská smlouva, Niceská smlouva, Lisabonská smlouva a další), stejně jako historické souvislosti a podmínky vzniku obou nariadení.

V úvodu je poukázáno na **specifika procesu poznání obsahu norem unijního práva**, tj. na interpretaci a její metody, neboť ty jsou otázkou diskutovanou a mnohdy problematickou oproti výkladu práva mezinárodního i vnitrostátního.

Jak nariadení Řím I, tak nariadení Řím II jsou primárně určena pro aplikaci před obecnými soudy. Vedou se však diskutovat, zda jsou aplikovatelná také před rozhodci či rozhodčími soudy, jejichž sudiště se nachází na území Evropské unie. Byly proto nabídnuty argumenty a důvody **pro a proti jejich aplikaci v rozhodčím řízení**, s tím, že se objevují hlasy plédující jak pro aplikaci spíše závaznou, tak pro aplikaci spíše doporučenou, nebo i ty, které zaznívají pro emancipaci řízení před rozhodci na legislativě konkrétního státu (srov. P. Mankowski: *Schiedsgerichte und die Rom I-VO, Recht der Internationalen Wirtschaft*, Heft 1-2, 2018).

Komentář obsahuje výklad ke všem článkům obou nariadení s propojujícími se kapitolami od předních českých a slovenských odborníků na danou problematiku. Na prvním místě je třeba ocenit především vhodně zvolenou

systematiku výkladu. Podíváme-li se na jednotlivě komentované články, pak vždy po vymezení konkrétního znění článku následuje „*Přehled výkladu*“, který je napříč komentářem striktně dodržován. To činí výklad textu dobře srozumitelný a přehledný. Nejprve je totiž učiněn obecný úvod ke komentovanému článku, následuje základní přehled a přiblížení legislativního vývoje, aby se pak autor u konkrétního článku zabýval výkladem jednotlivých jeho odstavců (někdy dále vztahy k jiným článkům a předpisům, vymezením pojmů či specifiky každého jednotlivého článku apod.). V textu jsou pak činěny podbarvené „*poznámky*“, které zdůrazňují užité pojmy, působnost, aplikaci nebo situace vztahující se k jednotlivostem podaného výkladu, a dále rovněž podbarvené „*příklady*“ přibližující praktické případy (např. na str. 49 příklad „*Smlouva se řídí českým právem*“ či na str. 123 příklad „*Osoba A z Německa se na základě reklamního letáčku, který si přečetla v Německu, vydá za hranice do ČR, kde využije akční nabídky místního kadeřnictví. V tomto případě se na uzavřenou smlouvu použije české právo, nikoliv právo německé*“ atd.).

Nad výše uvedené jsou komentované články výrazně obohaceny především **judikaturou SD EU**, dále odkazem na související ustanovení, na související předpisy a použitelnou literaturu. A to nejenom tuzemskou, ale rovněž zahraniční. Konečně seznam literatury včetně ostatních zdrojů a judikatury je přehledně uspořádaná na kon-

ci komentáře (srov. str. 587 a násl.). Ten je zakončen věcným rejstříkem (srov. str. 601 a násl.). Pokud to bylo možné, odkázali autoři na judikaturu tuzemskou. K pečlivé práci s judikaturou je žádoucí uvést, že nariadení Řím I a Řím II, jako součásti sekundárního unijního práva, **spadají do interpretací pravomoci SD EU**. Podle Naděždy Rozehnalové jde o jedinečný případ, kdy je to orgán mezinárodní organizace, nikoliv národní soudy či jiné orgány státu, kdo má pravomoc závazně interpretovat právo přijaté touto organizací (str. XXI). A jehož pozice je tak mimořádně silná (srov. D. Sehnálek: *Specifika výkladu práva Evropské unie a jeho vnitrostátní důsledky*, C. H. Beck, Praha 2019, str. 8-34).

Po obsahové stránce není komentář co vytknout. Naopak. Je zpracován velmi pečlivě, mezi jednotlivými autory a jimi komentovanými články není patrný jakýkoliv rozdíl v přístupu k provedenému výkladu. Samozřejmě, jisté rozdíly se projevují v obsahu jednotlivých článků nariadení a od toho se odvíjejícího rozsahu textu článku. To však není vinou autorů, je to dáno právní úpravou.

Nariadení Řím I je unifikovanou úpravou kolizního práva v oblasti závazků ze smluv, s výjimkou případů uvedených v čl. 1 (Věcná působnost). Do oblasti působnosti národního práva spadají jen otázky vyloučené z působnosti obou nariadení (či nespádající pod další z unijních nariadení a směrnic) či mezery v právní úpravě, které nelze interpretací překlenout (str. 9). Nariadení Řím II pak dopadá na mimosmluvní závazkové vztahy občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů. Oddělení mimosmluvních závazkových vztahů od vztahů smluvních bylo zdůrazněno v prvním interpretačním rozhodnutí SD EU k problematice mimosmluvních závazků 189/87 *Athanasios Kalfelis proti Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. and others*, podle něhož koncept deliktovní odpovědnosti pokrývá všechny žaloby, které směřují ke stanovení odpovědnosti žalovaného a které nesouvisí se smlouvou (str. 318). Negativní vymezení působnosti nariadení Řím II je vymezeno jako *acta iure imperii* (čl. 1 – Věcná působnost), ke kterému byl na-

bídnut přiléhavý příklad prof. Man-kowského na str. 319 („*Policista účastní se během služby ve služebním voze běžným způsobem silničního provozu nespadá pod koncept acta iure imperii, zatímco v okamžiku, kdy se silničního provozu účastní se zapnutým majákem, již jeho jednání pod koncept acta iure imperii spadá*“).

Celkově lze shrnout, že se jedná o **zdařilé dílo komentující články významných nařízení Evropské unie ke kolizní úpravě smluvních a mimosmluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem**. Autorům se podařilo jednotlivé články nařízení Řím I a Řím II precizně vyloužit, odkázat na vztahující se judikatorní závěry SD EU (na některých místech i na tuzemskou judikaturu) včetně související literatury, přiblížit problematiku na příkladech, a učinit tím danou oblast přístupnější a pro čtenáře srozumitelnější. Komentář by tak měl být povinnou výbavou pro každého, kdo přichází do styku s mezinárodními závazky nebo se o téma kolizní úpravy závazkových vztahů v detailech zabývá.

❖ JUDr. MIROSLAV SEDLÁČEK,
Ph.D., LL.M., Katedra občanského práva
Právnické fakulty Univerzity Karlovy

**Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk,
Vladimír Zoubek:**

Ústavní systém České republiky

Aleš Čeněk, Plzeň 2022,
574 stran, 621 Kč.

Vychází-li odborná publikace v průběhu deseti let v šestém vydání, je nepochybně úspěšná, což platí tím spíše, bereme-li v úvahu, kolik titulů na toto téma mají zájemci k dispozici. Mezi znaky, kterými lze tuto práci charakterizovat, patří, že je „vlídná pro uživatele“, jimiž jsou v první řadě posluchači vysokých škol, nikoli ovšem jen právnických fakult, protože v ní mohou, zejména díky její sdílnosti, získat potřebné znalosti rovněž studenti jiných fakult, kde je ústavní právo přednášeno, aniž by přitom její autoři jakkoli slevovali na odborné úrovni.

Platí to hned o úvodní kapitole, kde je podán **obsáhlý přehled ústavního vývoje našeho státu od roku 1848 po současnost, se stručným exkurzem do Ústavy Slovenské republiky**.

Poměrně detailně je rozebrán **ústavní zákon o bezpečnosti České republiky**, a to nejen z pohledu vlastní právní úpravy, ale také optikou právní vědy o bezpečnosti státu, což dává možnost získat obraz o jeho reálném fungování v praxi.

Následně je pojednáno o definičních znacích státu, jakými jsou suverenita lidu a právní stát, významu mezinárodních smluv pro český právní řád, a jako jistý bonus je přidán podrobný rozbor ustanovení o státních symbolech a svátcích a jejich významu pro naši státnost.

V dalších kapitolách se práce věnuje **jednotlivým orgánům veřejné moci**, tedy zákonodárné, výkonné a soudní, jejich konceptu, postavení v systému dělby moci, způsobu jejich vytváření, pravomocí a působností, s důrazem na vzájemné vztahy, a to vesměs s poukazem na to, jak jsou tyto otázky artikulovány v judikatuře Ústavního soudu.

Zvláštní pozornost si zaslouží kapitola nazvaná *Realizace principu dělby moci v Ústavě*, kde je toto téma analyzováno na základě kombinace pohledu ústavněprávního, státovědního a politologického. Osvětleno je, co představuje parlamentní forma republiky, jakou, ve výsledku problematickou, roli mohou hrát politické strany a další reálné deformující prvky, přičemž je zdůrazňována přímá volba prezidenta republiky jakožto jednoho z prvků, který může jejich negativní působení (autoři se nezdrá-

hají použít pojmu partiokracie) omezit. Za zmínku stojí, že je formulováno **šest doporučení ústavních změn**, které by mohly přispět ke zvýšení efektu *check and balances*, jimiž jsou, resp. by mohly být: prohloubení prvků přímé demokracie v podobě referenda, ale také *actio popularis* ve vztahu k zákonům u Ústavního soudu; přímá volba prezidenta republiky, doplněná přesnější úpravou jeho pravomocí; funkční a na jiných součástech veřejné moci nezávislé soudnictví, včetně ústavního; naplnění úlohy samosprávy na úrovni krajů; rekonstituce Senátu ve směru jeho zakotvení jakožto reprezentanta regionální samosprávy, s čímž by souvisela i změna volebního systému; vyčlenění státního zastupitelství ze soustavy výkonné moci a rozšíření jeho věcné působnosti.

Druhá část knihy je věnována základním právům a svobodám. Vedle univerzálního pojetí v dokumentech západních demokracií jsou vzpomenuy i méně známé akty regionální, ovlivněné zejména náboženským pojmáním těchto práv a svobod, jakými jsou Africká charta práv člověka a národů z roku 1981 a téhož data Všeobecná islámská deklarace lidských práv, která přímo popírá euroamerické nahlížení na tato práva. V úvodní, povytce spíše teoretické části, je provedena také kategorizace základních práv podle tzv. generací, statusu a pramenů a následně je rozebrána Listina základních práv a svobod Evropské unie.

Zevrubně jsou pak **rozebrány jednotlivé hlavy a články Listiny základních práv a svobod**, jakožto součásti ústavního pořádku. To, co autoři zdůrazňují, byť mezi řádky, je, že jde o normu, jejíž skutečný obsah určuje, resp. dotváří, judikatura, především Ústavního soudu a obou nejvyšších soudů, na niž je hojně odkazováno.

Lze uzavřít tak, že široký a v řadě ohledů netradiční pohled na materii ústavního práva v podobě jeho reálného fungování předurčuje i nejnovější vydání recenzované knihy k tomu, že má všechny důvody, aby si získala široký okruh čtenářů, a to nejen z akademické oblasti.

❖ doc. JUDr. PAVEL MATES, CSc.,
působí na Vysoké škole finanční a správní
Praha a Fakultě sociálně ekonomické UJEP
v Ústí nad Labem

Jiří Srstka:

Autorské právo v divadle

Leges, Praha 2022, 141 stran,
320 Kč.

Nakladatelství LEGES přichází v těchto dnech s pozoruhodnou publikací – jedná se o 2., podstatně přepracovanou a doplněnou vydání díla prof. JUDr. Jiřího Srstky *Autorské právo v divadle*.

Autorské právo je často v očích velkých právních vědců – civilistů – tak trochu popelkou. Poukazují na kusou právní úpravu, malý počet zásadních judikátů, omezenou jurisprudenci. Zvláště, pokud oblast autorského práva omezí jen na činnost divadelní, kde většina případných sporů ani nenabere dostatečnou magnitudu, aby ji bylo možné s rozmachem řešit v soudních síních a honosit se řadou přelomových judikátů. Ke změnám dochází jen zvolna a klopotně a vliv moderních technologií dělá celou problematiku ještě komplikovanější. Autor však toto odvětví stavi do trochu jiného světla.

Právní publikace jsou obecně různého druhu – publikují se vědecké monografie, více či méně obsažné komentáře k významným zákonům, praktické příručky, právní učebnice nebo přímo popularizační publikace pro neprávnickou veřejnost. Každý z těchto typů publikací má nepochybně své místo v systému šíření informací a každá používá k dosažení cíle jiného jazyka a prostředků.

Publikace profesora Srstky však není typickým představitelem žádné z těchto kategorií. Míra odborné erudice by ji nepochybně řadila k vědeckým monografiím, nicméně jasnost, srozumitelnost a názornost ji řadí spíše k praktickým příručkám pro náročné uživatele. Na rozdíl od jiných autorů nezatížil své dílo balastem historického exkursu, zabývájíciho se podrobně vývojem právní úpravy (což obvykle opravdu zajímá jen autora), ale neopomněl problematiku zasadit do současného právního a společenského rámce, včetně evidentních vývojových trendů. A speciální pasáž, která se zabývá pedagogickými aspekty vyučování autorskoprávní problematiky, je přesně to, co u řady právních publikací chybí. Většina vysokoškolských pedagogů se zabývá více vědeckou materií práva než způsobem, jak do ní smysluplně uvést studenty.

Jako profesionála, který se pohybuje rovněž v autorskoprávních vodách (byť daleko techničtějším proudem informačních technologií), mne obzvláště nadchla **komplexnost pohledu na oblast divadelní činnosti a všechny jeho autorskoprávní aspekty, a to včetně těch, které jsou obvykle považovány za bagatelní**. Z profesora Srstky hovoří nejen autorskoprávní specialista, ale též celoživotní nadšený divadelník. Publikace se dobře čte, objasňuje souvislosti i těm právníkům, kteří se autorským právem primárně nezabývají, a troufnu si říci, že mu jasně porozumí i odborníci, kteří se zabývají divadlem po jiné stránce, než je stránka právní. Osobně ji považuji za velmi podařenou a gratuluji jak autorovi, tak i vydavatelství k povedenému formátu.

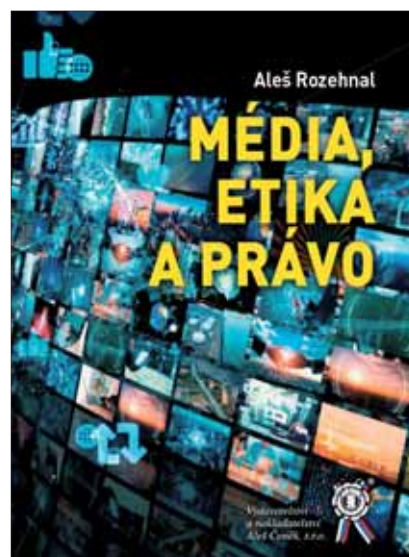
❖ JUDr. MARTIN MAISNER, PhD, MCIArb.,
advokát se specializací na právo IT,
místopředseda ČAK

Aleš Rozehnal:

Etika, média a právo

Aleš Čeněk, Plzeň 2022,
344 stran, 441 Kč.

Publikace, jejímž autorem je doc. JUDr. Aleš Rozehnal, Ph.D., poskytuje komplexní přehled vývoje a typologie masových médií. Čtivou, ale odbornou formou pojednává o roli médií jakožto autonomního společenského subsystému, jejich interakci s poli-

tickým systémem, jakož i jednotlivými složkami státní moci. Samostatná část se věnuje etice v médiích, což je oblast, která nebyla zatím v české odborné literatuře systematictěji zpracována.

Publikace obsahuje rovněž **výklad právní úpravy jednotlivých aspektů médií v České republice, a to jak z oblasti úpravy veřejnoprávní, tak i soukromoprávní**. Právní úprava je pak zasazena do širšího společenského kontextu a média jsou zkoumána z pohledu mediální vědy, politologie a sociologie. Pozornost je věnována i teoretickým otázkám vymezení médií a jejich funkcím a systémovému zařazení institutů mediálního práva. Komplexně je rozebrán fenomén internetových médií, a to zejména zpravodajských serverů, vysílání po internetu, resp. nelineární vysílání audiovizuálního obsahu prostřednictvím internetu. Vedle rozboru právní regulace a jejího ovlivnění evropskou legislativou je do textu zakomponována **i současná domácí i zahraniční judikatura**.

Klíčovou částí publikace je otázka **institucionální a obsahové regulace médií s důrazem na zajištění svobody slova v médiích**. Pozornost je věnována všem aspektům mediálního trhu, od tiskových médií, přes rozhlasové a televizní vysílání, internetová média, až po komerční komunikaci a reklamu. Mezi další témata patří **ochrana soukromí a dalších osobnostních práv**, vše z pohledu legislativy, doktríny a judikatury. V této části navazuje publikace na autorovu úspěšnou učebnici a monografii *Mediální práva*, která vyšla v několika vydáních.

❖ Red.

Z kárné praxe

Ukončení zastoupení při výpovědi plné moci, neoznámení ukončení zastoupení

§ 16 odst. 1 věta první a odst. 2 věta před středníkem zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1

čl. 9 odst. 1 a čl. 10 odst. 4 Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co listinou ze dne 17. 2. 2014 vypověděl smlouvu o poskytování právních služeb, uzavřenou dne 28. 12. 2004 se společností A., s. r. o., (dále také jen „klient“), která tak skončila uplynutím výpovědní doby ke dni 31. 5. 2014, a v důsledku toho zanikly k tomuto dni všechny plné moci udělené klientem kárně obviněnému,

- neoznámil ukončení zastoupení klienta soudnímu exekutorovi Mgr. Č. B., Exekutorský úřad B., v exekučním řízení vedeném jeho klientem jako oprávněným proti povinnému P. T., a neoznámil ukončení zastoupení stejnému exekutorovi v exekučním řízení vedeném jeho klientem jako oprávněným proti povinné Ing. D. B.,

- neinformoval klienta, že mu bylo soudním exekutorem Mgr. Č. B. poukázáno v exekuční věci vedené klientem jako oprávněným proti povinné Ing. D. B. vymožené plnění ve výši 4 000 Kč a dále nástupkyní tohoto soudního exekutora, soudní exekutorkou Mgr. B. B., Exekutorský úřad B., poukázáno vymožené plnění, a to dne 17. 8. 2017 částka 647,65 Kč, dne 19. 9. 2017 částka 1 206 Kč, dne 19. 10. 2017 částka 1 205 Kč, dne 16. 11. 2017 částka 1 205 Kč, dne 19. 12. 2017 částka 1 207 Kč, dne 19. 3. 2020 částka 737 Kč, dne 20. 4. 2020 částka 586 Kč a dne 19. 5. 2020 částka 737 Kč, tj. celkem plnění ve výši 11 530,65 Kč, toto vymožené plnění si bez vědomí klienta ponechal, a dále neinformoval klienta o tom, že mu byl v této věci doručen exekuční příkaz soudní exekutorky Mgr. B. B. ze dne 9. 9. 2019 a oznámení o skončení exekuce 27. 4. 2020,

- poté, co byl dopisem ze dne 19. 5. 2020 požádán o vyúčtování poskytnutých právních služeb ve věci zastoupení klienta v exekučním řízení vedeném u soudní exekutorky Mgr. B. B., Exekutorský úřad B., této žádosti nevyhověl.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 1. 6. 2021, sp. zn. K 71/2018, ve spojení s rozhodnutím Odvolacího kárného senátu ČAK ze dne 16. 9. 2021

Kárné opatření – pokuta 10 000 Kč.

Z odůvodnění obou kárných rozhodnutí:

Kárný senát se domnívá, že celé kárné řízení bylo zahájeno zejména v důsledku nedostatečné komunikace kárně obviněného s klientem a exekutory. Pokud by kárně obviněný všechny řádně informoval, nevznikaly by pro společnost A. nekomfortní situace, když teprve následně se dozví, že je zastupována kárně obviněným, i když byla ukončena smlouva o poskytování právních služeb. Kárně obviněný byl ve vztahu se společností odborníkem, a tedy bylo na něm, aby společnost o všem řádně informoval a předjímal, jaké nejasnosti z ukončení smlouvy o poskytování právních služeb mohou vzniknout.

I když se kárně obviněný domníval, že ukončením smlouvy o poskytování právních služeb plné moci nezankly (na rozdíl od závěrů kárného senátu – pozn. P. V.), měl jako odborník předpokládat, že klient, který je v dané věci spotřebitel a nemá takové znalosti jako kárně obviněný, bude předpokládat, že jednou výpovědí smlouvy o poskytování právních služeb byl vztah mezi kárně obviněným a společností zcela ukončen a zaniklo vše, tedy i plné moci. Kárně obviněný navíc v dopise pro společnost A. ze dne 30. 5. 2014 uvedl, že předává doklady k jedinému sporu, ve kterém v době ukončení smlouvy o poskytování právních služeb zastupoval společnost A. Pokud kárně obviněný uvedl, že předává doklady k danému sporu, dá se vyvozovat, že žádnou jinou věc pro společnost A. nezastupoval a daná společnost se mohla oprávněně domnívat, že již kárně obviněným v žádném řízení zastoupena není.

Dle kárného senátu se má advokát chovat tak, aby řádně reprezentoval advokátní stav. Jednání, pro které byla podána kárná žaloba, není jednáním, které by se mělo u advokáta objevovat. Kárný senát se domnívá, že pohnutkou kárně obviněného pro neinformování o ukončení právního zastupování bylo, že se mohl obávat, že exekutorka by po takovém oznámení kárně obviněnému již nic nezaslala a kárně obviněný by se musel svých nároků domáhat po společnosti A. I pokud tuto pohnutku kárně obviněný měl, neměla být důvodem pro jednání, kdy porušil zákon o advokacii a stanovské předpisy, když klienta řádně neinformoval o probíhající právní věci. Pokud byl kárně obviněný požádán společností A. o smlouvu o poskytování právních služeb a o vyúčtování, měl společnosti vyhovět, nebo alespoň společnosti řádně vysvětlit svůj postup. Advokát nemůže ignorovat dotazy klienta, i když má třeba pocit, že odpověď na ně může být zbytečná nebo musí být klientovi známá. Dotazy klienta v této věci nebyly tak časté nebo o takovém tématu, že by jejich ignorace mohla být přípustná a odůvodnitelná. Kárně obviněný by měl zohlednit i očekávatelné pocity jeho klienta, jak se bude cítit, když se mu nedostane dostatečně vysvětlu-

jící odpovědi od osoby, která se má chovat svědomitě, má její řádně informovat a podávat úplné vysvětlení.

Při úvaze o druhu a výši kárného opatření kárný senát zohlednil, že kárně obviněný dosud nebyl kárně trestán. Jako přitěžující okolnost kárný senát shledal, že kárně obviněný neshledal chybu u sebe, že by porušil zákonné nebo stavovské předpisy. Kárné opatření pokuty bylo uloženo při samé spodní hranici její možné sazby, ve které může být pokuta uložena. Při jejím stanovení byl zohledněn i fakt rodinné situace a majetkových poměrů kárně obviněného. Kárný senát se domnívá, že pokuta ve výši 10 000 Kč je odpovídající sankcí za dané jednání. Odvolací kárný senát považoval za zásadní vypořádat se s námitkou uváděnou kárně obviněným, a to, že sice on sám vypověděl smlouvu o poskytování právních služeb, ale z důvodů neúhrady nákladů řízení stěžovatelkou nadále vedl exekuce proti dlužníkům stěžovatelky a vymáhal prostřednictvím exekutora finanční částky určené k náhradě nákladů řízení, tak, jak tyto náklady byly kárně obviněnému v rozsudku uvedeny a jeho prostřednictvím byly určeny k úhradě nákladů řízení stěžovatelce, z toho důvodu, že byl přesvědčen, že plně moci, které mu byly uděleny, jsou platné i přes ukončení smlouvy o poskytování právní pomoci, a že tedy je oprávněn, aby si náklady řízení z finančních prostředků vymožených exekutorem na náhradu nákladů řízení započel. Za tímto účelem se kárný senát seznámil i s judikátem, který cituje kárně obviněný ve svém odvolání, a to rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4385/2007. Z tohoto judikátu vyplývá, s odvoláním i na článek JUDr. Spáčila „Poznámky k problematice zastoupení na základě plně moci“, který byl publikován v časopise Právo a podnikání v roce 1996, že zánikem platnosti příkazní smlouvy uplynutím doby nezaniká účinek plně moci.

Protože však nešlo o příkazní smlouvu, event. mandátní smlouvu mezi advokátem a fyzickou osobou a nedošlo ani k vypovězení těchto smluv, ale zánik byl konstatován uplynutím doby, nelze tento judikát používat tak, jak to požaduje kárně obviněný.

Neúčast u hlavního líčení, porušení povinnosti ve vztahu ke klientovi

§ 16 odst. 1 věta první zákona o advokacii

§ 16 odst. 2 věta před středníkem zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 15. 4. 2021, sp. zn. K 66/2020

Advokát Mgr. R. A. se dopustil kárného provinění tím, že

1. se jako obhájce v trestní věci svého klienta, obžalovaného P. B., bez předchozí omluvy nedostavil k hlavnímu líčení konanému dne 22. 1. 2020 před Okresním soudem v M., přičemž k výzvě soudu svou nepřítomnost u hlavního líčení dodatečně vysvětlil tím, že si termín hlavního líčení omylem nepoznačil do svého kalendáře,

2. se jako obhájce v trestní věci svého klienta, odsouzeného Z. B., bez předchozí omluvy nedostavil k veřejnému za-

Kárně obviněný sám vypověděl smlouvu o poskytování právních služeb, tudíž mu muselo být jasné, že skončením této smlouvy mu oprávnění poskytovat jakékoliv služby stěžovatelce zaniklo. **Nelze docházet k závěru, že zánikem smlouvy o poskytování právních služeb sice byl ukončen vztah mezi kárně obviněným a stěžovatelkou, ale kárně obviněný může nadále vést exekuci proti dlužníkům stěžovatelky a finanční prostředky používat na úhradu svých nákladů za poskytování právní služby stěžovatelce.**

Jestliže kárně obviněný tedy tvrdí, že byl domluven se stěžovatelkou, že si náklady právního zastoupení uhradí z vymožené exekuce proti dlužníkům stěžovatelky, měl si tento vztah se stěžovatelkou upravit písemně a dohodnout se stěžovatelkou, že si takto uhradí náklady řízení, které měla stěžovatelka kárně obviněnému za právní zastoupení zaplatit. Nepochybně měl vzít v úvahu, že vymožené finanční prostředky podle rozsudku, na základě kterého vedl exekuci, jsou finanční prostředky stěžovatelky, pouze uhrazené na platební místo, což byl sám kárně obviněný. **Jestliže tyto finanční prostředky za stěžovatelku převzal, měl je stěžovatelce vyúčtovat a vydat doklad o zaplacení faktury, kterou by stěžovatelce vystavil. Toto kárně obviněný neučinil, a v tom je nutné spatřovat zásadní porušení právních předpisů, jak ve svém rozhodnutí uvádí kárný senát, a s těmito závěry se také odvolací kárný senát ztotožnil.**

Odvolací kárný senát po přezkoumání kárného rozhodnutí na základě odvolání kárně obviněného došel k závěru, že kárně obviněný svým jednáním závažně porušil povinnosti stanovené stavovskými a právními předpisy, protože přestože ukončil smlouvu o poskytování právních služeb, nadále se vůči exekutorům choval jako právní zástupce stěžovatelky, nechával si na svůj účet zasílat finanční prostředky vymožené exekutorem, a přestože byl stěžovatelkou vyzván, aby sdělil podmínky, které ho vedou k tomu, aby dále vedl exekuci, na tyto požadavky stěžovatelky nereagoval nebo reagoval nedostatečně, a navíc při výzvě, aby provedl vyúčtování těchto služeb, vyúčtování stěžovatelce neučinil.

sedání o povolení obnovy řízení, konanému dne 30. 1. 2020 před Okresním soudem v M., přičemž svou nepřítomnost u veřejného zasedání dodatečně vysvětlil tím, že si termín veřejného zasedání omylem poznačil do svého kalendáře až na následující den 31. 1. 2020,

3. se poté, co byl usnesením soudkyně Okresního soudu v M. ze dne 12. 2. 2020 ustanoven obhájcem vazebně stíhané obžalované M. Š. a vyzuměn o termínu hlavního líčení v její trestní věci, bez předchozí omluvy nedostavil k hlavnímu líčení konanému dne 6. 3. 2020 před Okresním soudem v M., přičemž k výzvě soudu svou nepřítomnost u hlavního líčení dodatečně vysvětlil tím, že si termín hlavního líčení omylem nepoznačil do svého kalendáře, přičemž v den konání hlavního líčení byla obžalovaná M. Š. v devátém měsíci těhotenství a šlo o případ nutné obhajoby.

Kárné opatření – pokuta ve výši 25 000 Kč.

Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Máte zájem výhodně a kvalitně pojistit své motorové vozidlo?

Jak jsme vás již informovali v druhé polovině loňského roku, došlo po jednáních s Generali Českou pojišťovnou (GČP) ke smluvnímu zakotvení významné slevy u pojištění vozidel pro advokáty a advokátky zapsané na seznamu vedeném ČAK. Protože tato nabídka zaujala celou řadu z vás a je nepochybné, že se jedná o podmínky velmi výhodné, dovolíme si níže rekapitulovat pár základních údajů.

Ačkoli v posledních letech pozorujeme postupný nárůst cen autopojištění a povinného ručení zejména, máme radost, že advokátkám a advokátům můžeme nabízet **pojištění vozidel za nadstandardních podmínek**. V praxi to znamená, že pokud využijete možnost pojistit vaše vozidlo naším prostřednictvím u výše uvedeného pojistitele, bude vám poskytnuta **sleva ve výši 60 % z pojistného za pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (POV) a havarijního pojištění (HAV)**.

Udělení této slevy je podmíněno individuálním posouzením produktového managementu oddělení pojištění motorových vozidel GČP, v závislosti na škodním průběhu pojistníka (poměr mezi náklady na pojistná plnění a rezerv vytvořených na pojistná plnění a uhrazeným pojistným). I v případě, že jste v poslední době měli škodu většího rozsahu, a tedy váš škodní průběh nebude vyhodnocen jako optimální, jsme připraveni pro vás hledat i jiná výhodná řešení.

Jsme vám ochotně k dispozici v případě zájmu o sjednání následujících produktů:

- **Povinné ručení** – pojištění odpovědnosti z provozu vozidla
- **Havarijní pojištění** (i s fixní spoluúčastí 5 000 Kč) – havárie, odcizení, živelní škody, vandalismus
- **Doplňková připojištění:**
 - Pojištění skel
 - Pojištění úrazu přepravovaných osob

- Pojištění zavazadel
- Pojištění nákladů na náhradní vozidlo
- Poškození vozidla zvířetem
- Připojištění asistenčních služeb
- Pojištění pořizovací ceny vozidla „GAP“ – kryje rozdíl mezi pořizovací cenou vozidla a obecnou cenou v době pojistné události, jež klesá v závislosti na stáří vozu.

WI-ASS ČR
pojišťovací makléř

Výhodné pojištění se vztahuje na motocykly, osobní a užitková vozidla (s celkovou hmotností do 3 500 kg a maximálním počtem

devět míst včetně sedadla řidiče) ve vlastnictví nebo nájmu (vozidla na leasing) advokáta či advokátky nebo zaměstnance ČAK.

V případě vašeho zájmu vám kdykoli rádi zpracujeme indikativní kalkulaci; budeme nápomocni s ukončením dosavadní pojistné smlouvy, samozřejmě je pak i naše pomoc při likvidaci případných škod.

Věříme, že komplexnost našich služeb šetří váš čas a přináší pojistnou ochranu ve velmi vysoké kvalitě za výhodných cenových podmínek ve všech oblastech vašeho podnikání i soukromého života.

✿ Mgr. TEREZA POLÁKOVÁ,
jednatelka WI-ASS ČR, s. r. o.

Pobočka Praha Florentinum, vstup C, Na Florenci 15, 110 00 Praha		Sídlo Olomouc Ostružnická 362/3, 779 00 Olomouc	
Zdeněk Chovanec	Mgr. Martina Ludwig	Ing. Stanislav Pažout	Libor Karný
+420 274 812 921	+420 222 90 870	+420 221 421 733	+420 585 30 256
+420 605 298 336	+420 739 24 298	+420 734 166 829	+420 730 22 520
chovanec@wiass.cz	ludwig@wiass.cz	pazout@wiass.cz	karny@wiass.cz

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře na nejbližší období plánujeme v prezenční i online podobě – podrobnosti najdete na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

v úterý 31. května 2022 – Justiční akademie, Praha 1,
Hybernská 18, velký sál v 1. patře

Odklony a dohoda o vině a trestu

Seminář pořádaný ČAK a Justiční akademií.
Lektoři: Mgr. Tomáš Foldyna, státní zástupce NSZ,
Mgr. Lukáš Trojan, advokát, člen představenstva
ČAK, prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D., advokát,
vysokoškolský učitel, JUDr. František Púry, Ph.D.,
soudce NS, předseda jeho trestního kolegia,
JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D., soudce NS, a další.

ve čtvrtek 9. června 2022 – ONLINE

Aktuální otázky z právní úpravy s. r. o. a a. s.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent
na Katedře obchodního práva PF UK

ve čtvrtek 16. června 2022 – ONLINE

Aktuální otázky věcných práv v rozhodovací praxi NS

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce NS

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

ve středu 8. června 2022 – ONLINE

Náhrada škody v podnikání – 2. část

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent
na Katedře obchodního práva PF UK

Na základě zájmu advokátů připravuje Pobočka ČAK
v Brně ve spolupráci s lektorkou Denisou Petrilákovou,
Lic. Díp. TEFLA, na červen, červenec a srpen intenzivní
jednodenní online kurzy angličtiny v délce 125 minut,
kde bude možné procvičit si odbornou terminologii
v návaznosti na skutečné případové studie. O přesných
termínech konání budete operativně informováni.

Seminář pořádaný regionem Severní Morava

ve středu 25. května 2022 – Clarion Congress Hotel Ostrava

Řízení o opravných prostředcích odvolání a dovolání

Lektor: JUDr. Karel Svoboda, Ph.D., soudce NS

XXIX. konference Karlovarské právní dny

16. až 18. 6. 2022 Grandhotel Ambassador Národní dům, Karlovy Vary

Registrační formulář a další informace najdete na www.kjt.cz.

Účastnický poplatek činí 10 000 Kč + DPH.

PROGRAM

Realizace mezinárodních závazků ČR k sankčním opatřením EU (zmrazení majetku, omezení obchodu a plateb) a jejich dopady do majetkové sféry vnitrostátních subjektů

doc. JUDr. Vladimír Baláš, CSc., PF UK Praha

Úvahy nad právem a jeho ohýbáním

prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, PF TU Třnava, ÚSP AV ČR

Role a působení advokáta

Dr. Eric Heinke, místopředseda RAK Wien, JUDr. Monika Novotná, místopředsedkyně ČAK, JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., advokát, Praha

Zprostředkovatel z pohledu spotřebitele

doc. JUDr. Milan Hulmák, Ph.D., PF UP Olomouc

Aktuální stav implementace a změn nového stavebního zákona

Mgr. František Korběl, Ph.D., advokát, Praha

Podřízené pohledávky v insolvenčním řízení (podřízenost vnučená věřitelům insolvenčním zákonem)

JUDr. Zdeněk Krčmář, NS ČR

Trestní právo v rozhodnutích Ústavního soudu

JUDr. Tomáš Lichovník, ÚS ČR

„Condictio ob rem“ v českém právu

doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph.D., PF UP Olomouc

Relativní neplatnost v novém českém právu

JUDr. Robert Pelikán, Ph.D., advokát Praha

Vstup unijního interpreta do národního práva – příklad zneužívajících klauzulí ve spotřebitelských smlouvách

prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc.

Soukromoprávní odpovědnost za kybernetický útok

doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D., PF MU Brno

Problematické aspekty zjišťování škody a její výše v trestním řízení

JUDr. František Půry, Ph.D., NS ČR, PF UK, JUDr. Martin Richter, Ph.D., advokát, Praha

Dopad covid-19 do hmotněprávních vztahů v rakouském právu

Hon.-Prof. PD Dr. Jürgen Rassi, OGH Wien

Klimatické žaloby v mezinárodním srovnání

Mag. Dominik Schindl, WU Wien

Viazanosť súdu predloženým znaleckým posudkom a postup pri odstraňovaní rozporov medzi predloženými znaleckými posudkami

JUDr. Ivan Syrový, PhD., advokát, Bratislava

Rozhodování o příkázání věci jinému senátu nebo jinému soudu podle § 262 trestního řádu ve světle judikatury Ústavního soudu

prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., ÚS ČR, PF UK

Zvláštní druhy akcí jako nástroj účasti akcionářů na řízení společnosti

doc. JUDr. Ivana Štenglová, PF UK, VSCI Praha, JUDr. Petr Šuk, NS ČR

Vybrané problémy týkající se vztahů mezi spoluvlastníky a vztahů spoluvlastníků vůči třetím osobám

doc. JUDr. Petr Tégl, Ph.D., PF UP Olomouc

Dopad covid-19 do oblasti cestovního práva v ČR a Rakousku

Mgr. Michal Vávra, advokát, Brno, Dr. Michael Wukoschitz, advokát, Vídeň

Ohýbanie práva

doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc., Ústav štátu a práva SAV

Nařízení EP a Rady 2019/1150 o podpoře spravedlnosti a transparentnosti pro podnikatelské uživatele online zprostředkovatelských služeb

prof. Dr. Friedrich Graf von Westphalen, prezident KJT, advokát, Kolín nad Rýnem

Interakcia medzi trestnoprávnou a korporáčnou zodpovednosťou člena orgánu za škodu

doc. JUDr. Lucia Žitňanská, PhD., PF TU Třnava

Názvy příspěvků jsou redakčně zkráceny. Příspěvky budou simultánně tlumočeny ČJ/NJ.

Moderátoři konference:

JUDr. Vladimír Zoufalý a Mgr. Michal Vávra,
JUDr. Petr Bříza, doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc.,
JUDr. Ondřej Trubač, Ph.D., LL.M., a Mgr. Kamil Blažek

Změna programu vyhrazena.

V rámci Slavnostní recepce dne 17. 6. 2022 budou předána tradiční ocenění společnosti.

Anketní lístek

KARLOVARSKÉ PRÁVNICKÉ DNY

PRESTIŽNÍ CENA 2022

pro nejlepší právníký časopis v České a Slovenské republice

ČASOPIS / recenzované časopisy (R)	YDAVATEL	HODNOTĚ 1-10 ODBOBNÁ INFORMAČNÍ
1 Acta Iuridica Olomucensia	(R) Univerzita Palackého v Olomouci	ČR
2 Ad Notam	Notářská komora ČR	ČR
3 Ars notaria	Notářská komora SR	SR
4 Bulletin advokacie/Advokátní deník	(R) Česká advokátní komora	ČR
5 Bulletin slovenskej advokácie	(R) Slovenská advokátska komora	SR
6 Bulletin Stavební právo	Česká společnost pro stavební právo	ČR
7 Časopis pro právní vědu a praxi	(R) Masarykova univerzita, Brno	ČR
8 EPRAVO	EPRAVO.CZ, a. s.	ČR
9 International and Comparative Law Review	(R) Univerzita Palackého v Olomouci	ČR
10 Jiné právo	Kolektiv autorů (blog)	ČR
11 Jurisprudence	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s., a PF UK	ČR
12 Justičná revue	(R) Ministerstvo spravodlivosti SR	SR
13 Kriminalistika	(R) Ministerstvo vnitra ČR	ČR
14 Obchodní právo	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
15 Obchodněprávní revue	(R) C. H. Beck	ČR
16 Právněhistorické studie	(R) PF Univerzita Karlova v Praze	ČR
17 Právní prostor	ATLAS consulting spol. s r. o.	ČR
18 Právní rádce	Economia, a. s.	ČR
19 Právní rozhledy	(R) C. H. Beck	ČR
20 Právníkové listy	(R) PF ZČU v Plzni, Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
21 Právník	(R) Ústav státu a práva AV ČR	ČR
22 Právní obzor	(R) Ústav státu a práva SAV	SR
23 Právo a rodina	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
24 Soukromé právo	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
25 Revue církevního práva	(R) Společnost pro církevní právo	ČR
26 Revue pro právo a technologie	(R) Masarykova univerzita Brno	ČR
27 Rodinné listy	Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
28 Soudce	Soudcovská unie ČR	ČR
29 Soudní rozhledy	(R) C. H. Beck	ČR
30 Správní právo	(R) Ministerstvo vnitra ČR	ČR
31 Státní zastupitelství	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
32 Súkromné právo	(R) Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR
33 Trestněprávní revue	(R) C. H. Beck	ČR
34 Trestní právo	(R) Wolters Kluwer ČR, a. s.	ČR
35 Zo súdnej praxe	(R) Wolters Kluwer SR, s. r. o.	SR
36 Zpravodaj Jednoty českých právníků	Jednota českých právníků	ČR

Není nutné hodnotit všechny časopisy, jde o hodnocení výlučně dle vlastní znalosti a možnosti srovnání.

Odborná a informační úroveň se hodnotí zvláště přidělením bodů od 1 do 10, kdy 1 bod je určen pro nejnižší a 10 pro nejlepší úroveň. Níže lze navrhnout pravomocný rozsudek publikovaný mezi 1. 3. 2019 a 28. 2. 2022 na cenu

POCTA JUDIKÁTU:

Soud: _____ sp. zn.: _____ ze dne _____

Anketní lístek prosíme zaslat poštou nejpozději do 31. 5. 2022, per e-mail do 17. 6. 2022 12 hod. na adresu casopis@kjt.cz, případně vyplnit na www.kjt.cz, zde je zveřejněn i Statut této ceny. Obdržené anketní lístky budou slosovány o věcné ceny (právníckou literaturu).

Souhlasím s uchováním následujících údajů pro účely zpracování ankety po dobu dvou let od uzávěrky. Prohlašuji, že jsem anketní lístek vyplnil/a osobně dle svého nejlepšího přesvědčení.

Jméno, příjmení, titul:

Profese:

Adresa sídla:

Tel.:

E-mail:

Podpis:

Při el. vyplnění (bez vlastního podpisu) zašlete ze svého vlastního e-mailu uvedeného ve vašich veřejných kontaktech.

O záležitostech zdánlivě zbytečných

Velikonoční svátky jsou dobou četných rituálů. Také letos k nim patřily debaty v denním tisku o tom, zda je přínosné i přípustné, aby mladík či dospělý muž použil vůči ženě „mrskut“ nebo jeho hrozbu, když žadoní: „Hody, hody doprovody, dejte vejce malovaný. Nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný.“

Neodvažují se posoudit, jaký byl smysl takových diskusí a zda splnily svůj účel, pokud měl znamenat něco víc než jen zaplnění stran v časopisech. Když jsem napsal a zálibně si opakoval slova „něco víc než“, připomněl jsem si název knihy „Víc než nic“ (Logika lidského osudu), kterou v roce 2000 napsal Robert Wright, do češtiny přeložil Antonín Hradílek a roku 2002 vydalo nakladatelství Lidové noviny.

Slova „víc než nic“ lze vztáhnout i k intenzitě velikonočního „mrskutu“, který by měl být spíš důrazným pohlazením slibujícím „pomlazení“ a u kterého je důležitá i slovní složka. Wright to naznačuje konkrétněji, když na straně 304 svého spisu uvádí, že **vyhrožování a užívání klacků může rozvoji kultury hodně pomoci. Chce-li se však váš druh dostat tak daleko, že bude navštěvovat operu a přednášky z antropologie, pak musí být biologicky připraven k používání řeči.**

Měl jsem letos možnost potkat skupinu dospělých i mladších koledníků, kteří procházeli ulicemi na okraji Prahy, navštěvovali ženy i dívky ve spřízněných rodinách. Kromě „povinného“ a umírněného mrskutu rozprávěli s těmi ženami a také mezi sebou navzájem. Potvrdil jsem si další myšlenku ze zmíněné knihy. V ní se na straně 305 autor vyjadřuje k otázce, **proč je z darwinovského hlediska důležité zdokonalení řeči a jak k němu mimo jiné dochází.** Uvádí, že **se dostáváme k další biologické vlastnosti pomáhající nastoupit na eskalátor společné evoluce. Je to bohatý společenský život, který podporuje jazykové schopnosti a rozumové schopnosti vůbec.** Velikonoční a jiné obyčeje jsou jedním z projevů společenského života.

Ve své pedagogické a autorské činnosti jsem vždy zastával zásadu, že se podělím se studenty i čtenáři o podnětné cizí poznatky, ke kterým jsem se dobral. Tentokrát budu rozsáhleji citovat z kapitoly nazvané „Zdroj smyslu“ (strana 336 a násl.), kde Wright píše: „*Jedním z překvapivých důsledků hmotného pokroku je rostoucí sklon lidí nenacházet v životě žádný smysl. Počátkem středověku, kdy byla průměrná doba života kolem třiceti let a nejtí snít hladový bylo vzácností, si byli lidé jisti, že život má smysl. V pozdní moderní době, kdy v některých společnostech má každý téměř právo na dlouhověkost, přišli lidé s názorem, že bytí nemá žádný smysl. Zastánci tohoto názoru jsou navíc často přesvědčeni, že pro to mají pád-*

né vědecké opodstatnění, že moderní věda tím, že rozřešila tajemství života v minulosti vysvětlovaná božím zásahem, potvrzuje chybění jakéhokoli smyslu.

Tihle lidé potřebují pořádný myšlenkový experiment. Představme si planetu, na níž se vyvíjí život. Malé kousky látky schopné samy se množit (říkejme jim geny) si pro svou ochranu (pochodem, který nazveme přirozený výběr) vytvoří obaly, které jsou schopné přizpůsobovat své chování. Jeden druh, dvounohé organismy s velkým mozkem, jeví zvlášť nápadnou schopnost přizpůsobivého chování. Tyto organismy dovedou báječné věci – složitě komunikovat, vytvářet umělecká díla, dívat se na televizi.

Něco vám to připomíná. Ještě ale počkejte. Tyto organismy mají ještě malou zvláštnost – chybí jim vědomí, nemají ani stopu rozumu, neví nic o tom, že jsou. Jistě, když si spálí ruku, odtáhnou ji od ohně, jak jsou k tomu vybaveni, žádnou bolest však necítí. Ani štěstí, ani nic jiného. Vypadají a chovají se úplně jako lidé – mladí milenci se vášnivě líbají, rodiče jsou hrdí na své děti, až na to, že nepocítují žádnou vášeň a žádnou hrdost. Jsou to jen roboti s mimořádně dokonalým povrchem.

Je jisté, že v takovém světě bude chybět to, co mnozí lidé považují za klíčové zdroje smyslu života, jako je pocit věčné lásky, oddaného spolenectví, ničím nezkaleného vítězství, a tak dále. Nesmíme ale zapomenout i na další věc. Takový svět by neměl ani žádný morální význam. Ty takzvané organismy jsou nakonec jen stroje, bez citu, stejně jako je bez citu počítač (nebo, přinejmenším bez citu stejně, jako to předpokládáme o počítačích). Je něco nemravného na tom, když navždy zapneme nějaký počítač, zní otázka. Pokud ne, jak by mohlo být něco nemravného na tom, kdybychom zabili jeden z těch necitelných organismů na té citově vyprahlé planetě, kde je stejně nemohlo čekat žádné uspokojení. Tak by vypadal svět opravdu prostý jakéhokoli smyslu, nenabízel by žádné vodítko, podle kterého by dávaly smysl slova „dobro a zlo“.

Snad nejpodivnější na životě na této vymyšlené planetě obývané přízraky je však následující věc. Je to přesně ten druh života, o kterém byste předpokládali, že se vyvine na naší planetě. Skutečnost, že život na zemi není tvořen podobnými přízraky, je zdrojem velkého a snad navždy trvajících úžasu. Důvod je v tom, že podle předpokladů moderní psychologie postrádá subjektivní prožívání jakoukoli úlohu, je nepotřebné a nadbytečné...“

Podnětných, i když mnohdy sporných myšlenek, přináší Robert Wright ve své knize ještě mnohem víc. Při jejich četbě jsem se stával stále vlídnějším či smířlivějším k takovým zdánlivým zbytečným, jakými jsou velikonoční a jiné obyčeje.

✿ prof. JUDr. PETR HAJN, DrSc.

TÁTO, NECHTĚJ NÁM TI MRAVENCÍ NĚCO NAZNAČIT ?

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- deputace doktorů práv Karlo-Ferdinandovy univerzity měla v dubnu 1848 připravenou petici, požadující zrušení principu *numerus clausus* v advokacii? Podle *Národních novin* ze dne 15. dubna 1848 tuto deputaci tvořili „páni doktoři Wolfgang Wessely, Karel Jan Brettschneider a Wáclaw Bělský“. Petice požadovala, aby „všichni doktoři práv, kteří se po dosažení hodnosti doktorské tříletou praxí wykázali, zastupování stran u všech soudů bez omezení na jisté sídlo oprávněni byli“. V Praze v té době byl stanoven počet advokátů na 65, na českém venkově celkem na pouhých 25. Petice nebyla úspěšná, princip *numerus clausus* byl zrušen až advokátním řádem z roku 1868.

- o řecký královský trůn usiloval od roku 1923 španělský advokát? Eugenio Lascorz y Labastida (1886-1962), který byl advokátem v Zaragoze, se věnoval i byzantským dějinám. To jej přivedlo k tomu, že si v roce 1917 změnil jméno na Eugenio Láscaris-Comneno a začal tvrdit, že je potomkem rodu Laskarisů, který vládl v Nikájském císařství v letech 1204-1261. V meziválečném období, po abdikaci krále

Konstantina I. a Jiřího II. Řeckého, se Lascorz snažil v Řecku získat podporu, na straně druhé jeho dokumenty vzbuzovaly pochybnosti. Svého Lascorz nedosáhl, v roce 1953 byl naopak odhalen jako padělatel, v roce 1961 pak soud v Zaragoze rozhodl, že Lascorzova změna jména na Láscaris byla nelegitimní.

- při letecké katastrofě u Jihlavy dne 22. srpna 1930 zahynul advokátní koncipient Antonín Hammerle? Příčinou havárie letadla OK-Ford Československých státních aerolinií na pravidelné lince z Prahy do Brna, Bratislavy a k Jaderskému moři byla vichřice. Ze třinácti cestujících a členů posádky zahynulo dvanáct osob, nehodu přežil pouze profesor Adalbert Kraus z Litoměřic. Antonín Hammerle byl koncipientem známého pražského advokáta Jaroslava Mellana, cestoval společně se synem pražského velkoobchodníka Bohumilem Jarolímekem. K pádu letadla došlo kolem 15. hodiny, Antonín Hammerle zesnul v 21 hodin v jihlavské nemocnici.

❖ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Leitartikel

Lucie Dolanská Bányaiová: ... und doch werde ich sie ausbilden! 3

Aktuelles

In Prag hat die erste erneuerte Tagung der tschechischen Rechtsanwälte stattgefunden Red. 4
 Gemeinsames Kommuniqué des Kongresses der tschechischen Juristen 7
 Der Krieg in der Ukraine und die Aktivitäten der CBA Red. 8
 Aktuelles im Bereich des Rechts Hana Rýdlová 11

Aus der Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Akt der Aggression? Verbrechen der Aggression? Russischer Angriff auf die Ukraine aus der Sicht
 des Völkerrechts Veronika Bílková, Petra Ditrichová 15
 Untermiete im neuen Zivilrecht Filip Melzer, Petr Těgl 20
 Stellungnahme des Angeklagten zur Anklage nach der Zusendung deren Abschrift Pavel Vantuch 31
 Vollständigkeitsklausel im tschechischen Recht Kateřina Hájková 38
 Schutz der Opfer von Sexualdelikten vor sekundärer Viktimisierung – Entwürfe *de lege ferenda* Kristýna Valešová 40
 Subjektive Frist bei Klage wegen Nichtigkeit Kevin Mach 43

Aus der Judikatur

Oberstes Gericht: Zur Frage der Gültigkeit der Vertragsbestimmungen 45
 Oberstes Gericht: Zur Beweislast beim Nachweis der Echtheit des Testaments des Erblassers in Form
 einer privaten Urkunde, die im Verlauf des Nachlassverfahrens angezweifelt wurde 45
 Oberstes Gericht: Zur Beweislast im Streit über die Rückzahlung eines Darlehens 46
 Verfassungsgericht: Zur Vergütung des Verteidigers für die Einsicht in die Strafakte im Laufe der Ermittlungen 50
 Verfassungsgericht: Zur Festlegung des Tarifwertes im Verfahren über die Feststellung der Unwirksamkeit
 eines Rechtsgeschäfts 53
 Oberstes Verwaltungsgericht: Aktive Legitimation des Pfandgläubigers im Verfahren über die Klage zum Schutz
 vor rechtswidrigen Eingriffen 56
 Gerichtshof der Europäischen Union: Speicherung von Vervielfältigungen geschützter Werke in einem Cloud-Speicher
 zu Privatzwecken und gerechte Vergütung 60
 Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte: Zur Zuerkennung der elterlichen Rechte 61
 Glosse: Zu den Entscheidungen des Verfassungsgerichts und des Obersten Gerichts bezüglich
 der Aktivlegitimation zur Klage auf Feststellung des (Nicht-)Bestehens eines Pfandrechts 63

Aus der Fachliteratur

Naděžda Rozehnalová, Jiří Valdhan, Tereza Kyselovská, Kristián Csach, Ľubica Gregová Širicová, Iveta Rohová,
 David Sehnálek, Klára Drlíčková: **Verordnungen Rom I und Rom II Kommentar** (Miroslav Sedláček) 67
 Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk, Vladimír Zoubek: **Verfassungssystem der Tschechischen Republik** (Pavel Mates) 68
 Jiří Srstka: **Urheberrecht im Theater** (Martin Maisner) 69
 Aleš Rozehnal: **Ethik, Medien und Recht** (Red.) 69

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft

Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková 70
 Haben Sie Interesse an einer günstigen und hochwertigen Versicherung Ihres Fahrzeugs? Tereza Poláková 72

Informationen und Interessantes

Wissenswertes

Vorträge und Seminare der Tschechischen Rechtsanwaltskammer für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter 73
 Einladung zu den XXIX. Karlsbader Anwaltstagen 74

Zum Schluss

Zu scheinbar überflüssigen Angelegenheiten Petr Hajn 76
 Zeichnung von Lubomír Lichý 77
 Wissen Sie, dass... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78
 Zusammenfassung/Summary 79
 Table of Contents 80

Veronika Bilková, Petra Ditrichová: Akt der Aggression? Verbrechen der Aggression? Russischer Angriff auf die Ukraine aus der Sicht des Völkerrechts

Der bewaffnete Konflikt in der Ukraine, der durch den Angriff der Russischen Föderation am 24. Februar 2022 ausgelöst wurde, ruft Fragen nach der Verantwortung nicht nur für die während des Konflikts begangenen Verbrechen, sondern auch für die eigentliche Auslösung des Konflikts hervor. In diesem Zusammenhang wird oft vom Akt der Aggression und vom Verbrechen der Aggression gesprochen. Wie ist das Verhältnis zwischen den beiden Begriffen? Erfüllt der russische Angriff auf die Ukraine die Merkmale eines davon? Wer sollte für den Akt der Aggression und das Verbrechen der Aggression Verantwortung tragen? Welche Mechanismen zur Geltendmachung dieser Verantwortung sind derzeit auf nationaler oder internationaler Ebene verfügbar? Kann auch die Tschechische Republik in diesem Bereich eine Rolle spielen? Gerade diese Fragen stehen im Mittelpunkt des vorliegenden Artikels.

Filip Melzer, Petr Tégl: Untermiete im neuen Zivilrecht

Der Beitrag befasst sich ausführlich mit der rechtlichen Konstruktion der Untermiete im tschechischen Recht, untersucht verschiedene Ansätze zur Auffassung der Untermiete und setzt sich kritisch mit der Entscheidung des Obersten Gerichts vom 17. März 2020, Az. 26 Cdo 1524/2019, auseinander, deren Schlussfolgerungen zur Untermiete von den Autoren als problematisch angesehen werden.

Pavel Vantuch: Stellungnahme des Angeklagten zur Anklage nach der Zusendung deren Abschrift

Eine der durch die Novelle des Gesetzes Nr. 333/2020 Slg. Vorgenommenen Änderungen der tschechischen Strafprozessordnung ist das Institut der Stellungnahme des Angeklagten zur Anklage. In diesem Artikel konzentriert sich der Autor aus der Sicht der Verteidigung des Angeklagten auf dessen Recht, sich schriftlich zur Anklageschrift zu äußern, nachdem ihm deren Abschrift durch den vorsitzenden Richter zugestellt wurde (Art. 196 Abs. 2 und 3 der Strafprozessordnung). In einem selbstständigen Teil befasst sich der Autor mit den nachfolgenden Bestimmungen der §§ 206a bis 206d der Strafprozessordnung, die erst nach Beginn der Hauptverhandlung und nach der Anklageerhebung geltend gemacht werden.

Kateřina Hájková: Vollständigkeitsklausel im tschechischen Recht

Die Vollständigkeitsklauseln dienen in den schriftlich verfassten Verträgen dazu, den Einfluss außervertraglicher Umstände auf den Inhalt und die Auslegung der vertraglichen Rechte und Pflichten auszuschließen. Diese Art der Bestimmung wird in der Praxis häufig angewendet und gehört zu den regelmäßig vorkommenden Schlussbestimmungen in insbesondere zwischen den Unternehmern abgeschlossenen Verträgen. Sie hat jedoch ihren Ursprung im angloamerikanischen Recht, in dem die Geltendmachung allgemeiner zivilrechtlicher Prinzipien und Grundsätze anders verläuft als im kontinen-

talen Recht. Der vorliegende Artikel befasst sich mit den Wirkungen der Vollständigkeitsklauseln im tschechischen Recht, d. h. mit der Frage, in welchem Maße durch die Vollständigkeitsklauseln die Anwendung der außervertraglichen Umstände (verschiedene Mitteilungen der Vertragsparteien vor Vertragsabschluss, vorvertragliche Kommunikation und Inhalt früherer Verträge zwischen denselben Parteien) auf den Inhalt des konkreten Vertrags tatsächlich ausgeschlossen werden kann. Die Autorin geht auch kurz auf die Möglichkeit ein, bestimmte Auslegungsregeln vertraglich auszuschließen. Schließlich empfiehlt sie, wie die Vollständigkeitsklausel formuliert werden sollte.

Kristýna Valešová: Schutz der Opfer von Sexualdelikten vor sekundärer Viktimisierung – Entwürfe de lege ferenda

Das Ziel des vorliegenden Beitrags besteht darin, die Leserschaft Leser mit den derzeit bestehenden Lücken in der rechtlichen Regelung des Schutzes der Opfer von Sexualdelikten vor sekundärer Viktimisierung und mit den Instituten bekannt zu machen, deren künftige Einführung einen wichtigen Beitrag zu diesem Schutz leisten würde.

Kevin Mach: Subjektive Frist bei Klage wegen Nichtigkeit

In diesem Artikel befasst sich der Autor mit der Frist für die Einreichung einer Klage wegen Nichtigkeit gemäß Artikel 229 Absatz 1 lit. E) der tschechischen Zivilprozessordnung, d. h. wegen der Tatsache, dass in dem vorangegangenen Verfahren, dessen rechtskräftige Entscheidung mit der Klage wegen Nichtigkeit angefochten wird, ein nicht zugelassener Richter entschieden hat. Durch die Regelung der Fristen für die Einreichung dieser Klage werden in der Praxis Auslegungs- und Anwendungsprobleme verursacht, die der Autor erläutert und Lösungsmöglichkeiten entwirft.

Veronika Bilková, Petra Ditrichová: An act of aggression? A crime of aggression? The Russian attack on Ukraine in terms of international law

The armed conflict in Ukraine, which started with the Russian Federation's attack on 24 February 2022, has raised some questions regarding accountability not only for crimes committed during a conflict, but also for the actual triggering of such a conflict. The terms "act of aggression" and "crime of aggression" are often used in this context. What is the relationship between these two concepts and does the Russian attack on Ukraine have the features of either of them? Who should be held responsible for an act of aggression or a crime of aggression? What mechanisms are currently available on the national or international level to make the persons guilty of these acts accountable? And can the Czech Republic also play a role in this regard? These questions are dealt with in the present article.

Filip Melzer, Petr Tégl: Sublease in new civil law

The article deals in detail with the legal concept of sublease in Czech law, examines various approaches to this concept, and deals critically with the ruling of the

Supreme Court of 17 March 2020, File No. 26 Cdo 1524/2019, as the authors question some of the conclusions reached by the court.

Pavel Vantuch: Defendant's statement on indictment after receiving its copy

One of the changes ensuing from the amendment to the Code of Criminal Procedure brought by Act No. 333/2020 Coll. is the concept of defendant's statement on indictment. In this article, the author focuses – in terms of defence – on the defendant's right to comment on his/her indictment in writing once the presiding judge has served a copy of the indictment on the defendant (Section 196 (2) and (3) of the Code of Criminal Procedure). In a separate article, the author deals with the related provisions of Sections 206a to 206d of the Code of Criminal Procedure, which apply only after the trial has started and the indictment has been read out.

Kateřina Hájková: Clauses of completeness in Czech law

Completeness clauses serve in written contracts to exclude the influence of non-contractual circumstances on the content and interpretation of the contractual rights and obligations. Provisions of this type are widely used in practice and belong among boilerplate final provisions, especially among entrepreneurs. However, they have their origins in Anglo-American law, where general principles of civil law do not apply the same way as overseas, in continental law. The article deals with the effects of completeness clauses in Czech law, i.e. to what extent they can actually exclude the application of non-contractual circumstances (various communications between the parties before the execution of the contract, pre-contractual communication, and contents of previous contracts between the same parties) to the contents of a specific contract. The author also briefly discusses the possibility of contractual exclusion of certain rules of interpretation. In conclusion, she recommends certain phrasing of a completeness clause.

Kristýna Valešová: Protecting victims of sexual offences from secondary victimisation – proposals de lege ferenda

The article aims to acquaint its readers with the current gaps in the laws protecting victims of sexual offences against secondary victimisation, and with instruments that would contribute more effectively to the protection of victims of sexual offences against secondary victimisation in the future.

Kevin Mach: Subjective time limit in an action for annulment

In this article, the author deliberates on the time limit for filing an action for annulment pursuant to Section 229 (1)(e) of the Code of Civil Procedure, i.e. on the grounds that a disqualified judge ruled in previous proceedings and his/her final decision is now being challenged by such an action. In practice, the regulation of time limits for bringing this kind of lawsuit causes problems in interpretation and application of the law. The author describes these problems and offers possible solutions.

Leading Article

Lucie Dolanská Bányaiová: ... and I'll still educate them! 3

Current News

Renewed Congress of Czech Lawyers met for the first time in Prague Ed. 4
 Joint Communiqué adopted by the Congress of Czech Lawyers 7
 The war in Ukraine and CBA activities Ed. 8
 Legal updates Hana Rýdlová 11

Legal Theory and Practice

Articles

An act of aggression? A crime of aggression? The Russian attack on Ukraine in terms of international law
 Veronika Bílková, Petra Ditrichová 15
 Sublease in new civil law Filip Melzer, Petr Tégl 20
 Defendant's statement on indictment after receiving its copy Pavel Vantuch 31
 Clauses of completeness in Czech law Kateřina Hájková 38
 Protecting victims of sexual offences from secondary victimisation – proposals *de lege ferenda*
 Kristýna Valešová 40
 Subjective time limit in an action for annulment Kevin Mach 43

Judicial Decisions

Supreme Court: On the validity of contractual provisions 45
 Supreme Court: On the burden of proof regarding authenticity of the decedent's last will drawn up as a private deed,
 challenged in the course of probate proceedings 45
 Supreme Court: On the burden of proof in a dispute over the repayment of a pecuniary loan 46
 Constitutional Court: On the attorney's fee for inspecting the criminal file during investigation 50
 Constitutional Court: On determination of the tariff value in proceedings on declaring a legal act ineffective 53
 Supreme Administrative Court: *Locus standi* on the part of the pledgee of mortgagee in proceedings
 on the protection against unlawful interference 56
 EU Court of Justice: Storing a copy of a protected work in cloud storage for private purposes and fair remuneration 60
 European Court of Human Rights: On granting parental rights 61
 Comment: On decisions of the Constitutional Court and the Supreme Court regarding *locus standi* in proceedings
 on determining the (non-)existence of pledge or mortgage 63

Professional Literature

Naděžda Rozehnalová, Jiří Valdhans, Tereza Kyselovská, Kristián Csach, Ľubica Gregová Širicová, Iveta Rohová,
 David Sehnálek, Klára Drličková: **Rome I and Rome II Regulations. Commentary** (Miroslav Sedláček) 67
 Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk, Vladimír Zoubek: **Constitutional system of the Czech Republic** (Pavel Mates) 68
 Jiří Srstka: **Copyright law in theatres** (Martin Maisner) 69
 Aleš Rozehnal: **Ethics, media and law** (Ed.) 69

Legal Profession

Czech Legal Profession

Disciplinary decisions Petra Vrábliková 70
 Are you looking for a good insurance cover for your motor vehicle? Tereza Poláková 72

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and trainee lawyers organised by the CBA 73
 Invitation to XXIX Karlovy Vary Law Days 74

Finally

On seemingly useless matters Petr Hajn 76
 Drawing by Lubomír Lichý 77
 Do you know that ... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78
 Zusammenfassung/Summary 79
 Table of Contents 80

Chceš mít impact? Přidej se k nám!

budfrankbold.cz

Šebesta • Novotný • Machurek • Dvořák a kol.

Zákon o zadávání veřejných zakázek

Komentář. 2. vydání

2022 | vázané s přebalem | 1 648 | 2 990 Kč

obj. číslo EVK31

Nové aktualizované vydání

Druhé vydání komentáře k zákonu o veřejných zakázkách zohledňuje zkušenosti získané členy autorského kolektivu při aplikaci zákona, jakož i novou judikaturu soudní či Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, která zákonnou úpravu kontinuálně dotváří a tvoří podstatnou osu výkladu jednotlivých zákonných ustanovení. Dílo reflektuje současné výklady zákona a současně zohledňuje všechny dosavadní novely zákona schválené do konce roku 2021.

Zkušený autorský kolektiv

Autoři díla poskytují právní poradenství v oblasti zadávání veřejných zakázek jak zadavatelům, tak i dodavatelům. V rámci své přednáškové činnosti a účasti v řadě odborných a profesních uskupení se do jisté míry podílejí i na tvorbě či výkladu právní úpravy v oblasti veřejného zadávání.

objednávejte pouze na

www.beck.cz